کلیات بلاغت آیات

کلیات احمد

نتیجۂ فکر قدوۃ السالکین زبدۃ العارفین حضرت شاہ حافظ احمد حسین خاں صاحب

قادری چشتی شاہجہانپوری المتخلص بہ احمد نور اللہ مرقدہ

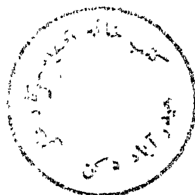
مرتبہ عالیجناب حاجی علی حسین خاں صاحب برادرزادہ مصنف رئیس شاہجہاں پور

محلہ ہاتھی تھان

سنہ ۱۹۱۴ء

در مطبع نظامی بدایوں طبع شد

باراول ایک ہزار جلد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

نحمدہ ونصلی علی رسولہ الکریم

ہرگز نمیرد آنکہ دلش زندہ شد بعشق ✤ ثبت است بر جریدۂ عالم دوام ما

اللہ تعالے عز اسمہ نے انسان کا نام دنیا مین باقی رہنے کے جو ذرائع پیدا کیے اُن مین اولاد روحانی و اولاد معنوی کا مرتبہ سب سے فائق ہے اور جیسا ان دونوں ذریعوں سے انسان کا نام عزت کے ساتھ یادگار عالم رہتا ہے کسی اور ذریعہ سے نہیں رہتا وہ ہزارہا ہزار صاحب کمال جو اپنے زمانہ میں آسمان شہرت پر ماہتاب و آفتاب بنکر چمکے ہونگے آج پردۂ خاک میں پنہاں ہیں اور اس وجہ سے کہ اُنھوں نے اولاد روحانی و معنوی میں سے کوئی یادگار نہیں چھوڑا اُن کے ناموں سے بھی کوئی واقف نہیں برخلاف اُن کے جن حضرات نے کوئی یادگار چھوڑا ہی اُن کے نام نامی و اسم گرامی آج بھی ویسے ہی روشن و درخشاں ہیں جیسے کہ

اُن کے زمانوں میں تھے بلکہ اُس سے بھی زیادہ - الحمد للہ کہ میرے پیر و مرشد حضرت حافظ احمد حسین خاں علیہ الرحمۃ و الغفران بھی اُنھیں مقدس بزرگوں میں سے ہیں اور آپ نے کثیر التعداد اولاد روحانی (مریدین) کے ساتھ اولاد معنوی بھی اس رتبہ کی چھوڑی ہے کہ باید و شاید - یعنی کلام بلاغت نظام - حضرت قبلہ و کعبہ علے اللہ مقامہ کے حیات میں معتقدین و مریدین بلکہ دیگر شائقین کا بھی بڑا اصرار رہا کہ حضور ممدوح کا پاکیزہ و دلپذیر شاہد کلام زیر طبع سے آراستہ ہو کر نظر افروز شائقین ہو لیکن حضرت ممدوح علیہ الرحمہ نے بوجہ خوئے انکسار و فروتنی اپنی حیات جسمانی میں اس طرف توجہ مبذول نہ فرمائی حضور ممدوح کی وفات کے بعد اس وجہ سے کہ مجھے نسبت برادر زادگی کے علاوہ شرف بیعت بھی حاصل ہے سب سے بڑھکر میرا فرض تھا کہ میں یہ ضروری کام انجام دوں اور شائقین کی تمنا پوری کرنے کی کوشش کروں لیکن کچھ ایسے اسباب پیش آتے رہے کہ مجھے کسی طرح موقعہ نہ ملا ادھر تو یہ حالت تھی اور اُدھر شائقین کے اصرار و تقاضہ ہائے بسیار کی کیفیت اس حد تک پہنچی کہ بمجبوری قلمی نسخے پیش کرنے کی ضرورت پیش آئی لیکن آخر کب تک ظاہر ہے کہ یہ کام ایسا نہیں ہے جس پر ہمیشہ عملدرآمد کیا جا سکے پس یہی مناسب معلوم ہوا کہ جہاں تک جلد ممکن ہو یہ گوہر آبدار سفینۂ قرطاس میں لگا کر شائقین با تمکین کے

سامنے پیش کر دیئے جائیں اللہ تعالیٰ کا ہزار ہزار بلکہ بیحد و بیشمار شکر ہے کہ اُس نے
مجھے اس خدمت سے سبکدوش ہونے کا موقعہ دیا اور وہ دُررِ غُرر جن کی ہزاروں نظریں
مشتاق تھیں اس سلک میں منسلک کر کے پیش کرنے کا فخر مجھے حاصل ہوا اس موقعہ پر
جناب حضرت حافظ میاں علیہ الرحمۃ والغفران کے مفصل حالات و کمالات (جن کے
لیے ایک دفتر چاہیے) کا اظہار تو میرا مقصود نہیں ہاں اتنا عرض کر دینا بے موقعہ
بھی نہ ہوگا کہ حضرت ممدوح اپنے والد ماجد جناب غلام قادر خاں مرحوم کے منجھلے بیٹے تھے
تاریخ ۲۷۔ شعبان ۱۲۴۶ھ ہجری بروز جمعہ آپ کی ولادت ہوئی قرآن شریف حفظ کرنے
کے بعد آپ نے دینیات کی تکمیل کی چونکہ ذات بابرکات آنجناب کو تصوف و فقر سے
فطری ذوق تھا اس لیے بعد فراغ علوم مشائخ عظام کی زاویہ نشینی اختیار کی اور
اُس دَور کے عظیم الشان صوفی باصفا حضرت مولانا غلام امام خاں علیہ الرحمۃ والغفران
سے (جو حضرت مولانا سرفراز علی گورکھپوری قدس سرہ کے خلیفہ تھے) شرف بیعت حاصل
کیا اور غیر معمولی مدت تک ریاضات و مجاہدات میں مشغول رہنے کے بعد خرقہ
خلافت سے مشرف ہوئے اور چاروں سلسلہ میں بیعت لینے کی اجازت عطا
کی گئی ابتدائے عمر میں آنجناب نے سیاحت بھی کی تھی کشمیر و نیپال وغیرہ تک
پیادہ پا تشریف لے گئے اور حج بیت اللہ و زیارت مدینہ منورہ سے مشرف ہوئے

اور مشاہیر اولیا کی زیارت سے فیضیاب ہو کر آخر زمانہ میں جب آپ نے گوشہ نشینی اختیار کی تو پھر باستثنائے شرکت عرس حضرات خواجگان رحمۃ اللہ علیہ کبھی خانقاہ سے قدم شریف باہر نہ نکالا تھے کہ تخمیناً چوراسی سال کی عمر میں خرقۂ خلافت میرے منجھلے بھائی محمد طاہر حسین خاں صاحب مدظلہ کو عطا فرما کر بعارضہ فالج بتاریخ ۱۶ ذی الحجہ ۱۳۲۹ھ ہجری شب جمعہ اس جہان فانی سے عالم جاودانی کی طرف رحلت فرمائی اور جس روز آپ دنیا میں تشریف لائے تھے اُسی روز یعنی جمعہ کو قبل نماز اپنی خانقاہ واقع شاہجہانپور محلہ ہاتھی تھان میں مدفون ہوئے علی العموم تو آپ عبادت اور تعلیم و تلقین مریدین ہی میں مصروف رہتے تھے لیکن بحالت ذوق و شوق کبھی کچھ نظم بھی فرمالیا کرتے تھے جس کے متعلق ازراہ تواضع و انکسار اکثر فرمایا کرتے تھے کہ میں شاعر نہیں ہوں اور فن شعر سے مجھے آگاہی نہیں ہے صرف دلی جذبات کا اظہار کرلیا کرتا ہوں اور بات بھی یہی ہے کہ اہل حال کو رسمی قیل وقال سے زیادہ تعلق نہیں ہوا کرتا اُن کے محل مقصود کا کنگرہ اس سے نہایت بلند ہے ممکن ہے کہ اس لحاظ سے حضرت ممدوح کا کلام ایک محقق فن کا کلام نہ سمجھا جائے لیکن اس میں کلام نہیں کہ جو صاحب دل اس پر نظر کرے گا اُسے یہ توحید و تصوف کا ایک بحر ذخار اور دلی جذبات کا ایک آئینہ مصفا نظر آئیگا اور مستعد طبیعتوں کے ساتھ وہی

سلوک کریگا جو نسیم سحر کا جھونکا غنچہ ہائے بستہ و ناشگفتہ کے ساتھ کیا کرتا ہے آپ
میں آپ کو زیادہ تکلیف نہیں دیتا بسم اللہ کیجئے اور ورق لوٹ کر دیوان
ملاحظہ فرمایئے۔

شعر

للہ الحمد ہر آں چیز کہ خاطر میخواست ❊ آخر آمد ز پس پردۂ تقدیر پدید

طالب دعا فلاح دارین خاکسار حاجی علی حسین خاں خلف محمد مظفر حسین خاں مرحوم
ساکن شاہجہانپور محلہ ہاتھی تھان

۷۸۶

قصاید فارسی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

چوں رسی اے قاصدِ بادِ صبا — در حضورِ حضرتِ جانانِ ما

آستاں بوس و بزاری عرض کن — کاے جمالت دردمنداں را دوا

نلے رخِ جاں بخش تو زاریم و زار — تیرِ غم کردہ مشبک سینہ را

سوخت جاں از آتشِ سودائے تو — ہمچو مجنوں کردہ شیدا مرا

راحتِ جانِ مریضِ خویش باش — اے مسیحائے دلِ بیمارِ ما

اے جمالت نورِ جانِ عاشقاں — وز رخِ تو حسنِ خوباں را ضیا

عشق خود از ہر زبان در ہر لغت — می کند حسن و جمالت را ثنا

اے جمالت ربِّ ارباب آمدہ — سجدہ آرد پیشِ تو ہر مہ لقا

پیشِ تابِ آفتابِ روئے تو — ذرہ وش ہر حسن گویاں ربّنا

همچو انجم مه‌رخان محو تو اند — آمده نور رخت شمس الضحی
کی توانند دیدن ترا مانند حور — از جمالت گشته خیره دیدها
گر نظر پرّد بسویش ز اضطرار — چون پر جبریل سوزد بالها
انفس و آفاق ظلّ روی اوست — لیلة الاسری است آن زلف دوتا
شد محبت شرح صدر عاشقان — بود عشق انّا فتحنا بابها
بیدلی گم گشته ام در راه عشق — باش بهر جان من نور هدی
آتش شوقم دل من سوخته — آب چشم ریخت چشم را بنا
ای جمال روح پرور یک زمان — شو چو روح الله طبیب جان ما
عشق تو آمد خلیل جان من — سوی این یعقوب ای یوسف بیا
گریه‌ها دارم لعشقت چون شعیب — داشت چون داود جانم نالها
سوخت جانم همچو طور از عشق تو — مست و حیرانم چو موسی از لقا
همچو مجنون صد گریبان چاک شد — در غم و سودای آن لیلای ما
تیشه زن بر جان خود فرهادوش — بیدلان از عشق آن شیرین لقا
جامه در گل از تو بلبل در فغان — شمع سوزان جان فشان پروانها
چاک شد جان را گریبان چون سحر — عشق بیرون شد ازو همچون ضیا

صد چو ماہ در عشق او گم گشته اند
آن جمالش همچو خورشید آمده
ذاتِ واحد وان صفت ها بیشمار
ظاهر و باطن جمالِ حسنِ دوست
از پس و از پیش و بیرون و درون
آمد و بگرفت جسم و جانِ شاں
عاشقاں خود غرقِ بحرِ حیرت اند
همچو انجم آفتابِ روئے دوست
می کند خود نورِ خورشیدِ قدم
چشم خیره می کند شوخیِ حسن
از شعاع و شوخیِ حسنِ ازل
بے نشاں کرد است عشق بے نشاں
بهرِ فانی هر نشاں شد لامکاں
جاں شده مدهوش از مستی و شوق
گل نشانے میدهد از شاخ‌ہائے بیا

ق

پیش خور لاشے بود ماه و سُها
وان صفاتش مهر ذاتش را ضیا
تا اندکس مرادر انتہیٰ
شد محیطِ عاشقانِ باصفا
وز یسار و از یمین تحت و علا
آن محیطِ بیکراں بحرِ صفا
محوِ جاناں گشته جاں سر تا بپا
کرد فانی هستیٔ عشاق را
محوِ حادث همچو انجم در ضحیٰ
آن چناں که برق ساطع واز سنا
جانِ عاشق شد درو فانی ولا
آن دلے را کاندرو بگرفت جا
گشت باقی روحِ او اندر بقا
روح چوں آئینه شد محوِ لقا
باده از مستیٔ چشمِ فتنه زا

عندلیب از لحن خوش اندر سماع — گل ز فرطِ شوق بدریده قبا
گشته پنهان همچو مستی در شراب — شد عیان مانندِ حسنِ دلربا
نوحه گر در نالهٔ عشّاق بود — خنده زن اندر بتانِ بہرِ لقا
عقل اندر کوئے او گمراه شد — فہم راؤ وہم را بشکسته پا
دستگیرم باش اے عشق از جنون — جانِ ما از قیدِ دانش کن رہا
من ز عقلِ بخیه گر تنگ آمدم — دست من گیر اے جنون بہرِ خدا
ہست در بازار او حیله گری — اولین سودائش جاں کردن فدا
کارِ مردانست جان دادن بعشق — پند گیر از شہسوارِ کربلا
ہست عاشق آنکه او ترسد ز جان — جاں دہی شد کارِ مردانِ خدا
ساقیا از جرعهٔ مستم بکن — تا پرم از مستیش سوئے عُلا
قطرهٔ زاں باده در کامم بریز — کاب حیوانیست جا نرا در بقا
آتشے در ہوش و عقلِ من بزن — زاں شرابِ آتشینم ساقیا
باده افزوں ده که تا بیخود شوم — جاں رہد از قیدِ این چون و چرا
آنچناں در بحرِ مستی غرق کن — تا نشناسم زمیں را از سما
تا ز دامِ عقل جاں گردد خلاص — تا رہد دل از غمِ ننگ و حیا

اندرین ره گر بمیرم یا زیم — نیست غیر عشق او کارے مرا
از جنون عشق و از سوز درون — شکل مجنون گشته ام سر تا بپا
ہمچو من شد صد ہزاران بیقرار — از پئے نظاره ات اے دلربا
خوبرویان پرتو حسن تواند — ہست ہر جانے بعشقت مبتلا
حسن را خود کار با فتنہ گریست — عشق رسوا بر سر بازارہا
ہاے و ہوئے ما ز سودائے ویست — از پری وال شورش دیوانه را
در عیان عشق آه و واویلا کند — در نہان با یار دارد قصہ ہا
عشق دلّال است از بہر وصال — عشق گشتہ سوئے دلبر رہنما
عشق جان را سوے جانان می برد — بر بساط دوست او را ہست جا
خلے پرا و جان پرزد سوئے قدس — عشق باد و نیست مرغ روح را
بہر جان پیدا شدہ میل قدم — کرده زین حادث بدول نشو و نما
جان ز لاے آب و گل بیرون جہید — سوئے بالا بر کشوده بالہا
بند تعلق ہاے ہستی را شکست — تا شده پیدا بجان میل علا
عالم عشق است قدسی آشیان — نیست او را غیر جان پاک جا
چونکہ ہست از صفات ذات حق — برتر است از عرش و کرسی و سما

کی هما را لامکاں آید بدام
جز که خود را اندرو فانی کنی
غیرتش مر غیر دلبر را بسوخت
دوست را از غیر خود غیرت بود
هستیٔ وهمی حجاب دوست بود
از همه ببرید زاں رو یافته است
تا توئی حق از تو باشد در حجاب
اینکه هستت مینماید نیست ست
زیں عدم گردید اصل هر وجود
خوش زند یکبار بحر بیکراں
جمله عالم رشحت آں بحر داں
درحقیقت عشق آمد جوش بحر
عاشقاں چوں غرق بحر وحدت اند
عشق اول فانیٔ مطلق کند
مرده از خود بجاناں زنده است

آنکه پروازش بود سوی منتها
پس بذات پاک او یابی بقا
زیں سبب عاشق شد از هستی فنا
رو بعشقش جان خود را کن فدا
گشت بیخود شد بدلبر آشنا
در حضور حضرت معشوق جا
چوں خودی بشکست پیدا شد خدا
نیستی هستیست گردد رو بقا
زد و مد زاهیست جاں را از ابتدا
زو پدید آمد صد هزاراں موجها
زیں جهان و آں جهان ما و شما
رو بجاں این نکته کنزاً مخفیا
یافته زاں غرقه دری بی بها
بعد از آں استهلاک می بخشد بقا
سینه آئینه از خود رست شد ملا

عاشقاں آئینۂ ذاتِ وے اند	عشق باشد حسنِ دلبر را بہا

غزل

آیتی از روئے تو شمس الضحیٰ	شد نشانِ حسنِ تو بدر الدجےٰ
عاشقاں خود محو حسنِ دلبر اند	ہمچو انجم پیش خور فانی دلا
اندریں آئینہ جانِ عکس اوست	ہست خورشیدے نہاں زیرِ ردا
بے نشاں جستم شدم من بے نشاں	رفتم از خود او چو آمد پیش ما
مے بخوردہ عشق در روزِ الست	مست وآزادست از قیدِ بلیٰ
چند نازی اے فلک بر رقص خود	رقص جاں بنگر بروں از دور و جا
حسنِ او جانست عشقِ من تن ست	نیست ممکن تن ز جاں گردد جدا
در نہاں چوں سوز جانِ عاشقاں	در عیاں گلگونۂ ہر مہ لقا
احمدا ایں ہائے و ہوئے عاشقاں	پرتوی میداں ز حسنِ دلربا
جانِ عاشق پر ز جاناں بودہ است	ہمچو عکسے داں دلِ آئینہ را
چوں پری آمد درونِ دل نشست	خانہ خالی یافت زاں بگرفت جا
در لباسِ عاشقاں پنہاں شدہ	وز زبانِ نے دلاں کردہ نوا

یا پری خود بود و آدم پرده بود
همچو خور در تابشِ خود شد نهاں
همچو جاں در هر دلے پنہاں شده
عقل در ادراک و دانش گشته گم
رهرواں خود غرقِ بحرِ حیرت اند
محوِ حسنِ دوست چوں آئینه اند
عاشقاں مرآتِ حسنِ دلبر اند
دلبراں را طالبِ عشاق داں
خود شکارِ عاشقاں نندایں بتاں
عشق پیدا کن که تا بارت دهند
در نداری عشق با عاشق نشیں
عشق جو از عاشقِ گم گشته دل
عشق خود نور ست نورانی کند
ظلمتِ هستی ز پاکاں در ربود
کارِ مرداں است اندر راهِ عشق

خویش داند اصلِ کارِ خویش را
داں شعاعِ نورِ او او را روا
چوں نظر در دیدها او راست جا
فهم را گر دیدا سے عمے دیدها
کیست آنکس تا که داند آشنا
پیشِ خور مرآت بود پر از ضیا
دوست دارد خود برو آئینه را
سوئے عاشق هست میلِ شاں بیا
در نهاں با بیدلانش ذوقها
در حریمِ بارگاهِ دلربا
تا بیابی عشق زاں یارِ صفا
هست ذاتش معدنِ مهر و وفا
آں دلے را کاندرو بگرفت جا
یافتند ایشاں لقب نورِ هُدےٰ
سر بباز اول ببیں انجا بیا

گر خلیلِ عشق ہستی احمدا
ہمچو اسمٰعیل کن جاں را فدا

غزل

چوں سحر از پردہ ہاے شب برانداز و نقاب
در صبوحی ساقیا دہ جام ہمچوں آفتاب

تا سعود و جانیاں را خوش معطر زاں مشام
بادۂ گلرنگ دہ بویش بود چوں مشک ناب

پر کشم جامی نبہ زاں بادۂ چوں ارغواں
کز خمار او بمانم تا ابد مست و خراب

سوخت جانم ز آتش عشق از رہِ لطف و کرم
ساقیا از آبِ رحمت بہر من آور شتاب

مست کن چنداں کہ تا از خود شوم من بے خبر
بودہ ام زیں عقل پر افسون خود در پیچ و تاب

بخش آزادی ز غم جان خمار آلودہ را
شاد کامم کن دمی زاں بادۂ گلرنگ ناب

چشم مخمور و بکف جامِ شرابِ آتشیں
وز رخِ گلرنگ خود آتش بزن در شیخ و شاب

قطرۂ زاں بادہ چوں ساقی بکامم ریختہ
تا بعمرے بر درِ پیرِ خدا باشم خراب

اے رسولِ عاشقاں ای قاصد بابیدلاں
مژدۂ از وصل جاناں سوے من آور شتاب

غزل

از فراق دوست و غمهایش جگر گردید آب
همچو ابری میچکد از چشمهایم خونِ ناب

حیف جانم سالها در این تمنا سوخته
کے بود آں ماه رو آید به پیشم بے نقاب

وائی بر جانے که باشد مبتلای عشقِ تو
رفت عمرے بر مراد خود نگشته کامیاب

سینه بریان دیده گریان دارم اندر عشقِ او
آه زین جانِ پر آتش آه زین چشمِ پُر آب

هست از عمری به عشقِ دوست جانم بیقرار
ز آتش سودائی او دارم دلِ پر اضطراب

آه چون این عشقِ خوبان را برون سازم ز دل
گرچه میگوئی ز رحمت ناصحا قول ثواب

در هوائی سرو قدآن خم شدم مانند چنگ
گشته ام پیری ز غم کو شاهدی عمرِ شباب

همچو بلبل نالها دارم بعشقِ گلرخان
چون تندرو آتش خوردم بهر رخِ چون ماهتاب

برق حسن لاله رویان خرمنِ جانم بسوخت
اشک خونی میچکد از چشم من همچون سحاب

دلبرانِ بوستان دعوائی خوبی می کنند
شو خرامان در چمن تا ارمیا گردد گلاب

جامِ می در دست ساقی و حریفان باده نوش
مطربان در بزم مستان تا سحر بهرِ رباب

لاله گون اشکم میٔ احمر بود از بهر من
نقل دارم ای حریفان زین دل همچون کباب

باش دایم احمدا خاکِ درِ پیرِ مغان
تا ز روئے رحمتِ خود بر تو سازد فتح باب

غزل

صبحدم چوں مہر تاباں افگند از رخ نقاب
روشنی روی انجم زو شود بے آب و تاب

شاہد معنی اگر آید بہ پیشت بے حجاب
از وجود تو اثر باقی نماند ہیچ باب

جوش زد بحر حقیقت چوں درون خویشتن
گشت ظاہر آب معنی صورت موج و حباب

جز کہ نقش آب دیگر صورتی ظاہر نشد
ہر چہ غیر بحر بینی آں ہمہ باشد سراب

غیرت ذاتی او خود نام غیریت ربود
سوخت نور نجم و مہ از روز نور آفتاب

نور مہ اندر حقیقت نور خورشید ست و بس
مہر تاباں جلوہ گر شد در لباس ماہتاب

ہستی تو نقش وہم تست در لوح خیال
آنچنانکہ نائماں بینند عالمہا بخواب

در شہود خویشتن پنہاں شدہ مانند خور
شعشۂ نور رخش شد روی خویش را نقاب

تابش نور رخش ما را حجاب دیدہ شد
در ردائے نور خود پنہاں شدہ خود آفتاب

او چو جانست و جہاں ظاہر ازو مانند جسم
جسم را باشد ز جاں جملہ سکون و اضطراب

از کمال خویش ظاہر در جمال خود نہاں
ہمچو جاں پیدا و پنہاں ہمچو بو اندر گلاب

روئے خود پوشیدہ دارد در ظہور خویشتن
در لباس برف و ژالہ گشت پنہاں شکل آب

کن تجلی بر دلم اے شعشۂ نور یقیں
اے سہیل معرفت از مشرق جاں خوش بتاب

ہر جمال اندر جہاں آئینۂ حسن ویست
ہست ہر عشقی ز آتشہای او در التہاب

گوہر تابانست ذاتش ہستی عالم صدف
فکر کن پنہاں شدہ اندر صدف دُرّ خوشاب

در حقیقت گرچه بیرنگی ست اصلِ رنگها — هست بیرنگی چو خم و رنگها همچون حباب

این جهان و صورتش شکلِ خیالِ خویش دان — هرچه می بینی ازین عالم بود مانند خواب

در حقیقت نیستی هستی ست و هستی نیستی — زین عدم اصلِ وجود است و وجود آمد سراب

اصلِ جمله صوتها میدان که صوتِ سرمدیست — زین دلِ عشاق را جنبش دهد بانگِ رباب

منکرِ عشق ارچه طعنه میزند بر عاشقان — کے گذارد سیرِ خود را ماه از بانگِ کلاب

زهدِ خشکِ زاهدان خود دفترِ بیمعنی ست — عاشقان را درسِ عشق و سینهٔ ایشان کتاب

عشق هست آتش خیالِ غیرِ دلبر را بسوخت — آنچنانکه میشود رجمِ شیاطین از شهاب

هستی و همی حجابِ روی جانان بوده است — چون بنالد جانِ عاشق اندرین بُعد و عذاب

قطرهٔ هستیِ خود را محو کن در بحرِ دوست — تا شود این قطره نے مایهاتِ دُرِّ خوش آب

بسته ام چندان خیالِ گلرخی در جانِ خویش — کز دلِ شوریده ام آید همین بوی گلاب

چونکه جانان با جانِ عاشقان قربِ تو لیست — پس چرا دارند ایشان های و هوی و پیچ و تاب

بوالعجب کاری که جستم دور و او نزدیک بود — چونکه آمد پیشِ من آن ماه رو رفتم بخواب

بیشک از چاهِ گمان بیرون جهد جانِ عزیز — گر دلت را از یقین حبل المتین شد دستیاب

آن مه رو چون تجلی کرد بر شانِ یقین — کرده بحرِ عاشقان از قربِ خود ضد فتحِ باب

محوِ حسنِ یار را تقلیب کے تلوین دهد — صاحبِ تمکین همیشه برترست از انقلاب

بیدلی بر حسن جانان کرده جان خود نثار — بس بود این از برای عاشقان حسن المآب

ای دل ار تو عاشقی بر پای جانان جان بنه — بر سرت شمشیر گر راند ز کشتن رو متاب

کی برون زین آب و گل آئی تو بی امداد عشق — کین طبیعت بهر پای رهروان آمد خلاب

رجس طبع از شاهد معنی ترا دور افگند — ای دل اول باید از حکم طبیعت اجتناب

نیست عاشق آنکه او مشغول شد با غیر دوست — گر تو مرد طالبی از صحبتش کن اجتناب

میکند عاشق تمامی وقت خود را صرف یار — آنکه شد مشغول غیر دوست باشد ردّ باب

باش دائم احمدا مستغرق بحر شهود — غول ره دان آنکه جانت را بود از حق حجاب

غزل

دیدن آن یار جانم آرزوست — جلوهٔ زان دلستانم آرزوست

شوخی ناز بتانم آرزوست — آفت ایمان و جانم آرزوست

جان فدای آن نگاه مست یار — غمزهٔ زان دلستانم آرزوست

خرقه رهن باده و مست و خراب — در خرابات مغانم آرزوست

سوختم از تف هجر گلرخان — سایهٔ سرو روانم آرزوست

تا یکے این نالہائے دردِ من | یکدمے آرام جانم آرزوست

ای لبش آبِ حیاتِ جانِ من | یک تبسّم زاں دہانم آرزوست

زاہدا ایں زہد و تقویٰ مر ترا | جلوۂ حسنِ بتانم آرزوست

عقلم از عشقش شود زیر و زبر | شوخیٔ فتنہ نشانم آرزوست

احمدا خاکِ رہِ میخانہ ایم
ہمتِ پیرِ مغانم آرزوست

غزل

شور افگندن بعالم چونکہ خود منظور بود | جلوہ کرد آں حسن را کز چشمہا مستور بود

آں پری از دیدۂ خود خویشتن مستور بود | لیکہ میل دیدنِ حسنِ خودش منظور بود

عشق را آئینہ کرد و خویش را در وی پدید | شد عیاں ہر آنچہ اندر پردہا مستور بود

چوں نظر کردہ درونِ آئینہ خود را بدید | زانکہ آواز عکسِ حسنِ آں پری معمور بود

دید خود را در نہادش شورشی پیدا شدہ | کز فغان و آہِ او جملہ جہاں پرشور بود

عاشقانِ بیدلاں را از تجلیٔ جمال | عقل و روح و جان و دلہا سوختہ چوں طور بود

آہ از تیرِ نگاہش بسکہ دلہا خوں شدہ | غمزہ اش از بہرِ زخمِ جان ما ساطور بود

هر کہ دیدہ چشم مستش در زماں بیخود شدہ
خمرِ عشقش تند تر از بادۂ انگور بود

پیرِ عقل از بزمِ او خرقہ سلامت کے برد
کہ ز فرطِ بیخودی از ہر طرف محصور بود

در مضمارِ محبت زیرکی کارے نکرد
زانکہ افلاطونِ دانش خود دراں رنجور بود

آہ زناں یاری کہ یوسف پرتوِ حسن و نسبت
نے جمالش دیدۂ یعقوبِ جاں نے نور بود

از تماشای جمالش پُر طرب عالم شدہ
جان و روحِ عاشقانش پر نشاط و سور بود

دوش اندر بزم آں سلطانِ خوباں ہر حریف
از نگاہِ مستِ ساقی بیخود و مخمور بود

آسماں در رقص آمد و زمیں بیخود شدہ
عقل و روح و جان و دل جملہ از و مسرور بود

خُمِ جانِ عاشقاں از بادۂ اسرارِ حق
دوش اندر جوش ہمچوں سینۂ منصور بود

ہر دلِ مردہ ز بانگِ او حیاتِ تازہ یافت
نالۂ بے مطرباں ارواح را چوں صور بود

تابشِ خورشیدِ رویش ظلمتِ دلہا برد
از وفورِ جوشِ رحمت ہر گنہ مغفور بود

آتشِ عشقِ رخِ او پردہائے غیب سوخت
ظلمتِ دوری ز جانِ عاشقانش دور بود

اضطرارِ دل نقاب از روے جاناں بر کشود
گشت پیدا آنچہ اندر پردہا مستور بود

سینۂ عشاقِ او از عکسِ خورشیدِ جمال
ہمچو آئینہ ز فرطِ بیخودی معمور بود

محوِ حسنش از نظر بر خویش و بر غیری نماند
بیخودیِ عشق گویا یک شبِ دیجور بود

از نگاہِ مستِ ساقی و سرودِ مطرباں
ہر یکے در بزمِ جاناں بیخود و مخمور بود

گر خراباتی شدم زاهد بمن طعنه مزن
کز ازل روحم بکار عاشقی مامور بود

بیدلی و ننگ و رسوائی و بدنامی تمام
عاشقان را از قضا و از قدر منشور بود

آفتاب معرفت بر عقل و بر دلها بتافت
آنکه نادیده جمالش چشم جانش کور بود

چاشنی درد عشقش جان زاهد چون نداشت
گر زند طعنه بحال عاشقان معذور بود

واعظ مجلس که جانش حرف بیمعنی بود
بی خبر بر جبه و دستار خود مغرور بود

مدعی از طیلسان و شمله تن آراسته
لیکه جانش بی قبای سر یزدان عور بود

از جمالش کار حیات جانست منعم می کند
پند ناصح در دماغم نالهٔ ناقور بود

هر که در آمد بکوی عشق زو بیرون برفت
جان عشاقش بکنج بیخودی محصور بود

بیدلان عشق را خاک درش خلد برین است
کوی جانان عاشقان را کوشک فغفور بود

هر که در راه محبت جان خود را باخته
غیرت عشاق در رشک شبلی و منصور بود

هر که را آن ماه در کار عشق خویش داشت
بالیقین از سوی جانان [illegible] با حور بود

یاد یار مهربانم راحت جان من است
با خیال غیر او دل خانهٔ زنبور بود

گر فدا کردم بپایش جان عجب از وی مدار
زانکه از احسان ساقی جان ما مشکور بود

با مریضان غمش حسنش مسیحائی نکرد
عقل و روح و جان به عشقش هر یکی رنجور بود

چونکه صبح وصل جانان سوی جان من نتافت
بی جمالش روز هجرم چون شب دیجور بود

یاد ر آید ای حریفان از من حسرت زده — وای بر جانی که او از بزم جانان دور بود

احمدا گر عاشقی از تیغ جانان سر متاب
کشتن عشاق اندر کوی او دستور بود

ایضاً

جان شوریده سران شیفتهٔ روی تو بود — دل دیوانهٔ ما بستهٔ گیسوی تو بود

جان گرفتار کمند خم گیسوی تو بود — پای بند دل من سلسله موی تو بود

آنکه زد زخم بدل تیغ دو ابروی تو بود — وانکه شد دام دلم حلقهٔ گیسوی تو بود

وصد دلم ناله چو بلبل ز گل روی تو بود — مستی و شور جنونم همه از بوی تو بود

چون کتان چاک دلم از قمر روی تو بود — زخم چون شانه بجانم ز غم موی تو بود

مستی جان من از نکهت گیسوی تو بود — بند مجنون دلم سلسلهٔ موی تو بود

قتل عشاق تو از تیغ دو ابروی تو بود — غارت دین و دلم نرگس جادوی تو بود

چونکه زنجیر دلم حلقهٔ گیسوی تو بود — دل دیوانه فتاده بسر کوی تو بود

دیده را از سر حسرت نظری سوی تو بود — جان خود ساده شده آئینهٔ روی تو بود

ابروت کعبهٔ ایمان جهانست از آن — از همه سو دل عشاق کشان سوی تو بود

مجرم شیخ مقیم ست و برهمن در دیر — معتکف جان حزینم بسر کوی تو بود

گردنِ هر دو جهاں بستۂ تارِ زلفت   دلِ عشاقِ تو آویختۂ موئی تو بود
نکهتِ کاکلِ مشکیں تو آورد صبا   دل من مست ز خود رفته ازاں بوی تو بود
روی تو قبلۂ من کعبۂ جانم کویت   سجده گاهِ منِ بیدل خمِ ابروی تو بود
خرمنِ جانِ من از برقِ جمالِ تو بسوخت   نظرم خیره ز خورشید دلش روی تو بود
دل و دیں برده ز من بیخود و دیوانه شدم   کمترین شوخیِ آں غمزۂ جادوی تو بود
چوں پری در دلِ ما خانۂ خود ساختۂ   هایی و هوئی لبِ ما غلغلۂ و هوی تو بود
سالها رفت که تا ایں دلِ مشتاق مرا   آرزوی نظرے بر رخِ نیکوی تو بود
تفرقه از دلِ عشاقِ تو مهرِ تو ربود   همچو کعبه همه کس را رخِ جاں سوی تو بود
نیست گشتم چو تو در سینۂ من گنجیدی   هرزه گردی دلم جمله تگاپوی تو بود
ساقیا جامِ میم دادی و مستم کردی   که رهایی ز خودی باعثِ نیروی تو بود
هر کسے کامده از چاهِ طبیعت بیروں   دائم ای عشق که آں قوتِ بازوی تو بود
هر چه آید بدلم موج ز بحرِ تو بود   راه پنهاں بحم جانِ من از جوی تو بود
خاک گشتم بامیدیکه بپایت برسم   در دلِ من هوسِ بوسۂ زانوی تو بود
جنبشِ شاخ ز خود نیست مگر از بادست   رقصِ عشاقِ تو هم از طرب و طوی تو بود
بهوای تو دل از نقشِ دگر ساده شد   ایں همه جود تو بود و همه جادوی تو بود

عشق سودای تو بی ننگ دلم را کرده | عاشق روی تو رسوای سر کوی تو بود
ای بعشق تو دو چیز آفت جانم گشته | آن یکی روی تو بود و دگر خوی تو بود
گرچه پوشیده شوی لیکه تو فاشی در خلق | همچو خورشید عیان روشنی روی تو

ایضاً

عشق تو در دل من پرتوه روی تو بود | طرب روح من و نسیم از بوی تو بود
ساکنان حرم و دیر و کلیسا و کنشت | همه را سجده جان در خم ابروی تو بود
به عیان و به نهان و به حقیقت به مجاز | روی مخلوق دو عالم طرف روی تو بود
بنده زلف و رخت کافر و مومن همه و | برتر از دیر و کلیسا و حرم کوی تو بود
بحر ذخار جمالت دل عاشق حباب | عشق موج تو بود اشک نخل جوی تو بود
ظاهر و باطن ما را تنده چو نقطه محیط | رو بهر سو که نهادیم همان سوی تو بود
چونکه در انفس و آفاق ز تو آیات است | پس بهر سو که بدیدیم رخ نیکوی تو بود
از عدم تا بوجود وز قدم تا به حدوث | عکس حسن تو بود پرتوه روی تو بود
گشته جان و دلش از کفر و ز ایمان فارغ | هر که وارفته و شوریده سر از بوی تو بود
دیده احمد بیدل ز تماشای جمال | همچو آیینه پر از پرتوه روی تو بود
جان من ما عدم صرف تویی محض وجود | هستیم همچو حبابی بسر جوی تو بود

نے نشاں گشت ہر آنکس کہ نشاں جست ز تو
بہر گم گشتنِ عشاق عدم کوی تو بود

نالۂ عاشقِ فانی کہ پر از ہستیٔ تست
دام ای ماہ کہ چوں فاختہ کوکوی تو بود

ساقیا مستِ الستم چو بہ بیدم در جام
کاندرو عکس جمالِ رخ نیکوی تو بود

گر جنوں حملہ کند از سرِ کویت نہ روم
از پئے بند دلم سلسلۂ موی تو بود

نالہا نیست مرا ہر سحری از غمِ تو
شیفتۂ بلبلِ جانم بہ گل روی تو بود

تا ابد زندہ نہ گردد ز دم روح اللہ
ہر کہ او کشتۂ زاں تیغ دو ابروی تو بود

عاشقِ سوختہ جاں را چہ کلیسا چہ حرم
ہر کجا روئے نہد شیفتہ روی تو بود

این دلِ شیفتہ از ننگ و ز ناموس رہید
مست از عشق تو رسوای سرِ کوی تو بود

وحشیٔ عشق تو با غیر نگیرد آرام
لامکاں جائے خرام و رم آہوی تو بود

خوش رسیدی بسرِ دست تو ای طائرِ عشق
مہر آں ماہِ لقا بال تو بازوی تو بود

کشتنِ عاشق و غارت گریٔ دین و دل
خصلتِ طبعِ دل آزار و جفا جوی تو بود

طبع دارد دلِ **احمد** نظرے لطف ز تو
زانکہ مداح تو ای شاہ و ثناگوی تو بود

قصیدہ در بیان خمخانۂ عشق و مراتب جوشش بادۂ او

دل بردہ ز من بتِ ستمگار	شیریں سخنی و شوخ و عیّار
زاں حسن و جمال رفتم از خویش	بے ہوش بہ سر نماند دستار
در سینہ ز عشق آتش افروخت	دل ہمچو خلیل گشت در نار
یک بار مرا ز من ربودہ	جز آہ نماند در دلِ زار
صد تیر زدہ ز غمزہ در جاں	زاں زخمِ سناں شدہ دل افگار
در چشم ہزار فتنہ دارد	زاں بر لبِ خلق ہست زنہار
از حسن شدہ محیط جاںہا	وز زلف بکردہ دل گرفتار
جاں کردہ بساں روح در دل	گر دیدہ بچشم نور ابصار
چوں سوز نہانست زیر آہم	پید است ز رنگ زرد رخسار
چوں مہر کہ دیدہ اش نہ بیند	پوشیدہ شدہ در عینِ اظہار
در تابشِ خود نہاں چو خورشید	گردید ردائے رویش انوار
خود شدتِ قرب بُعد گشتہ	در دیدن جانست دیدہ را عار
در جسم چو جاں ز چشمِ پنہاں	در دیدہ بساں نور ابصار
در عشق نہاں چو سوزِ عاشق	در حسن نہاں چو رنگِ گلنار
در نالہ بلبلاں فغاں زد	گشتہ بہ چمن بہار گلزار

درشمع زحسن چهره افروخت — پروانه ازوست در دمِ نار

پنهاں شده زیر آهِ عشاق — از بهرِ بتان ست رنگِ رخسار

در صحنِ چمن برنگِ گل بود — افغاں بدرونِ بلبلِ زار

گلگونهٔ حسن یوسف آمد — یعقوب بدیده دیدش انوار

شد رونقِ حسن روئے لیلے — گردید یقیں نالهٔ زار

چون روح حیات جسم وجاں هاست — آرائش رنگِ روی ورخسار

بنگر به عیاں شهود شاهد — پیداست هرانچه بود اسرار

غزل

بود آں بت مست ناز و طرار — از بادهٔ حسنِ خویش سرشار

گو نرگسِ او بخواب ناز است — صد فتنهٔ تجلّی ازوست بیدار

آں مایهٔ حسن و ناز و خوبی — واں راحتِ عاشقانِ بیمار

در حجلهٔ نازِ خویش خفته — جبرئیل نداشت اندراں بار

آمیختهٔ حسن وعشق باهم — واں ناز و نیاز غرقِ اسرار

چوں غنچه درونِ خویش پنهاں — فارغ ز نوائے بلبلِ زار

خود ناظرِ خویش و خویش منظور
آئینهٔ خویش و خویش دیدار

جز هستیٔ مطلقش دگر نه
برتر ز تجلیات استار

آنجا عدم و وجود یکساں
آمیختہ بود نور با نار

آں اصل وجود و هستی محض
واں معدنِ علم و عقل و انوار

دلها ز خدنگِ غمزه مجروح
جانها بکمند او گرفتار

از ناز خراب کرده جانها
دلها شده پائمالِ رفتار

احمدؐ به بیان و شرح حسنش
لال ست زبانِ قال و گفتار

دربیان خمخانهٔ عشق که مجهول النعت است و مسمیٰ بحضرت احدیت الجمع

زاں بادهٔ تند داد ساقی
تا هوش برفت و نیز دستار

آنجا نه اشارتے نه رمزے
جز حیرت و محو نے دگر کار

از خویش خبر نه از دگر کس
نے مست بخود نه بود هوشیار

برتر ز عدم وجود محض ست | فارغ ز مقال و بحث و تکرار
برتر ز خیال و وہم فکر ست | کے درک عقول را دراں بار
زاں بحر عدم چو موج برخاست | بیروں شدہ عشق زد بہ یکبار
آں جوشش عشق بود دروے | چوں بادہ درونِ خمِ خمار
ایں عشق کہ بود گنج مخفی | زد جوش بخود چو بحر یکبار
چوں بحر ہزار موج برخاست | زاں قلزم بے کنار زخّار
بر شکلِ حباب و موج و قطرہ | اشکال ازو بخاست بسیار
در ذات حباب گر بہ بینی | آبے ست گرفت شکل یکبار
از روئے تشخص ست فانی | باقیست بذات بحرِ ذخار
بیصورتیش گرفت صورت | بیرنگ برنگ کردہ اظہار
از حسن خراب کردہ جانہا | دل بردہ ز رنگ روئے و رخسار
از آتشِ عشق سوخت جانہا | دل کردہ بزلفِ خود گرفتار
تنہا بہ غمش نہ من خرابم | صد ہمچو منی بہ عشق او خوار
از برق جمالِ آں پری رو | آہے ست مرا بہ لب شرربار
زاں نرگسِ مست جان ست مخمور | دل جوش زند چو خم خمّار

غزل

محویم بہ حسن آئینہ وار
دل دیدہ تجلیٔ جمالش
آئینہ جان عاشقانش
از شدتِ تاب مہر رویش
جاں محو شدہ بہ حسنِ جاناں
جز مہر رخش وگرنہ ماندہ
اے مایۂ حسن و ناز و خوبی
یک جلوہ بکن وگر بچشم
بنما رُخِ خویش و ہوش من بر
اول نقشے کہ عشق بنوشت
احمد کہ اسیر زلف یاریم

حیران جمال روئے دلدار
چوں آئینہ محو شد بدیدار
پر شد ز جمالِ مہر دلدار
گم گشتہ چو بخجم عاشقِ زار
دل گشتہ فدائے روئے دلدار
چیزے بخیال عاشقِ زار
از روئے چو مہر پردہ بردار
تا جاں بکنیم بر تو ایثار
کن از مئ عشق مست و ہشیار
جانہا ہمہ شد رہین خمار
افتادہ مرا باآں پری کار

جوش اول خُمِ عشق مسمے بحضرت جمیع وحدت

چون بادهٔ ناب داد ساقی　　افزود مشاهده و دیدار
زد بادهٔ عشق جوشش اول　　تا کرد بخویش جنبش اسرار
وان معدنِ علم و عقل اول　　وان اصل و اصولِ روح و انوار
علم ست درو بعین اجمال　　تفصیل نداشت اندران باد
خود عین تجلی و تعین ست　　هم عین مشاهده نه استار
هم اصل جمال و هر جلال ست　　هم مبدأ هر صفات و آثار
برتر زگمان تعین حرف ست　　آنجا بنود حجاب را بار
آن معدنِ علم و عقل محض ست　　آن عین حیات و عین ابصار
ای ساقیٔ جان بیار باده　　تا باز شویم مست و سرشار
دل رقص کند ز عشق و مستی　　تا چرخ زند چو چرخ دوار
ما مست و خراب جامِ عشقیم　　در میکده ام گرو ست دستار
از خرقهٔ و زهد توبه کردیم　　تسبیح گذاشتیم و زنار
رسوا شده ایم ما به عشقش　　در کوچهٔ و برزن و ببازار
با هم شبکی چو یار و ساقی　　دانم که مراست بخت بیدار
خاکِ درِ پیر میکده را　　چترم بکند بحشر دادار

از بادهٔ عشق هر که شد مست — تا حشر دلش نگشت هشیار
اے عشق دلیل وصل من باش — از روئے حبیب پرده بردار
آئینهٔ حسن یار نمائی — جلوه گه روئے خوب دلدار
اے عشق هزار نام داری — هر اسم ترا هزار اسرار
وصفے که کنم ازاں برونی — هم مظهر و مظهرے و اظهار
اے مبدأ و اے معاد جانها — دلها به کمندِ تو گرفتار
اے مخزنِ هر سرور و هر غم — وے اصلِ وجودِ نور و هم نار
یک ذات و صفات بے نهایت — کج رائے و فضول کرد انکار
یک عم بخواندش یکے خال — یک آدم و اسمِ اوست بسیار
نوریست بذاتِ خویش سازج — شد مبدأ و اصلِ جمله انوار
آبی ست در اصل صاف و ساده — زو ژاله و برف دارد آثار
هر جزو به کل شده است راجع — زین واله دل ست سوئے دلدار

غزل

ما سوختهٔ محبت یار — شیدائے جمالِ روئے دلدار

از ہستئ خود خبر نداریم — محویم بحسن روئے آں یار
دیوانہ شدیم در ہوایش — افتاد مرا باآں پری کار
جانم ببر بود حسن جاناں — دل بردہ ز من جمالِ دلدار
در گلشن حسن مثل بلبل — داریم ز عشق نالۂ زار
زد برق جمال آتشِ عشق — تا خرمنِ جاں بسوخت یکبار
پامال ز نار کرد جانہا — وانگاہ ز خون ماست انگار
از عشق تو بودہ ام در آتش — چوں گبر کہ دائماست و نار
عشق آمد و رفت عقل و ہوشم — در کوئ بتاں فتادہ ام خوار
از عشقِ تو گل قبا دریدہ — بلبل بہ فغان و نالۂ زار
چوں زندۂ احمدا تو بے روح — بردہ دلِ تو بتانِ طرّار

جوش ثانی بادۂ عشق مسمے بحضرت واحدیت

ساقی ز شراب ناب افزود — خود مستی و ذوق شوق و اسرار
زد بادۂ عشق جوشِ ثانی — در ملک تجلّیات و انوار
اعیان بدرون علم جا یافت — ہر سرّ نہاں گرفت اظہار

تفصیل گرفت جملہ اجمال — ظاہر شدہ انچہ بود استار
خود جملہ صفات کردہ جنبش — از سمع و ارادت وہم البصار
ظَهَرَتْ بِهٖ اُمَّهَاتُ سَبْعُ — زو جملہ صفات کردہ اظہار
اسمار وصفات در تجلی — جبار و ودود و نیز قہار
اینجاست مقام انس وہیبت — ہم معدنِ مہر و قہر و انوار
ساقی قدحی بدہ دگر بار — تا افگنم از سر ور دستار
یک جرعہ بکام جان من ریز — وز بادہ شکن خمار پندار
در جام بریز خون شیشہ — ساقی پئے عاشقانِ خونخوار
جان مست بکن ز جامِ توحید — وز شرک خفی دلم بروں آر
تا محو شویم ما بہ عشقش — از سینہ خیال غیر بردار
تا باز رہیم من از من و تو — زین ہستی و ہمیم بروں آر
خبر تو دگرے بہ چشم ناید — از دیدہ خیال غیر بردار
تو باشی و غیر تو نباشد — دلدار شو و مشو دل آزار
زاں برقِ جمال سوخت جانم — داریم چو ابر چشم خونبار
سیلاب نشرع انست از چشم — دل موج زند چو بحر ذخّار

شد گیسوی او کمندِ جانها — دامی ست درست و دل گرفتار
از آتشِ عشق جانِ من سوخت — کو آبِ زلالِ وصلِ آن یار
قربان بکنیم جان بدعوت — مهمانِ دلِ ماست عشقِ دلدار
او آنِ من ست و آنِ اویم — ما کالهٔ عشق او خریدار
مرآتِ جمال و حسنِ یاریم — ما آئینه او مرا خریدار

غزل

ای یار بیا سوی منِ زار — بی روی تو جانِ ماست بیمار
شد آب جگر ز دردِ فرقت — دل خون شده است و دیده خونبار
در عشقِ تو گشته ایم رسوا — وز مهرِ تو خسته ایم و هم خوار
افسوس فتاده جانِ مسکین — در دستِ ستمگرِ جفاکار
زخمی ست بدل ز تیرِ غمزه — جان در خمِ زلفِ او گرفتار
محویم بحسنِ روئی جانان — رستیم ز قیل و قال و گفتار
هستیم به عشقِ یار بیخود — رستیم ز کسب و از همه کار
گشتیم شکارِ ترکِ خوبان — هستیم اسیرِ زلفِ خمدار

ما مست وخرابِ جامِ عشقیم	چشمِ ساقی مراست خمار
از آتشِ عشق جانست سوزاں	وزدردِ دل ست دیدہ خونبار
احمد اثری ست عشقِ اورا	تاگم شدہ ایم ما باسرار

جوشِ ثالث بادۂ عشق مسمیٰ بہ حضرت ارتسام

ساقی قدحے دگر مددکن	افروختہ ارتسام رخسار
زد بادۂ عشق جوشِ ثالث	گشتہ چو حباب چرخِ دوّار
ظاہر شدہ ایں قلوب وارواح	پوشیدہ بجز دلباس انوار
افعال بذات اوست پیدا	آمد بظہور از وہمہ کار
ناظر بجمالِ لوحِ محفوظ	شایستۂ ذوق وشوق وانوار
ہم صاحبِ کشفِ وحی والہام	آگاہ ز نفثِ روح واسرار
افعال تمام از و بخیزد	ہر فعل بذاتِ او در اظہار
عکسِ خط تست نقطۂ جاں	گردیم بگرد خود چو پرکار
جز جانِ خراب در نگنجی	دیار توئی و دل ترا دار
گفتا کہ بغیر دل نہ گنجم	بنگر کہ دل ست جائے دلدار

صد حرف کنی و کم نگردد — دانم که دل ست بحر ذخار

از سینه هزار شکل خیزد — گه رنگ گل آید و گهی خار

صد موج ز سینه سر بر آرد — هر موج ولیست دُرّ شهوار

از معدنِ دل هزار الفاظ — بیرون بنهاده سر در اظهار

آمد به برون ز بحر بیرنگ — اشکال هزار و رنگ بسیار

در خویش نگشته بیش و نی کم — دل قلزم و هست بحر ذخّار

ناید بخیال وسعتِ دل — تا چیست دل و چه دارد اسرار

تو جانی و جانِ ماست جایت — جان و دلِ ما ترا بود دار

آن بادهٔ ناب ساقیا ریز — در جام دلم برنگِ گلنار

تا مست شویم و فارغ از غم — در میکده رهن ساز دستار

ای عشق بیا و دست من گیر — بازم برسان بکوی دلدار

جان مست بکن ز بادهٔ خویش — بازم برهان ز ننگ و از عار

ز اندیشه ننگ دل شود پاک — در خرقه و زهد آیدم عار

ای عشق اگر به هستی من — آتش بزنی منم سزاوار

از هر چه جز اوست نیست گردان — غیر آن بتِ ماه رو بگذار

بے عشق تو خانہ بے چراغ ست	بے مہر بدیدہ نیست انوار
بے مہر تو طالع واژگون ست	بے عشق تو بخت نیست بیدار
بے مہر دل ست سنگ خارا	یا ہیزم خشک قابلِ نار
از عشق ہر آنکہ بو نبردہ	خود مردہ دل ست یا کہ بیمار
خود طالبِ جاہ و ننگ و ناموس	چوں زاغ نشستہ گرد مردار
ایں بندۂ دوزخ و بہشتند	عاشق نہ طلب کند بجز یار
در خرقۂ تو نہانست زاہد	خود بینی تو بجائے زنّار
وائی دلِ خویش گر تو اصل	صوفی بدماغ تست پندار
از ہستیٔ تو چو ذرہ باقیست	بیداں بہ یقیں کہ ہست زنار
گر علم دو کون جمع آری	غالب آئی بہ بحث و تکرار
چوں سرِّ تو نشد بحق نہ ساکن	باشد ہمہ قیل و قال و گفتار
ای دل ہدے طلب زساقی	کز ہمّتِ او برآیدت کار
اے پیک بیا بمژدۂ وصل	تا جان بکنیم بر تو ایثار
ایں مردہ تنم بہ و بجاناں	کو مردِ خدا ست نیک کردار
مردیم در آرزوئے رویت	یکبار ز رخ نقاب بردار

باز آ و مرا بدست خود کُش — تا سر بنہیم زیر تلوار

چشمے کہ ز عشق خون بگرید — از جنتِ دوست ہست انہار

چوں خاک بہ ناز عشق گشتیم — روئید بجاں ہزار گلنار

خوں ریخت ہزار مثل حلّاج — عشقست بذات خویش خونخوار

غزل

ہائیم ز دردِ عشق بیمار — وز سوختگان مہرِ دلدار

آلودہ بخوں دو چشم داریم — زخمی ست بدل ز غمزۂ یار

افتادہ بکوئے یار بسمل — از دردِ محبّتیم بیمار

سودا زدۂ جنون عشقیم — رسوا شدۂ بکوئے دلدار

داریم ز درد چشم پُر خوں — کاریست مرا بعشق خونخوار

دیوانۂ حُسن آں پریرو — شوریدہ سریم و خستہ و خوار

جاں گشتہ اسیرِ دامِ جاناں — زنجیرِ دل ست زلفِ دلدار

آہے ست بہ لب دو چشم پُر اشک — از عشق شدیم بیدل و زار

بے روی تو نیست چشم روشن — بے عشق تو نیست بخت بیدار

احمدؐ زجمالِ آں پریرہ
دیوانہ شدیم بیخود و زار

جوشِ رابع بادۂ عشق مسمےٰ بحضرت مثال

ساقی قدحے شراب درده
دیدیم بجام عکس رخسار

زد بادۂ عشق جوشِ رابع
تا شکل خیال بست دستار

رو کردہ زغیب در شہادت
پوشیدہ ہر آنچہ بود اسرار

صورت بگرفت نور بیرنگ
ارواح درآمدہ درانظار

تنزیہ نہاں شدہ بہ تشبیہ
جسم آمدہ بہرِ روح ستار

تقیید بپردہ رنگِ اطلاق
آئینہ برفت زیر زنگار

ظاہر شدہ خلق و حق نہاں شد
پنہاں شدہ گنج زیر دیوار

آں نور لطیف شد ممثل
ہر شکل خیال و وحیِ جبار

تا دیدہ باطنش بہ بیند
آمد بہ بصیرت و درانظار

اسرار قلوب کردہ ظاہر
آوردہ بجسم وحی و اسرار

اسرار نہاں ازوست افشا
زو غیب بنہہ گرفتہ اظہار

آرندهٔ غیب در شهادت | اظهار کنندهٔ همه اسرار

آن جسم لطیف بے تجری | پوشیده بخود لباس انوار

از عالمِ روح سوئے اجساد | آرد خبرے بحسنِ اطوار

از سرّ نهان و غیب ملکوت | وز وحیِ خدا و دیگر اسرار

از هر چه بہ قلب آید اورا | آرد سوئے جسم و سوئے گفتار

یک رخ سوئے قلب و یک بجسم ست | برزخ بمیان خاک و انوار

رازے کہ نهان بغیب بوده | از ذات وے آمده در اظهار

از بادهٔ سرور بخش ساقی | وز سر کسل خمار بردار

اے مهر سپهر عشق بازی | هستیِ مرا چو سایہ بردار

ما غیر ترا عدم شماریم | مارا بوجودِ تست اقرار

ما دیده بروئے تو کشادیم | از غیرِ تو جانِ ماست بیزار

جیز هستیِ او دگر عدم دان | هستیِ تو بیگمان ست پندار

زاهد بتو وعده است فردا | امروز مراست نقدِ دیدار

از بهر تو عشق دشتِ پُر خار | بهر دلِ ماست همچو گلزار

این عشق کہ درس بیزبانی ست | در مدرسه اش نه بحث و تکرار

اِی دل تو اگر مریض عشقی — روح القدس آیدت به تیمار
سلطانیٔ هر دو کون دارد — عاشق که باوست یار هموار
جانے که بیار هست مشغول — باشد ز خیالِ غیر بیزار
یک لحظه ز یاد نیست غافل — دیوانه بکارِ خویش هشیار
خفته بود چشم و دل نه خسپد — دایم دلِ عاشق ست بیدار

غزل

داریم به عشقِ آں دل آزار — صد آه و دو چشم تر دلِ زار
مجروحِ خدنگِ چشم شوخیم — هستیم اسیرِ زلفِ خمدار
دیدیم به جام عکس ساقی — مستیم ازاں شراب دیدار
دیدیم رخِ تو شدم مسلماں — عشق دل من شکست زنّار
آں روئے چو چہر مصحفِ ماست — دیدیم رخت شدیم دیندار
در حضرتِ یار جانست حاضر — دل سجده کند حضورِ دلدار
رفتیم برون ز ننگ و ناموس — گشتیم بعشقِ دلبراں خوار
رندیم و خراب در خرابات — از بهرِ بتاں شدیم زنّار

ابروی بتانست سجده گاہم
خود کعبهٔ ماست کوے دلدار

عشق بتِ ماہروست خُرّم
چشم ساقی مراست خمّار

مستیم زچشم مستِ ساقی
ہستیم خرابِ عشقِ دلدار

گردید کمندِ جاں خمِ زلف
بستند ہزار دل بیک تار

احمدؔ ترسم ز راز دلبر
گر فاش کنم کشند بردار

جوشِ خامس بادهٔ عشق سے بحضرتِ شہادت

ساقی قدحے ز باده بردار
مست آمده سوئے بزم دلدار

زد بادهٔ عشق جوشِ خامس
تا صورتِ غیب یافت اظہار

جانے که ز چشمہا نہاں بود
چوں جسم بدیده شد پدیدار

از غیب چو اسپِ ارادہ واں کرد
در ملکِ شہادت آمد آں یار

گردید نشان و شکلِ اجساد
پوشیده لباسِ جسم اسرار

آمد بظہور سہ موالید
حیوان و نبات و نیز احجار

شد جوہرِ قلب جسم محسوس
صورت بگرفت سرِّ انوار

چون حرف و جوز اله شکل بگرفت — آن آب لطیف مثل اعجاز
هر شئے بکمال خویش نادر — بر وحدت ذات او بگفتار
آن چیز که از نظر نهان بود — رو کرده زغیب سوئے اظهار
پوشیده لباس جسم اعیان — ظاهر شده آنچه بود اسرار
تکمیل گرفت در شهادت — آن حسن و جمال روئے دلدار
بے مثل بمثل بسته تمثال — بیرنگ برنگ گشته انضار
اطلاق بقید میل کرده — اسرار گرفته شکل اظهار
ارواح گرفت شکل اجساد — عکسے بنمود آئینه وار
مائیم چو لفظ او ست معنی — مضمون نست نهان بزیر اشعار
حق هستی مطلق ست و عالم — موهوم وجود ماست پندار
دلبرده ز عاشقان بهر شان — هر شان ویست نادر اسرار

غزل

ما سجده کنیم دیده دیدار — زاهد بکند بسوئے دیوار
مائیم خراب عشق آن یار — دلداده حسن روئے دلدار

اے عشق بیا و مونسم شو ہستیم ز عقلِ خویش بیزار
بدست مرا بکن چو منصور تا سر بہ نہیم بر سرِ دار
مطرب بنواز نغمہ امروز تا رقص کنم چو چرخ دوّار
جانہا ہمہ پاک بکن ز ہستی تا چرخ زنیم مثلِ پرکار
بر آتشِ زہدم آب مے ریز تا خاک شوم بکوئے خمّار
از بادہ غرور توبہ بشکن بدست مرا ببر ببازار
عشقم چو قضا ز آسمانست پس سوئے بتاں رویم ناچار
قسام ازل نصیبِ ما کرد رسوا شدنم بکوئے خمار
دانیم شعارِ ورع ما نیز اما نشدست بخت ہموار
با بختِ سیہ فتاد کارم بر جیب ورع کنیم چوں کار
ہر چند دلم بکرد فریاد ایں عشق مرا نداد زنہار
دل جذب کند جمالِ محبوب از خود نرویم سوئے دلدار

از ہستیٔ خویش احمدؔا خیز
وے گفت مرا بگوش آں یار

جوش سادس بادۂ عشق مسمے بحضرت انسان کامل

ساقی ز شراب ناب گلرنگ — درده که به بزم آمد آن یار
زد بادهٔ عشق جوش سادس — بگرفت کمال حسن دلدار
دلبر بکمال حسن آراست — با ناز و ادا و رنگ رخسار
دل برده ز خلق جمله عالم — آن حسن و جمال روئے دلدار
مجموعهٔ جمله عالم آمد — شد منتز جیش تمام اسرار
از روح بود محیط عالم — شد مرکز دائره چو پرکار
کونین درون او بگنجد — در صورت قطره بحر ذخّار
گردید ازین خلیفة الله — بر تخت جهان نشسته شهوار
خود سجده برائے او ملک کرد — از سرّ خداست ذاتش اسرار
خورشید بشکل ذرّه آمد — تابنده ز حق در وست انوار
در ارض و سما که حق نه گنجد — گفتا دل او مرا بود دار
کونین بذات اوست قائم — گردید خلیفه و سپهدار
هم عاشق خویش و خویش معشوق — مطلوب خود است و خود طلبگار
عالم همه جسم او چو جانست — ذاتش پیے چشمهاست ابصار
چون تن که بزیر حکم جانست — کونین بدام او گرفتار

جز در دل تنگ ما نگنجی ۔۔۔ دل نیست مگر ترا دار
این کوہ و فلک زمین بکروہ ۔۔۔ از حملِ امانتِ تو انکار
خواندی چو مرا ظلوم جاہل ۔۔۔ دشنام خوش ست از لبِ یار
زنہار نہ عقل ام رساند ۔۔۔ کے پشہ تو بار کوہ بردار
از تست عطا ہر عزیمت ۔۔۔ گوہر توئی و توئی خریدار
از من عدم و وجودِ من نیست ۔۔۔ از تست تجلیات و استار
بر ہستیٔ ما بکن تجلّی ۔۔۔ تا محو شویم ما باسرار
تو باشی و غیرِ تو نباشد ۔۔۔ این علم بجان خستہ بگمار
یک جلوہ کن و مرا ز من بر ۔۔۔ نے پردہ در آ حجاب بردار
تو با منی و منت بجویم ۔۔۔ عشق من و تو بود عجب کار
مائیم و یا توئی ندانیم ۔۔۔ عقل آمدہ پیش سرّ تو خوار
آمد حیرت مرا ز من برد ۔۔۔ ہستیٔ مرا شکست پندار

احمدؒ حذر کن از رقیباں
تا این نہ سرت کشند بردار

غزل

ای ز دردِ عشقِ تو بیمار جاں دارم ہنوز
داشتم مہرِ تو در دل ہمچناں دارم ہنوز

خاک گردیدم ز غم لیکن درونِ جانِ خویش
آرزوی دیدنت ای دلستاں دارم ہنوز

سالہا بگذشت بر من تا کہ بیمارِ ویم
ہمچو نے از دردِ عشقِ او فغاں دارم ہنوز

من بدل از ترکِ چشمی خوردہ ام تیرِ نگاہ
کز جراحتہاش چشمِ خوں فشاں دارم ہنوز

ہر سحر از دردِ عشقت ای گلِ خندانِ من
نالہا از سوزِ جاں چوں بلبلاں دارم ہنوز

عمرِ من پیری شدہ تا گشتہ ام خاکِ درش
وای جانِ من دلش نامہرباں دارم ہنوز

گرچہ خوردم زخمہا در عشقِ یارِ نازنیں
لیکہ میلِ دیدنِ آں جانِ جاں دارم ہنوز

اینکہ می بینی ز چشم اشکِ خونی ای حریف
در جگر از زخمِ تیغِ او نشاں دارم ہنوز

عشقِ خوباں در دلم آخر قضاء آسماں ست
خاک گشتم لیکہ مہرِ دلبراں دارم ہنوز

خوردہ ام روزی ز خُمّ بادہ اش یکجرعہ
زاں بجاں من منّتِ پیرِ مغاں دارم ہنوز

پیشِ خورشیدِ رخت مانندِ انجم گم شوم
عمر شد کیں آرزو پنہاں بجاں دارم ہنوز

تن فتادہ بر زمین و روی جاں سوی فلک
در مکانم قید و شوقِ لامکاں دارم ہنوز

روزِ اوّل چوں نظر کردم بخورشیدِ رخش
آتشِ از عشقِ او در دل نہاں دارم ہنوز

پیشِ ترکِ چشمِ او نخچیر وش بیجاں شدم
دل ہدف زاں تیرِ غمزہ ہمچناں دارم ہنوز

آنکہ بود آرامِ دل آرامِ جانِ من ربود
در غمِ آں جانِ جاں بیمارِ جاں دارم ہنوز

باش یک شب همنفس جانِ حزین اے نازنین — بیقرار از عشقِ تو روحِ روان دارم هنوز

تافته بر جانِ من چون عکسِ خورشیدِ رخش — از شعاعش پرتوی آئینہ سان دارم هنوز

در ہوائے بے‌نشان گردیدہ ام من بے‌نشان — گشتہ ام گم لیک عشقِ بے‌نشان دارم هنوز

در غمِ تو ہمچو فانی ز آرزوہا مردہ ام — آرزوئی دیدنِ تو ہمچنان دارم هنوز

من بہ عشقِ لالہ رویان خون بسی بگریستم — رخ برنگِ زعفران اشکِ ارغوان دارم هنوز

گشتہ عمری تا کہ خود را من شکارش کردہ ام — پیشِ تیغش جان بزیرِ امتحان دارم هنوز

در غمِ عشقِ تو جانم روز و شب گریہ کنان — سیلِ خون از چشمِ خود ہر دم روان دارم هنوز

پیشِ خورشیدِ رخش مانندِ سایہ گم شدم — چون قمر از نورِ ذاتِ او نشان دارم هنوز

در ازل از دستِ ساقی خوردہ ام یک جرعہ — در دلِ خود ای حریفان سکر آن دارم هنوز

خرقہ و سجّادہ افگندہ بکوئے مے فروش — اعتکافِ خویش در دیرِ مغان دارم هنوز

کعبۂ من کوئی یار و قبلۂ من روے دوست — سجدہ سوئے طاقِ ابروئی بتان دارم هنوز

ترک کردہ زہد و تقوی از سرِ مستی و شوق — وقت خوش با ساقیان و میکشان دارم هنوز

بادہ دہ ساقی ز پندِ واعظانم دل گرفت — تنگ جان از صحبتِ این ناکسان دارم هنوز

عشقِ خوبان از منِ مسکین قرارِ دل ربود — خار در دل در ہوائے گلرخان دارم هنوز

دل بہ طرّاری ربودہ از منِ سادہ سلیم — تا صدائے الاماں از جورِ شان دارم هنوز

سوخت جان و روح من از برقِ حسنِ دلبران
مدتی شد ز آتش او دل طپان دارم هنوز

ای جمالِ گلرخان شد گلشنِ دل پایمال
از تطاول هائے غم در جان خزان دارم هنوز

دوش من از ترکِ چشمی خورده ام تیرِ نگاه
در جگر از غمزه اش زخمِ سنان دارم هنوز

آه ای دل کی بوصلِ آن گلِ رعنا رسم
زانکه حایل خارِ هستی در میان دارم هنوز

کم نگشته هیچگه خود بحرِ ذخارست دل
تا ز چشم از موج او سیلی روان دارم هنوز

در دلم احمدؐ که میل شاهد و ساقی نهانست
پیر گشتم لیکه عشقِ خود جوان دارم هنوز

ایضاً

دردِ دلم به بین زِ غمِ دلربا مپرس
رنگِ رخم نگر دگر از حالِ ما مپرس

عشقِ پری رخان ز دلم شرم ریخته
ای ننگ گشته ایم ز ما از حیا مپرس

جور و جفای یار بہ بخشش گذاشتیم
ما بندهٔ وئیم ز ما جز وفا مپرس

از حسنِ آن نگار و جمالش چگویمت
دلها ز زاریِ تو از آن دلربا مپرس

آرامِ جانِ من بجمالِ آرامِ من بود
از کشتهٔ مسیح بلا از دوا مپرس

از زشتهری دگران غم نمی خورم
بیگانگی که کرد خود آن آشنا مپرس

آلودهٔ بخون مژه ام روی زرد بین / بنگر بحالِ زار و ز آه و بکا مپرس

میترسم ما ز درد و درین عشق سرخوشیم / رو خواجه کارِ خویش کن از حالِ ما مپرس

چشمم چو ابر و برق چالش مرا بس است / از گریه‌های ابر و ز برق و سنا مپرس

ما عاشقانِ روی دلارام بوده ایم / از محوِ حسن قصهٔ جور و وفا مپرس

ما والهٔ جمالِ دل آرای دلبریم / دلدادگان بهیچ وگر از دلربا مپرس

این عشق هیچو عشقه گرفت است شاخِ دل / نی بیخ سبز هست نشو و نما مپرس

جان سوخته ز تابش خورشید روی او / این خیرگی چشم نگر و ز ضیا مپرس

عاشق به پیش یار چو انجم به پیش خور / در ابتدا ز عدم شده از انتها مپرس

گم گشته ایم ما به تجلی آن جمال / از جلوه‌های حسنِ جهان آن لقا مپرس

دور از چگونه چون سوی بیچون همی رویم / محویم ما به عشق و ز چون و چرا مپرس

از رنگها گذشته به بیرنگ گم شدیم / از جلوه‌های رنگ و هم از لونها مپرس

از چشم اعتبار نگر آنکه میرود / آنچه گذشته در ازل از ماجرا مپرس

بگشای چشم دل بنگر جلوهٔ جمال / اشخاص نو ببین تو ز سر خدا مپرس

ای دل بیا و هستی و ما و همی خویش را / کن غرقِ بحرِ وحدت و از ماسوا مپرس

شد آصف از اثر ز جهر برقت / ما ز بیقرارِ تو ازین ثنا مپرس

بینم ز دور آدم و در وی نهان پری ست
اسرار شاه بین تو ز حالِ گدا مپرس

هر دم بصورتی ز دلم سر بر آورد
آید بصد لباس بر چشم ما مپرس

در خون سپیه نور نظر بس عجب بود
شرحی بکن ز روح و دگر از خدا مپرس

یار آمده چو عشق نشسته درون جان
یکبار پرده هستی ما راز ما مپرس

حالِ گلی که گلشنِ دلهاست جای او
از بیدلان بپرس و ز بادِ صبا مپرس

ای دل بغیر عشق سعادت طلب مکن
در پیش ظلِ عشق ز بالِ هما مپرس

تقوی و زهد ثمره عقل ست زاهدا
از بیدلانِ عشق روا نا روا مپرس

با مهوشان به دیر مغان دل خوشیم و شاد
از ما ز زهد و ورع و ز نور و صفا مپرس

حیران حسنِ یار چو آئینه گشته ایم
صوفی ز عاشقان ز فنا و بقا مپرس

ساقی دیار و بزم حریفانِ باده نوش
از حلت و ز حرمتِ می واعظا مپرس

اسرارِ عشق و لذتِ ساقی و جام می
رو از حریف پرس ز نا آشنا مپرس

مرگ و حیات ما چو به هجر و وصال اوست
خور بادهٔ وصال و ز آبِ بقا مپرس

نی جام و باده آ چو وقت عزیز رفت
زود آ قضا بکن دگر از ما معنی مپرس

ای دل اگر طلب کنی اسرار عشق دوست — از سوخته پرس و ز اهل تقا مپرس

عشق است کار مردی مردان حق دلا — انکار زار و جنگ ز خواجه سرا مپرس

آنانکه گم شدند به عشق و هوای دوست — ز ایشان ز غیر یار و ز دیگر هوی مپرس

عاشق نثار یار بکرده جهان و جان — از اهل بخل هیچ ز جود و سخا مپرس

زنجیر قهر گردن دل ما به بسته است — از جان مبتلا بجز از ابتلا مپرس

خالی ز خویش باش و پر از سر آن نگار — از عرش و لامکان و دگر از خلا مپرس

آئینه ساده گشت پر از عکس شهد — از جان پر خیال ز وحی خدا مپرس

موسی است روح و عشق بدستش بود عصا — اسرار روح اینهمه دان از عصا مپرس

از همت شریف ظلوم و هم جهول — دون همتی چرخ نگر و ز ابا مپرس

احرام بهر منزل دلدار بسته ایم — از ما ز کعبه و ز صفا و ز منا مپرس

بیرون و اندرون پس و پیش شد محیط — سریست بوالعجب همه تن دلگشا مپرس

ما چشم مست ساقی مخمور دیده ایم — بی باده سرخوشیم ز مستی ما مپرس

چشمی که تر ز عشق بود جان فدای او — زین خشک چوب‌ها ز محبت ولا مپرس

[illegible] — از ما بهر بلا بجز از رضا مپرس

ایضاً

دوش دیدم برہے مغبچۂ بادہ فروش
روئی ہمچوں قمر و زلف چو زنار بدوش

رفتم از خویش چو دیدم رخِ خورشید وشش
زدلم تاب و تواں رفت ز سر عقل و ہوش

گفتم ای جانِ جہاں گرد سرت برگردم
گفت خاموش شو ای بوالہوس بادہ فروش

سینۂ خویش بکن پاک تو از ما و منی
وانگہی پیش من آ ورنہ تو چنداں مخروش

اگر از بادۂ عشقم بدلت ذوقی ہست
بیکے جرعۂ می خرقۂ ہستی بفروش

من ازیں پاک سخنش بیخود و بدمست شدم
کہ درونِ سرِ من نے خرد ماند و نہ ہوش

عاشقان گرد ہمہ چار دہ اش حلقہ زدہ
بود در ہر طرفی نالہ و فریاد و خروش

پُر خمار از میٔ عشقش بجہاں رندانند
کز ازل مست شدہ تا بقیامت مدہوش

رند از بادۂ عشقش ہمہ مستند و خراب
نہ کہ زاہد کہ بود ہمتِ او زہد فروش

عاشقانے کہ چو از بادۂ عشقش مستند
ہمہ در جوش و خروش و ہمہ در نوشانوش

دل و جانم ز میٔ مہر رخش مست شدہ
خوں چکاں از مژہ ہا سینہ چو دیگ اندر جوش

چوں مرا دید ز خود رفتہ و مدہوش شدہ
نزد من آمد و بگرفت مرا در آغوش

گفت خوش نیست چنیں پردہ دریِ اسرار
رو چو منصور نئے پردگیِ راز مکوش

ضبط کن آنچه ترا پیر مغان گفت نهان
راز پنهانی جانانه تو ارزان مفروش

پر طرب باش ز صهبای محبت هر دم
بادهٔ مهر و وفا با رخ جانانه بنوش

در ازل قسمت تو بار محبت کردند
حالمش باش چنین گفت مرا دوش سروش

جهد کن از دل و جان گر قدم صدق تراست
تا بوصلش برسی ای دل من نیک بکوش

این چه رازیست که جان گشته از دست و خراب
این چه سریست که گردید دلم زو مدهوش

پاکسانیکه همه بستهٔ نارند و نعیم
کم ز عشقش سخنی گوی و هلا باش خموش

احمدا کن حذر از گوش رقیبان راز
سر خود فاش مکن فتنه شان دارد گوش

ایضاً

بهر تماشای رخش عشاق شیدا هر طرف
جانها ز حسن شوخ او دارند غوغا هر طرف

دلها بشوق انطرب رقصان شده مانند طور
دیدار خوبان آمده صد مثل موسیٰ هر طرف

زاه و فغان عاشقان عالم شده پرشوروش
هر دم ز چشم شوخ او فتنه است برپا هر طرف

پیش جمال روی او هر جان شده حیرت زده
دیده بمثل آئینه محو تماشا هر طرف

وی از شعاع حسن او در تاب خورشید رخش
روشن شده کون و مکان ز انوار او سرپا هر طرف

بوده پیچم عاشقان گرد سرای آن پری
دیوانگان عشق او سر پر ز سودا هر طرف

دیده ز دید عشق او عشاق را اشک خون فشان
ز اشک چشم عاشقان سیلاب دریا هر طرف

بوده جمال آن صنم غارتگر ایمان و دین
از عشق حسن بی‌سوا آشفته دلها هر طرف

در کربلای عشق او هر عاشق دیوانه
میداد جان خویش را خود بی‌محابا هر طرف

از خانه چون آمد برون در خلق غوغائی فتاد
در عالم از حسن رخش شور است برپا هر طرف

گرد سرای آن پری عشاق او از فرط شوق
کرده نثار مقدمش جان بی‌تحاشا هر طرف

جان بر لب و دیده به ره قومی ز رنجوران عشق
شد مجتمع با صد چنین بهر مسیحا هر طرف

شوریدگان عشق او افتاده اندر کوی او
از بهر یک نظارهٔ آن روی زیبا هر طرف

از بهر مجنونان او کز خویشتن بگذشته اند
در هر نظر جلوه کنان صد حسن لیلی هر طرف

پروانه وش از بیدلی بر گرد شمع روی او
هر عاشق از جوش جنون میداد جانها هر طرف

بهر مریضان غمش حسنش چو روح الله بود
جم غفیر عاشقان بهر مداوا هر طرف

از قامت رعنای او قایم قیامت گشته بود
مضطر گروه عاشقان جان ناشکیبا هر طرف

بهر خدا ای مه یکدم نقاب از رخ گشا
استاده قوم عاشقان با صد تمنا هر طرف

در عشق او تنها نه من آشفته و شیدا شدم
دیوانهٔ حسن رخش نادان و دانا هر طرف

جانهای عشاق از رخش روشن شده مانند طور
زان پرتو روی نکو نور تجلی هر طرف

جانها مسخر کرده سحرست اندر چشم تو
مفتون حسن روی تو شد پیر و برنا هر طرف

با چشم مست و پر خمار آمد سوی بزم آن نگار
عشاق بیخود آمده چون مست صهبا هر طرف

از برقِ حسنِ آن پری و ز شعشعهٔ نور رخش
جان سوخته عشاق را چون طور سینا هر طرف

در عشقِ روی آن نگار از عاشقانش صد هزار
آشفته و حیرت زده بودند چون ما هر طرف

دیده جمال آن پری وان شوخی وان دلبری
هر عاقل و فرزانه گردید شیدا هر طرف

در عشق آن مه روی نکو افتاده اندر کوی او
هم زاهد و هم عابد و هم گبر و ترسا هر طرف

زان نرگسِ پر از خمار و چشم میگون نگار
بدمست جانها آمده مدهوش دلها هر طرف

از عشقِ حسنِ آن پری زان سحر و زان جادوگری
افتاده شور اندر جهان برخاست غوغا هر طرف

هر دم برای بیخودان تابان تجلی جمال
از بهرِ عشاق رخش صد ماه سیما هر طرف

آئینه حسنِ رخش چون انفس و آفاق بود
عکس جمالِ روی او گشته هویدا هر طرف

یکبار از کتم عدم چون بحر عشقش جوش زد
آن گنج مخفی ازل گردید پیدا هر طرف

دل قلزم آمد بی کنارا امواج خیزد زو هزار
این چشم و گوش و عقل و هوش انهار و دریا هر طرف

اندر رهِ عشق و سوز دل جانها بفریاد آمده
و ز حسن پر آشوب او شور است هر جا هر طرف

شوریدگانِ عشق او پیشِ جمالِ آن پری
دیوانه و حیرت زده مثل مرایا هر طرف

رازِ نهانی ازل چون بود پنهان در عدم
از جوشش عشق و جنون گردید افشا هر طرف

دیوانهٔ و بیخود شده دلها بعشق آن پری	از غایت شوریدگی عشاق رسوا هر طرف

آنکه برای جرعهٔ در بزم آن ساقی جان
هر عاشق شوریده سر ست تقاضا هر طرف

ایضاً

دل ربود از من بت شیرین لقائے خوشخصال	عالم آشوبی به ناز و خوبی و حسن و جمال
گاه هوشم میبرد مانند موسیٰ از جمال	گاه میسوزد دلم چون طور از نار جلال
گاه میسازد بتیغ هجر جان من هلاک	گاه زنده میکند روح من از بوی وصال
گاه میگوید برو از پیش من غوغا مکن	گاه میگوید که ای شوریده سر این سو تعال
گاه میگوید که این همایی تو خوش آیدم	گاه میگوید که ای بی صبر خود چندین منال
میزند زخمی بدل گاهی که تا آهے کنم	گاه مرهم مے نهد تا زخم گیرد اندمال
سخت حیرانم ز جذب وی دی آن جان جهان	گاه خواند گاه راند چیست این امر محال
میبرد هر جا که میخواهد خود آن یار عزیز	سخت افتاده ست اندر گردن جانم عقال
چون هر گاهی بدست صرصرے دل مبتلاست	میکند هر لحظه از رنگی برنگی انتقال
هر زمان بادی وزد از غیب هر جان و دلم	گه نسیم و گاه صرصر گه دبور و گه شمال

کیست آن تا پیش جباریش گوید که منم
فهم سرگردانست از اسرار قرب و بعد او
این منم یا خود توئی جز حیرت اینجا هیچ نیست
برترست آن عالم از نور و ظلام روز و شب
نیست آنجا هیچ شی جز هستیٔ مطلق دگر
میوزد بادے ازو بر جان و بر دل هر زمان
عالم بی مثل و بیچون گرچه از دیدن برسیت
فهم از ادراکِ ذاتِ روح گو عاجز بود
ساقیا از مستیٔ می وهم هستیم شکن
ما ز عمرِ اندرین غم روز و شب افتاده ایم
سوختیم از تف هجرت ای مرادِ عاشقان
ما بجان ای جانِ جان محتاج دیدارِ توایم
روح ما را از ازل آغاز از مهر تو بود
اے فلک بر رفعتِ خود اینقدر نازی مکن
هیچو انجم پیش خورشید رخش گم گشته ام

عقل مبهوت ست آنجا ناطقه گنگ ست لال
ای بری از قیل و قال و اتصال و انفعال
کے بکویت راه یابد وهم و عقل و خیال
نیست آنجا وقت و ساعت نیست آنجا ماه و سال
عالم بیرنگ باشد برتر از وهم و خیال
عالم اجساد از وی می پذیرد انفعال
لیکه دارد جلوه ها در شانِ تشبیه و مثال
لیکه ظاهر میشود در صورت و شکلِ خیال
تو کریمی بر کریمان کی گران باشد سوال
باز رهان جانِ مرا اے جانِ عالم زین ملال
تشنگانِ وصل را باشد لبت آبِ زلال
بهر مسکینان شهان را صد بود جود و نوال
گر دمِ آخر در آئی خوش بود ما را مآل
بارِ عشقش را اگر دارد این ضعفی احتمال
از وجودِ من نشان باقیست گو مثلِ هلال

من نیم در هست تاب آفتاب روی اوست — هستیِ ذره ز نورِ شمس واسد انفعال
تا توانی خویشتن را محوِ حسنِ یار کن — فکر کم کن از سرور و حزن و از هجر و وصال
در حضورِ حضرتش گر یاد از خویش آوری — بهر جانِ خستهٔ تو نکبت ست و هم نکال
چون نشیمن ساختی در تنگنای این حدوث — برکشا سوی قدم ای مرغِ عرشی پر و بال
همچو زندان اندرین تشبیه محبوس آمدی — چون فراموشت شده شاهی و ملکِ بی‌زوال
هر زمان بر قصرِ شاهِ جان صلائی میزنند — کای غریبِ بینوا و تشنه لب انیسو تعال
سر مپیچ ای دل ز حکمِ حضرتِ پیرِ مغان — تا دمِ آخر بکن فرمانِ او را امتثال
بیدلانِ سوخته را فکرِ غیرِ یار نیست — عاشقان را جز خیالِ دوست نبود اشتغال
عاشقان بنگر ببین نقدِ وقتِ خود شدند — ماضی و مستقبل آنجا نیست حاشا غیرِ حال
عاشقِ دلداده را دل سوی آن دلدار رفت — میکند هر لحظه جانش سوی جانان ارتحال
بادهٔ عشقش که جانِ مرده را بخشد سرور — نزدِ ملا شد حرام و نزدِ عاشق شد حلال
ما دل و دین را فدای حسنِ جانان کرده ایم — زو مپرس از بیدلان تو از کمال و از زوال
غارتِ ایمان و دینِ عاشقان از ناز کرد — صد هزاران دل ربود آن شوخ از غنج و دلال
من چه گویم از جمالِ آن نگارِ نازنین — صد هزاران جان ز نازِ خویش کرده پایمال
ای پریرو از نگاهی کارِ عالم کن تمام — زانکه خونِ عاشقانت گشت بهرِ تو حلال

ای جمالت برتر از مدح و ثنائی عالم است
لیکه هر کس حسب فهم خود کند قال و مقال

سوختم از آتش سودای عشقش سالها
از نگارم ده خبر ای قاصد فرخنده فال

آنکه من از بهر او صحرا نوردی می کنم
کے بدام من در افتد یا رب آن وحشی غزال

نالها کردیم از درماندگی خویش ما
گوش نکند ناله ام کس آه شد قحط الرجال

پند دادن عاشق دیوانه را سودی نداشت
حضرت ناصح که هست اندر دماغش اختلال

گاه باشد کان پری رو نور چشم من شود
ای دل محزون ز درد هجر او چندان منال

هشدار احمد درین عالم بر هستی حق
هستی وهمی برای جان تو آمد وبال

ایضاً

بوی یاری از صبا بشنیده ام
بیخود و بدمست زو گردیده ام

مست گشتم چون پیمبر از اویس
رفت از دستم دل شوریده ام

بوی از پیراهن یوسف رسید
گشت چون یعقوب روشن دیده ام

یا که بوی کاکل لیلی ست این
تا چو مجنون زان قبا بدریده ام

پرده های غیب را بدرید عشق
راز را بی پردگی زو دیده ام

چونکه عنقا را نشاں پیدا نبود	عشق گوید تا بدو برسیده ام
پس بہ شوق دل سر این نامہ را	من بنام عشق آغازیده ام
من ز سر کنت کنزاً مخفیا	شوخی این عشق را فہمیده ام
عشقم آورد از عدم سوئے وجود	بوئی دردِ دل از و بوئیده ام
قدسیاں از درد عشقش مفلس اند	در ازل این درد را بخریده ام
چرخ زاں بار را امانت کرد ابا	حامل او من بجاں گردیده ام
می نگنجد آنکہ در ارض و سما	من ورا در خویش گنجانیده ام
منکہ مسجودِ ملک بودم کنوں	بندۂ روئے بتاں گردیده ام
از برائے آں نگارِ نازنین	بس تعبہا کان بجاں بکشیده ام
زیں تالم تا نرنجد یارِ من	از ملولیِ دلش ترسیده ام
ہمچو مجنوں از جنونِ عشق خویش	صد گریبان حیا بدریده ام
از برائے یک نظر بر روئے او	سالہا در کوئی او گردیده ام

ایضاً

صبر نکند ایں دل شوریده ام	تا نہ بیند روئے جاناں دیده ام

یکدم ای یوسف بسوی من بیا   ریخت چوں یعقوب نورِ دیده ام
باز آ به نشیں میانِ جانِ من   خانهٔ تست ایں دلِ شوریده ام
گر بها دارم بعشقت چوں شعیب   ورغمت داؤد ساں نالیده ام
در غمِ آں لاله رو مانند ابر   اشک چوں از چشمِ خود باریده ام
کے گذارم عشق آں جانِ جہاں   بهرِ جاناں را بدل ورزیده ام

احمدا ایں ہائے و ہوا رزان مدان
عشقِ او را من بجاں بخریده ام

یارِ من با جانِ من همراز بود   چوں نمالم دور از و گردیده ام
آنکه صبر از جانِ من بربوده است   من زبی صبری خود کالیده ام
گشته ام رسوا سرِ بازارها   از جنوں بے پا و سر گردیده ام
کے اثر ایں آهِ سوزانِ مرا   ناله ام گوید بدو نرسیده ام
دل ز دستم رفت ای صاحبدلاں   ہیتے بهرِ دلِ شوریده ام
کے ز کامم لذتش بیروں رود   چاشنیٔ دردِ او بچشیده ام
عشقِ من از کفر و ایماں فارغ است   چوں بری از غیر او گردیده ام
کفر و ایماں در برو ی من به بست   دیده هر دو کہ جنوں ژولیده ام

[illegible]

ساقیا از جرعهٔ مستم بکن | فرشِ راحت باد جان و دیده ام
مست کن چندانکه تا از خود رهم | راحتے یابد دلِ شوریده ام

غزل

حسنِ روئے آں پری را دیده ام | زار و دیوانه ازو گردیده ام
در هوائے آں غزالِ خوش خرام | در کہ و صحرا بسے بدویده ام
با بتانِ ماه وش خوش خلوتے | در خرابات مغاں بگزیده ام
در پئے آں رشکِ لیلی روز و شب | ہمچو مجنوں کو بکو بدویده ام
حاملِ بارِ محبت چوں شدم | بس ملامتها بخود بکشیده ام
عشقِ او جانِ مرا بے ننگ کرد | خرقهٔ ناموس را بدریده ام
احمدا در عشق آں شیریں لقا | سالها من کوهِ غم کاویده ام
جاں فدائے آنکه دل شیدای اوست | عشقِ او از جان و دل بگزیده ام
جان و دل یک پرتوِ خورشید اوست | ہستم از وی ہست ازو گردیده ام
دور جستم او چو جان نزدیک بود | رخ نه بیند چشم و نورِ دیده ام
چشم و نورِ چشم با ہم اقرب اند | گفت چشم از نورِ خود پوشیده ام

او بما از جانِ من نزدیک هست
با شما من از شما گفت اقربم
مبدء تو هم معاد تو منم
گشته ام در ظاهر و باطن محیط
كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ
وز باطن سوی ظاهر آمده
آمد و رفت از کجا من از کجا
بوده ام در ذات اول بی نشان
گشته ام من بعد اسما و صفات
صورتِ افعال گشتم بعد ازان
بعده اندر شهادت آمدم
مرغ عرشم آشیانم قدس بود
روح قدسم لامکانم جای بود
جسم عالم را منم مانندِ روح
جوشش عشق ست اینکه کرد افشای راز

گر نه بینم مهر تیره دیده ام
سر سر یار را فهمیده ام
تو مرای من ترا گردیده ام
من شما را نورِ جان و دیده ام
گم درونِ هستیش گردیده ام
اینست سِر دلبرِ بگزیده ام
چون ارادت من بخود جنبیده ام
در مقامِ حیرت آرامیده ام
در تجلیهای خود جنبیده ام
همچو سبزه در درون روئیده ام
صورتِ لون و جسد گردیده ام
از نشیمن ناگهان پریده ام
هی مقید در مکان گردیده ام
مثل جان نورِ دل و هم دیده ام
ور نه اندر ذاتِ خود پوشیده ام

شور عشق ست اینکه در عالم فتاد
همچو دیگ از تفِ خود جوشیده ام

عشق آمد راز جانرا فاش کرد
از جنون این خرقه را بدریده ام

طرفه آن سری که از گفتن برسیت
دوش از پیرِ مغان بشنیده ام

ساقیا از باده بیخود کن مرا
مهر تو در جان و دل بگزیده ام

مست کن چند انکه از گفتن رهم
از تو ساقی حلِّ مشکل دیده ام

غزل

سالها عشق بتان ورزیده ام
زانکه سرِ حق در ایشان دیده ام

باد و چشمِ خویش در باغِ شهود
از جمالِ گلرخان گل چیده ام

عشق من از پرتو حسنِ لیست
من درین آئینه رویش دیده ام

ز دمِ مطرب که جانم مست شد
نالهٔ جان سوزنی بشنیده ام

از شعاع و تابشِ خورشیدِ حسن
سوخت نور چشمِ من در دیده ام

چون تو حسنے در نظر نامد مرا
گرد عالم من بسے گردیده ام

دل بجستم گفت از عشق احمدا
من ز چشمت خون شده چکیده ام

عشق آمد شور در عالم فگند
آه من بے پرده زو گردیده ام

عشق آمد از پنهان فاش کرد — ورنه از چشمِ جهان پوشیده ام
کنزِ مخفی بودم اندر غیب من — شهرهٔ عالم کنون گردیده ام
روح ختم از عدم برمیده ام — در وجودِ خلق آرامیده ام
چون نفختُ فیهِ مِن رُوحی گفت — در تنِ آدم از آن بخزیده ام
پرتوی بودم ز خورشیدِ جمال — در سحابِ تن کنون پوشیده ام
بوده ام باشندهٔ ملکِ قدم — مسکنِ حادث کنون بگزیده ام
در مقامِ ذات بودم بی‌نشان — چون ارادت در نهان جنبیده ام
آمدم اول بجبروتِ صفات — صورتِ سمع و بصر گردیده ام
پس سفر کردم بملکِ ارتسام — ثوبِ ملکوتی ببر کشیده ام
آمدم آنگه باقلیمِ مثال — جامهای نور را پوشیده ام
بعد ازو در ملک ناسوت آمدم — در لباسِ خلق آرامیده ام
دورِ هر انسان کامل ختم شد — تا در آخر صورتش گردیده ام
شخصِ کامل آن رسولِ اکرم ست — جمله استعداد در وی دیده ام
تا قیامت نایبش قایم بود — در قبای شان هر زمان پوشیده ام
منکه در الوانِ اقسام آمدم — نقشها بر لوحِ خود بکشیده ام

هر زمان تجدیدِ امثالِ من ست — هر زمان شانِ دگر گردیده ام
آمده بے رنگ اندر قیدِ رنگ — زین اسیری پُر ز غم و رنجیده ام
حُبِّ حق خود باعثِ اظهار بود — ورنہ گنجے سخت تر پوشیده ام
اضطرارِ عشق شور افگنده است — منکہ بے پرده ازو گردیده ام
متحد در اصل بودم من بدو — لیکہ در صورت جدا گردیده ام
او مرا بر حُسنِ خود عاشق نمود — در دلِ دلدار خود بگزیده ام
خود منم مشاطۂ حسن و جمال — بر رخش گلگونہ گردیده ام
حسن و عشق این عاشق یکدیگر اند — مائلم او من بدو گردیده ام
جان و تن را هست باهم اتحاد — او چو جان و من چو تن گردیده ام
او چو جان بے تن نمی گیرد قرار — من چو تن بے روحِ او ژولیده ام
او نهان مانند جان در تن شده — من چو تن از تخمِ جان روئیده ام
اینهمہ تنزیه و تشبیه وی ست — او چو خور من نورِ خور گردیده ام
نورِ خور را از ذاتِ خور کی شد جدا — از وجودِ جان چو نورِ دیده ام
جملہ عالم پرتوِ نورِ وی ست — گر ندید هستی نگر از دیده ام
در حقیقت ماه را خود نور نیست — گوید او از نورِ خود زائیده ام

نیست ہستی ہر کسے را غیر او
ہادیٔ عشاق شد نورِ یقیں
شد یقیں آئینہ روئے حبیب

نیست بودم ہست از وگر دیدہ ام
من ز بود دشس از گماں برہیدہ ام
اندریں آئینہ رویش دیدہ ام

سر بنہ احمدؔ بہ پائے پیرِ رہ
خاک راہش با دکحلِ دیدہ ام

غزل

با ماہ رخے امشب مہمانِ خراباتم
خورشید بکف دارم سلطانِ خراباتم

سودائے مئی و ساقی دارم بدرونِ خود
از بہر خریداران دوکانِ خراباتم

در خلوتِ می نوشاں تا غیر کسے ناید
با چند خراباتے دربانِ خراباتم

از غایتِ بد مستی گم گشتہ ام از ہستی
آئینہ نمط بیخود حیرانِ خراباتم

ایں عشق بمن گفتہ روحم تنِ عاشق
من زندہ کنِ دلہا من جانِ خراباتم

برقِ رخِ مہرو مئی زو شعلہ بجانِ من
گفتم تو کئی گفتا لمعانِ خراباتم

صد داغ ز عشقِ او چوں لالہ بدل دارم
گلزارِ محبت ام بستانِ خراباتم

از صحبت بر زاہد حقا کہ دلم بگرفت
مشتاق حریفان و رندانِ خراباتم

در عاشقی و رندی و می نوشی و مدهوشی — من صدر ملامت‌ام دیوان خراباتم

از صدق و نیاز دل خاک ره عشاقم — در مشرب و در ملت پیران خراباتم

ای زاهد ظاهربین بر خویش همی نازی — تو بندهٔ خودبینی من آن خراباتم

صد زخم زند عشقش بر جان من از مستی — چون گوی ز چوگانش گردان خراباتم

در دیر مغان روزی دیدم صنمی دلکش — گفتم تو کئی گفتا جانان خراباتم

پیمانه نه بگذارم زان عهد که بربستم — اشکسته نگردد تا پیمان خراباتم

من مست نیم لیکن خاک در خمارم — من زند نیم اما حیران خراباتم

چون چرخ همی گردم بر گرد بتان زاهد — تا حشر نگردد کم دوران خراباتم

با باده بگفتم من جان مست تو بوی تست — خندید و بگفتا من ریحان خراباتم

ای پیر مغان سویم نظری ز کرم فرما — بگذاشته تنها هم یاران خراباتم

تا حشر ز جان من عشقت نرود ساقی — وز دل نه برون گردد میلان خراباتم

در مدرسهٔ عشقش از بهر کتاب دل — دیباچهٔ الفت‌ام عنوان خراباتم

این بخت سیاه من برگشته ز راه دین — گر زندی و قلاشی جویان خراباتم

در عین پریشانی جمعیت دل دیدم — تا بند خم زلف خوبان خراباتم

چون روز ازل ما را کردند خراباتی — دارد دل بر حسرت جولان خراباتم

ای زاهد خوش سیرت شائسته گردی — من رند خراباتی شایان خراباتم
چون اهرمن این عشقم یارب بدینم زد — تا واله و شیدائی فتان خراباتم
دی چشم بمن گفته خون ریختم بنگر — من چشمهٔ الفت ام سیلان خراباتم
از مستی می احمد زین هستی خود رستم — هم کاسهٔ می نوش و رندان خراباتم

غزل

گر بخت من یاری کند خاک رهِ جانان شوم — در پای چشم من نهد ممنونِ آن احسان شوم
بنمای رخ تا پیش تو چون آئینه حیران شوم — خالی ز نقشِ خویشتن پر جلوهٔ جانان شوم
وی گفت آن جان جهان با من کہ ای شیدائیا — جان کن بعشقِ من فدا تا من ترا خود جان شوم
در حشر خورشیدِ رخش گر جلوه آرد به پیش — مانند انجم من ز جان در نور او پنهان شوم
یکدم اگر لبهای او دمساز گردد با لبم — تا از دم او همچو نی بیخویشتن نالان شوم
خوش آن دمی باشد کہ من از پرتو مهرِ رخش — مانند ذره سربسر تابنده و رخشان شوم
ای باده وحدت دمی در خم جانم جوش زن — تا خرقهٔ هستی خود بر افکنم عریان شوم
چون مرغ عرشی آشیان اندر فزای لامکان — از پر و بالِ عشق او همچون پری پران شوم
شو جلوه گر در چشم من یکبار ای نور جمال — تا پیش روی خوبِ تو چون آئینه حیران شوم

خود مطربِ مجلس اگر در نغمه آرد نام یار — مانندِ صوفی از طرب در مستیش رقصان شوم

از ناز گفت آن بت بمن در کفر عشقم جان بده — خود ای مسلمان تا ترا من قوتِ ایمان شوم

ای کعبهٔ دلدادگان در کوی خود راهم بده — تا چون طوافِ حاجیان گرد تو گردان شوم

گفتم که اے دلبر شبی شو شمع بزم من بگفت — گر جان کنی قربانِ من در خانهات مهمان شوم

یکبار ای نورشید جان از هستی من سر بر آر — چون ذره تابان شوم چون صبح تا خندان شوم

در عشق آن جانِ جهان بگذارم این کون و مکان — در جان بیازم در رهش سر حلقهٔ رندان شوم

گفت آن مسیحِ جان ما ای سوخته سویم بیا — خرمن ترا شادی کنم دردِ ترا درمان شوم

سویم بیا تا باشمت هرجا دلیلِ راهِ تو — گر فانیِ عشقم شوی من بهر تو بران شوم

حسنت مسیح جانِ من مهرت بود آبِ بقا — میرم اگر در عشق تو من حی جاویدان شوم

دی گفت عشق او بمن خوش خلوتی با یار کن — خوش خوش نشینم در خلوتش من نور درمان شوم

در خلوتی عشاق او کی بار یابد جبرئیل — گفتا اگر با لا پرم با بال و پر سوزان شوم

غم دیده ام من سالها از عشقت ای خیر لقا — یکبار در چشم بیا کز دیدنت شادان شوم

گر اے گلِ خندانِ من رخ پوشی از چشمانِ من — مانند بلبل هر سحر از دردِ تو نالان شویم

کے باشد ای جانِ حزین با یار باشم همنشین — با آن نگارِ نازنین یکبار بهرستان شویم

از مهر مهر عالم کجا میرد چراغِ عشقِ من — لیکن بچشمِ ناقصان شمعی تهِ دامان شویم

ناگاه پای جان من شد بستهٔ دام شیون | از قید تعین گر رهم در ملک دل سلطان شوم

ساقی ز چشم مست خود جان مرا بدست کن | تا ز دستان مئیت من نیز از مستان شوم

زاهد بتان ماهرو آئینه حسن حق اند | بینم رخ ایشان ازین تا صاحب عرفان شوم

بار امانت را نگر زاهد که انسان حامل است | عشق بتان ورزم اگر من نیز از انسان شوم

احمد اگر در خانه ام آن ماهرو مهمان شود | صد بار گردم گرد او وز جان و دل قربان شوم

۷۸۶

در نعت

ای سریر آرای رب ذوالمنن | قدر تو بر ملک ارواح ست و تن

قدسیان گرد سرایت از ادب | رب سلم رب سلم بانگ زن

انبیا پروانه وش برگرد تو | تو چو شمعی درمیان انجمن

چونکه ابر رحمتی بحر کرم | رشحهٔ زان در دهان من فکن

از طرب ارواحیان رقص آورند | بر جمال روی تو ای ذوالحسن

گر برد بوی بگورستان صبا | مرده از مستی بدراند کفن

عاشقان مشتاق دیدار تو اند | پرده بردار از رخ ای جانان من

باش ساقی بهر جان پر غمم | از طرب خنان و خمار من شکن

غزل

ای ظهور ذات رب ذوالمنن — ظل نور تست ارواح و بدن
هستی کون و مکان قائم به تست — تو چو روحی جمله عالم چون بدن
مستی عشاق تو بر بوی تست — چون اویس و بوی جانش از یمن
جان سراید مدحت تو بی زبان — نعت تو بیرون ز لب بسته دهن
ای گل خندان ریاض ذوالجلال — بلبل سدره ز شوقت نغمه زن
پرتو حسن تو هر خوبان بتافت — گشت زان دیوانه قیس و کوهکن
از کمینه امت تو احمد است — سایهٔ رحمت بجان او فگن
سوزش عشقش ربوده عقل من — چون نباشم زار از تو بی شکن
عاشقان را پیش شمع روی یار — همچو پروانه بباید سوختن
داغهای سینهٔ عشاق تو — گشته چون گلها شگفته در چمن
بلبلان نالان به شوق روی تو — گل بعشق تو دریده پیرهن
هست حیران نرگس از چشم خوشت — شرم دارد از رخت برگ سمن
هست جانم را تمنا ای کریم — باشد از بهر تو مرگ و زیستن

ساغرے از لطف در کامم بریز
گر طرب جان نقش آرد در بدن

از کہ ترسم چوں پناہ من توئی
غم چہ دارم چوں توئی اقبالِ من

یک نظر فرما ز رحمت سوئی من
تا رہد جانِ من از رنج و محن

از کرم باب یقیں بر من کشا
تا رہائی یابم از اوہام و ظن

جز بتوفیق تو اے بحر عطا
نیست آساں از خودی بیروں شدن

احمد عاصی شفاعت خواہ تست
لرزد از خوف گناہ خویشتن

غزل

رشک ماہِ چاردہ شد روئے تو
میفرید مشک را گیسوئے تو

چرخ سرگرداں بجست و جوئی تو
غیرتِ قوس قزح ابروئے تو

مہر و مہ گشتہ غلام روئے تو
ہست ترکِ آسماں ہندوئے تو

ای حیاتِ جاں جمال روئے تو
راحتِ روح ست بوئی موئی تو

سوخت جاں از برق حسن روئے تو
خاک گردیدیم اندر کوئے تو

ہست مقناطیس حسنِ روئے تو
میکشد جانہای عاشق سوئے تو

اشکبار یزم بعشقِ روئے تو
تشنہ لب ہستم میانِ جوئے تو

دل ربوده نرگس جادوی تو ‌‌ ‌‌— گرد شیران را شکار آهوی تو

گل گریبان دریده عشق روی تو — مست بلبل در چمن از بوی تو

از غم تو لاله را در سینه داغ — شد پریشان سنبل از گیسوی تو

آمدی گلگونهٔ حسن بتان — شد نهان در عشق ماهی و بوی تو

سوختی از ناز جان عاشقان — چون ننالم جان من از خوی تو

از من بیچارهٔ و ساده سلیم — دل ربوده چشم پر جادوی تو

آمدم من از برای جستجو — وی دل من گم شده در کوی تو

چون جمال تو اله عاشقانست — زین سبب سر جانست در اله سوی تو

زان چو انجم پیش تو گم گشته ایم — ما نشیند چون تو کی پهلوی تو

ما رمیت اذ رمیت شد گواه — جنبش فانیست از نیروی تو

ما همه یک قطرهٔ بحر تو ایم — راه دارد خصم جانجوی تو

ای ز عشقت جان طربناک آمده — مست و بیخود در سماع هوی تو

گشته ام خاک درت از فرط شوق — تا نهم من بوسه بر زانوی تو

از دل و جان گشته ای جان جهان — عاشقان محو رخ نیکوی تو

جان ما را کی گذاری در بلا — چونکه احمد هست مدحت گوی تو

غیرتِ شمس الضحی شد روئی تو — لیلة القدر آمدہ گیسوے تو
از شعاعِ آفتابِ روے تو — رشکِ خاور گشت جاناں کوے تو
ہر سحر آیم میانِ کوے تو — تا در آید در مشامم بوے تو
کعبۂ جانہاست جاناں کوے تو — سجدہا آریم سوئے روے تو
زندہ ایم ای جان بیادِ روئی تو — روح تازہ شد ز بوی موے تو
بی نیازی از برائے عاشقاں — ایں بتاں آموختہ از خوے تو
اشک چوں سیلاب دل آتشکدہ — بہر عاشق ہست ایں جادوے تو
دیدہ احمد در جمالِ دلبراں — جلوۂ خورشیدِ حسنِ روے تو
عاشقاں شیدا بہ حسنِ روئے تو — دلبراں پابستۂ گیسوے تو
ای صبا با آں نگارِ من بگو — سوختم در آرزوے روے تو
ای ہمای قدس سویم باز پر — جاں فدا بر بال و بر بازوے تو
قدسیاں دیوانۂ حسنِ تو اند — جملہ سرگرداں بجستجوے تو
بہرِ دیدارت نمازی می کنم — سجدہ گاہے ما شدہ ابروے تو
شد نگاہِ مستِ تو سحرِ حلال — بردہ عقلم چشمِ پر جادوے تو
نالہا دارد چو بلبل جانِ من — ای گلِ خنداں بیادِ روئے تو

از غم من بی نیازی میکند　　بخت من آموخته هم خوی تو
حالِ بار محبت کرده　　نیست آن قوت جز از نیروی تو
همچو آدم گو شد از جنت جدا　　دور گشتم از بهشتِ روی تو
هستم از عمری مقیمِ کوی تو　　بو که آید در مشامم بوی تو
ای ز جان روحانیان محو تو اند　　همچو آئینه به پیش روی تو
بسته جانم تتار زلفِ خویش　　بهر دل زنجیر شد گیسوی تو
گل به عشق تو دریده پیرهن　　مست بلبل شد ز بوی موی تو
صد هزاران جان فشان پروانه وار　　ای پری وش پیش شمع روی تو
ما به عشقِ روی تو دل داده ایم　　او فتاده بیخود اندر کوی تو
باده های عشق تو نوشیده ایم　　مست جان مست از نشاط خوی تو
سوی ابرویت سجده ها آرند جان　　طاقِ طاعت آمده ابروی تو
واله و شیدا است دل بر روی تو　　مست جانِ عاشقان از بوی تو
گشته ام مجنون به عشقِ روی تو　　آمده زنجیر دل گیسوی تو
همچو نی خالی شدم از خویشتن　　های و هوی است های هوی تو
از دهانِ بیخودان چون فاخته　　می بر آید هر زمان کو کوی تو

ہمچو پیراں دستگیرم بودہ — آفریں ای عشق بر بازوے تو
جاں زعیب آوردہ سوے شہود — بود ای عشق این ہمہ نیروے تو
جذب حسن است اینکہ جانِ خستہ را — موکشاں آورد سوے کوے تو
سحر کردی سکرت ابصارنا — در نظر نامد مرا جز روے تو
عشق من عکسی ست حسنِ روے تو — آمدہ از سوز جانم بوے تو
حالِ زارِ عاشقاں را درنگر — ہاے دہ وار نداند رکوے تو
یک نسیم خود مکن از من دریغ — مے زیم ای جان من ہم بوے تو
ای مرادِ عاشقاں دیدار تو — راحتِ جانست حسنِ روے تو
از غمِ عشقت نجاتے نے مرا — دام دلہا آمدہ گیسوے تو
احمدِ مسکیں زجاں مشتاقِ تست — کے بود تا آنکہ بیند روے تو
گم شدم ای جان بجست جوی تو — رفتم از خود چونکہ دیدم روے تو
عشق مارا خود توئی بختِ جواں — تا توانائیم از نیروے تو
ای محبت بیکساں را کس توئی — تازہا داریم بر بازوے تو
ہستیِ وہمی کہ اصلش ہیچ نیست — گشت ابرے آفتابِ روے تو
از ہزاراں عاشق جہاں سوختہ — مے برد دل لطفِ عنبر بوے تو

تا لم از عشق تو می ترسد دلم
جان من از بی نیازی خوی تو

قمریان در جستجو کو کو کنان
بلبلان از شوق مدحت گوی تو

قبلهٔ عشاق حسن روی تست
میکشد از هر طرف دل سوی تو

کشتگان عشق تو در خاک و خون
اوفتاده کربلا شد کوی تو

باز آ در چشم احمد جلوه کن
مرقع مرشد محبت روی تو

غزل

چهره چون شمع بصد ناز برافروخته
مثل پروانه دل شیفته ام سوخته

دیدهٔ جان من از دیدن تو خیره شده
همچو خورشید بصد جلوه رخ افروخته

بیکی جلوه ربودی دل صد همچو منی
طرز طراری و شوخی ز که آموخته

رشک حسنت که تا باز نه بیند رخ غیر
دیدهٔ جان مرا باز نمط دوخته

به بهای نظری سوئے تو جان ارزانست
لیکه دانسته زر تا سره نفروخته

شه خوبان برکائی دل مسکین خوش کن
زانکه سرمایه از حسن بس اندوخته

بخشش شمع صفت ای دل من میسوزی
تا ز پروانه چنین سوختن آموخته

چون نبینم دگری را چو توئی نور بصر
تا درون نظرم نور خود افروخته

بهوای رخ خوب آن گل خندان ای دل
مایهٔ درد چو بلبل بدل اندوخته

با همه روی نکو با همه این حسن و جمال
کشتن دلشدگان از که تو آموخته

بیکی جلوهٔ حسن رخ خود ای مه رو
برده ای دل من جان مرا سوخته

از پی سوختن جان من دیوانه
ای پری چهره تو چون شمع رخ افروخته

چونی ای جان من وای دل دیوانهٔ من
سبق عشق بگو تا ز که آموخته

ای دل گم شدهٔ من چه ترا پیش آمد
تا چو مجنون بغم لیلی خود سوخته

بهوای رخ او ای دل شوریدهٔ من
مایهٔ درد محبت بخود اندوخته

تا کی ای دوست من از درد محبت نالم
جان بیمار مرا ز آتش غم سوخته

شعلهٔ حسن که چون برق برافروخته
خرمن هستی عشاق از آن سوخته

حرم دین من و مصحف ایمانم سوخت
آه زان شعله که از حسن برافروخته

بر در دیر مغان بهر بتی خیمه زده
کعبهٔ دین بکف ساغره بفروخته

شهرهٔ خلق شدی هر سر شاهد و می
طبل رندی و ملامت بجهان کوفته

چشم دارا ز کرمش نه آنکه تو از راه بناز
سالها خاک در پیر مغان روفته

همچو لاله بدلم داغ ز عشق تو فتاد
تو چو گل چهره دلبسته تا ز برافروخته

ما دل شیفته در عشق تو بفروخته‌ایم / تو که صد خوبی و صد حسن براندوخته
بنگاهی دل و دینم بربودی ای شوخ / چشم را ساحری از بهر من آموخته
احمدا سوز دلم شد دو جگر آه و فغان / نیک سرمایهٔ عشقش بدل اندوخته
روی چون مهر بصد تاب برافروخته / تا چو انجم همه تن هستی من سوخته
ز آتش عشق هم از شعلهٔ حسن رخ خویش / زد دلم دغدغهٔ دیر و حرم سوخته
ای دل من بچه پابند صور گردیدی / سبق بی‌صوری هیچ نیاموخته
سوخت کثرت بدرون نظرم هیچ نجوم / تا تو خورشید رخ خویش برافروخته
هیچ آئینه بهر جلوهٔ او اے احمد / حیرت و بیخودی و گم شدن آموخته

ایضاً

چون پری آمده در هستی من نه بهستی / دیده جان من از دیدن تو بردوخته
چشم خلق از رخ پاک تو نه بیند چه عجب / دیدهٔ جان من از دیدهٔ خود بردوخته
زکجای و کئی ای دل من فکری کن / علم از مبدهٔ ارواح نیاموخته
مبدهٔ تو چه بود باز معاد تو چیست / غافل از اصل خود و دیده از آن دوخته
از کجا آمدی اصل تو و دل تو نه چیست / علم تحقیق ز کس هیچ نیاموخته

چیست خود بینی چه خودی چیست و چه من و تو — مایهٔ وسوسه و وهم در آن اندوخته
اینکه بینی نظر تست و خیال دل و تو — اینهمه علم ز همسایه در آموخته
وسعت عرش و برون دل و جان میداری — از هوسها تو قبا تنگ بخود دوخته
باز عرشی و ترا قدس نشیمن بوده — روش بوم درین کنج در آموخته
روح حق هستی و مسجود ملایک بودی — آه ارزان دُر نایاب تو بفروخته
ذات تو نور قدیم ست و عدم اصل وجود — وهم این هستی حادث بدل اندوخته
لوح ساده ز ازل آمدی و باز اینجا — نقش هستی بدل خویش در اندوخته
حق چو روح ست و جهان همچو بدن آمده است — علم تحقیق ز اُستاد نه آموخته
گرچه ناید بنظر لیک محیط جسم ست — روح ما را صفت ذات خود آموخته
حق چو جانست و بود هستی من همچو خیال — ای دل من ز حق این علم در آموخته
قطرهٔ هستی خود را تو بقلزم انداز — چه درین خاک کده خاک در اندوخته
از عدم تا بوجود تو مدتهاست بسے — مایهٔ هستی خود از عدم اندوخته
روح ساده بجهان آمدی و نفس زکی — از هوا و ز هوس این همه اندوخته
صورت نقش جهان عکس خیال تو بود — این درست ست مگر از خواب در آموخته
مثل خواب ست جهان عکس خیال دل من — خواب دان هرچه که زین علم در آموخته

جانی که پاکست ز آلودگی نقش و خیال	این همه تفرقه از و هم در اندوخته
آه زین رنگ که بیرنگی جان گم کرده	آه ای هوش چرا این سبق آموخته
آه ای عقل که از عشق تو دور افتادی	آه ای دل که تو زین درد و الم سوخته
آه ای دل بهوائی که مرا میسوزی	آه ای جان ز که این سوختن آموخته
آه ای دیده تو چون روی کسی میدیدی	تا که از آتش عشقش دل من سوخته
آه زان آتش عشق که دلم سوخت ازو	آه زان شعله که در جان من افروخته
آه ای دیده تو چون اشک ز خون میریزی	آه ای دل بغم عشق که تو سوخته
آه زان یار که هجران مرا کرد پسند	آه ای جان که تو اندر غم او سوخته
آه و صد آه درین دار حیات ای احمد	غیر از درد و الم هیچ نه اندوخته

دیگر

پرده بروی خویش ز ما چون کشیده	پیراهن شکیب دل ما دریده
ما بیدلان ز عشق تو سرگشته و خراب	تو چون نقاب بر رخ زیبا کشیده
با ما بگو که منتظرانیم قاصدا	از حال یار ما خبری گر شنیده
میمیرم از غم تو نه پرسی ز حال ما	ای شمع چون تو سوزش پروانه دیده

کویت گذاشته تو بگو ما کجا رویم
نامد به هیچگاه ترا دامنش بدست
بودی بخویش مرد توانا و سرو قد
اندر جهان که جاذب جانهاست حسن تو
طعنه مزن بحال من زار زاهدا
از حسن آن نگار زرا نیست سیری
ما از جنون عشق گریبان دریده ام
ما بر جمال روی تو عاشق نگشته ایم
اشک ارغوان و رنگ رخ چو زعفران
کی دیده و شنیده یکی هست زاهدا
از آتش محبت و از سوز عشق یار
آرزوی گیتی هیچ اثر بر دلش نکرد
بی صبر و بی سکون ز غم عشق گشته ایم
هرچند پیری و ز سر عاشقی رفت
ما خود شکار تیر نگاه تو گشته ایم

چون سبی درم بتا دل ما را خریده
ای دل تو سالها به پی او دویده
اکنون چو چنگ از غم عشقش خمیده
ولها بزور عشق سوی خود کشیده
افسوس میکنم که تو او را ندیده
هرچند سالها بغم او طپیده
تو از فراق جامه جانم دریده
خود سوی خویش این دل ما را کشیده
ای دل ز باغ عشق گل مراد چیده
ما دیده ایم از دگران تو شنیده
از راه دیده خون شده این دل چکیده
صدسال ای دل از غم او طپیده
پیراهن ثبات و قرارم دریده
پستان ام عشق به طفلی مکیده
تو چون ز ما چو آهوی وحشی رمیده

صد آفرین ببازوی تو ای جنون عشق کین خرقهای زهد ریا را دریدهٔ
بر لوح جان چو وسوسه صد نقش میکنی هستیم آنچنان که مرا آفریدهٔ
گر راست ور کجیم همه صنع دست تست آنیم همچنان که تو نقشی کشیدهٔ
در پردهٔ مجاز حقیقت نهان شدست خود عود نور دیدهٔ یعقوب دیدهٔ
جز یار نیست کار تو ای عشق با کسی پیوند او شده ز همه پا بریدهٔ
چون طور هستیت بیقین پاره میشدی دانم مگر تجلی حسنش ندیدهٔ
ای بس عجب ز عشق تو بی روح ماندهام از دشنهٔ فراق رگ جان [illegible]

احمد فغان و شور تو خود نیست بی سبب
شاید که چاشنی وصالش چشیدهٔ

ایضاً

ز جمال روح پرور چو نقاب برکشائی ببری ز عاشقان دل بکمال دلربائی
بغم تو ای نگارم بلب است جان زارم سر نو حیات یابم نفسی اگر درآئی
دل عاشقان شیدا بربودهٔ تو ای جان بکمال دلفریبی بهزار عشوه نمائی
نگرم اگر برویت دل من رود ز دستم چو نهان شوی ز چشمم غم و درد من فزائی

بیکی نظر برویت دو هزار جان ارزد || بره تو جان چه باشد تو بسی گران بهائی
شده ز دیده پنهان چو پری ز چشم آدم || ز خیال هم ترا بدرت نشد رسائی
دل من به عشقت ای گل به فغانست همچو بلبل || تو گهی نپرسی از من که چه درد مبتلائی
تو بسان روح ای جان همه تن حیات جانی || بمثال نور دیده بدرون چشمهائی
بخمار چشم میگون ز نگاه مست ایجان || بهزار خوش و مستی بدلم دری کشائی
نه کسی ببرد خود را بسلامتی ز کویت || دل خلق مبتلائی بهزار دلربائی
ز سر حکیم دانا که بعشق مستکر آمد || بهزار علم و دانش تو کلاه میربائی
بخدا که در دو عالم توئی آفتاب دلها || تو بچشمها چو نوری پی تیره جان ضیائی
دل من ز روز اول بجمال تست شیدا || رخ خویش باز بنما بده داد آشنائی
تو مسیح جان مائی بجمال حسن و خوبی || ز برائی دردمندان که دوا و هم شفائی
بغمش تمام عمرت شده صرف وا ابدل || نه نجات شد ترا زو و تو هنوز مبتلائی
به بلائی عشق صابر بشوای دل حزینم || چو اسیر دام یاری و بدست پر جفائی
بسلاسل محبت چو ببسته اند پایت || به اسیر دام خوبان نبود گهی رهائی
اگرت هوائی وصل صنمی است ابدل این || ز برائی خواری و غم تو بعشق او سزائی
ز ملامت و ز خواری دل من چه ننگداری || نه تو شیخ وقت هستی نه تو مرد پارسائی

ز حرم برآ و رو کن سوی کوی میفروشان
ز محبت آتشی زن تو بخرقهٔ ریائی

نه کسی به قیل و قالی بوصال او رسیده
بسپار جان بجانان بگذار ژاژ خائی

تو باین غرور زاهد هوس بهشت داری
نرسی بعرش هرگز که تو طائر هوائی

خبری ببر بمسجد بر زاهدان خودبین
که سوی بت طبیعت مکنید جبهه سائی

ز هوا دمی جدا شو نفسی ز خود برون آ
برسی ببال عشقش سوی اوج کبریائی

غزل

تو باین جمال و خوبی بکمال دلربائی
دل عاشقان شیدا ببری بخودنمائی

ز جمال دلفریبت و جهان شدست برهم
که بسحر نرگس خود تو عجیب فتنه زائی

بنگاه عاشقانت ز جمال تست پیدا
همه صنعت الهی همه نور کبریائی

مکن آه و شور و افغان ز جفا و جور خوبان
که بتان دلربا را روشی است بیوفائی

تو بهوای روی آن گل دل و جان خود فدا کن
تو بچند همچو بلبل بغمش سخن سرائی

حذری بکن ز خوبان که بزهد دشمنانند
مگذر ز کوی ایشان که تو مرد پارسائی

چو شنید نالهایم بت من بگفت با من
تو چه درد داری احمد بفغان چرائی

نه به شب قرار داری نه بروز صبر در دل
که بدرد عشق دلبر همه وقت مبتلائی

بوصال آن پری رو هوسی فضول داری
نه پری نه بال داری چو پری بسوی فرش
ز جفای تیغ جانان ز بلای عشق دلبر
همه بیدلان بافغان که دلم ببرده دلبر
چو در آمدی بجانم شب من چو روز کردی
چو مکان و جا گرفتی بدرون جان عاشق
نه ز خلق اینجهانی نه ز جنس آسمانی
تو که نادر و غریبی بجهان بسی عجیبی
تو ز جان و تن برونی ز چگون چنان فزونی
تو همای لایزالی به فزای بی مثالی
دل مبتلای غم را ز الم همی رهانی
چه ثنای تو بگویم که ز مدحها برونی
ز تو هست دلربانم همه شور و رو نالهٔ من
همه شور عاشقانت ز دم تو هست هردم
بخم دلم چو باده همه جوش میزنی تو

به پشیمان بار یابی که فقیر و بینوایی
نه به بخت تو سعادت که کند ید و رسایی
چو شدی شهیدای جان تو بعین کربلایی
بمثال دزد پنهان دل عاشقان ربایی
که به مس تیرهٔ دل تو عجیب کیمیایی
تو اگرچه عشق برتر ز همه مکان و جایی
بمن عشق حال برگو تو کئی و از کجایی
بصفات و جوهر خود همه سایهٔ همایی
نه عرض نه قسم جوهر نه خلا و بی ملایی
ببری دل برشته سوی اوج کبریایی
که ببازوی تو باشد همه قوت خدایی
بکمال ذاتی خود تو هیچ و خود فنایی
چو پری ز جان عاشق بفغان همی برآیی
شده نهان بدلها بمثال بانگ نایی
بمثال مستی می ز فغان من برآیی

همه دل بهست شیدا ز جمال تو نشان نی　　همه جاست شور عشقت تو بگو کدام جائی
نه ترا قیاس باید نه حواس درک سازد　　بمثال در نگنجی ز همین همان و رائی
نه کسی بجهد و کوشش به نشان تو رسیده　　تو خدائی و بسوئی دل طالبان خود آئی
ز برائی جمله اسما صنما توئی مسمے　　پئے هر کمال ذاتی تو بخویش منتهائی
تو منزهی ز صورت ز مثال و از تشبیه　　تو ز چند و چون برونی ز همین همان ورائی
تو نه اینی و نه آنی نه همینی و همانی　　ز توئی منی برونی همه این توئی و مائی
همه هستی دو عالم چو حباب بحر باشد　　نه منی ماست الا ز تو هست این انائی
توئی همچو جان و عالم بمثال جسم باشد　　چه درست آشکارا تو چو روح در خفائی
بمثال مهر تابان که شده روان نورش　　پئے ستر ستر ذاتی تو بخویش خود ردائی
بدرون جانم ای جان تو چو عشق بر نشستی　　بحیات و مرگ هر دو ز تو نیستم رهائی
بدل شکستهٔ من نظرے ز لطف فرما　　که برائی مستمندان تو کریم و مرتجائی
شده ام اسیر زلفت بمثال جان عاشق　　ز کمند تو دلم را نبود دگر رهائی
به محبت نگاری دل من بسوخت احمد　　به بیان هجر و وصلش تو هنوز مبتلائی

ایضاً

شاه همه خوبانی در خوبی و زیبائی — روح همه عشاقی جان همه جانهائی

چون جلوه کنان آئی با روی دل آرائی — از من ببری یکسر آرام و شکیبائی

ای راحت جان من کی از تو جدا گردم — چون عشق بدلهائی و در دیده چو بینائی

ای نور نگاه من بی روی دل افروزت — جان بر لب من آمد باید که تو باز آئی

ایمان ببری غارت صد خانه کنی ویران — چون تو نه کسی باشد در شوخی و رعنائی

رنگ همه گلهائی حسن همه خوبانی — تو جوشش هر عشقی تو مستی صهبائی

در تفرقهٔ عالم من جمع ترا دیدم — گردیده تعددها آئینهٔ یکتائی

کی علم ترا داند کی عقل ترا یابد — چون تو شده پنهان در شدت پیدائی

فرخنده دمی باشد میمون نفسی باشد — جائی که رهید از جا گم گشته بیجائی

مدحی که ترا گویم برتر تو از آن هستی — وصفیکه ترا سازم زان وصف مبرائی

دردی که بدل دارم جز تو نبود دارو — آرام همه دلها هم راحت جانهائی

جانها به فغان آمد از شورش عشق تو — بی صبر و سکون گشته بی تاب و توانائی

در قتل من مسکین جز جرم محبت نی — در هر طرفی غوغا یک خلق تماشائی

هر آنچه که می بینی آن صورت عشاق ست — مرئی همه گم گردد گر گم بشود رائی

عشق آمده در جانم رسوائی جهانم کرد — از ننگ چه غم دارد شوریده و رسوائی

ماریم خراباتی در کوی بتان ساکن — مجموعهٔ بدنامی فارغ ز خود آرائی

شوریده سر عاشق از ننگ کجا ترسد — تا شیوهٔ عشق آمد خو در رندی و رسوائی

ای حسن ترا هر دم صد گونه تجلی ها — هر لحظه نشان تو در دیدهٔ من آئی

جائیکه ترا ای جان در کسوت مجنون دید — باالله شود مجنون داند که تو لیلائی

هر چند نشانهایت در انفس و آفاق است — بی نور یقین لیکن در دیده نمی آئی

از شورش عشق او چون نی بفغان هستم — این نالهٔ زار من پیدا ز دم نائی

دیوانه دل عاشق جز یار نه آرامد — پابند کسی کی شد این وحشی صحرائی

مستغرق عشق او در قلزم بیرنگی — صد بار زند غوطه چون ماهی دریائی

قربان شوم مست ساقی بیک جرعه آگه ده — تا از کرم مستت جانم ببرد زمن و مائی

ایضاً

کی تازه جانم ای صبا از بوی گیسوی کسی — چون مرده ام از حسرت لعل سخن گوی کسی

من عاشق شوریده سر از کفر و ایمان برترم — دیم شده مهر کسی ایمان من سوی کسی

آمد سجود زاهدان سوی حریم کعبه — شد سجده گاه عاشقان محراب ابروی کسی

روح دو عالم آمده ریحان زلف عنبرین — صد جان عاشق بسته شد در تار یک موی کسی

شد ترک چشم نازنین غارتگر ایمان من	وز دیده دین و دل ز من یک زلف هندوی کسی
شد مذهبم عشق کسی شد مشربم مهر کسی	شد قبله ام روی کسی شد کعبه ام کوی کسی
دیدم گل خوش رنگ را خاری خلیده دلم	صد فتنه آمد بهر من از روی نیکوی کسی
این ناله و افغان من بی سود آمد احمدا	چون کشتن دل دادگان شد شیوه و خوی کسی

ایضاً

آمد نسیم دلستان سوی من از کوی کسی	شد پر سرور و پر طرب جان من از بوی کسی
از اندرون و از برون دیدم بی چند و چون	رفت از سرم هوش و خرد از سحر جادوی کسی
آمد چو اصل رنگهای رنگی و بی صورتی	رو سوی بی سوی ولا این است ره سوی کسی
از مصحف او آیتی چون انفس و آفاق شد	والشمس وان روی کسی واللیل گیسوی کسی
لیلی کجا مجنون کجا بود آن تجلی جمال	در من جنون عشق وان از زور بازوی کسی
شد سایه افگن بر سرم آن جان جانم چون پری	آید ز های و هوی من وز آه من بوی کسی

برهای و هوی عاشقان هم نالهای زارشان
کی رحم آرد احمدا چون جور شد خوی کسی

غزلیات

بسم الله الرحمن الرحیم

ساقیا از بادهٔ خود مست کن جانِ مرا — وز طرب بشکن خمارِ حزن و حرمان مرا

جلوه گر شو پیشِ من در آفتاب روی خویش — باش نور دیدهٔ مشتاق و حیرانِ مرا

عشق خوبان را نهان چون جان بدل میداشتم — فاش ای چشم نمودی رازِ پنهان مرا

سالها چون زاهدان من زهد و تقوی داشتم — تا به پیمانه شکستی عشق پیمانِ مرا

ز آتش حسن رخ او گرچه ای جان سوختی — بر دلِ او کی اثر این آهِ سوزانِ مرا

از یکی غمزه هزاران دین و دل بربوده — برده در غارت ای طرار ایمانِ مرا

نالها دارم چو نی من از دم یارِ عزیز — فهم نکند هیچکس اسرار افغان مرا

ز آتش دل خرقهٔ زهد ریا را سوختیم — از قبای عشق پوشان جسمِ عریانِ مرا

کن تجلی بر دلم ای مایهٔ نورِ یقین — روشنی افزا برحمت چشم عرفان مرا

ای قدیم از نورِ خود هستیٔ حادث محو کن — وی وجوب از من ببر این وهم امکان مرا

باش تنها بر دلم ای ملهم اسرارِ غیب — پُر ز دُرِّ عشق ساز اشعار دیوان مرا

بی تو مینالم چو بلبل ای گل خندانِ من — چون خزان عشق تو آتش زد گلستان مرا

باز آ چوں محبت در دلِ احمدؐ نشیں	ساز آباد از رخِ خود جان ویران مرا

ایضاً

ساقیٔ فرخنده رو خیز و بده جام را	وز میٔ خود مست کن ایں دلِ ناکام را
بر سرِ بام شبی جلوه کن ای ماه رو	وز رخِ چوں آفتاب صبح کن شام را
در رهِ عشقت اگر خلق ملامت کنند	لیکه چه پروای ننگ چوں منِ بدنام را
ما منِ دلدادگان چوں درِ پیرِ مغان ست	ای دلِ من غم مخور گردشِ ایام را
قبلهٔ من روئے تو کعبهٔ من کوئے تست	بسته ام از مدتے بهرِ تو احرام را
از منِ شوریده سر بردهٔ آرامِ جاں	بارِ دگر جلوه ده روئے دل آرام را
بادهٔ عشقش بنوش نعره چو بلبل بزن	خیز و تماشا بکن شاهدِ گلفام را
کے سرِ او جست پر دمرغِ خیالات و عقل	سوخته تارِ جلال شهپرِ اوہام را
ز آتشِ حسنِ رخش سوخته الم ای صبا	کن خبر از حالِ من سروِ گل اندام را
ای دلِ من در غمش چونکه تو کم سوختی	ز آتشِ مهرِ رخش پخته کن ایں خام را

احمدؐ اگر اے صنم لائقِ انعام نیست
از کرمِ عامِ خویش خاص کن ایں عام را

ایضاً

ایکه بس شبها بروز آمد درین سودائے ما
کم نشد از صد یکی زین بیقراری هائے ما

سوختی از نازهای مهر و دلِ شیدائے ما
تا لبها داریم و تنگی گوشِ این بیهائے ما

بے جمالِ دلفروزِ آفتاب روئے تو
سوخته جان و دلِ ما آتش سودائے ما

چند نالم می نپرسی هیچ از حالِ دلم
خاک گردیدیم در عشقِ خفت ای وائے ما

چهرهٔ زردم نگر و ز حالِ زارِ ما مپرس
عاشقی و بیدلی پیداست از سیمائے ما

ما که در عشقِ بتان از خانمان آواره ایم
گشت زین در میخان و کوئی خوبان جائے ما

ای حریف از دردِ جان و بیدلی ما مپرس
دل ربود از ما جمالِ دلبرِ زیبائے ما

مفلسیم و بی نوا خانه گرو دکان خراب
عشقِ غارتگیر برده این همه کالائے ما

آن پری چهره که ما مجنون و شیدای وئیم
کے خبر جانِ ترا ای عاقل از لیلائے ما

ای اسیرِ رنگ و بو وابسته نام و نشان
بگذر از خود بیخودی موجیست اندر دریائے ما

در هوائے آن پری رو ما ز جان گم گشته ایم
گشت بیجائی ز حیرانی عشقش جائے ما

چون دمِ نائی درونِ نی نهان گردیده ایم
از دهانِ عشق بشنو در جهان غوغائے ما

احمدا از گردشِ دورِ زمان فکری مکن

شد در پیرِ مغاں ما وائے ما ملجائے ما

ایضاً

رحمی نہ در دل یا رب بتاں را
بجرم کشتہ این نیچاں را

ساقی بہ بادہ رطلِ گراں را
تا روندا نیم این را و آں را

للہ یاراں از حالِ زارم
آگاہ سازید آں مہرباں را

کردیم و نقش دین و دلِ خود
در عشقِ جاناں دادیم جان را

آر دبنالہ این دردِ جانم
چوں ضبط سازم آہ و فغاں را

سینہ سپر شد از بہرِ غمزہ
جانم ہدف گشت زخمِ سناں را

مائیم و رندی ہم عشقِ خوباں
زہد ست و تقویٰ مر زاہداں را

احمد بہ عشقِ آں ماہ پیکر
ایثار کردیم جان و جہاں را

ایضاً

صنما بحالِ زارم نظرے بکن خدا را
کہ نماند بے تو صبرے دلِ ناشکیب را

بدرونِ پردهٔ دل غمِ عشق بود پنہاں
بنمود اشکِ چشمم ہمہ راز آشکارا

زجمالِ دلفروزت نفسے نقاب برکش
کما رہبرِ قتلم دمِ خنجرِ حیارا

بجمالِ حسن و خوبی تو مسیحِ جانِ مائی
بمریضِ خویش للّٰہ برسان دمے دوا را

چہ کنم من عمرِ فانی چو توئی حیاتِ باقی
توچو نورِ چشمِ مائی چہ کنم دگر ضیا را

بجمالِ دلفروزت بکمالِ دلربائی
کہ نماند در دلِ من بجز از تو کس نگارا

بغمت مریضِ ہستم بصد عجز بر نشستم
چہ بود کہ دستگیری چو منِ شکستہ پارا

توکہ شاہِ حسن و خوبی بہ سریرِ دلربائی
زجمال دہ زکوتی منِ بینوا گدا را

بہ نسیمِ زلفِ مشکیں دلِ من حیات یابد
سحری رساں بجانم بہ شمیمِ خود صبارا

بیکے سنانِ غمزہ دو ہزار خون بریزی
بکمالِ حسن و خوبی دلِ تست سنگِ خارا

بہ محبتِ نگاری بہ بلائی عشق شادم
ہمہ عیش ای حریفان ہمہ دلبراں شمارا

تو بہ قرب ہیچو جانی کہ بدیدہ مے نیائی
دلِ عاشقانت حیراں بجمالِ تست یارا

بتو زندہ ایم ای جان کہ توئی حیاتِ جانم
توئی نورِ دیدۂ من بتو بنگرم نگارا

ہوسی ست در سرِ من کہ بعشقِ تو دہم جان
بشکستہ جانِ احمد بپذیر ایں دعا را

غزل

به عشقت جانِ من بیمار شد بیمارتر بادا — وگر دل از محبت زار گشته زارتر بادا

ز رسوائی و بدنامی کجا ترسد دلِ عاشق — به سودای محبت خوار اگر شد خوارتر بادا

زدی زخمی بجانم آنچنان کز وی دلم خون شد — دو چشمم گر ازان خونبار شد خونبارتر بادا

پی غارتگری جانِ عاشق زلفِ هندویش — بشوخی‌ها اگر طرار شد طرارتر بادا

اگر آن چشم پرفتنه به تیر غمزهای خود — برای عاشقان خونخوار شد خونخوارتر بادا

بعیاری و شوخی خون عاشق ریخته آن بت — دو چشم او بخون عاشقان عیارتر بادا

ز تیغ نازان دلبر دلِ شوریدهٔ عاشق — چه غم دارد اگر افگار شد افگارتر بادا

دلِ شوریدهٔ عاشق ز دستِ ساقی مهرو — بجام عشق اگر میخوار شد میخوارتر بادا

ز صهبای محبت وز دو چشم پرخمار او — دلِ عاشق اگر سرشار شد سرشارتر بادا

مترس ای دل براه عاشقی از ننگ رسوائی — خوشا گر راز تو اظهار شد اظهارتر بادا

درآمد عشق تو در دل همه پیوند بگسسته — غمت بهر دلم غمخوار شد غمخوارتر بادا

تمامی منکران و زاهدانِ خشک را ساقی — بآب بادهٔ تو خرقه و دستار تر بادا

ز صهبائی که ساقی مست کرده جانِ احمدؒ را — چو منصورم خمار از بادهٔ اسرار تر بادا

غزل

شوخی که آموخته شاهداں را / کز غمزه جان سوخته عاشقا

این رهزنان و این ترک چشمان / غارت بکرده ایمان و جان را

یا رب که آرام جانم ربوده / سویم بیا ید آں دلستاں را

از جورت ای بت تا چند نالم / کشتی به غمزه این نیمجاں را

هر کس که دیده باغ جمالت / دیگر نه بیند او گلستاں را

بی شمع رویت روشن که سازد / این ظلمت هجر و تیره شباں را

از جام عشقش بیخود چو گشتم / دیدم همین جا من لامکان را

این رنگ زردم وین آه سردم / خود فاش کرده راز نهاں را

کے از ملامت ترسد دل ما / تا ترک سازیم عشق بتاں را

بیند جمالش چشم یقینم / زاهد بکرده قبله گمان را

احمد ز حال سوز درونی / تا چند گوئی در کش زبان را

ایضاً

عشق جبارست بر ارواح ما	آنچنانکه خلق در حکم قضا
چیست انجم پیش مهر نیمروز	حکم قاضی راست و مقضی محو و لا
همچو گوی جان پیش صولجان	تا همی پرّاند ستش تحت و علا
جهل جبّاری شده ویرا مهار	همچو اشتر گویدش هین و بیا
دام خس انداخته بدنام من	تا ملامت باشده مارا صلاّ
از دل ما سر برآرد حی وار	از غم و از حزن نی از لطف و عطا
تا دگر گردد مرا این چشم و گوش	تا دگر گردد دل و فهم و ذکا
کیست آن تا دم زند چون ذرّه	پیش تاب حضرت شمس الضحیٰ
این منی و مای ما چون سراب	پیش بحر قلزم بی منتهیٰ
یک دمی ای مهر تابان خویش تاب	ذرّه ها را بشکن این وهم انا
تا به پیشت محو گردند این همه	ماه رو یکدم نقاب از رخ گشا
ای ناکامی ما در عشق تو	وای جانم ولی در پی دوا
داغ عشقت چون نهادی بر دلم	مرهمی شو هم پی این زخمها
کشف کن با ما دمی اسرار خویش	نیز سرّ این عدم هستی نما

احمدؐ و محمود و حامد وصف اوست
ذاتِ پاکش مد حہار اسے نقطے

غزل

یا رخِ چوں مہراے جانانِ ما
باش نورِ دیدۂ حیرانِ ما

تو چو جانی جان ندیدہ ہیچکس
زیں نمی آئی تو در چشمانِ ما

کس ندیدہ روح را از چشم سر
دیدنش خواہی بہ بیں ایمانِ ما

یار چوں عشق آمد و در دل نشست
آن دو گشتم شدہ او آنِ ما

ای پری در ایں جہان و آنجہاں
عشقت آمد محبت و برہانِ ما

آنکہ کردہ سینہ ام را پر ز داغ
شد بہار و رونقِ بستانِ ما

بہرِ تست ای ماہِ من شام و سحر
درد و آہ نالۂ و افغانِ ما

از جمالِ ہمچو ماہِ چہاردہ
ساز روشن کلبۂ احزانِ ما

ہمچو بلبل نالہا دارم بسے
در غم تو اے گلِ خندانِ ما

صبر نگندیدہ ام و یک لحظہ
بے جمالت دیدۂ گریانِ ما

ای حیاتِ عاشقاں دیدارِ تو
حسنِ تو بود ست روح و جانِ ما

جان و دل را تا بقربانت کنم — شور رحمت یکشبی مهمان ما
در دل شیدای ما آتش زده — شعلهٔ حسن رخ جانان ما
گم شدن در عشق تو توحید ماست — دیدن رویت بود عرفان ما

دیدن دلدار احمد دین ماست
هست مهر آن صنم ایمان ما

غزل

ز آتش سودای مهر تو جگر گردید آب — اشک خون میریزد از چشمم بشفقت چون سحاب
گشته چون حسن بتان غارتگر دین و دلم — بر در پیر مغان افتاده ام مست و خراب
فتنهٔ خلق جهان خود آفت عشق تو شد — در فغان و ناله آمد از تو جان شیخ و شاب
بی رخ چون لاله ات ای سروگل اندام من — میرود از چشم من هر لحظه سیل خون ناب
عشق خوبان مردگان گور تن را زنده کرد — قوت دلهای پیران آمده حسن شباب
فتنهٔ دین و دل عشاق چشم شوخ اوست — وز نگاه مست نازش صد هزاران جان خراب
در کمند زلف تو چون گردن جان بستهٔ — بندهٔ روی تو ایم و تو خداوند رقاب
ساقیا زین هوشیاری بس خمار آلوده ام — غرق کن کشتی من در بحر مستی شراب

احمدا در مدرسه من درس عشقش میکنم
مصحفِ روی حبیبان بس بود ما را کتاب

غزل

گر حقیقت از جمالِ خود براندازد نقاب / از وجودِ تو نشان باقی نماند هیچ باب
تابشِ خورشیدِ معنی چشمها را خیره کرد / در ردای نورِ خود پنهان شده خود آفتاب
این وجود و هستیٔ ما جز گمان و وهم نیست / هستیٔ حق بحر باشد هستیٔ عالم سراب
در ازل چون بحرِ معنی موج زد در خویشتن / سر برون آورده زو جمله جهان مثلِ حباب

هوشِ احمد ساقیا از بادهٔ توحید بر
یک دو ساغر ده که تا جانش شود مست و خراب

غزل

دی صبا پر مشک آمد سویم از کوی حبیب / مست و شیدا شد دلم زان نکهت بوی حبیب
یک نگاهِ مستِ او صد دین و دل کرده خراب / سحر دارد بهرِ جانها چشمِ جادوی حبیب
کعبهٔ شوریدگان و بیدلان شد کوی دوست / قبلهٔ جانهای عشاق آمده روی حبیب

صد ہزاراں عاقلاں در دامِ زلفِ او اسیر
گشت زنجیرِ دلِ عشاق گیسوئے حبیب

بنگر از چشمِ حقیقت منگر از چشمِ مجاز
ہست سروِ لایزالی قدِّ دلجوئے حبیب

کاکلِ مشکینِ جاناں دامِ دلہا آمدہ
بستہ چون زنجیرِ جانِ عاشقاں سوئے حبیب

عاشقِ گم گشتہ دل را جاں نہ بیسو رسید
پس بہر سوئے کہ رو آرد بود سوئے حبیب

سجدۂ زاہد بسوئے سنگ دیوار است و خشت
سجدۂ عاشق بود بر جلوۂ روئے حبیب

ہر یکے را در جہاں طاقِ عبادت دیگر ست
سجدہ گاہِ عاشقاں محرابِ ابروئے حبیب

عاشقاں را دائما غارتگرِ دین و دل اند
ترکِ چشمِ مست نازو زلفِ ہندوئے حبیب

من نیم تنہا قتیلِ بے نیازی ہائے او
صد ہزاراں جاں نثار احمدؒ کشتۂ خوئے حبیب

غزل

بوئے یارِ مہربانم آرزوست
راحتِ روح و روانم آرزوست

خرقہ و شملہ چہ کار آید مرا
دردِ دل سوزِ نہانم آرزوست

چاشنیٔ غمزہ ات نرود ز دل
زخمِ دیگر زاں سنانم آرزوست

کردہ ام سینہ ہدف ای ترکِ مست
تیرِ زہ ابروئے کمانم آرزوست

از دل و جاں پیشِ شمعِ روئے تو — سوختن پروانہ سانم آرزوست

بیخودم کن زاں دو چشمِ مستِ ناز — یک نظر ای جانِ جانانم آرزوست

مثلِ موسیٰ بر سرِ طورِ یقین — زاں تجلیٔ عیانم آرزوست

نیست گشتن اندرونِ ہستیش — گم شدن در بے نشانم آرزوست

تا جمالش بینم از چشمِ یقیں — برتر از وہم و گمانم آرزوست

نیست گردم او نشیند جائے من — از دمش چوں نے فغانم آرزوست

احمدا چوں گشتۂ در عشق پیر
قوتِ بختِ جوانم آرزوست

غزل

ایکہ دردِ عشقِ تو در جانِ ما درمانِ ماست — آتشِ مہرِ تو در دل روشنیٔ جانِ ماست

شعلۂ نو عاقبت تا عقل و جاں من بسوخت — آتشی از عشق کاں در سینۂ سوزانِ ماست

بے جمالِ عالم‌افروزت اے مہ تابانِ من — سیلِ خوں ہر دم رواں از دیدۂ گریانِ ماست

عکسِ حسنِ آں پریرو با کمالِ آب و تاب — ہمچو آئینہ درونِ دیدۂ حیرانِ ماست

زخم ہائی کاں زدی بر دل زِ تیرِ غمزہ ہا — خوں چکاں از چشم و آلودہ از و دامانِ ماست

بیخودی و محو و حیرانی نشانِ عشقِ اوست — گم شدن در عشقِ آن جانِ جهان برهانِ ماست

میدمد در جانِ من چو نے دمِ خود آن پری — تا ازو این هائے و هوئے ناله و افغانِ ماست

جان چه باشد صد هزاران جاں بقربانش کنم — کان حیاتِ عاشقان جانِ جهاں مهمانِ ماست

کم نشد هر چند آبِ چشم بر روی ریختم — آتشی کان از سرِ سودائے او در جانِ ماست

ناله و افغانِ جانِ عاشقاں اندر جهاں — یک علم از حسنِ روئے حضرتِ جانانِ ماست

انفس و آفاقِ احمدؐ چوں تجلی گاه اوست
عشقِ ما و حسنِ خوباں صورتِ عرفانِ ماست

روئ هر دلبر تجلی گاه حسن روئے اوست — نکهتی کاں آورد بادِ صبا آں کوئے اوست

پرتوِ خورشیدِ رویش هر جهت بگرفته است — پس بهر سوئے که آوردیم رو آں سوئ اوست

قبلهٔ دل کعبهٔ جاں روئ آں جانِ جهانست — سجده گاهِ عاشقاں طاقِ خمِ ابروئ اوست

میلِ هر دل بر جمال و حسنِ رویش منتهی است — منزلِ دیر و حرم راهی دل جمی از کوئ اوست

آنکه زد شعله بجانم برقِ حسنِ آں پریست — وانکه بربوده دلِ من نکهتِ گیسوئ اوست

جمله دلها شیفته بر حسنِ روی آں پریست — جانِ خلقِ دو جهاں بسته بتارِ موئ اوست

ترکِ چشمِ مستِ او غارتگرِ جانهای ماست — وانکه زد دیده دل و دیں طرّهٔ هندوئ اوست

از سرِ نازِ بتاں عشاق را جاں سوخته — سحرهائے چشمِ خوباں غمزهٔ جادوئ اوست

احمدا یا که بگویم خالِ آں طناز و شوخ

شیوهٔ عاشق کشی و نے نیازی خوی اوست

بیا بیا که دل و دیده هر دو خانهٔ تست
تو نور چشم منی چشم آشیانهٔ تست

دل و جگر همه پیش تو کرده ایم هدف
تو تیر غمزه بزن سینه ام نشانهٔ تست

بحسن جوش دل فرهاد برده وز قیس
جمال لیلی و شیرین یکے بهانهٔ تست

سجود کافر و مومن همه بسوئے تو بود
وجود دیر و حرم سنگ آستانهٔ تست

ز روی ماه رخان حسن روئے تو پیدا
فغان دل شده گلبانگ عاشقانهٔ تست

جنون عشق ترا یک جهان تماشائی
بهر طرف بزبان همه فسانهٔ تست

زدی درون دلم آتشی چو پروانه
بحسن شمع رخان شعلهٔ و زبانهٔ تست

ز دست عشق بدل زخم می زنی بنهان
فغان بربط جانم یکے ترانهٔ تست

تو شهسوار جمالی و کاکل مشکیں
سمند عشق مرا یک تازیانهٔ تست

برای رند خرابات و عاشق بدنام
سرور و مستی عشق از مئے مغانهٔ تست

محبت تو بجا نهاست گوهر نادر
هم اشک عاشق بیدل دُر خزانهٔ تست

چو زلف و خال که بر روے همچو مه داری
بصید مرغ دلم طرفه دام و دانهٔ تست

حریف بزم محبت ندیم خسرو یست
غریق بحر حقیقت دُر یگانهٔ تست

سرود عشق تو گشته فغان و نالهٔ من
حنین درد دلم چنگ و هم چغانهٔ تست

بری ز حسن دلم وانگهم کشتی بردار　　بکشتن من بیچاره خوش بهانه تست

دلا لعشق و غم گلرخان گلشن دهر　　چو بلبلان همه گلبانگ عاشقانه تست

ربوده دل احمد به غمزه شیرین
بجان وی همه افسون ساحرانه تست

ایضاً

ساقیا آن راح ریحانی کجاست　　پر خمارم مستی جانی کجاست

آن لب چون لعل رمانی کجاست　　تشنه کام آب حیوانی کجاست

منکه رندم خرقه را آتش زدم　　در دل من تنگ عریانی کجاست

عاشقیم و بهر دیدار آمدیم　　ای خلیل امروز مهمانی کجاست

گر جمال مهر حسنش دیده　　در تو چون آئینه حیرانی کجاست

همچو یعقوبم شده دیده سپید　　آن جمال ماه کنعانی کجاست

سوختم از عشق این سنگین دلان　　بهر این دل راحت جانی کجاست

آنکه شد بار امانت را حمول　　جویمش آن روح انسانی کجاست

متحد بودیم ما با جان جان　　ای دریغ آن عهد روحانی کجاست

ای خلیفہ زادۂ مسجودِ ملک	بر رخ تو فرّ سلطانی کجاست
حق شناسی را بر دعوی مکن	در دلِ تو ذوقِ عرفانی کجاست
خوردہ از نفسِ عنود بنابِ غرور	مستی آں خمر یزدانی کجاست
جانت اندر بندِ دیوی شد اسیر	سیرِ روحی بہر زندانی کجاست
جاں فدا کردند بردیں اہلِ دیں	ای مسلماناں مسلمانی کجاست
مست کردہ آنکہ جانِ بایزید	آں مئی پر جوش سبحانی کجاست
عشق آید خانماں ویراں کند	گر تو داری عشق ویرانی کجاست
عمر او را چوں ہلال راہی دہی	ای ظلم بنگر کہ دربانی کجاست
رحمتی کاں گبر و مومن را گرفت	اے رحیم آں رحم رحمانی کجاست

آنکہ جانت بردہ از یک جلوۂ
احمدؐ آں شکلِ روحانی کجاست

ایضاً

بانورِ عشق حزباں الغیاث	می کند در سینہ من ابنعاث
اے دریغا عشق خونم ریختہ	نیست کس بر جورِ جانم مستغاث

هرکه وسمه اندریں سودا خراب
بستهٔ زلفش ذکور و هم اناث

عشق خونم میخورد خود سے درےغ
آنچنانکه مرداں شارخ کراث

مایهٔ درد و بلا اندوختیم
نیست اندر خانه ام جز ایں اثاث

اے دلم از درد واویلا مکن
شیوهٔ مرداں نباشد انبعاث

غم مخور از جور هجرش احمدا
از کرم روزی شود یارب غیاث

دیگر

کشتهٔ جورِ نگارم الغیاث
زو بجاں صد زخم دارم الغیاث

دل ربود از من نگارم الغیاث
باز کشته خوار و زارم الغیاث

آنکه بود آرام جانِ من سے بیقرار
از دلم برده قرارم الغیاث

خون دل خورده بجاں آتش زده
الغیاث از جور یارم الغیاث

سے جمالِ دلفروزِ گلرخاں
من سراپا خار خارم الغیاث

دین و دل بردند ایں غارتگراں
وز ستم ها کشته زارم الغیاث

از تطاول هائے زلفِ دلبراں
بس پریشاں روزگارم الغیاث

دمبدم از ہوائے لالہ رویاں ہمچو ابر	خوں ز چشمِ خویش بارم الغیاث
عشقِ خوباں خونِ جانم ریختہ	نالہا زیں درد دارم الغیاث
یک دو جامم دہ ز غم آزاد کن	ساقیا سر پر خمارم الغیاث

ترکِ چشمِ مست تیرِ غمزہ زد
احمدؔ ازاں دلفگارم الغیاث

ایضاً

اے ز جورِ چشمِ جاناں الغیاث	زود غمزہ زخم در جاں الغیاث
اے جمالت ای حیاتِ جانِ ما	نالہا داریم و افغاں الغیاث
وحشتِ سودائے زلفِ دلبراں	کرد جانم را پریشاں الغیاث
از فراقِ آں نگارِ ماہ رو	ہمچو نے ہستیم نالاں الغیاث
آں ستمگر خونِ جانم ریختہ	از سنانِ تیرِ مژگاں الغیاث
ہمچو طراراں دلم بردہ بتاں	ہم نہاں در دیدہ ایماں الغیاث
لشکرِ غمزہ بتانِ سنگدل	کعبۂ جاں کردہ ویراں الغیاث
ما مریضاں را سنانِ غمزہ ات	می‌خلد در جاں چو پیکاں الغیاث

ساقیا از بادہ جامم مست کن	سخت از ہوشم پریشاں الغیاث
ہستئ وہمی بروں آوردہ سر	رخ حقیقت کردہ پنہاں الغیاث

جان احمدؔ ہمچو پروانہ بسوخت
زلف رخت ای شمع خنداں الغیاث

از محبت بیقرارم الغیاث	دل از درد دارم الغیاث
من ز دردِ عشق زارم الغیاث	روز و شب نا بیقرارم الغیاث
با فغان و نالہ ہا کارِ من است	دائما در اضطرارم الغیاث
سوختہ جانِ عزیزاں بیدریغ	آتشِ حسنِ نگارم الغیاث
در جگر صد تیر از غمزہ زدہ	نرگسِ چشمِ مستِ یارم الغیاث
آہ در عشقِ بتانِ ماہ رو	سر بسر سوا و خوارم الغیاث
من بجانِ خویش از تیرِ غمش	ای حریفاں زخم دارم الغیاث
گفتہ ام حق لیکہ ایں حق ناشناس	کردہ ناحق سر بدارم الغیاث

احمدؔا در دامِ زلفِ دلبراں
او فتادہ چوں شکارم الغیاث

ایضاً

سوخت جانم عشقِ خوبان الغیاث	ریخت خونم تیغِ ہجراں الغیاث
ای پری در عشقِ تو دستِ جنوں	میدرد جاں را گریباں الغیاث
گشت چوں یعقوب چشمِ من سپید	از غمت ای ماہِ کنعاں الغیاث
ای حقیقت باش کشتیبانِ من	میشوم من غرقِ طوفاں الغیاث
آفتابِ ذات از فرطِ شعاع	گشتہ شمعے زیرِ داماں الغیاث
صبحِ وصلِ روز ما را شام کرد	ظلمتِ شبہائے ہجراں الغیاث
یار زخمِ لن ترانی می زند	دیدہ ام دیدار جویاں الغیاث
شورشِ عشق ست از حسنِ پری	زاں چونی داریم افغاں الغیاث
نالہ بے از دمِ نائی بود	عشقِ نالاں جسم بر جاں الغیاث
فتنہ حسن ست و من رسوائے شہر	سوی دارم بردہ ناداں الغیاث

مصحفِ ایمانِ احمد سوختی
از ستم ای نامسلماں الغیاث

ایضاً

بہ عشقش سر فدا کردن چو حلاج	روانِ عاشقاں راہست معراج

پری روئی بعونِ لشکرِ حُسن · تمامی ملکِ جاں را کرد تاراج
تو در خوبی و زیبائی شہِ حسن · جمالت بر سرِ خوباں بود تاج
بہ تختِ جاں چو شاہِ حسن بہ نشست · ازاں خانہ خرد را کردہ اخراج
جمالش از ہمہ خوبانِ عالم · ستاند ہمچو شہ از ہر یکے باج
بتِ من از برائے تیر غمزہ · دلِ عشاق را کرد ست آماج
پئے تاراج کردن ملکِ دلہا · ز غمزہ حسنِ تو بفرستہ افواج
بخود چوں جوش زد بحرِ حقیقت · دو عالم سر بر آوردہ چو امواج

دلِ احمدؔ بتاں سوئے جمالت
برائے یک نظر گردید محتاج

ایضاً

ساقی قدحے بدہ ازاں راح · کو مست کند قلوب و ارواح
از مستی و از نشاطے ریز · در کاسہ روح ما چو اقداح
اے مطربِ عشق نغمہ کن سانہ · تا رقص کنند جملہ اشباح
افسردگیٔ دلِ پریشاں · از بادہ در آر سوئے اصلاح

از بہر کشادنِ دلِ تنگ	داری تو بدستِ خویش مفتاح
از کلک بیخودی تو حک کن	نقشے کہ گرفتہ اند الواح
بردار ز من تو ظلمتِ ہجر	از حسنِ رخت چو نورِ اصباح
جانند ز مہرِ تو ز جا جم	عشقِ تو درو بسانِ مصباح

احمد بدر تو سر نہادہ
دارد جانش بتو صدا الحاح

ایضاً

بدیدم دی رخِ زیبائے فرّخ	جمالِ دلربا سیمائے فرّخ
جنونے کز غمِ عشقِ تو باشد	مبارک وحشتے سودائے فرّخ
چو مے جانِ مرا مستی فزودہ	خمارِ نرگسِ شہلائے فرّخ
ببالِ بیخودی پرواز کردم	رسیدم تا مقامِ جائے فرّخ
ز قیدِ ننگِ ساقی جاں رہا کرد	بیک جامِ مئے و صہبائے فرّخ
نظر کن از فرح بر داغ سینہ	بباغِ دل بہ بیں گلہائے فرّخ
دلی کو آئینہ ساں محوِ حسن است	چو مجنوں پر شد از لیلائے فرّخ

بحسنِ روئے خود صبرم ربودہ
قرارم از قدِ بالائے فرّخ

بعشقِ یار عمرِ خود کند صرف
زہے عاقل زہے دانائے فرّخ

دلم بردہ یکے سروِ روانی
بباغے با قدِ رعنائے فرّخ

بیا احمدؔ چو مرداں جاں فدا کن
بہ حسنِ یارِ دل آرائے فرّخ

دیگر

درغمِ عشقِ تو گریاں دیدۂ یعقوب باد
در بلا ہا یار من صبرِ دلِ ایوب باد

سرزِ سودائے محبت والہ و شوریدہ بہ
وز فروغِ حسنِ جاں در فتنہ و آشوب باد

تن زجوشِ عشق اندر چرخ محوِ رقصاں ہمچو طور
سوختہ جاں از تجلیٔ جمالِ خوب باد

روح من انبساحِ عشقِ تو بود مخمور و مست
جانِ من از سیلیٔ اجلالِ تو مضروب باد

کم مبادا لذتِ زخمِ سنانِ غمزہ آت
چاشنیٔ جورِ تو جانِ مرا محبوب باد

چشمِ جان و علم و عقل و فہمِ من آمابرو
از تماشائے جمالِ غیرِ تو محجوب باد

دل زفرطِ شوق و مستیٔ شرابِ بیخودی
دست افشاں از سرورو از طرب پاکوب باد

ہوشِ من مدہوش باد از مئے مہرِ حبیب
وز جنونِ عشق و سودا عقلِ من مغلوب باد

دل ز تنگی کشاکش های عقل آزاد به　　جان من در کار و بار عشق خوش اسلوب باد
شعرهایم در حضور حضرت جانان ما　　بهر اظهار غم دل نامه و مکتوب باد

آرزو دارد دل شیدای احمد روز حشر
با سگان کوی او هستی من منسوب باد

ایضاً

جان فدای حضرت جانانه باد　　دل ز فکر غیر او ویرانه باد
همچو مجنون از جنون عشق تو　　هر که دیوانه نشد دیوانه باد
با همه تقدیس جبریل امین　　پیش شمع روی تو پروانه باد
هر دل افسرده ای ساقی عشق　　از دو چشم مست تو مستانه باد
خرقه سالوس و زهد خشک ما　　دائما رهن می و پیمانه باد
در غمت چشمی که خون دل بریخت　　پر ز خون آن دیده ها را خانه باد
درد عشقت شد نصیب دوستان　　دور ازین غم جان هر بیگانه باد
اندرون جان من از عشق تو　　صد چنین چون اُستن حنانه باد
آتش عشق تو نور جان ماست　　زین چراغ آباد دل را خانه باد

احمدؐا دائم دعا کن ہر سحر
مہر رویش شمع ایں کاشانہ باد

ایضاً

خوش آں شیدا کہ شیدائی تو باشد
خوش آں رسوا کہ رسوائے تو باشد

خوش آں جائے کہ مہر تست در وے
خوش آں دل کاندروں جائے تو باشد

خوش آں سینہ خوش آں سر کاندروں نش
ز عشق و سوز و سودائے تو باشد

نہ بیند سوئے حوران بہشتی
کسے کو در تماشائے تو باشد

حیاتِ عاشقانِ بیدل و زار
جمالِ روح افزائے تو باشد

فرشتہ گر جمالت را بہ بیند
فدائے روئے زیبائے تو باشد

ملائک سجدہ می آرند کانجا
نشانے از کفِ پائے تو باشد

ز غوغائے قیامت کی بترسد
ہر آنکو مست و شیدائے تو باشد

کند عشاق رازیں عشق فانی
کہ تا ہستی نہ ہمتائے تو باشد

نہ ترسد ہمچو منصورؒ از سرِ دار
کسے کو مست صہبائے تو باشد

جہاں آئینہ و خوبی عالم
ز عکسِ روئے زیبائے تو باشد

هرآں کو شد بہ بحرِ بیخودی غرق | گرامی دُرِّ دریائے تو باشد

بگیر احمدؒ درِ پیرِ خرابات
کہ آں ملجائے و ماوائے تو باشد

ایضاً

آنکہ دل بردہ زمن نگہتِ گیسوئی تو بود | وانکہ زد زخم بجاں غمزۂ جادوئی تو بود
مثلِ پروانہ پئے شمعِ رخت سوختہ ام | نالۂ بلبلِ جانم زگلِ روئے تو بود
دینِ من دیدنِ تو مہرِ تو ایمانِ من است | قبلۂ من رخِ تو کعبۂ من کوئے تو بود
زلفِ مشکینِ تو زنجیرِ جنونم گشتہ | مسکنِ ایں دلِ دیوانہ سرِ کوئی تو بود
چوں پری آمدہ در رہِ وطن ساختۂ | بود فانوسِ دلم شمع درو روئے تو بود
قصرِ عشقِ تو بود بیخودی و بیرنگی | حیرت و گم شدن از پیچ و خمِ کوئی تو بود

آنکہ از احمدِ مسکیں دل و دیں غارت برد
شوخئ غمزہ و آں طرۂ ہندوئی تو بود

دیگر

آفتاب روی جانان پرده از رخ چون کشود | همچو انجم جان من محو شعاع حسن بود
از وفور جلوهٔ واز تابش خورشید حسن | سوخت جان و دیده‌های عقل شد کور و کبود
عاشقان را زان تجلی جمال بی مثال | غرق جان در بحر وحدت بود و دیده در شهود
ساقی آمد باده و چشم مست و جام می بدست | زان شراب کهنه هوش اهل مجلس در ربود
از سرود مطرب واز نغمه‌های دلنواز | جان عاشق همچو گردون در سماع و رقص بود
نالهٔ نی همچو اسرافیل جان را زنده کرد | اهتزاز آمد میان روح زان بانگ سرود

من ز خود رفتم مپرس احمد ز من زان وقت و حال
بیخودی آمد بجانها وین دو چشم سر غنود

دیگر

آن جان عاشقان بسوی خانه میرود | جانم ز بی دلی پی جانانه میرود
آن شوخ را نگر که چه مستانه میرود | خلقی به پیش چو عاشق دیوانه میرود
آن ماه رو که روشنی جان جهان اوست | با رخ چو مهر و طلعت شاهانه میرود
بی اختیار دل سوی دلدار می کشد | وز اضطرار جان سوی جانانه میرود
از سوی کشتگان و شهیدان تیغ ناز | رو یک طرف بکرده و بیگانه میرود

ز دلبر به ناز و نرگس مستانه میرود

چاکہای عاشقاں ز سرِ ناز سوختہ
دلہا بہ زلف بستہ و مستانہ میرود

عاشق نہ بجز وی سوئے شمع جمالِ دوست
بے اختیار صورتِ پروانہ میرود

سوزد ہزار بار اگر جانِ عاشقاں
کے عشق شمع از دلِ پروانہ میرود

از وحشتِ جنون محبت ہر عاشقے
بگریختہ ز خلق بہ ویرانہ میرود

زاہد بہ عشق ساقی مہرو و شوقِ مے
حرفہ گرو نہادہ بہ میخانہ میرود

عاشق چو یافت لذتِ ساقی و جام مے
بیخود بسوئے بادہ و پیمانہ میرود

چوں شکلِ دلفریب بتاں دید یک نظر
زاہد ز کعبہ جانبِ بتخانہ میرود

شوریدہ سر چو دید مرا آں نگارِ من
خندید و گفت احمدؔ دیوانہ میرود

الفاً

نہ یارے کہ جانم بجاناں رساند
مریضِ دلم را بدرماں رساند

خدارا ازیں زار و بیمار دل را
کسے تا بآں راحتِ جاں رساند

صبا کو کہ تا نکہتے زاں گل تر
بایں بلبلِ زار و نالاں رساند

حیاتِ دلم شد لبِ لعلِ جاناں
نہ خضرے کہ تا آبِ حیواں رساند

زدردِ دل وگریه ماہیچو ابرم
باآن ماہ چوں برقِ خنداں رساند

کجا قاصدے تا باآں راحتِ جاں
حکایاتِ حالِ پریشاں رساند

خدا را کسے تا بہ آں آئینہ رو
حدیثے ازیں چشمِ حیراں رساند

چو یعقوبؑ ایں جانِ مشتاق مارا
باآں عزتِ ماہِ کنعاں رساند

نہ پیکے کہ از حالِ زارِ دلِ من
خبر پیشِ آں شاہِ خوباں رساند

صبا را بگو بلبلِ جانِ مارا
باآں روئے و رشکِ گلستاں رساند

من از صحبتِ زاہداں تنگ جانم
مرا کس سوئے بزمِ رنداں رساند

کجا ہست ساقی کہ تا جانِ مارا
بہ خمخانۂ مے پرستاں رساند

چو قطرہ مرا سوئے بحرِ معانی
چو ذرہ بہ آں مہرِ رخشاں رساند

نہ ہمدم رفیقے کہ تا جانِ احمدؔ
باآں روئے چوں ماہِ تاباں رساند

ایضاً

جز آں مہ دردلِ شیدا نہ گنجد
بجانم غیرِ ایں سودا نہ گنجد

دلِ عاشق ز فکرِ غیر خالی ست
درونِ قیس جز لیلا نہ گنجد

به بزمِ می پرستانِ حقیقت	خمار و شکر چوں صهبا نه گنجد
بجز حیرت من و ما اندر نیست	که او و تو ئی آنجا نه گنجد
عجب مای نے مای ست کانجا	خیالِ لا و هم اِلّا نه گنجد
برو در بحرِ وحدت قطره انداز	تعدد اندراں یکتا نه گنجد
چو آئینه به پیشِ حسنِ رویش	بجز حیرانئ دلها نه گنجد
بکن نفی وجودِ غیرِ او را	که در سلطانیش همتا نه گنجد
دراں میداں پرِ جبریل سوزد	کسے در قوس اَو ادنیٰ نه گنجد
بهنگامِ تجلی گشت بیهوش	در آنجا هستئ موسیٰ نه گنجد

به بحر انداز احمدؔ قطرهٔ خویش
که اندر کوزه ات دریا نه گنجد

ایضاً

هزاراں موج از دریا بر آمد	به شکلِ هر عدد یکتا بر آمد
چو بیرنگی لباسِ رنگ پوشید	پس عین الجمع تا شتی بر آمد
بصد خوبی باعیاں جلوه ها داد	مسمی صورتِ اسما بر آمد

سوی تشبیہ مائل گشت تنزیہ — نہانی ہا ہمہ پیدا بر آمد
عجب بے مثل بر بستہ است تمثال — کہ روح القدس پیشم تا بر آمد
نہاں شد در لباسِ خوبرویاں — پس آنگہ با رخِ زیبا بر آمد
با ول چوں قبائے جسم پوشید — بشکلِ آدمؑ و حوّا بر آمد
گہے کردہ تجلی بر سرِ طور — گہے شکلِ ید بیضا بر آمد
بکرد از نفس خود احیای اموات — چو روحی از دمِ عیسے بر آمد
تجلی کردہ در ارواح و اجساد — شہنشاہانہ از بطحا بر آمد
درونِ حسن لیلے جلوہ کرد — چو مجنوں سر بر از سودا بر آمد
ز مستی ہا قبا بدریدہ چوں گل — چو بلبل با دل شیدا بر آمد
ز حسنِ دلبراں با فتنہ پرداخت — بعالم صورتِ غوغا بر آمد
بر آمد در لباسِ عشق بازاں — بہ بازارہا رسوا بر آمد
بروی گلرخاں گلگونۂ حسن — چو درد و سوز از دلہا بر آمد
میانِ باغِ چشم و گلشنِ دل — چو سروے با قدِ رعنا بر آمد
چو بادہ چو شہاز و در خمِ جاں — بدل چوں مستیٔ صہبا بر آمد
بہر جا جلوۂ حسنِ رخِ اوست — یقیں میداں کہ لے ہمتا بر آمد

بچشمِ فکر چوں دیدیم احمدؐ
برآمد او ولی سنے ما برآمد

ایضاً

مهرش بدرونِ دل چوں روح رواں باشد
واں شوقِ لقائی او یک مونسِ جاں باشد

چشمیکه سوئی دلبرای دل نگراں باشد
دیدارِ رخش بهتر از جان و جهاں باشد

آں حسنِ دل افروزش واں نازِ جهاں سوزش
تا قبلهٔ ارواحِ صاحب نظراں باشد

درعشق زخود رفتن دل دادن و گم گشتن
ایں شیوهٔ عشاق و هم اهلِ دلاں باشد

اندر دلِ خود عاشق صد عیش و طرب دارد
از مستیٔ عشقِ او ایں پیر جواں باشد

جائیکه دلِ عاشق تا مسکنِ خود کرده
آں منزلِ او برتر از وهم و گماں باشد

جائی که بکرده جا در خلوتِ بیرنگی
تا مسکنِ او بیروں از کون و مکاں باشد

اسرارِ محبت کاں در عاشق و معشوق است
علمی است که او بیروں از شرح و بیاں باشد

در عینِ پریشانی جمعیتِ دل دارد
سرسبز گلستانش در عینِ خزاں باشد

در خلوتِ بیخویشاں کی وهم و گماں گنجد
آنجا نه چنیں باشد آنجا نه چناں باشد

هر عاشقِ دلداده در گوشه بر افتاده
در عشقِ تو گم گشته بی نام و نشاں باشد

اندر رہِ آں دلبرِ جاں باختنِ احمدؔ
ایں کار ز خود رفتہ ہم درد کشاں باشد

الیضاً

دلا چو نقطۂ موہوم ایں جہاں باشد
بحسبِ علمِ تو در چشمِ من نہاں باشد

ہمیں کہ علمِ دلِ تست آنچہ می نگری
بداں جہانِ تو در جانِ تو نہاں باشد

بیا و پاک بکن لوحِ دل ز نقش و نگار
کہ جان سادہ نشانی ز بی نشاں باشد

محبتِ دلِ عاشق ز کنزِ مخفی است
نشانِ حسنِ ازل حسنِ دلبراں باشد

بعشقِ آں گلِ خنداں بگلشنِ ہستی
فغان و نالۂ من ہمچو بلبلاں باشد

چگویم از غمِ دل تا ز آتشِ شوقش
برائے شمع رخی سینہ ام طپاں باشد

بہ حسن و صورتِ نو نو بردہ دلم آں شوخ
چو بنگرم بتفکر ہماں ہماں باشد

گہے بصورتِ شمع و گہے برنگ گلے
ہماں جمال بدیں شکل ہا عیاں باشد

در اصلِ خویش ہماں نورِ سادہ و بیرنگ
بدیدہ تو بہ تمثال ہا عیاں باشد

ہمہ نقوش بداں صورت خیالی تست
کہ ہیئتش بکشیدہ بلوحِ جاں باشد

درآں خیال کہ طبعِ تو ہست مصروفش
دراں بہ میری و حشرِ تو ہم دراں باشد

بهر خیال که خسپی در وشوی بیدار — فنا و حشر تو در ذات تو نهان باشد
جحیم و دوزخ تو خوی زشت تو آمد — صفات نیک بی جان تو جنان باشد
چنانکه جان تو پنهان است اندرین جسمت — بهشت و دوزخ تو خود درون جان باشد
تو آن دری که ملک از تو شرم میدارند — کجا بهمت تو کوه و آسمان باشد
هزار حیف که تو قدر خود نمیدانی — همه جمال و کمال تو رائگان باشد
دریں حیات تو ارزان خریده خود را — عجب دری که بهات بسی گران باشد
بکشت زار دل خویش انچه میکاری — بحشر و نشر ترا ثمره اش عیان باشد
هر آن شرف که تو داری ندید جن و ملک — کجا بعقل سلیم تو قدر آن باشد

بگیر دامن ساقی بدست دل احمد
که روز عسرت و تنگی ترا امان باشد

ایضاً

می رباید جان من از حسن دلدار دگر — میفزاید بهر جا کم هر دم آزار دگر
از برای مستی جانهای مخموران عشق — ساغر دیگر بود هم خم و خمار دگر
هر که بیخود آمده در عشق آن جان جهان — سر زند از سینه اش هر لحظه اسرار دگر

عشقِ او ہر لحظہ از جوشِ جنون ہمچوں پری
در میانِ جان من چون بادہ جوشی میزند
از برائی عاشقانش آمدہ از سوئے غیب
از پئے افزایشِ سود است جان عاشقاں
ہر جا نہا ہر دمی تازہ خیال ست و مثال
در لباسِ حسن خوباں ہمچو جاں پنہاں شدہ
در دلِ عشاق ہر دم شعلۂ تازہ زند

از دہانِ عاشقاں آید بگفتارِ دگر
از دہانم ہر نفس آید باظہارِ دگر
ہر زماں چشمِ دگر ہر لحظہ دیدارِ دگر
حسنِ دیگر باشد و ہم زلف و رخسارِ دگر
ہر زماں شمعے دگر ہر لحظہ ابصارِ دگر
و ز فغانِ عاشقاں او راست اظہارِ دگر
دودِ آہِ عاشقاں بودست از نارِ دگر

آنکہ جانت سوخت احمد آتشِ دیگر بود
خوردنِ خونِ دلت را ہست خونخوارِ دگر

دیگر

بہ شوخی حسنِ روئے یار بہتر
ز تیرِ غمزہائے آں پریرو
پئے دزدیدنِ دین و دل را
اگر زخمی زند بر جانِ عاشق

بدردِ عشق جانم زار بہتر
دلِ دیوانہ ام افگار بہتر
بتانِ شوخ و ہم طرار بہتر
خدنگِ غمزہ تیغ عیار بہتر

به عشقِ این بتانِ ماه پیکر — بپوشد زاهد از زنّار بهتر
برائے خوردنِ خونِ دلِ ما — بتان را دیدهٔ خونخوار بهتر
بمیخانه برائے یک دو جامے — گرو گشته اگر دستار بهتر
اگر در عشقِ آن رشکِ حسینان — شوم رسوا سرِ بازار بهتر
بدین تسبیح و این زهدِ ریائی — ز مسجد خانهٔ خمّار بهتر
سرے کان پر ز سودائیش نباشد — بنزدِ عاشقان بردار بهتر
به شب هائے و سازِ حزن و هجران — غمِ او بهرِ من غمخوار بهتر
بعشقِ نرگسِ بیمارِ جانان — دلِ شوریده ام بیمار بهتر
برائے من به عشقِ خوبرویان — دلِ پر درد و جانِ زار بهتر
بعشقِ او اگر از کسبِ ماتم — مرا از جمله کاروبار بهتر

مرا احمدؔ ز حورانِ بهشتی
تماشائے جمالِ یار بهتر

ایضاً

در عشقِ آن جمالِ جان راست سودائے دگر — مجنون و شیدا گشته ام حسنِ لیلائے دگر

شهر مرا ره میزند توبه کنم او بشکند
دل می‌برد همه زناں از جلوه هائے خویشتن
از پرتو حسنِ رخش هر سو بجلوه مه رخے
در عشقِ او دیوانه ام وز خویشتن بیگانه ام
درویش بعهد زمانِ من هوش بود ایمانِ من
یار یکه شیدائی ویم رسوا از سودائے ویم
ای کعبهٔ من کوی اودی قبلهٔ من روئے او
از عشق می‌نوش آمدم نالان مست و مدهوش آمدم
از هستیٔ خود رسته ام با بیخودی پیوسته ام
مانندِ موسیٰ هوشِ من بربود آں رشکِ چمن
جاں می‌پرد از بیخودی هردم ببالِ عشقِ او
موسیٰ تجلّیٔ خدا در وادیٔ ایمن بدید
دیوانه و شوریده ام وز خویشتن ببریده ام
در بحر غوطه خورده ام گوهر بدست آورده ام
او می‌دمد در جانِ من ایں جمله گفتار و سخن

دیده دیدم جمالِ حسنِ طنّاز و رعنائے دگر
در سینه از عشقِ او سوزی و سودائے دگر
وز عشقِ او صد طرفه غوغائی در سودائے دگر
بربود از من جانِ من حسنِ دلارائے دگر
چوں کرد جا در جانِ من ایں چشمِ همتائے دگر
چه ایں بیانِ جاں حسنی ست زیبائے دگر
کے در دلِ شیدائے من جز وی تمنائے دگر
دارد ز مستی جانِ من شوری و غوغائے دگر
خوردست جانِ خسته ام امروز صهبائے دگر
دیدم تجلّیٔ رخش بر طورِ سینائے دگر
بیروں از زمین و سما رسیده جاں جائے دگر
من دیده ام بر شاخِ گل جلوه بصحرائے دگر
از بیخودی و بیدلی جاں دید اقصائے دگر
جز سیفتا ایں قلزمم بدل بود مست دریائے دگر
از من مپرس ایں ماجرا دیده بهشت یہمائے دگر

حیران مشو ای چاره گر هستی ز دوران تنے | بہر علاج درد دل باشد مسیحائے دگر

احمدؐ بعشق دلبران افسانۂ عالم شدی
چون تو نباشد در جہان رندی و رسوائے دگر

ایضاً

ای جمالت را بہر دم جلوۂ و شانے دگر | ہر زمان جان مرا از عشق افغانِ دگر
می نماید جلوہ در آئینہ ہائے رنگ رنگ | صورت و شکل دگر ہم شان و الوانِ دگر
بہر مہمانانِ عشق از جناب جانِ جان | کاسہ کاسہ بادۂ ذوق است از خوانِ دگر
چون بسوز جانِ ما از شعلۂ حسن رخش | کان پدید جلوہ ہا دارد بہر آنِ دگر
دل ربود از عاشقان اندر گلستانِ شہود | سرخی شاخ گلے سروِ خرامانِ دگر
عاشقانِ خویش را اندر ہجر و وصلِ خویشتن | می کشد از غمزہ ہا و می دہد جانِ دگر
ہست اندر ہا [illegible] ذوقِ عشقِ او | یک [illegible] دارد بہر لحظہ مہمانِ دگر
[illegible] را بہر دم بہر [illegible] پیش خرمش | خود یقین دیگر ہست تازہ ایمانِ دگر
ای گل سندان [illegible] بلبلِ جانِ مرا | شد جز این گلشن نشیمن در گلستانِ دگر

احمدؐ اندر بہر رفع ظلمت شب [illegible]

یاد روئے یار من شمعِ شبستانِ دگر

ایضاً

مپرس از من ز حالِ زارم امروز ۔ ز دردِ هجرِ او بیمارم امروز
چگونه جانِ من یابد رهائی ۔ اسیرِ دامِ زلفِ یارم امروز
ربوده آن پری دین و دلِ من ۔ بدستِ ساحرِ طرارم امروز
ز عشقِ آن پری رو گشته هم من ۔ رهینِ حسنِ آن عیارم امروز
ز چشمِ خود به عشق آن گل اندام ۔ بسانِ ابرِ خون میبارم امروز
بدیدارِ بتانِ ماهِ پیکر ۔ بگردِ بتکده زوارم امروز
به مستی و بی رندی در رهِ عشق ۔ چنان رسوا سرِ بازارم امروز
ز مخموری بجانِ پاکِ ساقی ۔ که من خاکِ درِ خمارم امروز
درون خود ز فرحت می نگنجم ۔ چو آمد از درم دلدارم امروز
ز دیدارِ جمالِ روئے ساقی ۔ بحمد الله که برخوردارم امروز
ز مستی و خرابی در خمِ جان ۔ بجوش آمد مئے اسرارم امروز
دهن از گفتنِ حق کے به بندم ۔ چو منصور ار کشی بردارم امروز

ورد عشقش چو نے اندر دلِ من | من از دمہاش در گفتارم امروز

نہ چوں احمدؐ بہ بختِ خویش نازم
کہ شادانِ دولتِ دیدارم امروز

ایضاً

کم نہ شد از آبِ دیدہ آتشِ جانم ہنوز | ور بتر گی ہست ای واسوز پنہانم ہنوز
تیز تر شد شعلہ از عشقِ تو در جانم ہنوز | جوی خوں از دیدہ در ہجرِ تو میرانم ہنوز
شعلہ زن چوں آتشِ عشق است و جانم ہنوز | تا ز درد و سوزِ جانِ خویش نالانم ہنوز
شد دلِ من غنچہ از دردِ ہجرِ آں رشکِ چمن | تا چو بلبل زاں رخِ گلگوں در افغانم ہنوز
مثلِ پروانہ بہ عشقِ روی خوبت سوختم | سالہا شد کز غمت چوں شمع گریانم ہنوز
پیشِ خورشیدِ جمالت چشمِ جانم خیرہ شد | تا چو آئینہ ز تابِ حسن حیرانم ہنوز
خندہا از نازِ خوبی میزنی مانندِ برق | من بگریہ از غمت چوں ابرِ نیسانم ہنوز
سالہا شد تا کہ جانم سوختہ در انتظار | لیک نامد دستبردم ای وای جانانم ہنوز
خوردہ ام روزِ ازل یکجرعہ از جامِ عشق | میزند صد جوش آں می در خمِ جانم ہنوز
چوں اسیدی نالہا دارد خذہ در جانِ من | ہمچو نے تا از دمِ عشق تو نالانم ہنوز

خرقهٔ زهد ریا را چون گرو کردم بمی — من بصد منت همی نوشمش عمر بادم هنوز

گشته جانِ خسته‌ام در دامِ زلفِ او اسیر — همچو حالِ شوریدهٔ خویشیم و پریشانم هنوز

مردم اندر حسرتش لیکن ندیدم روی او — اندرین غم خون ز چشم خویشتن میرانم هنوز

روی خوبت دیدم و لیکن فدا کردم بجان — از گرانجانی نخورد والله پشیمانم هنوز

میزند زخمه بجانم عشقِ تو همچون رباب — تا از آن زخمِ نهان در شور و افغانم هنوز

گرچه خوردم زخم‌ها از غمزه‌اش احمد بدل — لیکه شوقِ دیدنش باقیست در جانم هنوز

ایضاً

چگویمت ز دلِ زار و حالِ سوز و گداز — که هست قصهٔ من چون حدیثِ عشق دراز

بآن جمال که دلها خرابِ عشقِ وی‌اند — ربود جانِ مرا هم بصد کرشمه و ناز

بجانِ من ز غمِ عشقت آنچه میگذرد — ز حالِ خویش چه گویم که نیست محرمِ راز

اگر هلاک کنی ور به آتشم سوزی — امید نیست که این دل ز عشقت آید باز

چه این نماز که زاهد تو سر بسنگ نهی — بیا و سجده بدیدار دوست آن به نیاز

بعشق ساز که در یک قدم بیاری — طریقِ زهد و ورع خود رهیست دور و دراز

بعشق تو همه خویشان شدند بیگانه
کسے نماند مرا غیر عشق تو دمساز

اسیر دام شوی گر بخال و خط نگری
ببین بچشم حقیقت مرو براه مجاز

نشیمن تو نه این تنگنائے هستی شد
ببال عشق سوئے قصر دوست کن پرواز

غلام بندهٔ خود از کوئے خویش مراں
که بر در تو نهادیم سر ز روئے نیاز

غریق بحر حقیقت شو احمد از دل و جاں
که تا رهی ز مجاز و ازین نشیب و فراز

ایضاً

عاشق دیوانه ام از درد و درمانم مپرس
بندهٔ جانانه ام از کفر و ایمانم مپرس

آتش عشق رخ او سوخته جان مرا
دود آه من نگر وز سوز پنهانم مپرس

بیخود و واله ز حسن روئے جاناں گشته ام
همچو آئینه ز حال چشم حیرانم مپرس

خرقهٔ و دستار را من رهن باده کرده ام
مستی جانم نگر وز جسم عریانم مپرس

من به عشقش گشته ام آواره و بے خانماں
برده سامانم جنوں از ساز و سامانم مپرس

من ز سودائی محبت واله و دیوانه ام
وحشتم بنگر تو از حال پریشانم مپرس

عشق او مجنوں پری در جان من شوری فگند
در جنونم مبتلا از غمت جانم مپرس

از جمالِ دلربایش شرح کردن کے تواں
ہمچو آئینہ بہ پیشِ جلوہ ہایش گم شدم

حالِ زارِ من نگر وز حسن جانانم مپرس

عشق او در جانِ من چوں نے دمِ خودی دمد
عشق او بہ ہانِ من دیگر ز برہانم مپرس
نالہا دارم از و وز شور و افغانم مپرس

چند گوئی احمدا چوں حق ز چشم تو روانست
حالِ زارِ من نگر وز چشم گریانم مپرس

ایضاً

از ہمہ عیش دو جہاں ساقیٔ گلعذار بس
بہر نشاطِ جانِ من بادۂ خوشگوار بس

چونکہ نگاہ مستِ او کم ز شرابِ ناب نیست
بہر سرور و مستیم نرگس پرخمار بس

از رخِ ہمچو مہر خود پردہ اگر بر افگند
از پئے روشنیٔ جان جلوۂ آں نگار بس

مہر رخش درونِ دل دولتِ جاں من بود
از ہمہ آرزو مرا وانکہ ہوائی یار بس

ز آتشِ عشق جملہ تن آہ کہ لالہ زار شد
بہر تفرجِ دلم سینۂ داغدار بس

چونکہ ز پند واعظاں سخت فسردہ شد دلم
بسکہ حریفِ بزمِ من رند شراب خوار بس

در غمِ عشقِ آں پری بہر دلِ حزینِ من
از ہمہ علت و مرض رحمتِ انتظار بس

برقِ جمالِ دلبراں آتشِ جانِ بیدلاں
ابر بہارِ عاشقاں دیدۂ اشکبار بس

هست مرا بدو جهان عشق رخش رفیق دل — مونس جان وحشتیم گشت خیال یار بس

غربت عشق و خوایش خوشترم از وطن بود — خاک در تو ای صنم خانهٔ من و دیار بس

بهر فرو نشاندن آتش جان خسته ام — سیل سرشک دیده ام آب دو چشم زار بس

هست جمال گلرخان گلشن جان عاشقان — باغ دل شکستگان جلوهٔ آن نگار بس

خون جگر شراب من دین دل مرا کباب من — بیخودی و فراموشی دلبر همکنار بس

شوق جمالش احمدا هست حریف بزم من
یاد رخ نگار من مونس و غمگسار بس

ایضاً

جور یکه کرد بر دلم آن مه لقا مپرس — ما را ز وصل خویش بکرده جدا مپرس

مانند نے به شور و فغانم ز هجر یار — اسرار درد جان من و نالها مپرس

یاریکه خلق شیفتهٔ حسن روی اوست — دلهائی زار بین تو از آن دلربا مپرس

دل را ربوده و باز نه پرسید حال من — بیگانگی که کرده خود آن آشنا مپرس

خون میخورم به عشق رخش ای حریف من — حالم خراب بنگر و زان مه لقا مپرس

ای شاه حسن در غم تو جان همی دهم — آخر که گفت تا تو ز حال گدا مپرس

در خلق شور این همه از سحر چشم اوست
تا چند گرد فتنه بدلها بپا مپرس

اسرار حسن و عشق که در بلبل و گل ست
از عندلیب پرس ز بادِ صبا مپرس

این قصه‌های عشق حدیثی ست ناتمام
از ابتدا مپرس و هم از انتها مپرس

جبّار عشق آمده از بهر قلب و روح
از مبتلا ز خوفِ جزا او سزا مپرس

در خلوتی که غیر نبود کسے در آں
رفت است آنچه با من و او ماجرا مپرس

ما زاں شرابِ دوش که خوردیم بیخودیم
مستیم و سرخوشیم ز اسرارِ ما مپرس

ما مستِ عشقِ ساقیِ گلفام بوده ایم
از ما ز زهد و ورع تو ای پارسا مپرس

از آتشِ فراقِ رخِ یار سوختیم
احمدؐ ز کج ادای آں بیوفا مپرس

ایضاً

روزِ اول چوں خمِ باده زده در جوش خوش
زاں شرابِ تند تیز جاست از جانها خروش

ساقیِ باده پرستاں بخت چوں دہ جامِ مے
جاں شده بدست از وی عقلها مانده نه هوش

زاں شرابِ ارغوانی عقل و هوش آمده
غلغله افتاده در جانها و در دلها خروش

ساقیا زاں باده گلرنگ جامم مست کن
آنچناں کز بیخودی نے عقلِ من ماند نه هوش

ساقیا زاں بادۂ منصور در کامم بریز | کز ہمہ مستی او تا سر بر اندازم ز دوش

آہ زاں بادہ کہ ساقی آتش ازوی زد بجاں | آہ زاں وقتی کہ جاں چوں خم می آمد بجوش

کردہ جانِ خلق را در دامِ زلفِ خود اسیر | با رخِ چوں ماہ و زاں کاکل کہ افگندہ بدوش

ہر طرف سوزی و دردی ز آتش سودای عشق | ہر طرف یک ماہ روی دلفریبی می فروش

ہر دمی آں می درونِ خم جانہا جوش زن | ہر زماں تا نعرہ ازو در سینہ ہا جوش و خروش

ہر دلی را ہر زماں رنگی و بوئی دیگر ست | بہر جانہا ہر دمی زاں بادہ صد جوش و خروش

ہر زماں دل از نہانی در عیانی میرود | رازِ غیبی را کجا ایں عقل داند یا کہ ہوش

سرِ جاں زاں چونکہ پنہاں کردہ ستارانِ غیب | پس سزاوار است ای دل تا تو ہم باشی خموش

آدمی کے قعرِ دریائے معانی را ابدید
عاجز آمد احمدؔ از ادراکِ آں ہر عقل و ہوش

ایضاً

بادۂ الفت بنوش و ساکنِ میخانہ باش | یارِ رنداں شو حریفِ ساغر و پیمانہ باش

ساغرِ عشرت ز دستِ ساقیٔ ما نوش کن | مست و مدہوش از دو چشمِ دلبرِ مستانہ باش

خرقۂ زہد و ریا را سوز و مستوری مکن | در خرابی ہا و رندی شہرۂ و افسانہ باش

زاتشِ عشقِ رخِ او سوختن کن اختیار
شمعِ روئ یار را از جان و دل پروانہ باش

از ملامت ہائے عالم فکر بدنامی مکن
حسن روئے آں پری رخسار را دیوانہ باش

سوختہ چوں طورِ پیشِ جلوۂ جانانہ شو
بیقرار از عشقِ او چوں اُستنِ حنانہ باش

باخیالِ حسنِ لیلیٰ خلوتے از غیر کن
سر پُر از سودا چو مجنوں ساکنِ ویرانہ باش

شو خلیلِ حق بتِ ہستئ خود را در شکن
خواہ بنشیں در حرم یا ساکنِ بتخانہ باش

عقل را در عشقِ آں لیلائے معنی کن فدا
ہمچو مجنوں در محبت با جنوں ہمخانہ باش

از تعددہائے ایں امواجِ کثرت در گذر
در تگِ دریائے وحدت چوں دُرِ یکدانہ باش

جاں فدا کن بر جمالِ ساقئ مہروئ خویش
عاشق و دلدادۂ آں طلعتِ شاہانہ باش

ملیۂ ہستئ خود را در رہش ایثار کن
در طریقِ عشق بازی مردِ حق مردانہ باش

در خراباتِ مغاں بنشیں خراب و مست می
با بتاں شو آشنا وز خویشتن بیگانہ باش

ای جمالِ دلفروزت رشکِ ماہِ چاردہ
یک شبی از لطف و رحمت شمعِ ایں کاشانہ باش

عقل را بگذار احمدؔ وز شرابِ عشق دوست
پر ز جوشِ سرمستی دل چوں خُمِ خمخانہ باش

ایضاً

دل من مست گشته دوش از صهبای دیدارش — چو موسی رفت هوشم زان تجلی های انوارش
در آمد پیش من مخمور چشمی بر سر راهی — دل من رفت از دستم چو دیدم مست اسرارش
کجا یابد شفا ای دل ز افسون دم عیسیٰ — هر آن جانی که گردیده مریض چشم بیمارش
هر آن زاهد که میزد طعنه ها بر عاشق بیدل — خراب و مست دیدم دوش اندر کوی خمارش
مپرس ای دل ز حال بلبل بیجان بعشق گل — ز هجر و آتش غم سوخته گردیده گلزارش
بدیدم واعظان را دوش اندر کوی خمارش — ز فرط شوق دل گردیده رهن باده دستارش
ز عشاقش چه سودای چه شوریده چه شیدای — همه ها را به بسته جان بتار زلف طرارش
در آمد بر سر عاشق پریرو از ره رافت — فتاده بر سر راهی چو دیده بیخود و زارش
هر آن جانی که شد مغرور بر تقوی و زهد خود — یقین میدان که هست آن رشته تسبیح زنارش
ز مخموری ساقی بیخود و بیخویش گردیدم — چو دیدم اندر شراب حسن خود مست و سرشارش
نکردی فاش از منصور راز یار جانی را — بزن دار رقیبان بی تحاشا بر سر دارش

عجب نبود که احمدؐ زنده گردد بعد مرگ خود
بر آید بر سر گورش اگر یکبار دلدارش

ایضاً

کے بود کز درد هجر این نهان یابد خلاص
وین دل بیمار از جور بتان یابد خلاص

طائر جانم شده در بند زلف او اسیر
آه این وحشی کجا از قید شان یابد خلاص

جلوه کن پیش چشم زاهدان تا جان شان
از جمال و خوبی حور جنان یابد خلاص

غرق حیرت کن چو آئینه ز حسن روی خویش
تا دل من از خیال این و آن یابد خلاص

کن تجلی بر دلم اے مایهٔ نور یقین
تا که جان من ازین وهم و گمان یابد خلاص

بر سر موسی نهادی کوه عشق خویش را
محو کن تا جان ازین بار گران یابد خلاص

ساقیا از آب باده جان من سیراب کن
آن چنان کین دل ز فکر و بند نان یابد خلاص

روی بنما زانکه جان در آرزویت سوخته
تا دل شوریده زین سوز نهان یابد خلاص

در دل بریان من صد تیر از غمزه زده
احمدا کے جان ازین زخم سنان یابد خلاص

ایضاً

ربود از من شکیب و صبرم بدلفریبی جمال عارض
به حسن جانان که در دل من چو جان نشسته خیال عارض

شکسته رنگی نصیب رخسار گل بصحن چمن ز رویش
ندیده چشمی بحسن و خوبی بباغ عالم مثال عارض

چگویم از حسن آن پریرو وزان کمال و جمال رویش
که خط کشیده بخوبی مه بخط عارض بخال عارض

شعاعِ مہرِ جمالِ جاناں نگاہِ دل را بکرد خیرہ
مثالِ خورشید چشم عاجز ز چشم و جاہ و جلالِ عارض

بحیرتم من چہ گویم او را کہ عقل حیران است در جمالش
بسانِ روح و روانست حسنش چہ آورد کس مثالِ عارض

نشستہ در جانِ من پری و بسانِ نورِ نظر بدیدہ
بہر جہت رخ کہ آورم من بود بدانسو تمثالِ عارض

بشوقِ دیدن ہلاک گشتم بیک نظر تا رخش بہ بینم
شود نصیبِ نظر الٰہی برحمتِ تو وصالِ عارض

بفرطِ الفت بطیبِ خاطر بعشقِ حسنش دلِ پریشاں
بخویش دارد چو جانِ مجنوں ہمیشہ قال و مقالِ عارض

چہ سحر دارد دو چشمِ جادو کہ دل ربودہ بیک نگاہی
مپرس احمدؐ ز خوبیِ او بیان چہ سازم ز حالِ عارض

ایضاً

عشق اگر نہ آورد بر دل و روح انبساط
جاں زہد ز حزن و غم کے برود سوئے نشاط

روزِ ازل بنورِ خویش کرد چو عشق انبساط
زو بگرفت رابطہ ذاتِ محیط با مَحاط

دامنِ عشق گیر تا سوی نجات آردت
گر تو روی براہِ او راست بود ہمیں صراط

زود برو بہ بیخودی ہستیِ تو وبالِ تست
فکرِ سفر بکن دلا خانہ مکن دریں رباط

ہر دل و عقل در جہاں نیش خورد ز بہرِ نوش
ز آتشِ ہجر غم مخور عشق ترا دہد نشاط

بادہ بخور بہر زماں بیخود و مست باش از ازل
تا کہ سرورِ جانِ تو ہیچ نگیرد انحطاط

گام بنہ بہ بیخودی باش جدا از ما و من
احمدؐ اگر تو عاقلی ساز با و نہ اختلاط

ایضاً

از جمالِ خوبرویاں کور چشماں را چہ حظ	وز سرور و ذوقِ ایماں ناسلماناں را چہ حظ
حسنِ گل را از برائی چشمِ بلبل ساختند	از جمالش دیدہ تاریکِ زاغاں را چہ حظ
بادۂ عشقش برائے بیدلاں گشتہ خمیر	زاہدانِ خود فروش و خشک طبعاں را چہ حظ
حسنِ یوسفؑ از برائے دیدہ یعقوب بود	زاں جمال و خوبئ او جانِ اخواں را چہ حظ
علم و حکمت از برائی جانِ دانایان بود	زاں حریصِ نان و ابن البطن ناداں را چہ حظ
صوتِ خوش راحت بہ بخشد ہر دلِ پُر درد را	زاں جمادی الطبع و ہم افسردہ جاناں را چہ حظ

جانِ احمدؐ را علم از وحی حق افراشتند
بولہب بوجہل کور و تیرہ جاناں را چہ حظ

ایضاً

ز آتشِ مہرِ رخِ تو سینہ سوزانم چو شمع	ہم ز دردِ عشقِ تو ای دوست گریانم چو شمع

بی جمال دلفروزت زیستن کی خوش بود | جلوه گر شو تا به پیشت جان برافشانم چو شمع
آرزو دارم که یک شب شمع بزم من شوی | از فراق روی خود هر شب بسوزانم چو شمع
عمر من بگذشت تا از هجر خود میسوزیم | در قسمت جز سوختن دیگر نمیدانم چو شمع
ای فروغ حسن تو در ظلمت هجرم هلاک | ساز روشن از رخ خود خانهٔ جانم چو شمع
ای چو ماه چارده یک شب ز بام من بر آ | از فروغ روی خود روشن کن ایوانم چو شمع
سوختم در هجر تو از آب وصل خود بیار | آتشی کان از دلم بر خاست بنشانم چو شمع
یک شبی مهمان من شو از کرم ای ماه من | روشنی بخش از رخ خود در شبستانم چو شمع
دل اندر عشق جانان رخ حیات عاشقان ست | میسپارم جان بهرش باز خندانم چو شمع
سالها من آتش عشق تو پنهان داشتم | شعله بر خاست تا که از گریبانم چو شمع
در دل و در جسم دارم از تپ غم آتشی | سوخته عشق رخت پیدا و پنهانم چو شمع

دود آه و آتش دل راز گور من نگر
در کفن پنهانست احمد شعلهٔ جانم چو شمع

ایضاً

منم از کفر و از اسلام فارغ | بهشت اوز ننگ و نام فارغ

دلِ من تا که این جان است در تن — مبادا از می و از جام فارغ
به مستی مَیَش شد این دلِ من — ز آغاز و هم از انجام فارغ
به شوقِ دیدنِ زلف و رخ او — شده جانم ز صبح و شام فارغ
بعشقم مبتلا کردی که گشتم — ز مدحِ خلق و از دشنام فارغ
بکن بیخود مرا چندانکه باشم — ز رنج و راحت و آرام فارغ
مده پندم که هرگز نیستم من — ز عشقِ آن بتِ گلفام فارغ
شدم چون نقطهٔ پرکار و گشتم — ز دور و گردشِ ایّام فارغ
ز رسوائی و خواری در رهِ عشق — مبادا عاشقِ بدنام فارغ
ز عشقِ دلبران هرگز نکرده — دلِ پُر درد و خون آشام فارغ
ز حسرت‌های عشقِ آن پری رو — مبادا این دلِ ناکام فارغ

چنان احمد یقین در خویش دارم
که جانم هست از اوهام فارغ

ایضاً

از آتشِ حسن سوخته روح و روان بهر طرف — عاشقِ زار روی او هست تپان بهر طرف

ساقیِ بیدلاں چو داد جامِ شرابِ پر طرب — مست و خراب زو شده باده کشاں بهر طرف

دیده جمالِ دلفریب آں بت گلعذار را — عاشق و بیدلاں ازو نعره زناں بهر طرف

عاشق و بیدلانِ او رقص بکرده همچو طور — زانکه تجلیِ جمال بود عیاں بهر طرف

آئینه وش بحیرت اند بیخود و بے خبر ز خویش — محوِ جمالِ روی او دل شدگاں بهر طرف

هست ز جلوهٔ رخش روح و روانِ عاشقاں — غرق به بحرِ بیخودی آئینه ساں بهر طرف

پرده فگن ز روی خود زانکه پے جمالِ تو — منتظرند عاشقاں گریه کناں بهر طرف

دیدهٔ عشق برکشا آیتِ حق نظاره کن — زانکه ز حسنِ بے نشاں هست نشاں بهر طرف

نه سراقدم بروں حالتِ کشتگان نگر — هست ز خونِ عاشقاں سیل رواں بهر طرف

در دلِ عاشقانِ خویش تیر ز غمزه چوں زدی — هست ز جانِ بیدلاں آه و فغاں بهر طرف

احمد از آں دو چشم مست نیست فقط توی خراب
فتنهٔ خلق حسنِ او زو ست فغاں بهر طرف

ایضاً

سوخته جانِ مرا آتشِ سودای عشق — ریخته خونِ دلم نشترِ غمهای عشق

در غمِ آں جانِ جاں هست دلم پر فغاں — گوش کن از من چو نی نالهٔ و هیهای عشق

شام و سحر ای حریف از پئی لیلای خویش — صورت مجنون شدم بادیہ پیمائے عشق

جوش بجان آمدہ ہر دم و ہر لحظہ نو — موج زند در دلم قلزم و دریائے عشق

خانہ گرو کردہ ام رخت ہمہ خوردہ ام — نیست ز املاک من غیر ز کالائے عشق

غیر زدم

چہرۂ زردم نگر دیدہ پر از اشکِ خوں — والہ و شیدا ستم بر رخِ زیبائے عشق

ہر کہ شدہ مست از و باز نشد ہوشیار — کے بسر آرد خمار مستیِ صہبائے عشق

سرِّ نہانیِ غیب آنچہ کہ در پردہ بود — فاش بعالم شدہ جملہ ز غوغائے عشق

ای نہ ازل تا ابد ہرچہ گرفتہ ظہور — نقش و نما یافتہ جملہ ز انشائے عشق

سرِّ ازل عشق داں رازِ نہاں کنتُ کنز — آیتِ یزداں بود مصحفِ سیمائے عشق

ہست تجلّیِ ذات مظہرِ جملہ صفات — نیست کسے در ظہور ہمسر و ہمتائے عشق

اینہمہ ارض و سما قطرہ بہ بحرش بود — وسعتِ گردون است دون پہنائے عشق

اسمِ ہزاراں ہزار آنچہ کہ در عالم است — اوست مسمّیٰ بحق اینہمہ اسمائے عشق

عقل بسے پر کشاد لیکہ ندید اوجِ اُو — نے مددش کس ندید منزلِ والائے عشق

کس نرسیدہ بحق غیر ببالِ یقیں — کس نہ پرید بخویش جانبِ اقصائے عشق

بے پر و بال آمدہ طائرِ روحِ کسے — آنکہ ندارد بدل حاجت و پروائے عشق

گرچہ کہ در ذاتِ خویش مسکنِ او لامکانست — در ہمہ دل خانہ اش در ہمہ جا جائے عشق

بیخود و شوریده سر عاشق و شیدا نشوی
احمد اگر بنگری رهِ دل آرای عشق

ایضاً

عشق معراج حقیقت را بود همچون براق — می برد تا روحِ عاشق را برون زین نه رواق
دیده های عقل از مهرِ رخش خیره شود — انجم هستی ز تابش آید اندر احتراق
محو سازد عشق ای دل هستیِ موهوم را — نیست و نابود گردی چون قمر اندر محاق
ای دلِ نالانِ من زین درد واویلا مکن — قدر وصلِ یار افزاید بجان هجر و فراق
در هوای آن دو بیت عمر آخر شد مرا — آه جانِ خسته ام را سوختی از اشتیاق
من به عشق روی تو بس هفت غمها گشته ام — تو بخوبی و جمال خویش هستی فرد و طاق
درد می از یک کرشمه خرقه زاهد برند — مطرب و ساقی اگر سازند باهم اتفاق
آتشِ عشقت بسوزد از دلت چرکِ هوا — نیز سازد پاک جان از ریا و از نفاق
بس خنک جانی که کلی این تعلقها بسوخت — شاد آن دل کو بداده زال دنیا را طلاق
در حیاتِ خویش نازد فخرِ از بیدانشی ست — بعد مردن کو مرا او را چاوشان و طمطراق

سرّ دلبر را مکن فاش احمدا هشیار باش

کین رقیبان چون شیاطین میکنندش استراق

ایضاً

کو حریفی تا بگویم ماجرای اشتیاق | که بعمری خود ندیدم من سوای اشتیاق
در حیات خود نشد روزی مرا جز آرزو | مادر گیتی مرا زاده برای اشتیاق
دل برای دیدن دلدار خود مشتاق ماند | چشم جان من ندیده جز لقای اشتیاق
یا دو دلبر آمده چون جان درون دل نشست | عاقبت این سینهٔ من شد سرای اشتیاق
یاد یار مهربان خود مونس جانم شده | شکرها دارد دل من بر وفای اشتیاق
با که گویم حال زار خود بعشق آن صنم | دردها دارم درون جان ورای اشتیاق
تا ز وصل آن گل خندان جدا گردیده ام | همچو بلبل بشنو از من نالهای اشتیاق
آرزوی جان عاشق سُلّم قصر وصلیست | میرسد تا وصل جانان منتهای اشتیاق
عاشقان را حزن و غمها صیقل آئینه هست | از وفاها خوشتر آمد خود جفای اشتیاق
بهر قلب ناقصان اکسیر اعظم بوده است | خاک حسرت را کند زر کیمیای اشتیاق
آنکه مشتاق است بهر یار باشد اقرب ا | نیست داروی بوصلش ماسوای اشتیاق
منگر از عاشق نگاهی های وهوا زدیگری | آن پری پنهان شده زیر ردای اشتیاق

احمدؔ از دردِ ہجرِ آں پری چنداں منال
بوی وصلِ یار یابی گہ بجاے اشتیاق

ایضاً

بیا ساقی بدہ جامِ طربناک	کہ تا جاں برجہد زیں کوزۂ خاک
زمستیٔ ہمیت بیخویش گردم	برقص آیدتنِ من ہمچو افلاک
ز ننگِ خلق و از ناموس رستم	ز خواری ہای عشقت نیستم باک
ہر آں بادہ کہ جانرا مست سازد	برای سم خود بینی ست تریاک
بہ عشقت از سرم شرم و حیا ریخت	زمستیٔ جانِ من گردید بیباک
ز فکرِ غیر خالی می کند دل	محبت آتش آمد سوخت خاشاک
بہ جانِ پر کدر کے عشق آید	سزاوارِ محبت شد دلِ پاک
بکوی دوست مردانہ قدم نہ	بسے خوں ریختہ ایں عشقِ سفاک
نباشد درس او جز نیست گشتن	فزوں است علم ایں از فہم و ادراک
ز صہبائے محبت جام برگیر	طربناک آیدت ایں جانِ غمناک

شعارِ عاشقاں دوں ہمتی نیست

بیا احمدؒ دریں رہ باش چالاک

ایضاً

بہ عشقش جان و دل رنجور ہر یک	زگریہ چشمہا بے نور ہر یک
بہ سینہ اشکہا یم بود پنہاں	زغم بے پردہ شد مستور ہر یک
بہ بزمش عاشقانِ بیدلانش	زچشم مست او مخمور ہر یک
زجوشِ عشق او مستانہ اسرار	شدہ بردار چوں منصور ہر یک
دمیدہ صد طرب در جانِ عشاق	صدائے مطرباں چوں صور ہر یک
سنانِ غمزہ ات واں تیرِ مژگاں	برائے قتل ما ساطور ہر یک
دلِ عشاقِ او زاں شعلہ حسن	بخود ہا سوختہ چوں طور ہر یک
شد از روز ازل ارواحِ عشاق	بکار عاشقی مامور ہر یک
دلِ دلدادگاں از جام عشقش	زمستی پُر نشاط و سور ہر یک
خداوندانِ معنی بدر جوع اند	نمایندت ہلال از دور ہر یک
چو آئینہ روانِ عاشقانش	زعکسِ حسن او معمور ہر یک
خیالاتے کہ غیر یار باشد	برائے زخم جاں زنبور ہر یک

توئی احمدؒ بہ غم ہا مبتلائے
رفیقانت نگر مسرور ہر یک

ایضاً

بعشقت گشتہ ام بیمار اینک
دو چشمم بے تو شد خونبار اینک

ز شفقت گر نہ پرسی حالِ زارم
دہم جاں در غمت ناچار اینک

ز رندی و ز مستیم چہ پرسی
بجامِ مے گرو دستار اینک

بجرمِ عشقِ تو دلدادہ را
کشند ایں ظالماں بر دار اینک

جہاں پامال کردہ از تیغِ ناز
قیامت قامتِ دلدار اینک

دل و جاں سوختہ از شعلہ حسن
بشوخی آتشیں رخسار اینک

بگردِ کوئے تو آغشتہ در خوں
فتادہ عاشقانِ زار اینک

بچشمِ مست جاناں کردہ مخمور
حریفاں خانۂ خمار اینک

بنا در عشقِ تو خوں گشت دلہا
گواہش دیدہ خونبار اینک

شب و روز است از عشق و جنونم
بکویت شورِ مجنوں وار اینک

مریضِ عشق را از ناتوانی
بہ لب رسید جاں زار اینک

شہیدانِ غمت افتادہ در خاک	ز خوں ہر سو رواں انہار اینک
بہ طوفِ کوئے تو عشاق مشغول	مثالِ حاجیاں زوار اینک
زمین و آسماں جوئے نیابی	بروں آ از خودی دلدار اینک

بہ شفقت اے پری بیچارہ احمدؔ
شدہ رسوا بسرِ بازار اینک

ایضاً

بُردہ آں آرام جاں آرامِ دل	کے بود تا زو بیابم کامِ دل
در شکنجِ گیسوش بستند جاں	واں خمِ زلفِ دوتا شد دامِ دل
در ہوائے آں پریرو گم شدہ	تا نماندہ نزدِ من جز نامِ دل
دیدنِ خوباں خطائے چشم بود	نے سبب در عشق شد بدنامِ دل
جاں ز آتشہائے عشقش سوختہ	وز غمِ ہجر است خوں آشامِ دل
جانِ من در نارِ حسرت سوختہ	ماندہ ایم از بتاں ناکامِ دل
جاں ز صہبائے محبت مست باد	پر ز عکسِ روئے ساقی جامِ دل
کن تجلی بر من اے نورِ یقیں	تا رہد از ظلمت او ہامِ دل

سوختم از آتشِ عشق ای صبا — سوی آن دلبر ببر پیغامِ دل

جان ز سوزِ عشق صافی میشود — وز محبت پخته گردد خامِ دل

احمدا شد صرفِ عمرم در غمش

بخت کو تا یار باشد رامِ دل

ایضاً

خیمه زد در ملکِ جانم عشق با جاه و جلال — عقل و هوش از لشکرِ او جمله گشته پایمال

لیلیِ جان آمده خود سوی مشتاقانِ خویش — دل ربود از هر یکی مجنون بصد غنج و دلال

دلبری کان حسنِ او نادیده چشمِ جانِ کس — آمده در پیشِ مشتاقانِ خود آن خوشخصال

نیست پایانی تجلی های حسنِ یار را — چشمِ دل خیره شده زان تابِ خورشیدِ جمال

هر زمانی می بست تازه حسنِ روی یار را — آتشِ عشقِ مرا هر لحظه زد صد اشتعال

او بهرِ سانی بهر دم عاشقان را دل برد — گاه از ناز و کرشمه گه ز حسنِ خط و خال

از خطابِ جانِ جان خود امرها نافذ بود — جان کند چون چاکران فرمانِ او را امتثال

عالمِ بیرنگ و صورت رخ بگردد سوی رنگ — باز سوی منبرِ خود زود آرد ارتحال

فیض ها از معدنِ جان سوی جانها میرسد — زو شده این جسم ها و هم جواهر انفعال

بہرِ عالم ہر زماں تجدیدا مثال آمده ‏ ‏ ہمچو جوی آب نو نو میشود آب زلال

جا سنفی جلوه هایش در گلو آمد رسن ‏ ‏ بس بہر شانے بگوید عاشقاں این سو تعال

آه ماره اہچو اشتر ہر طرف برمی کشد ‏ ‏ تا به جبر انداخته در گردنِ جانم عقال

احمدا اسرارِ جاں ناید بفہمِ ہیچ کس
در ثنای سرِّ ذاتش ناطقه گنگ ست و لال

ایضاً

بپرس ای گل ز حالِ زارِ بلبل ‏ ‏ بغم خوں شد دلِ بیمارِ بلبل

صبا بوی از آں گل سوی من آر ‏ ‏ که جز تو نیست کس غمخوارِ بلبل

الا ای گل ز آتش ہائے عشقت ‏ ‏ غلیل آساست اندر نارِ بلبل

به عشقت ای گلِ خنداں چو صنعاں ‏ ‏ شده رسوا سرِ بازارِ بلبل

شعارِ عشق مخموری و مستی ست ‏ ‏ کند اسرار زاں اظہارِ بلبل

جمالِ گل بپرده چوں نه گنجد ‏ ‏ زند گلبانگ زیں ناچارِ بلبل

جہاں زیر و زبر از جوشِ عشق ست ‏ ‏ دریده گل قبا و زارِ بلبل

بگنجانید در دل حسنِ گل را ‏ ‏ کجا داند کسے اسرارِ بلبل

به بانگ بلبل آباد است گلشن / جهان روشن بود ز انوار بلبل

بفرط جوش الفت جان خود را / بحسن گل کند ایثار بلبل

بیاد دوست دایم هست مشغول / کجا خسپد دل بیدار بلبل

ازان نکهت ولش مخمور گردد / که بوی گل بود خمار بلبل

فغان کم کن نرنجد تا دل گل / ز طبع نازکش هوشدار بلبل

ز وصل دوست برخوردار گردد / کجا این بخت نا هموار بلبل

تو احمدؐ پیش آن کز عشق عاریست
چگوئی از دل افگار بلبل

ایضاً

ز تیر نگاهش دلم گشته بسمل / بسی زخم دارم ز غمزه درین دل

شدم غرق در بحر عشقت تو ای جان / بحیرت درم تا نه پیداست ساحل

بگویم من ای یار کز درد عشقت / جگر آب گردید و هم گشته خون دل

چو قتلم کنی خون بهایم وصالت / مگر بخت کو تا خورم تیغ قاتل

خیال پریروست جا کرده در جان / بشد از بهر دوش دل و سینه منزل

بگرد دلِ خویش کردم چو مجنوں
خیالش چو لیلی ست جانم چو محمل

زمین و سما تا ابا کرد از وے
ببار محبت دلم گشت حامل

عجیب است اسرار خاکِ وجودت
نسے گل بر وئیده از زیر این گل

تو اسرار انسان ورد عرش چه دانی
نهانست خورشید در زیر این گل

خود از وہم تو گشته مطلق مقید
رمید از تو حق خانه کردی بباطل

ہماں لوحِ ساده که پاک از نقوش است
بنقش و نگار ست پیشت مماثل

زحادث بسوئ قدم نه قدم را
چرا کیں حدوث ست درخویش آفل

عدم آمده چونکه اصل وجودت
شده عقل و ہوشِ تو از اصل غافل

چو اصلِ وجود آمده لا تعین
به تعیین ہا از چه داری مشاغل

بذات و صفات و بعلوی و سفلی
تن و جانِ تو ہر دو را گشته شامل

چو تنزیه و تشبیه راجع سازی
بنزد محقق توی مردِ واصل

زرندیِ عشقش چه گویم احمدؐ
برایں زاہدِ عقل افتاد مشکل

ایضاً

سالہا عشقِ بتان ورزیدہ ام
زانکہ سرِّ حق درایشان دیدہ ام

با دو چشمِ خویش درباغِ شہود
از جمالِ گلرخاں گل چیدہ ام

عشقِ من از پرتوِ حسنِ وے بست
من دریں آئینہ رویش دیدہ ام

زاہدا من در جنونِ عشق خویش
خرقۂ سالوس را بدریدہ ام

از دمِ مطرب کہ جانم مست شد
نالۂ جاں سوز نی بشنیدہ ام

با بتِ مہرو دریں دیرِ مغاں
بیریا خوش خلوتی بگزیدہ ام

در پئے آں طائرِ قدس آشیاں
در مکان و لامکاں گردیدہ ام

سستیم از چشمِ مستِ ساقی است
جامِ می از چشمِ او نوشیدہ ام

پائی دل بستند از زنجیر زلف
من برائے او بسر دویدہ ام

عشق آمد راز جاں را فاش کرد
ورنہ از چشمِ جہاں پوشیدہ ام

دل بجستم گفت از عشقِ احمدؐا
من ز چشمت خوں شدہ بچکیدہ ام

ما والۂ حسنِ روئے یاریم
شوریدۂ عشقِ آں نگاریم

از دردِ محبتِ تو زاریم
وز آتشِ عشق بیقراریم

ما صیدِ خدنگِ ترکِ مستیم
زخمیٔ نگاہِ چشمِ یاریم

گشتیم اسیرِ زلفِ خوبان — افتاده بدام چون شکاریم
آوارهٔ کوی خوبرویان — گم گشتهٔ خانه و دیاریم
شد فتنهٔ جانِ ما دو چشمش — کز وی همه تن خراب و خواریم
رسوا شده ایم ما به عشقش — از بسکه زبونِ روزگاریم
ای شوخ بما چه سحر کردی — کز عشق رخِ تو خوار و نزاریم
با نالهٔ و آه همچو بلبل — آشفتهٔ حسنِ گلعذاریم
آتش زدهٔ ز عشق در جان — زان سوز نهان در اضطراریم
پروانه نمط ز بیقراری — بر شمع رخِ تو جان نثاریم
دیدیم رخِ تو جان ندادیم — زین بخت سیاه شرمساریم
ای ساقیِ میکشان و مستان — یک جام بده که در خماریم
لب بر لبِ ما بنه که تا ما — این جانِ حزین بتو سپاریم
صد زخم زده ز غمزه در جان — زان تیر نگاهِ دلفگاریم
گفتن نتوان حدیث عشقش — بر سر حبیب راز داریم
ساقی قدحی شراب در ده — تا مست ز جیب سر برآریم

احمدؔ نه بجز خراب عشقیم

اُفتادہ برون ز اختیاریم

ایضاً

ما بادہ کشِ نرگسِ مخمورِ بتانیم
زان مست فتادہ بخرابات مغانیم

نقشے کہ کشیدیم ازاں ہیچ نہ گشتیم
در روزِ ازل آنچہ کہ بودیم ہمانیم

جز شاہدِ می بادگرے کار نداریم
عہدیکہ بہ پیمانہ بہ بستیم بر آنیم

چوں بادہ درونِ خمِ جانِ ماہمہ جوشیم
وز مستیٔ صہبائے تو در شور و فغانیم

از مستیٔ عشقِ تو رسیدیم ز ناموس
فارغ ز غمِ ننگ وہم از نام و نشانیم

چوں طور دو صد دل بیکے جلوہ بسوزی
از شعلۂ حسنِ رخِ تو سوختہ جانیم

وابستۂ زلفِ تو شد آزادہ نہ ہر قید
پیریم زغم لیک بعشقِ تو جوانیم

در دیدۂ جانم چو جمالش شدہ مشہود
حیرت زدہ چوں آئینہ زاں مہر عیانیم

احمدؔ بہ خرابات بکردی رہِ دیں گم
از رندیٔ تو آہ چہ رسوائے جہانیم

ایضاً

زعشقش از دلم بیرون رود تا جان به تن دارم | نه زان بی مهر امید وفای خویشتن دارم

بگلزار جهان میلم بسوی هیچ گل نبود | بجان غنچه چو قمری عشق سرو سیمتن دارم

تو باشی و نباشد جز تو در جان من محزون | که بس وحشت ز پندار و خیال ما و من دارم

صبا زان طرهٔ مشکین نسیمی سوی من آور | که در جان آرزوی غیرت مشک ختن دارم

یقین دارم که از مهر تو باشد گور من روشن | که عشق تو بسینه همچو شمع انجمن دارم

چو بلبل نالها دارم ز عشق آن گل خندان | بسینه داغ های مهر آن شاخ چمن دارم

دلم غمازی راز تو چون منصور میخواهد | ولیکن مهر خاموشی بصد گونه بدهن دارم

اگر بینی رخش را من همچو مجنون شوی ناصح | خموشم لیکه با این پندهای تو سخن دارم

گر آئی بر سر خاکم ببینی دود آه من | که از عشق تو من آتش نهان زیر کفن دارم

قمیص یوسف مصری شده پوشش برای من | که روشن دیدهٔ یعقوب جان زان پیرهن دارم

غریبم آمدم من احمدا از ملک بیرنگی
ازین نیرنگ بیزارم بدل شوق وطن دارم

ایضاً

باشاهد و باساقی مهمان خدا باشم | صد عیش طرب دارم سلطان خدا باشم

من مستم و سرشارم رسوا سر بازارم — نی خرقه و دستارم عریان خراباتم

من آئینه یارم گنجینه اسرارم — بحر گهر حقّم من کان خراباتم

از نار و جنان جستم وز شک و یقین رستم — آیات حقیقت ام برهان خراباتم

من رندم و قلاشم سر حلقه اوباشم — فارغ ز غم سامان سامان خراباتم

می نوشم و می جوشم شد ننگ فراموشم — از صدر نشینان ایوان خراباتم

ویرانکن هر مسجد آتش زن هر دیرم — کفرم پی خودبینی ایمان خراباتم

در خواب خوشم ای دل از مستی عشق او — من هستی هر هستم عرفان خراباتم

از خرقه همی ترسم کز بوی ریای او — آلوده نگردد تا دامان خراباتم

من عاشق بدنامم شوریده و ناکامم — نی کافرم و نی مومن حیران خراباتم

من محو رخ یارم آشفته و بیدارم — حیرت زده عشقم من شان خراباتم

در وسعت حیرانی هر چند بپریدم — لیکن بنظر نامد پایان خراباتم

احمدؔ بخراباتی من شهره هر شهرم
افسانه رندی ام دستان خراباتم

ایضاً

در عشق تو گم گشته و بی نام و نشانیم
حیرت زده و بیخبر از جان و جهانیم

اسرار ازل چونکه بصد پرده نهان بود
عشق آمده غماز کز و ما بفغانیم

جانم بر بودی بیکی جلوهٔ مه من
تا آئینه ساں پیش رخت گم شده جانیم

در عین یقین آمده ما خانه گرفتیم
برتر ز خیالیم و ز وهم و گمانیم

ما را همه ژاں دید که در دیده نه آئیم
در هستی کونین چو جاں گشته نهانیم

پیدائی و پنهائی ما عقل نداند
چوں روح عیانیم و هم از چشم نهانیم

بے جسم نه جانیم نه عقلیم نه روحیم
هستیم عجب چیز که ما نیز ندانیم

هر آنچه که اندیشه کنی برتر از آنیم
ما هستی صرفیم و نه اینیم و نه آنیم

احمد ز سوی تن همه تشبیه و مثالیم
وز روح منزه ز مکانیم و زمانیم

دیگر

من ز سودای محبت واله و دیوانه ام
عاشق شوریده سر محو رخ جانانه ام

مستی من از نگاه چشم مست ساقی است
بندهٔ پیر مغاں خاک در میخانه ام

من بقربانت شوم ای ساقی آباده فروش
از شراب بیخودی لبریز کن پیمانه ام

عابد جانانه ام معبود من حسن وی ست
ساکن منزل و دیار کعبه و بتخانه ام

نقشهای غیر لیلی جمله حک کرد است عشق
با دل ساده چو مجنون ساکن ویرانه ام

آن تجلی های حسن دلبران مانند طور
با هزاران برق و شعله سوخته کاشانه ام

آه از جور بتان خوبرو کافر دلان
کز تغافل دل کرده ویران هم دکان و خانه ام

کار خود کن زاهدا و ز کفر و ایمانم مپرس
مشرب عشق است و رندی عاشق دیوانه ام

خاک گردیدم سراپا ز آتش سودای عشق
سوخت شمع حسن جانان صورت پروانه ام

عقل را پرسیدم از خرابان این عالم بگفت
بر تماشای جهان چون ابلهان شیدانه ام

در خرابات مغان با شاهدان رقصم خوش است
تا برندی احمدا مشهور شد افسانه ام

دیگر

دل را بعشوهٔ دلبر مستانه سوختیم
جان ز آتش محبت جانانه سوختیم

در بزم عشق با دل پر درد بیقرار
بر شمع سوی یار چو پروانه سوختیم

تا آن آتش جمال که در سینه شعله زد
تا نقش سنگ کعبه و بتخانه سوختیم

مانند طور خرمن هستی خویش را
از شعله های جلوهٔ جانانه سوختیم

عمری گذشت تا بدرِ پیرِ میفروش
در آرزوی ساغر و پیمانه سوختیم

ساقی بیا که خرقهٔ سالوس خویش را
از بهر باده بر درِ میخانه سوختیم

این آتش فراق تو گلشن نشد مرا
همچون خلیل هستیِ خود تا نه سوختیم

آن چشم پرخمار که بوده چو مست می
زد آتشی ز غمزهٔ مستانه سوختیم

در آتشِ محبتِ یارِ خلیل وش
بی باک پا نهادهٔ مردانه سوختیم

محو جمال و حسن دل آرای دلبریم
این قیل و قال و دفتر و افسانه سوختیم

مانند قیس شعله زده در دلم چو عشق
بود آن جنون که کاله و کاشانه سوختیم

در بزم محبت و سحر پری رخان
احمدؐ سپند وش دل دیوانه سوختیم

دیگر

دُردنوشیم و حریص ساغر و پیمانه ایم
ساقیا زان آرزو خاکِ درِ میخانه ایم

کشتهٔ ناز و ادا و شوخیِ ترکانه ایم
جان نثارِ غمزهای نرگسِ مستانه ایم

ما ز سودای محبت واله و دیوانه ایم
سوخته از شعلهای جلوهٔ جانانه ایم

اندرین بزمِ ظهور و جلوه گاهِ شاهدان
هر کجا شمع دل افروز است ما پروانه ایم

جلوہا کردند چوں در کسوتِ لیلائی حسن — ہمچو مجنوں از سرِ شورِ جنوں دیوانہ ایم

عشق آمد بہر من صد کوس بدنامی نواخت — درمیانِ خلق اندر عاشقی افسانہ ایم

دولتِ پیرِ مغاں بین تا زہمین ہمتش — مستِ عشقیم و بری از کعبہ و بتخانہ ایم

از خمِ عشقِ ما ساغری نوشیدہ ام — پر خمار از چشمِ مست و غمزۂ مستانہ ایم

از عطای یک دو جامِ ساقیٔ بادہ فروش — مست و فارغ از خیالِ خویش و ہم بیگانہ ایم

از برای این بتانِ رہزنانِ عقل و دیں — گاہ در دیرِ مغاں گہ ساکنِ بتخانہ ایم

تن فتادہ اندریں جا جاں مقیم کوی دوست — در جوارِ دوست جا کردیم و با اینجا نہ ایم

دولتِ دنیا و دیں را عاشقاں کی طالبند — ما گدایانِ جمالِ طلعتِ شاہانہ ایم

فکر آرید ای حریفاں قوتِ عشق ست ایں — ما ز خود آتش زدہ اندر دکانِ خانہ ایم

جلوہ گر گردید احمدؐ چونکہ خورشیدِ جمال
محو ہمچوں آئینہ پیشِ رخِ جانانہ ایم

ایضاً

چناں از بادہ ہائے عشق مستم — کہ من از ننگ و از ناموس رستم

ہچو مجنوں برہنہ او جنونم — بہ عشقِ آں پری دیوانہ ہستم

بر ندی و بہ میخواری و مستی	چو مستاں بر درِ ساقی نشستم
بہ خلوت من حریفِ بزمِ یارم	درِ غیرت بروئے غیر بستم
بزورِ نیستی و بیخودیہا	بروں از چنبرِ ہستی بہ جستم
بیک ساعت ز ہستی وارہیدم	چو ساقی داد جامِ مے بدستم
مئے الفت مرا ساقی چناں داد	کہ تا من شیشۂ توبہ شکستم
رہائی نیست جانم را ز جاناں	بزلفِ یار چوں ماہی نشستم
من از زہد و ریا آزاد گشتہ	چو رندان و چو مستاں مے پرستم
ز من بردار دست امروز ناصح	دلم در عشق او در رفتہ ز دستم
عجب سرّیست جانم را کہ تا من	بروں از نیست و برتر ز ہستم
مبیں امروز مستم از مئے عشق	کہ من مخمور از روزِ الستم

بہ عشقِ ایں بتانِ ماہ پیکر
چو احمدؒ از ملامت ہا برستم

ایضاً

سایۂ ہستیم از مہرِ رخش شد معدوم	گشت ثابت چو سرابی ست وجودم موہوم

جملہ کائناتی از وجود شمّۂ عشق بہ ہست / تا از نہ گشتہ ہمہ نام و نشانم معدوم

موج گم گشتہ چو قطرہ بہ درون دریا / عالمِ علم شدہ محوِ میانِ معلوم

جوشِ حسن است کہ در پردۂ تجلیہ جمال / شورِ عشق است کہ ظاہر شدہ سرِّ مکتوم

آں جمالیکہ بصد پردہ نہاں بود بخویش / بہماں نقش عیاں گشتہ چو لوحِ مرقوم

فتنۂ حسن بود عاشقِ بیدل بہ تمام / جان بیچارہ شد از سنگِ ملامت مرجوم

خانہ روشن ہمہ از سوختنِ شمع بود / ہیچ گاہی نہ شدہ نیز دلِ عاشق مرحوم

جاں بجاناں شدہ گم دل بجمالِ دلدار / غیر از جلوۂ معشوق نماندہ مفہوم

ایں من و مائی ما ہست انائی و بیش / باشد از مہر ہمہ روشنی ماہ و نجوم

ذاتِ واحد کہ بیکتائی خود بود نہاں / با ہزار اسم و صفت گشتہ عیاں موہوم

از ازل تا بہ ابد عشق بقائے دارد / ذاتِ حی است بخود نیز صفاتش قیوم

از نہیبِ شہِ عشق از سرِ من عقل گریخت / لشکرِ شورشِ او چوں بہ علم کرد ہجوم

ساقی آید بیکے جرعہ خمارت شکند
احمدؔ از کرمِ او تو نباشی محروم

غزل

عشق آمد روح را روح الامین | می برد تا عرش از قعر زمین
ای کنهیا راحتِ جانِ حزین | سازِ لحنِ خویش با گوشم قرین
روح تا در غیب یابد صد طرب | تن ز مستی رقص آرد بر زمین
زنده کن ارواح را چون نفخ صور | از سرِ الحانِ خود ای نازنین
مست کن شوریدگانِ عشق را | بشنو از روحانیان صد آفرین
رنگ هستی ریخته صورت حسن | بر دلِ عشاق وهم نورِ یقین
صوتِ خوش آئینهٔ حسنِ حق است | تن چو مشکات وز جاجه لحنِ بین
از عنایت شرحِ صدرِ عاشقان | کرد فیضِ رحمة للعالمین
ای جمالِ مطلق و نورِ شهود | خوش بیا در چشمِ جانِ من نشین
از طربِ روحانیان رقص آورند | مست گردد مهر و مه چرخ و زمین
دیده خیره گردد از تابِ جمال | دل منور باشد از نورِ مبین
دور دارد حق ترا از چشمِ بد | دائما ایزد ترا بادا معین
جانِ من خاکِ رهِ عشاق باش | صحبتِ ناجنس وان بئس القرین

احمدؔ شوریده سر از سوزِ دل
نالها میدارد و آه و حنین

ایضًا

نالہائے درد وایں ہیہائے من | کے بخاطر آیدش ای وائے من
زآتشِ سودائے عشقش سوختم | آہ زیں سوزِ من و سودائے من
روز و شب برپاست از شورِ جنوں | ہمچو مجنوں کو بکو غوغائے من
از ازل خاکِ رہِ میخانہ ایم | شد درِ پیرِ مغاں ماوائے من
میفروش آمد نگاہِ مست یار | نرگسِ مخمورِ او صہبائے من
دیدۂ من خانۂ حسنِ تو باد | جلوہ گاہِ تو دلِ شیدائے من
بے نشانم کرد عشقِ بے نشاں | گشت یکجائی زجہت جائے من
گشت آں بیرنگ از نیرنگِ خویش | با ہزاراں حسن عشق افزائے من
چوں پری آمد درونِ دل نشست | ایں فغانِ اوست از لبہائے من
صبغت اللہ رنگ عشاقِ ولیست | شد نشانش زردی سیمائے من

آہ احمد جانِ مسکینِ مرا
سوخت عشقِ یارِ بے پروائے من

ایضًا

باهمه جاه و جلال آمده سلطانِ من — عشق همره شده درد دل و درمانِ من

نیست بایں کفر و دیں جانِ مرا هیچ کار — عشق تو شد دینِ من مهرِ تو ایمانِ من

زلفِ تو دامی فگند گشت دلِ من اسیر — کے بدر آید ز دام تو جانِ پریشانِ من

عهد به بستم بسے عشق نه ورزم دگر — آه که بشکست این همه پیمانِ من

باده بده ساقیا جاں زغم آزاد کن — هستیِ و هوشِ من آمده زندانِ من

آتشِ جان مرا سرد بکن زابِ وصل — بے تو شده آتش کده سینهٔ سوزانِ من

جلوه بچشم بکن ظلمتِ هجرم ببر — با رخِ چوں ماه شو شمعِ شبستانِ من

از همه جان و جهاں عشقِ تو ما را بس است — شورشِ مهرِ رخت آمده بر جانِ من

ای زگلِ روے تو بلبلِ جاں در فغاں — بے تو زند هر دمِ دل ناله و افغانِ من

روی تو آرام دل وز لبِ تو کام دل — مونسِ من یادِ تو چاره تو درمانِ من

راحتِ جاں روئے تو مستیِ دل از بوے تو — شد ز تو حسرت کده کلبهٔ احزانِ من

صبر بکن تا شبی یارِ تو آید ببر — چند کنی یاوه گوی ای دلِ نالانِ من

آه که در سینه ام عشق تو صد داغ داد — رشکِ گلستاں شده سینهٔ سوزانِ من

پیش رخ همچو مه آئینه ساں گم شدم — محوِ جمالِ تو شد دیدهٔ حیرانِ من

محوِ جمالت شدم هستیِ من تو شدی — آنِ تو گردیده ام تو شده آنِ من

چوں ز درون و برون گشته برما محیط — پس چه شناسم بگو چیست تن و جانِ من
ای ز عدم تا وجود دیں همه غیب و شهود — نیست بجز تو کسے ظاهر و پنهانِ من
نورِ قدم از یقین وهم حدوث . بر — محو بکن از وجودِ ظلمتِ امکانِ من

احمدِ شوریده سر بے رخِ تو در فغانست
بلبلِ خود را مسوز ای گلِ خندانِ من

ایضاً

ماه روئے سرو قدی سیمتن — آه از جانم ربود آرام من
آتشیں رخسار و آں رشکِ چمن — شعله زد از حسن خود در جانِ من
او چو جانست و دلِ من همچو تن — او همه روح ست و جهان همچوں بدن
از شمیمِ زلفِ آں جانِ جهاں — سر بجیب انداخته مشکِ ختن
آه خمار آلوده چشمِ پُر ز سحر — گشت دینِ زاهداں را راهزن
ای جمالت راحتِ روحانیاں — تو بخوبی همچو شمعِ انجمن
نالهٔ جانم به عشقِ گلرخاں — هست چوں گل بانگِ بلبل در چمن
پیش شمعِ حسنِ او پروانه وش — جانِ من دارد شعارِ سوختن

همچو لاله داغ ها دارم بدل — در غمِ آن روی چوں برگِ سمن
دودِ آهِ من ز گورِ من نگر — آتشے دارم نہاں زیرِ کفن
سر بکتائیش جانم را رہاند — از تعدد ہا و فکرِ ما و من
گر نشینی بر سرِ گورم دمے — با تو گویم از زبانِ دل سخن

جان خود را کن فدا احمد حسین
بہ جمالِ پاکِ آں روئے حسن

ایضاً

جانم بلب ہست از عشقِ خوباں — کس دردِ ما را کرده نہ درماں
چوں چنگ پشتم از غم خمیده — پیرم بکرده عشقِ جواناں
غارت بکرده دین و دلِ من — ایماں ببرده ہم نا مسلماں
از دردِ عشقِ این گل عذاراں — ہستم چو بلبل با آه و افغاں
رویش بدیدم چوں من نمردم — زیں سخت جانی ہستم پشیماں
آمد بہ پیشم با حسن و خوبی — بہ بوده از من عقل و دل و جاں
ہستی چو نورِ چشم و دلِ من — جایت بیادا در دیده و جاں

بشکن بباده پند از تقوی	از جان زاہد ساقی مستاں
در عشق بازی و شاہد پرستی	رسوا شدم من چوں شیخ صنعاں
جامم برندی و در عشق بازی	از زہد برگشتہ بشکستہ پیماں

در روز میثاق احمدؐ بداوند
صد درد بادا ایں عشق خوباں

ایضاً

بردہ قرار و شکیب از دل و از جان ہموں	دادہ بعشاقِ خویش نالہ و افغاں ہموں
جلوۂ حسن بتاں تابِ رخ مہوشاں	دودِ دلِ عاشقاں ہم دلِ بریاں ہموں
راحتِ روح و رواں قوتِ بے ناتواں	روشنئ دیدہا نورِ دل و جاں ہموں
دیدۂ مشتاق را نورِ جمالش بود	مقصد و لہاست او آرزوئ جاں ہموں
سجدہ گہِ عاشقاں طاقِ خمِ ابروش	قبلۂ جان و دل گبر و مسلماں ہموں
آنکہ دل و دیدہ را نور و سرور آمدہ	روح و روانم ہموں جانم و جاناں ہموں
نالۂ بلبل ازو خندہ زناں گل ازو	در چمن آمد بہار خوبئ بستاں ہموں
در خمِ جاں جوش ازو دل ہمہ مدہوش ازو	جوششِ بادہ ہموں مستئ مستاں ہموں

بہر دل گم شدہ آمدہ عقش دلیل — وز پے عشاق خویش آمدہ برہاں ہموں

مست کرد عاشقاں نرگس مخمور دست — تیر زنند در دل از غمزۂ خوباں ہموں

دشمن زہد و ورع خرقہ دریں راہ داں — رونق حسن بتاں غارت ایماں ہموں

قوت روح و رواں نور دل اہل جہاں — ہستی ہر دو جہاں ظاہر و پنہاں ہموں

آنکہ دلت سوختہ ز آتش رخسار خویش
احمد محزوں نگر جلوہ گر است آں ہموں

ایضاً

پیش رخش ام چو آئینہ حیراں — چو مہر ست خیرہ از و دیدۂ جاں

ربودہ دلم شوخی حسن خوباں — جمالش زدہ شعلہ در خرمن جاں

ز بیتابی عشق پر دو دریں — شدہ فاش از وی ہمہ راز جاناں

مدد و زینے خانہ مہماں طلب کن — دریں خانۂ جسم حسن ست مہماں

کسے مہر را جز بآبے نہ بیند — ز برق رخش خرمن جانست سوزاں

نہ بیند کسے روح را غیر از تن — چو گشتہ پیدا او جاں گشتہ پنہاں

وجوداں مکاں شدہ نہاں لامکانے — وجوب آمدہ روح و شد جسم امکاں

شد از عشق بے پردہ راز حقیقت	چو برخاست از جانش ایں شور و فغاں

کسے حسن را غیر صورت نہ بیند
ازیں بینم احمدؔ رخ دلستاناں

ایضاً

بیا جمال دل افروز دلستاں را ہیں	بناز بیرو و آں جان عاشقاں را ہیں
بعشق روی تو در گلشن ای گل خنداں	فغان و نالۂ پُر درد بلبلاں را ہیں
سہی قدی کہ شدم پیر در غم عشقش	بسوے باغ بیا حسن آں جواں را ہیں
بیا بہ مجلس رنداں ز زہد توبہ بکن	شراب عشق کش و جلوۂ بتاں را ہیں
ز غمزہ تیر زدی در دلم چناں ای ترک	ز خون دیدۂ من زخم ہای جان را ہیں
بیک نگاہ دو صد زخم می زند بر جاں	بسا ز سینہ سپر تیر بے کماں را ہیں
نہ سر بماند و نہ دستار ساقیا در بزم	ز بادۂ تو چہ شد حال میکشاں را ہیں
بکوی تست رواں خون عاشقاں چو سیل	بیا و حال شہیدان و کشتگاں را ہیں
پری رخی کہ دل خلق پائمال بکرد	تو کج ادای و شوخی و نازآں را ہیں
ازاں شراب کہ دادی بعاشقاں ساقی	فتادہ اند ز خود رفتہ بیخود آں را ہیں

بہ عشق تو دلِ عشاق ہست خوار و خراب	فغان و نالہ و زاری بیدلاں را بیں
ازاں غمی کہ بہ عشقِ تو ہست در دلِ من	چو ابر گریہ ایں چشم خوں فشاں را بیں
بہ عشق تو شب و روز است جاں بسوز و گداز	بسینہ دست بنہ ایں دلِ طپاں را بیں
طپاں بخاک و بخوں گرد کوئی تو حلقے	بیا و خواری عشاقِ نیم جاں را بیں
زدستِ ساقی مہرو بگیر جامِ شراب	برآر نعرہ ز دل حسنِ دلبراں را بیں
ازاں نہا جمال کہ جانہا ہمہ فدائی وبند	نشانِ حسن جہاں سو نشانے نشاں را بیں
بعشق یار اگر یکدمے شوی بیخود	تو در مکان دلِ خویش لامکاں را بیں

فقط توئی نہ دریں حزن مبتلا احمدؔ
بیا و درد و غم و سوز عاشقاں را بیں

ایضاً

جانم بر فتہ در عشق جاناں	تن ماندہ تنہا بےروح و بیجاں
شام و سحر گاہ در عشق آں گل	مانند بلبل دارم افغاں
ایں اشکِ چشم و ایں آہِ سردم	تا فاش کردہ اسرار جاناں
تا کے بنالم کیں بُت بشوخی	ہم دل بَبُردہ دزدیدہ ایماں

خونم بجوش دی کشتی به غمزه — تا چند این جور ای نامسلمان
ساقی بباده جانم رها کن — از بند عقل و طبع پریشان
مستم چنان کن تا من بدانم — تا کیست خندان تا کیست گریان
در روز اول ما را بدادند — رندی و مستی و این عشق خوبان
ساقی مستان مستش بباده — زاهد چو آید در بزم رندان
جانم رهیده از زهد و تقوی — دیدم چو چشم ساقی مستان
جانم به رندی بیزار گشته — از ننگ هستی و از خودپرستان

احمد چه گویم شرح جمالش
عالم چو جسم است و او هست چون جان

ایضاً

آورده جام می بکف ساقی گلعذار من — تا ز شراب ناب خود بشکند خمار من
گلشن من جمال تو حسن تو نوبهار من — شد لب لال نوش تو باده خوشگوار من
ز آتش عشق سوختم تا بکجا فغان کنم — راحت جان هر آنکه بود دیده همی فرار من
بهر رخ رشک ماه تو سیل ز خون روان شده — صبر نمی کند دمی دیده اشکبار من

از غم و دردِ عشق تو ناله چو بلبلان کنم
بی رخِ خوب گل دشت گشته خزان بهارِ من

ای دلِ پر غم و الم خود تو بگو که چون کنم
بر لبِ من رسیده جان ها شده آن نگارِ من

تا ز سنانِ غمزه اش زخم بزخم خورده
طاقتِ ضبط تا کجا وای دلِ فگارِ من

زار و نزار گشته ام از غمِ عشقت ای صنم
چون نکنی ترحمی بر من و حالِ زارِ من

در نگری بچشم خود آتش دردِ سینه ام
گر تو گهی گذر کنی بر لحدِ مزارِ من

خاک رهت بگشته ام از پی آنکه یکدمی
گر قدمی نهی بر آن بوسه دهد غبارِ من

عاشق و رند و می کشم مست و خراب زاهدا
زهد و ورع گهی مجو زیرا دلِ باده خوارِ من

ز آتش عشق و شعله اش سوخته ام چنانکه تا
غیرتِ لاله زار شد سینهٔ داغدارِ من

بر رخِ خویش دلبران داغِ غلامیش زده
رشکِ پری رخان بود حسن و جمالِ یارِ من

هر دم و لحظه نو بنو خود ز درون و از برون
ناز و کرشمه می کند بهرِ من آن نگارِ من

جانِ مرا همی کشد هر طرفی که خواهد او
در کفِ خویش داشته چون شتران مهارِ من

چونکه بمیلِ جانِ خود آفتِ عشق میخرم
آمد و از برای من [illegible] اختیارِ من

چشم براهم احمدا تا که درآید آن نگار
زنده شد ولی گهی زحمتِ انتظارِ من

ایضاً

باہمہ حسن و دلبری آن بت مہ لقائے من
ناز و کرشمہ ہر زماں میکند از برای من

ز آتشِ عشق سوختم ای مہ خوش لقای من
حسن و جمالِ خویش را جلوہ بدہ برای من

گاہ دلم بسوزد او ز آتش حسن روئے خویش
گاہ فزوں کند ز لب عمر من و بقای من

مرگ و حیات جان من در لب لعلِ آں پریست
ہست جمال روئے او درد من و دوای من

در سر پر جنون من غیرت و فکر ننگ نے
آتشِ عشق سوختہ شرم من و حیای من

از پئی دفع ظلمتِ ہجر تو واں شبان غم
ہست خیال روئے تو شمع من و ضیای من

با ہمہ جور و بے وفا راضیم ای حیاتِ جاں
ہر چہ بود رضای تو ہست ہماں رضای من

گفتمش ای حیاتِ جاں دہ خبرم براز خود
گفت بناز در وجود نیست کسی ورای من

عشق بگفت بہر جان عرش مراست آشیاں
برتر ازیں جہاں بود سیر من و فضای من

طائر قدسیم نام من عرشِ بریں مقام من
بہر تفرج آمدم حسن بود سرائے من

حسن و جمالِ دلبراں مراۃ خویش ساختم
گشت عیاں در آئینہ ذات من و لقای من

شعلہ طور آمدم جلوۂ نور آمدم
رونق روی دلبراں نیست بجز بہای من

ذاتِ نیست بے نشاں برترم از جہان و جاں
غیر ز آب و آتش است آب من و ہوای من

ساکنِ ملکِ لامکاں طائرِ قدس آشیاں
برترم از ہمہ جہت نیست بہیچ جای من

نے من و تو در آمدہ یا بیاں ہستی توئی
عین منی ماست او ہم منیش ورای من

بهر تو یاہو احمدیم دور فتاده از وطن
نیست درین دیار کس غیر تو آشنای من

ایضاً

رنگ رخ دلبراں رونق خوباں ہوں	درد دل عاشقاں سینهٔ سوزاں ہوں
باعث آرام جاں مرہم زخم نہاں	بہر مریضان عشق آمده درماں ہوں
آتش حسن بتاں ہستی عشاق سوخت	سوزش پروانهٔ و شمع شبستاں ہوں
در دل بلبل ہوں صورت عشق آمده	زینت روی گلاں زیب گلستاں ہوں
نور نظر آمده دیدهٔ یعقوب را	جلوهٔ حسن رخ یوسف کنعاں ہوں
جلوه به لیلی بکرد صبر ز مجنوں ربود	شورش و سودای قیس جان پریشاں ہوں
آه دل بیدلاں آتش سوز نہاں	چهره چوں زعفراں دیدهٔ گریاں ہوں
جلوهٔ ہر رنگ او شاہد بیرنگ او	عاشق گم گشته دل دیدهٔ حیراں ہوں
در رخ خوباں بناز چهرهٔ برافروخته	وز لب عشاق باز ناله و افغاں ہوں
در خم جان و دلم جوش زده یاہو مے	ساقی مهرو ہوں نعرهٔ مستاں ہوں
ہر جہتی را گرفت بر ہمه گشته محیط	ظاہر و پیدا ہوں باطن و پنہاں ہوں

هست تجلی ذات این همه اسم و صفات
غیر ندارد وجود عاشق و جانان همول

آنکه بیک غمزه برده دولت احمدا
هست بباغ شهود سرو خرامان همول

ایضاً

دل ربوده حسن روی دلبران
مانده در تن وای این جانِ طپان

هست حسنش قوت هر ناتوان
وان لبِ لعلش حیاتِ عاشقان

ما همه جسمیم او روح روان
هست جانِ ما تن و او جانِ جان

ظاهرت پابند در خرگاهِ تن
سایه آمد روح تو در لامکان

باطنِ تو هست دریای محیط
گوهر ذات ترا حق ست کان

آنکه گنجانید قلزم را بجزویش
شرح آن قطره که آمد در بیان

چون بخوابِ خوش در آئی ساعتی
تو درون خویش بینی یک جهان

مثلِ این عالم تمامی کائنات
بینیش در خویش بیشک و گمان

اندرون ذره پنهان آفتاب
شد سلیمان در پس موری نهان

از هوا محتاج اشیا آمدی
تا نه پیدا هست در تو آن نشان

مبدۂ عالم بود حق ہم معاد
بہر ہر اسمی مسمےٰ ذات اوست

اسم تعبیریست ایں جان وجہاں
ہست در ہر صورتے اور انشاں

او چو قلزم ہست و ما ہچوں حباب
جملہ عالم احمدؐ ایک موج داں

ایضاً

خواست تا ظاہر کند آں شہ کمالِ خویشتن
آمد و نقشے کشیدہ بر مثالِ خویشتن

ذات آدم را برای خود یکے آئینہ ساخت
تا بہ بیند اندر و حسن و جمالِ خویشتن

آنچنانکہ جانِ آدم با ہمہ صنعِ عجیب
شکل ہا پیدا کند اندر خیالِ خویشتن

آں جمالِ کو نہاں بودہ ز چشمِ خویش ہم
گشت پیدا با ہمہ جاہ و جلالِ خویشتن

آدمی زادہ ز حالِ خویش غافل بودہ است
مبدۂ خود کے شناسد ہم مآلِ خویشتن

ہر کسے بر عادتِ خود ایں جہاں و آنجہاں
کامرانی می کند حسبِ خصالِ خویشتن

ہر چہ آید پیش تو از خوب و زشت و نیک و بد
خوبیٔ خود خواں مر اورا ہم نکالِ خویشتن

بیخبر ہر دل ز فکرِ ماضی و مستقبل است
روز و شب مصروف میماند بحالِ خویشتن

بنگ و افیوں خوردہ احمدؐ کہ تا ہوشت نماند

بجز از اصل هستی هم تآلِ خویشتن

ایضاً

دو سه جامِ می گلرنگ داده ساقی مستانم — بگشتم مست از وی تا نمانده هوشِ من باجان

هستی ها او عقلم برفت و نیز هوشِ من — زده صد جوش همچون باده آن می در خمِ این جان

برون از خویش رفتم آنچنان از جوشِ آن باده — که تا علمم نمانده از خود و از کفر و از ایمان

از آن باده که خورده در ازل این آدمِ خاکی — کز و جن و ملک هستند اندر سرّ او حیران

بزورِ باده اش بار امانت را شده حامل — ملکِ ارض و سما کز وی همه ترسنده و لرزان

باین نعمت باین وسعت که دارد او بذاتِ خود — نه چون از رشکِ او رجان خنجرِ خارے خورد شیطان

زِ جودِ او عجب مجموعهٔ ملکوت و ملک آمد — دو عالم جمع گشته در نهادِ حضرتِ انسان

هزاران موج بر خیزد ز فکر و از تلفظ ها — سرِ موئے نه کم گردد عجب بحریست بے پایان

ببین تا اینهمه اسمای اشیا اندرو گنجد — خزینهٔ بے نهایت هست ویرا اندرونِ جان

ثناهای که گفتم خود بهای اہلِ قرب آمد — نه از بهرِ کسے چون خم شده زخمی تہ پا لال

همان جای که مانده خوار و دون اندر هوائے خود — درین عالم در آن عالم بسے حسرت خورد بر جان

اگر احمد دلِ تو نا رسیده تا بوصلِ او

زہجرش تا ابد سوزے بماندی ونتر ازجوا

ایضاً

ای جمالِ تست نورِ چشمِ من
مہرِ تو آمد چو جان اندر بدن

چونکہ تو جانی نہ بیند کس ترا
زیں نمی آئی درونِ چشمِ من

لامکاں جوینده کے یابد ترا
زانکہ تو پنہاں شدی در ما و من

رونقِ گلہا و عشقِ بلبلے
جلوہ گر ہمچوں بہار اندر چمن

ہم توئی گلگونہ حسنِ بتاں
ہم دلِ عشاق باشی نعره زن

حسنِ شمع از جمالت تابشے
از تو در پروانہ ذوقِ سوختن

گل ز حسنت جلوہ وز دیدہ آب‌ست
غنچہ ئی چیدہ زنایہ برگِ سخن

ای جمالت نورِ چشمِ عاشقاں
ہمچو شمعے رونقِ ہر انجمن

ہمچو بلبل جان احمد خنی
ز آتشِ عشق ای گلِ خندان من

ایضاً

قدسیان شیدا شده بر روئے تو — شیفتہ روحانیان بر بوئے تو
کارسازانِ قضا بربستہ اند — ہستیٔ عالم بتارِ موئے تو
از ازل بر جملہ ارواح و قلوب — منبسط گردید مہرِ روئے تو
از سرائرِ روحِ قدسی آمده — اندریں عالم بجست وجوئے تو
مضطرب گشتہ بسدرہ جبرئیل — در مشامش چوں رسیده بوئے تو
بر درت عشاق محو و بیخود اند — بہر ایشاں لامکاں شد کوئے تو
ہستیٔ عالم توئی ای تُرک مست — ہستیٔ و ہمی ماہندوئے تو
دل شده در دامِ زلفِ تو اسیر — شد کمندِ جان خمِ گیسوئے تو

احمدؐ از جاں تشنۂ دیدار تست
ہست آبِ زندگی در جوئے تو

ایضاً

آتشِ ہجرم بسوخت شربتِ دیدار کو — آنکہ شکیبم ربود آں بتِ عیار کو
مست جنونم کنوں از سرِ سودائے عشق — کاکلِ دلدار کو سلسلۂ یار کو
جان و دلم سوختہ آنکہ بناز و جمال — شعلۂ حسنش کجا آتشِ رخسار کو

عاشقِ دلدادۂ ہیچ نہ ترسد بجاں	سر بکف آوردہ ام تیغ و سرِ دار کو
پیشِ تو استادہ ام تیر بزن غمزہ را	خون دلم جوش زد دیدۂ خونخوار کو
عاشقِ دلدادہ ام فارغ و آزادہ ام	سینہ سپر کردہ ام غمزۂ دلدار کو
این دلِ سرگشتہ ام طایرِ بے آشیانست	تا کہ نشیمن کند کاکلِ خمدار کو
گشتہ دلِ من ملول زین ہمہ زہد و ریا	آں بتِ عیار کو حلقۂ زنار کو
حسرتِ ساقی و می پشتِ دلِ من شکست	خوار و حزینم کنوں خانۂ خمار کو
دعوئِ زہد و صفا ہیچ بکن زاہدا	روشنیٔ دل کجا جان پر انوار کو
موسیٔ جاں آمدہ بر سرِ میقات شوق	جلوۂ دلدار کو وعدۂ دیدار کو
ساقیٔ روزِ ازل آنچہ ز صہبا بداد	جان ہمہ مست شد یک دلِ ہشیار کو

از رہ سمع و بصر و ز دل و جان احمدا
جوش زند سرِّ حق محرم اسرار کو

ایضاً

خوردہ خونم عشق خون آشامِ تو	بردہ آرامم رخِ گلفامِ تو
آرزو دارد دلِ شیدائے من	تا دہم جان اے صنم بر نامِ تو

کاکلِ مشکین شده زنجیرِ دل | بستهٔ جانم حلقهاے دامِ تو
روح و جانِ عاشقاں بادا فدا | بر جمالِ پاک خوش فرجامِ تو
بہر من از صد ثنا خوشتر بود | از رہِ نازاے صنم دشنامِ تو
آرزو دارم بہویت جاں دہم | سویم آرد گر صبا پیغامِ تو
کے نظر آرد سوئے حورِ جناں | عاشقِ دلدادهٔ ناکامِ تو
قدسیاں اندر رکابِ تو رواں | از مکاں تا لامکاں یکگامِ تو
از نیاز و صدق دایم مہر و مہ | طوف می آرند گردِ بامِ تو
توسنِ چرخ ست گرتند و حرون | لیک دایم ہست جاناں رامِ تو
تا قیامت برنگردد ہوشیار | ہر کہ خورده جرعهٔ از جامِ تو
دائما از خرقهٔ زہد و ریا | ننگ دارد عاشقِ بدنامِ تو

گشتهٔ احمد چناں رسواے عشق
گم شده تا جملہ ننگ و نامِ تو

ایضاً

آنکہ جاں میدادامی ہست جمالِ نیکوے تو | بہرِ مجنوں عاشقاں سلسلہ ایست موے تو

عشق تو ای حیات جان مذهب و ملت من است — قبلهٔ ماست روی تو کعبهٔ ماست کوی تو

مست و خراب جانم از نرگس پرخمار تست — دام دلست بهر ما طرهٔ مشک بوی تو

سجدهٔ زاهدان همه هست بسوی سنگ و خشت — سجدهٔ عاشقان بود سوی جمال روی تو

گر سحری در آورد بوی تو سوی من صبا — از سر شوق و طیب دل جان بدهم ببوی تو

شور جنون عشق ما فتنهٔ حسن روی تست — هیچو پر است از لبم نالهٔ های و هوی تو

قبلهٔ جان هر یکی چونکه جمال روی تست — مومن و گبر را ازین سجدهٔ جا نست سوی تو

تا فتنه مهر حسن تو چون بدرون جان من — آیینه سان بحیرتم پیش جمال روی تو

این دل ناشکیب من گشته زبون و خوار عشق — آه و فغان همی کنم بهر رخ نکوی تو

شوق جمال پاک تو در تن من مثال روح — هست بسان جان نهان در دلم آرزوی تو

از چه پسند میکنی ای مه من هلاک من — سوخته جان عاشقان سنگ دلی و خوی تو

اینکه هجوم عاشقان بر در تست ساقیا — باده بجو دلیست چون در خم و در سبوی تو

گرچه ز شعلهای عشق احمد دل شده بسوخت
لیکه ز جانش کم نشد شوق تو جستجوی تو

ایضاً

شعله زد بجانِ من برقِ جمال و حسن او
سوختهٔ هستیم چنان تا که نماند تار مو

وحشتِ جانِ من چو قیس شهرهٔ شهر گشته است
شورِ جنونِ عشق من هر طرفی ست کو بکو

عشقِ تو از دلم ربود خواب و خور و شکیب من
خوار و زبون گشته ام از پئے آں رخِ نکو

نکهتِ زلفت ای پری ست بکرده جانِ من
سلسلهٔ جنونِ من کاکلِ تست مشکبو

بستهٔ دامت ای صنم از درِ تو کجا روو
طرهٔ مشک سای تو چوں رسنی ست در گلو

سیل سرشک دیده ام جوش زده زجان و دل
آب بچشم من روان شد زغم تو ہمچو جو

از سر کبر زاهدا طعنه مزن بر عاشقاں
چونکه ندیده رخش نیست ترا خبر ازو

نعرهٔ ہای و ہوی من تا بفلک رسیده بود
آمده حیرتم بپیش گفت مرا که انصتو

نے رخِ خوبت ای صنم در دلِ من قرار نے
برد شکیب و صبر من حسن و جمال ماه رو

نالهٔ من ببین زمن اینکه جهد ازیں دهن
هست پری رخے نهاں زیر جنون ہای ہو

یار ترا زغم رهاند سوی خودت ترا بخواند
بر کرم و عنایتش اے دلِ خسته شکر گو

خلق تعلقت بود صورت علم و وهم تو
اینکه بحس در آیدت هست تمام سرِّ ہو

مهر بنه بریں دهن بند بکن در سخن
باش خموش احمدا ختم بساز گفتگو

ایضاً

جانها بعشقت واله و دلها همه شیدای تو — کس نیست در خوبی و حسن ای ماه من همتای تو

خلقی به عشقت مبتلا جانها ز غم اندر بلا — در هر دلی غوغای تو در هر سری سودای تو

پیش جمالت قدسیان حیرت زده آئینه سان — جان و روان عاشقان خاک اندر زیر پای تو

حسنت حیات عاشقان مهرت روان بیدلان — اندر دل ما خانه‌ات در دیده‌ها شد جای تو

مانند مجنون عشق تو عقلم ربوده هوش من — رسوا بکرده کو بکو عشاق را سودای تو

چشم خمار آلوده‌ات خمخانهٔ مستی شده — تا گشت جان عاشقان مخمور زان صهبای تو

از ناز ای جان جهان بر تارک دل میروی — پامال جان عاشقان کرده قد رعنای تو

در عشق تو ای جان من آشفته و سرگشته ام — بربوده آرام دلم ای مه رخ زیبای تو

مانند مجنون بیخود و حیران شده در عشق تو — تا این فلاطون خرد گم گشته در صحرای تو

مدهوش شد هر عقل و دل از بادهٔ دیدار تو — جانها حیاتی یافته از حسن روح افزای تو

ای دل بعشقش سوختی اندوه‌ها اندوختی — هر شب رود سوی فلک این ناله و هیهای تو

هر عاشقی گم گشته دل یک گوهری از کان تست — هر رهروی جان باخته باشد در یکتای تو

از فتنه‌های چشم تو عالم همه برهم شده — پر سحر و افسون آمده آن نرگس شهلای تو

خورشید و ماه و مشتری در طوف گرد خانه‌ات — زهره بجان تا نی خرد از قبهٔ مینای تو

احمد دل تو سوخته از شعلهای حسن او

آتش زده عشقِ خشن اندر همه کالای تو

ایضاً

از چشم عاشقان بچه خلوت گزیده ... در دیده ام بیا که مرا نور دیده

مانند جنون عشق گریبان دریده ایم ... تو پردهٔ صبوری جانم دریده

منعم مکن ز عشق بتان زاهد اکه تو ... شاید جمال دلبر ما را ندیده

چون خویش زنده کن دل ما نیز ای صبا ... بوی ز پیرهن بت ما گر شمیده

رخ را ابن نمودی و عقلم ربوده ... سودا و صد جنون بسر من دمیده

از عشق تو نجات نباشد گهی مرا ... مانند روح در رگ جانم دویده

ای مرغ قدس عشق نیارم خبر بگو ... زیرا که قرنها سوی بامش پریده

حسنی که بود راحت جان و لیت کجا ... از درد عشق جان بلب از وی رسیده

اسرار نفخ روح ز عشقت شناختم ... تا مهر خود چو روح بجانم دمیده

از دل خیال روی ترا چون بدر کنم ... همچون پری بخانهٔ جانم خزیده

مانند روح عشق و یا صورت جمال ... ای نازنین بگلشن دلها چمیده

در آدم آنچنانکه پری میشوی نهان ... در هستی دو کون تو خلوت گزیده

جهدی که کرده بره عشق احمدا
صد شکر کن چو بر در جانان رسیده

ایضاً

ز آتش حسن چو گل چهره برافروخته
همچو بلبل دل شیدای مرا سوخته

فتنهٔ دین و دل من نگه ناز تو شد
چشم را کافری و سحر در آموخته

ما دل شیفته در عشق تو بفروخته ایم
تو که صد خوبی و صد حسن براندوخته

خرمن هستیم از برق جمال تو بسوخت
شعله بود که در جان من افروخته

جلوه کردی که درون نظرم جز تو نماند
دیده احول ما باز نمط دوخته

مثل منصور سر خود به بهای حسنش
ای دل شیفته یاد آر که بفروخته

بتماشای جمالت دلم از دست برفت
آه تا حسن کز و روی خود افروخته

از نه که طرز ستم و شوخی و ناز و غمزه
از پی سوختن جان من آموخته

ای پری رو بیکی جلوه حسن رخ خویش
جان بیچاره مرا طرز نمط سوخته

زهد و تقوی بربودی بنگاهی ز دلم
غمزه را ره زنی دین من آموخته

آه ای درد محبت دل من خون کردی
آه ای عشق که تو جان مرا سوخته

ما چو آئینه به پیش رخ تو حیرانیم — تو بصد جلوهٔ و صد ناز رخ افروخته

بیکی غمزهٔ جادو نظران ای احمدؐ
دل و دین مذهب ملت همه بفروخته

ایضاً

دارم بغمش آن یار دلخواه — سوزی و دردی و دودی و صد آه
در عشق جانان جانم ز ود گر — لیکن نگردم از مهر آن ماه
شاید که پایش افتد بچشم — گردد سر من تا خاک آن راه
شد جرم کشته دلدار ما را — زین خون ناحق در خلق افواه
از درد شفقت خون می خورم من — رحمے به مسکین ای شاه لِلّٰہ
گاہے نپرسی از حال زارم — تا که بگویم زین درد جانکاه
دیده جمالش از خویش رفتم — آمد به پیشم چون یار ناگاه
از نشه ام دهر عوانی — گردد خرد را تا قصه کوتاه
از عشق خوبان منعم چه سازی — زین دیو رهزن اعوذ باللہ
از فرط نشهٔ صهبائے عشقش — عقلم ز مستی افتاده در چاه

ازبوی زلفت بدمست گشتم — سویم چو آورد باد سحرگاه

جانم برندی ازعشق ومستی — ازراه تقوی گردید گمراه

هستی عاشق درپیش جانان — جرم عظیم ست استغفرالله

پرسیدم ای جان جایت کجا گفت — درهستی کون داریم خرگاه

مطلق گرفته رنگ مقیّد — آمد منزّه درشان اشباه

روحے مجرد گرفته جسمے — درشکل همرنگ آمد شهنشاه

احمد چه گویم از راز جانان
دانا بداند یا جان آگاه

ایضاً

ازسنانِ غمزه و تیرِ نگاه — کرد کار عاشقان چشمش تباه

عاشقان بهرِ تجلی جمال — همچو موسیٰ هر یکے دیدار خواه

ازمحبت خون جگرها آب شد — عشق خون کرده دلِ مردان راه

اشک چشم راز دل را فاش کرد — شد دلِ از سوز جانم دود آه

گل بخنده در چمن شادان وخوش — حال بلبل در غم عشقش تباه

جلوه گر در سینها و چشمها	با هزاران نا زهست آں رشک ماه
او چو جان ست شهاں همچوں بدن	جمله عالم چشم و او نور نگاه
او مثال روح و خلق اعضای او	او چو سلطان ست ابداں چوں سپاه
تا ز جباری خود مر شاه را	اندروں جان هر فرد است راه
نفس واحد بر هزاراں شد محیط	جمله دلها بند تحت حکم شاه
روح چوں سلطان محیط آمد بفر	بر قلوب جمله افراد سپاه
نور روی نیر اعظم ببیں	منبسط شد بر نجوم و نیز ماه
گر تعدد بشکنی نز افراد خلق	پس بج یکتائیش یابی انتباه
گر شمار حرف از همت رود	لوح ساده بینش بی اشتباه

بر اراد تهائے او احمدؐ ببیں
کارها جاریست در ایں کارگاه

ایضاً

ما واله جمال نگاریم آه آه	شوریده محبت یاریم آه آه
شیدای حسن ماه عذاریم آه آه	مجنون عشق و خسته و خواریم آه آه

دلدادگان حسن نگاریم آه آه
وز دردِ عشق زار و نزاریم آه آه

حسرت زده ز درد و غم عشق دلبریم
افتاده دور از رخ یاریم آه آه

صد زخم خورده ایم بجان از نگاه یار
در دست ترک مست شکاریم آه آه

رسوا و خوار از غم عشقیم کو بکو
وز مهر یار خسته و زاریم آه آه

از گلشن جمال دل افروز آن نگار
وا مانده بفصل بهاریم آه آه

تیری دگر بزن بدل ما ز چشم خویش
از سینه تا که باز برآریم آه آه

یک لحظه بی جمال نگار آن نگار
در جان خویش صبر نداریم آه آه

ما از غم محبت آن جان عاشقان
در سوز و درد لیل و نهاریم آه آه

از آفت جنون محبت که در سرست
رفته برون ز خواب و قراریم آه آه

مرجوم سنگ عشق چو منصور گشته ایم
وز درد هجر بر سر داریم آه آه

احمد بعشق غربت و کربت کشیده ایم
آواره ز شهر و دیاریم آه آه

ایضاً

ای زنده ز حسن تو آئین دل آرائی
جان بنده روی تو شان رو که تو مولائی

دلها همه سوی تو چون قبله نما گردان
چون نت نکنم سجده چون کعبه جا نهای

کی بی تو زییم ای جان گشتی چو حیات من
جز از تو نه بینم چون نور نظر مای

خورشید جمالت چون تا فته به خوبان
بر خویش شده نازان این سایهٔ زیبای

هر روز بچشم من صد جلوه ز حسن آری
هر شب ز خیال من چو صبح بر دن آی

اندولت دیدارت بر خویش همی نازد
آئینه منظر شد از جلوه چو مینای

ز اندیشهٔ عشق تو خالی بنود یک دل
ای جان جهان نهان چون جان تو به تنهای

در سوز دل من چون عشق تو پنهانی
وز حال زبون من چون مهر تو پیدای

ای دولت بیدارم دهی عمر و فا دارم
بی روی تو بیمارم وقت ست که باز آی

بویش پی مشتاقان شد پیرهن یوسف
لعلش بروان بخشی اعجاز مسیحای

از جا و مکان او احمد نه نشان کس داد
این طرفه که نام او شد شاهد هر جای

ایضاً

باشوخ ستمگاری افتاده مرا کاری
خون جگرم خورده آن قاتل خونخواری

افتاده من بسمل در دست ستمگاری
با جان پر از دردی با خاطر افگاری

برده دل و دین من حسن بت عیاری   شد گردن ایمانم در حلقهٔ زناری
از شوخی و طراری عشق آمده عیاری   صد گردن چون صنعان زو بسته بزناری
این عشق ز بدمستی چون باده درون خند   صد جوش بر آورده همچون خم خماری
از مستی عشق او بیخود شده صد عاقل   خرقه بگرو کرده در خانهٔ خماری
بر شمع رخ خوبش جان سوخته پروانه   چون گل بدل بلبل از عشق زد او خاری
از غایت بدمستی آن نرگس مخمورش   نگذاشته در مجلس یک عاقل و هشیاری
ای وای که افتاده جان من بیچاره   در دست تو چون شوخی خونریزی و خونخواری
از شوخی و طراری آن بت ز جمال خود   اندر حرم و مسجد نگذاشته دینداری
بر گرد سرای او بر خاک طپان حلقه   یک زخم خور غمزه یک کشتهٔ دیداری
زان نرگس مستانه مست آمده بر جانی   وز مستی مخموری چشمش شده خماری
چون بلبل شوریده جان زو بفغان آمد   تا شاخ گل رعنا دیدیم به گلزاری
سودای تو میدارد اندیشه تنگ دل   از عشق تو هر شیدا سودا سر بازاری
ای بت بخدا حسنت شد آفت دین و دل   در عشق تو هر زاهد بسته است بزناری
از شورش عشق او صد عاشق دلداده   منصور نمط بیخود آویخته بر داری
چون حسن رخ یوسف در هر طرفی او را   نقد دل و دین بر کف بنشسته خریداری

دل خانهٔ دلبر شد او صاحب این خانه — جان آمده چون داری جانانه چو دریابی

از بهر یکی جامی در میکدهٔ وحدت — گردید گرو ما را هم خرقه و دستاری

از کفر و هم از ایمان بگسست دلت احمد

چون عشق ترا کرده محو رخ دلداری

ایضاً

می گلرنگ چون در جام داری — دلم ساقی چرا ناکام داری

به عشق خویش ای آرام جانها — دل عشاق بی آرام داری

بطراری زلف پر شکنها — هزاران دل اسیر دام داری

ز عشق خویش مجنون وش بشهر — تو صدها عاشق بدنام داری

ازان بهر مراد خویش جستن — بدان ای دل که طمع خام داری

به عشق آن پری ای جان محزون — دل پر درد و خون آشام داری

الا ای عشق تو آن شهسواری — که خنگ چرخها را رام داری

چو تو هندو گر رندی جهانسوز — کجا پروای ننگ و نام داری

چو بلبل در چمن گلبانگ امیر به — بدل چون عشق آن گلفام داری

در آید ساقی و جانت کند مست
بچندی گردش ایام داری

تجلی روی او زلف استتارست
به عشقش نیک صبح و شام داری

به عشق ای جان احمد مسکن خود
برون از کفر و از اسلام داری

ایضاً

ای دیده ز غم پر آب گشتی
وز گریه خون سحاب گشتی

از گرمی و لطف آتش عشق
ای دل همه خون ناب گشتی

ای حسن شباب تا به شوخی
تو فتنه شیخ و شاب گشتی

ای دل بفراق خوبرویان
از آتش غم کباب گشتی

چون چنگ خمیده ز غمها
وز ناله دل رباب گشتی

هستی چو مقیم در خرابات
در عشق بتان خراب گشتی

خاک تو چو عشق داد بر باد
در مشرب بوتراب گشتی

بر خوبی حسن آن پریرو
ای زلف چرا نقاب گشتی

بر حسن و جمال مهرویش
ای هستی من حجاب گشتی

نو دار پئ عسل آرزو ها | ای باز چرا ذُباب گشتی

بودی تو باصل لوحِ ساده | اکنون رقمِ کتاب گشتی

خود قلزمِ بی کنار بودی | از وهم کنون خراب گشتی

از موجِ زنی بحرِ معنی | در صورتِ خود حباب گشتی

این قطره به بحر او چو بردی | میدان که تو بی حساب گشتی

از گرمی و جوش و مستی عشق
احمدؐ چو خمِ شراب گشتی

زخمها در جگر و سینه پر خون داری | سیل از اشک تو چون چشمهٔ جیحون داری

بهوای رخ آن غیرتِ لیلی ای دل | سر سودای غم و شورشِ مجنون داری

در رهِ عشق ز رسوائی و از ننگ مترس | گر بجان پیروی شبلیؒ و ذوالنونؒ داری

از کفِ ساقی مستان که فدایش جان باد | دوش می خوردی و مخموریش اکنون داری

بیکی جرعه سر و گم شده و هم دستار | باده آمیخته ساقی تو با فیون داری

بلبلِ جان مرا آه سوی ناله کشید | حسن و خوبی که تو در آن رخِ گلگون داری

بنگاهی تو بتا جمله جهان برهم شد | چشم مخمور چه پر سحر و پر افسون داری

پی شوریدگی عاشق دلداده خود | روی مانند گل و نرگسِ میگون داری

پیش خورشید رخش ای دلِ من ذره صفت | از نشاط و ز طرب رقص چو گردون داری
گر ندیدی رخِ او بر که تو عاشق گشتی | در بدیدی تو بگو آه و فغان چون داری
جلوهٔ حسن ازل از رخِ خوب تو عیانست | تو درین صورت چون معنی بیچون داری
آه بودی به ازل ای دلم آزاد ز قید | تنگی نفسِ تو از کاف و هم از نون داری

احمد از بیخودی و حیرت گم گشتن خود
مسکنِ خویش ازین کون تو بیرون داری

ایضاً

چو گهی بحسن و خوبی بدو چشم من در آئی | ببری شکیب و صبرم بکمالِ دلربائی
چو نهان شوی ز چشمم غم و دردِ من فزائی | چو بدیده ام در آئی همه هوشِ من ربائی
ز جمالِ روح پرور چو نقاب بر کشائی | همه تاب و طاقتِ من ببری بخوشنمائی
بهزار دلفریبی بکمالِ خوشنمائی | ز جمالِ خویش جانان دلِ من همی ربائی
به شمیم زلف مشکین اگر ای صبا صباحے | چه شود که بوی جانان بمشام من در آئی
ز برای عاشقان شد حرمت حریم کعبه | بجمالِ خویش جانان که تو مروه و صفائی
بدرون نرگسِ خود دو هزار فتنه داری | که بسحر و افسونها دلِ خلق می ربائی

چه بتو رسید ایدل که بعشق روی آن گل
همه دل بهست شیدا ز جمال تو نشانی

تو چو روح بهر جانها همه تن حیات جانی
بزمین چو آسمانها صنما ترا که یابد

تو بقرب همچو جانی که ز دیده ها نهانی
نه اشارتے پذیری به عبارتے نه گنجی

بمثال مهر تابان که شده رداش نورش
شب و روز همچو بلبل بفغان و ناله هائی

همه جاست شور عشقت تو بگو کدام جائی
بمثال نور دیده بدرون چشمهائی

چو شدی نهان عیان هم این منی و مائی
بمثال روح ای جان بحقیقت عین مائی

تو ز چند و چون و چونی ز همین جهان ورائی
پئے ستر سر ذاتی تو بخویش خود ردائی

بمثال آئینه شو بجمال یار حیران
چه خوش است احمد از تو چو جهان ورائی

۴۸۶

مکالمه حضرت نظامی گنجوی رحمة الله علیه

دوش رفتم بخرابات مرا راه نبود
میزدم ناله و فریاد و کس از من نشنود

یا نه بد هیچکس از باده فروشان بیدار
یا که من هیچکسم هیچکسم در نه کشود

پاسی از شب چو بشد بیشترک یا کمتر
رندی از غرفه برون کرد و سر رخ بنمود

گفت خیراست دریں وقت کرا ۔۔ راہی
گفتمش در بکشا گفت برو ہرزہ مگو
این نہ مسجد کہ بہر لحظہ درش بکشایند
این خرابات مغانست درو رنداں اند
ہرچہ از جملہ جہاں اندریں جا حاضر
گر تو خواہی کہ سر صحبت ایشاں گیری

باعث آمدنت بردر ما ہرچہ بود
کاندریں وقت کسے بہر کسے در نکشود
کہ تو دیوانہ بیائی و اندر خفتگاں پیش آتش برود
شاہد و شمع و شراب و شکر و نای و سرود
مومن و ترسی و گبر و نصارا و یہود
خاکپائی ہمہ شوتا کہ بیابی مقصود

خمسہ جات فارسی و اردو

خمسہ بر غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

دل ہدف پیکان مژگانت کنم
جاں نثار ترک چشم جانت کنم
گر بیائی شکر احسانت کنم
آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

سرّ حق کی ہی اگر تجھکو تلاش
رہروان عشق کا ہو خواجہ تاش
خود حقیقت کہ رہی ہی راز فاش
ہیں قرأت کم کن و خاموش باش
تا بجو انم عین قرآنت کنم

ای دلِ پر درد و جانِ بیقرار ۔۔۔ گرچہ ہے تو عشق میں زار و نزار
اپنی ہستی اس صنم پر کر نثار ۔۔۔ گر تو ترکِ سر کنی مردانہ وار
ہمچو اسمٰعیل قربانت کنم

بڑھ گئی جب حد سے میری بیکلی ۔۔۔ اس مصیبت کو پھر ان سے عرض کی
ہنس کے فرمایا کہ ہے خامی ابھی ۔۔۔ گر یقیں دانم کہ بر من عاشقی
از جمالِ خویش حیرانت کنم

جب جنونِ عشق کی شورش ہوئی ۔۔۔ اور دل میں بیقراری بڑھ گئی
اس پری رو نے ہدایت مجھکو کی ۔۔۔ گر یقیں دانم کہ بر من عاشقی
از جمالِ خویش حیرانت کنم

تجھکو ہے دعوائے عرفانی بعلم ۔۔۔ حق شناسی اور خدادانی بعلم
زہد و تقویٰ قربِ احسانی بعلم ۔۔۔ گر تو افلاطون و لقمانی بعلم
من بیک دیدار نادانت کنم

احمدا کب تک پھرے گا کو بکو ۔۔۔ جا پناہ سایۂ خاصاں میں تو
ہیں خداوندان دلِ اسرار ہو ۔۔۔ شمس تبریزی بمولانا بگو
دفترِ اسرار دیوانت کنم

خمسه بر غزل واقف

یاس اندر جان وچشم زارمی آئیم ما
خار اندر دیده وز گلزار مے آئیم ما
ناامید از دولت دیدار مے آئیم ما
دردمند از کوچهٔ دلدار مے آئیم ما
آه کز دار الشفا بیمار مے آئیم ما

عشق بهر من بعالم کوس بدنامی نواخت
لشکر حزن والم بر ملک جان من بتاخت
وای اول عقل من سوئیم را کی شناخت
عشق مارا واقف درکوی ابر غدر ساخت
یار کم می خواند و بسیار می آئیم ما

ای تجلیها که یکسر بار بار طور ریخت
شدت تاب جمالش از دو چشم نور ریخت
جوشش عشق حقیقی رنگ روی حور ریخت
در سر من عشق شوری مستی منصور ریخت
پای کوبان تا به پای دار مے آئیم ما

آتشیں مے بود کز وی پار پار طور ریخت
قطرهٔ زاں باده درکام من مهجور ریخت
بود جوش عشق یا ساقی مئ انگور ریخت
در سر من عشق شوری مستی منصور ریخت
پای کوبان تا به پای دار مے آئیم ما

از حضور حضرت جانان پریشان میرسیم
همچو بلبل با هزاران آه و افغان میرسیم

خار اندر دیده و زخم گلستاں میبریم
زخمی تیغ جفا از کوئے جاناں میبریم
گل بسر داریم و از گلزار می آییم ما

ایضاً خمسه

از درد دل بچشم زار مے آییم ما
شمع ساں گریاں ز بزم یار می آییم ما
پر خمار از خانهٔ خمار مے آییم ما
درد مند از کوچهٔ دلدار مے آییم ما
آه کز دار الشفا بیمار مے آییم ما

جور خوباں عاشقاں را بے دل و بے صبر ساخت
حبس اندر دوزخ ہجراں مثال گبر ساخت
خوں چکاں چشم مرا آں شوخ ہمچوں ابر ساخت
عشق ما را عاقبت در کوئے او بیقدر ساخت
یار کم دی خواند و بسیار می آییم ما

غمزه اش خون دل مشتاق چوں ساغر ریخت
چشم مستش در دلم مستی می انگور ریخت
صد طرب بے جان من آں نرگس مخمور ریخت
در سر من عشق شور مستی منصور ریخت
پای کوباں تا بپائے دار می آییم ما

خار خار از گلشن چه گلزار ریحاں میبریم
خوار و خسته از در سلطان خوباں میبریم
بے جمال روئے بخش او پریشاں میبریم
زخمی تیغ جفا از کوئے جاناں میبریم

گل لب برداریم از گلزار می آئیم ما

تضمین غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

دل ہدف پیکاں مژگانت کنم جاں نثارِ ترکِ چشمانت کنم
گر بیابی شکر احسانت کنم آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

سینہ طور از نورِ رخشانت کنم دل تجلی گاہِ ایمانت کنم
محو جانِ خویش در شانت کنم آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

قبلۂ اسرار و ایمانت کنم سجدۂ جاں سوئے ہر شانت کنم
کعبۂ دل عرش ایوانت کنم آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

سینہ مشرق نور و لمعانت کنم دیدہ مضطر سجدہ و شانت کنم
جلوہ کن تا فدا جانت کنم آرزو دارم کہ مہمانت کنم

جان ودل ای دوست قربانت کنم

جان نثار اسے راحتِ جانت کنم دل فدائے شاہِ خوبانت کنم

وقف ای مہ دین وایمانت کنم آرزو دارم کہ مہمانت کنم

جان ودل ای دوست قربانت کنم

از خمِ عشقش تمامی نوش باش لب بہ بند ودیگ وش درجوش باش

ور شرابِ بیخودی بیہوش باش ہین قرارت گم کن وخاموش باش

تا بخوانم عین قرآنت کنم

ایکہ تو بیجان وبر تن عاشقی گاہ بر گلہا و گلشن عاشقی

گاہ بر خوبان پر فن عاشقی گر یقین دانم کہ بر من عاشقی

از جمالِ خویش حیرانت کنم

عاشقِ جان خویش وہم عشقِ نگار راست ناید بہریکس این دو کار

عاشقی روجان بجانان کن نثار گر تو ترکِ سر کنی مردانہ وار

ہمچو اسمعیلؑ قربانت کنم

احمدا تا چند پوسے کو بکو سرِّ حق را از دلِ خاصان بجو

نیستند ایشان گر آیات ہو شمس تبریزی ہمو لا نا بگو

دفتر اسرار دیوانت کنم

خمسه بر غزل واقف

یاس اندر جان و چشم زار می آییم ما — خار اندر دیده و زگلزار می آییم ما
ناامید از دولت دیدار می آییم ما — درد مند از کوچهٔ دلدار می آییم ما
آه کز دار الشفا بیمار می آییم ما

عشق بهر من بعالم کوس بد نامی نواخت — لشکر حزن و الم بر ملک جان من بتاخت
وای اهل عقل من رسوائیم را کے شناخت — عشق ما را عاقبت در کوی امید رساخت
یار کم می خواند و بسیار می آییم ما

آن تجلی ها که یکسر پار ها بر طور ریخت — شدّت تاب جمالش از دو چشم نور ریخت
جوشش عشق حقیقی رنگ سر و حور ریخت — در بهر من عشق شوری مستی منصور ریخت
پای کوبان تا بہ پار دار می آییم ما

آتشین می بود کز وی پار ها بر طور ریخت — قطرهٔ زان باده در کام من مهجور ریخت
بود جوش عشق یا ساقی می انگور ریخت — در بهر من عشق شوری مستی منصور ریخت
پای کوبان تا بہ پار دار می آییم ما

از حضور حضرت جانان پریشان می‌رسیم | همچو بلبل با هزاران آه و افغان می‌رسیم
خار اندر دیده و از صحن گلستان می‌رسیم | زخمی تیغ جفا از کوی جانان می‌رسیم
گل بسر داریم و از گلزار می آییم ما

ایضاً مخمسه

از شهید دلبر چشم نزار می آییم ما | شمع سان گریان ز بزم یار می آییم ما
بی خمار از خانهٔ خمار می آییم ما | درد مند از کوچهٔ دلدار می آییم ما
آه کز دار الشفا بیمار می آییم ما

جور خوبان عاشقان را بی دل و بی صبر ساخت | حبس اندر دوزخ هجران مثال گبر ساخت
خون دل پامال چشم مرا آن شوخ همچون ابر ساخت | عشق ما را عاقبت در کوی او بیقدر ساخت
یار کم می خواند و بسیار می آییم ما

غمزه اش خون دل عشاق چون ساطور ریخت | چشم مستش در دلم مستی می انگور ریخت
شرب در جان من آن نرگس مخمور ریخت | در سر من عشق شور مستی منصور ریخت
پای کوبان تا بپای دار می آییم ما

بهار رنگ گلشن نیلزار ریحان می‌رسیم | خوار و خسته از در سلطان خوبان می‌رسیم

بے جمالِ روح بخشِ او پریشاں میرسیم
زخمی تیغ جفا از کوی جاناں میرسیم
گل بسر داریم از گلزار می آئیم ما

دیگر تضمین

من بسودای غمش خوش سروکاری دارم
وز غم نرگس مخمور خمارے دارم
به تماشای رخش طرفه بهاری دارم
قصهٔ چیست چه خوکیچهٔ یارے دارم
زلف و رخ نکنم روی نگاری دارم

از سر وحشت جاں در غم آں ماہ لقا
مثل دیوانه دواں هر طرفے نلے سر و پا
تا در آید بنظر آں رخ پر نور و ضیا
همچو مجنوں به تمنائے جمال لیلے
روز و شب چشم سوی ناقه سواری دارم

خمسه بر غزل مولانا روم رحمة الله علیه

چو موسے روحم از دیدار شد مست
چو طور از عشق جانِ زار شد مست
روانم از مے اسرار شد مست
دلم از بادهٔ خمار شد مست
تنم از صحبت دلدار شد مست

بیا ساقی بده ساغر بدستم   که من از ننگ و از ناموس رستم
بحسن روی تو توبه شکستم   نه تنها من ازین میخانه مستم
ازین می همچو من بسیار شد مست

ز مهرت عاشقان از خود رهیدند   ز مستی خرقهٔ هستی دریدند
بجان جام محبت را خریدند   ازین می قطرهٔ پاکان چشیدند
جنیدؒ و شبلیؒ و عطارؒ شد مست

ز جام شوق موسیٰ گشت مسرور   ز صهبای محبت مست شد طور
ازین باده شده یعقوبؑ مسرور   ازین می جرعهٔ نوشید منصورؒ
اناالحق میزد و بر دار شد مست

صلای ده حریفان را فرح خیز   که آمد ساقی جان فتنه انگیز
ز مستی جام احمدؐ کرد لبریز   بروح پاک شمس الدین تبریز
که ملا بر سر بازار شد مست

ایضاً منه رحمة الله علیه

از خمار چشم مستت مست هر هشیار باد   وز غم عشقت عقل رسوا بر سر بازار باد

جان ما از بادہائے مہر تو سرشار باد   فخر جملہ ساقیاں بے ساغرت در کار باد
چشم تو مخمور باد و جان تو خمّار باد

مست و بیخود دل ز جام بادۂ دیدار باد   والہ حسن تو جان عاشقان زار باد
عقل از مستی عشقت بیشتر دستار باد   فخر جملہ ساقیاں بے ساغرت در کار باد
چشم تو مخمور باد و جان تو خمّار باد

از خمار چشم میگون تو دل سرشار باد   بادۂ لعل تو جان خستگاراں یار باد
فتنۂ چشم خمار آلودہ ات بیدار باد   فخر جملہ ساقیاں بے ساغرت در کار باد
چشم تو مخمور باد و جان تو خمّار باد

جاں چو از خمخانہائے عشق تو مینوش شد   ہوش و عقل از فرط مستی بیخود و مدہوش شد
عشق ہمچوں خم ز بادہ جوش اندر جوش شد   ای ز نوشانوش بزمت ہوشہا بیہوش شد
وی ز جوشا جوش عشقت عقل بے دستار باد

بادۂ عشقت ز دست ساقی جاں می چشیم   وز شراب بیخودی و جوش مستی بے ہشیم
اندریں خمخانہائے عشق و ہائے و ہوئے او خشیم   سرکشیم و سرخوشیم و یکدگر را می کشیم
ای وجود ما ہمیشہ جاذب اسرار باد

در شکار میر خوباں جان ما نخچیر باد   بہر سودائے سر من زلف او زنجیر باد

عقل اندر بزم عشقش خوار شد تو قیر باد | شاه خوبان میر ما و عشق گیر اگیر باد
جان جانان یار ما و بخت و دولت یار باد

ای همای حق فگن بر ما ظلال خویش را | وی مسیح روی صرفم کن کمال خویش را
وقف احمد کن شها یکدم وصال خویش را | شمس تبریزی بما بنما جمال خویش را
جان ما از روی تو پیوسته برخوردار ما

ایضاً
خمسہ بر غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

از آن روزیکه عشق دوست جا کرد است در جانم | خرابم بیخودم فارغ ز فکر دین و ایمانم
برفت از دل من و دینم بحال خویش حیرانم | چه تدبیر ای مسلمانان که من خود را نمیدانم
نه ترسا و یهودی ام نه گبرم نی مسلمانم

چو فانی عاشق بیدل به عشق جان جانان باشد | شهود جلوه دلبر بچشم او عیان باشد
دل از فرط یقین گوید که برتر از گمان باشد | مکانم لامکان باشد نشانم بی نشان باشد
نه تن باشد نه جان باشد که باشد جان جانانم

چو دل اندر بتان بستم ز قید این و آن رستم | نه یادم هست از بالا نه فکری ماند از پستم
ز مستی و خرابی شیشهای ننگ بشکستم | ز جام عشق سرمستم دو عالم رفت از دستم

بجز رندی و قلاشی نباشد هیچ سامانم

چو چشم پرشد از شعاع مهر حق آئینهٔ من | از آں فرط تجلی شد یقینش روح او تن من
بر آمد بی تحاشا این فغان از جان آں سو تن | هوالاول هوالآخر هوالظاهر هوالباطن

بجز یا هو و یا من هو دگر چیزے نمیدانم

من از جهائی نائی هیچو نے بنگر همی نالم | از و دان آنچه می بینی تو از حال من و قالم
چو او مستی و مدهوشم چه پرسی احمد احوالم | الا یا شمس تبریزی چرا مستی درین عالم

بجز مستی و مدهوشی دگر چیزے نمی دانم

	دیگر	

ایضاً خمسه غزل مولانا روم رحمة الله علیه

شاہد لاهوت را چوں درد عشق افزوں شده | عاقبت آں گنج مخفی از دروں بیروں شده
دیدن خود خواست لیلیٰ طالب مجنوں شده | تا چه عشق است آں صنم را با دل پر خوں شده

هر زماں گوید که چونی ای دل بیچوں شده

کشتگان عشق را رهی صنو خوش نه نگیست | بر شهیدان محبت سایه گستر آں پریست
عشق محو حسن آمد حسن محو عاشقی ست | نام عاشق بر من و او را از من خود صبر نیست

عشق معشوقم زحد از عشق من افزون شده

نے پُرانہ دو جہاں نای آمدو از خود تہی ست
ہمچو مجنوں کاندرونش عکس لیلی منزویست

سایہ انکاری برین دیوانہ خود عاشق پریست
نام عاشق برمن واورا زمن خود صبر نیست

عشق معشوقم زحد از عشق من افزون شده

میزند زخمی بجاں تا درد من افزوں کند
عشق را بگماشتہ کز غم دلم را خوں کند

خواہد آں لیلی مرا کز عشق خود مجنوں کند
ہر زماں او کف خود را از دلم بیروں کند

تا ز دستِ او خونِ دلم جیحوں شده

جلوہ ہایش موسیٰ جاں مرا مفتوں کند
وادی ایمن دلم را حسن آں بیچوں کند

طور سوم زیر طرب صد رقص چوں گردوں کند
ہر زماں او کف خود را از دلم بیروں کند

تا ز دست او خون دلم جیحوں شده

عقل اندر راہِ عشقش خیرہ گم کرد پا
عشق را شد بانگ بلبل روی گل مستی فزا

صوت خوش روی حسن بخشد طرب ہا روح را
ذرہ ہا اندر ہواؤ قطرہ ہا در بحر ہا

در دماغِ عاشقانش بادہ وافیوں شده

خاکِ راہ مردِ حق شو تا ز انفاسِ خوشش
زندہ دل از عشق گردی تا ابد شادان و خوش

عقل را یکسو کن احمدؔ وانگہی دیوانہ وش
پیش شمس الدینؒ تبریزی برو کز جذبہ تش

	مردگانِ کہنہ بینی عاشق و مجنوں شدہ	
	ایضاً منہ رحمۃ اللہ علیہ ۴۸۶	

چوں پری از پردہ ہای غیب خود بیروں شدہ — عکس خود در آئینہ دیدہ بران مفتوں شدہ
ای عجب سری کہ لیلیٰ عاشق مجنوں شدہ — تا چہ عشق ست آں صنم را با دل پرخوں شدہ

ہر زماں گوید کہ چونے ای دلِ بیچوں شدہ

عشق محوِ دلبر آمد حسن محوِ دلبری ست — درمیانِ ایں دو گوہر اتحادِ معنوی ست
ہمچو مقناطیس و آہن یکدگر را مشتری ست — نام عاشق بر من و او را از من خود صبر نیست

عشق معشوقم زحد از عشق من افزوں شدہ

اندریں آئینہ عشاق یارب عکس کیست — یا پری خود جلوہ گر شد یا در و عکس پریست
حیرت اندر حیرتم کیں عشق را اسرار چیست — نام عاشق بر من و او را از من خود صبر نیست

عشق معشوقم زحد از عشق من افزوں شدہ

یادِ یارِ مہرباں جان مرا پرخوں کند — سیل اشک از دیدہ ام ریزد غمم افزوں کند
ترسم از لیلیٰ کزیں سودا مرا مجنوں کند — ہر زماں او کف خود را از دلم بیروں کند

تا ز دستِ او خونِ دلم جیحوں شدہ

سحر در چشم من و بر دل پری افسوں کند　بینمش گر شکل چمن شکل را بیچوں کند
پیکر لیلی بگیرد تا مرا مجنوں کند　هر زمان از کیف خود سا از دلم بیروں کند
تا ز دست دستِ او خونِ دلم جیحوں شده

چوں تجلی کرد حسن از پردهٔ غیب و خفا　عشق بیهوش آمده مانند موسیٰ زاں لقا
از طرب خود روح را بگسسته شد بندِ قبا　ذره ها اندر هوا و قطره ها در بحر ها
در دماغ عاشقانش باده و افیوں شده

عاشق و معشوقِ حق شو تا شود کز همتش　سر بلند از عشق گردی ارجمند از دولتش
مشرقِ حق احمدا باشی ز مهر طلعتش　پیش شمس الدین تبریزی برو کز رحمتش
مردگانِ کهنه بینی عاشق و مجنوں شده

خمسه بر غزل احمد جام رحمۃ اللہ علیہ

جلوه گر بر تختِ دل سلطانِ ماست　برجِ خورشید این دلِ ویرانِ ماست
داغها در سینهٔ سوزانِ ماست　مهرِ مهرِ دلبراں بر جانِ ماست
جانِ ما در حضرتِ جانانِ ماست

ای دلِ محزون و جانِ دردمند　چند اندیشی ز دهر پر گزند

مامنِ ترسندہ مردانِ حق اند　　این زمینِ پست و آں چرخِ بلند
برقرار از ہمّتِ پیرانِ ماست

جانِ عاشق ہست چوں محو لقا　　باشد آئینہ جمالِ دوست را
پیش خور آئینہ شد پُر از ضیا　　گر کسے برہاں طلب دارد زما
نورِ حق در جانِ ما برہانِ ماست

سینۂ آئینہ ہائے پُر صفا　　شد محل ہر تجلّیٔ و ضیا
چوں نباشد آئنی خورشید را　　گر کسے برہاں طلب دارد زما
نورِ حق در جانِ ما بُرہانِ ماست

آدم از ظلِّ پری محو ست و لا　　چوں نباشد فانی از نورِ خدا
رونقِ انجم ز خور گردد فنا　　گر کسے برہاں طلب دارد زما
نورِ حق در جانِ ما برہانِ ماست

عشق او از ہر دلے سر بر زدہ　　روئی خویشِ راحتِ جاں آمدہ
صد چو مجنوں بر جمالش شیفتہ　　دیدۂ یعقوب نا بینا شدہ
در فراقِ یوسفِ کنعانِ ماست

آہ زاں حسن و جمالِ دل کشش　　گشتہ جاں پروانۂ شمعِ رخش

سر بنہ بر کف ز کویش پا بکش   احمدا سر را فدا کن در رہش
سر فدا کردن رہِ یاران ماست

خمسہ اردو بر غزل احمد جام رحمۃ اللہ علیہ

آں بتِ شیریں لقا مہمان ماست   کز جمالش تازہ تر ایمانِ ماست
جَلّ فیناگو دلِ شادانِ ماست   مُہر مہرِ دلبراں بر جانِ ماست
جانِ ما در حضرتِ جانانِ ماست

در تجلّی آں مہِ تابانِ ماست   طور وش بیخود تنِ رقصانِ ماست
وادیٔ ایمن دلِ ویرانِ ماست   مہر مُہرِ دلبراں بر جانِ ماست
جانِ ما در حضرتِ جانانِ ماست

دامنِ خاصاں پکڑ اے دردمند   تا نہ کوئی تجھکو پہنچائے گزند
سِرّ حق ہے مردِ حق اے ہوشمند   ایں زمین پست و آں چرخِ بلند
بر قرار از ہمّتِ پیرانِ ماست

عشق اک سایہ ہے حسنِ یار کا   جس پہ وہ مثلِ پری آکر پڑا
اپنی ہستی سے اُسے خالی کیا   گر کسے برہاں طلب دارد زما

نورِ حق در بیانِ ما برہانِ ماست

عشق کا ہر جان میں ہے ولولہ
جاں نثاری ہے اسی کا حوصلہ

اک فقط میں ہی نہیں ہوں شیفتہ
دیدہ یعقوبؑ نابینا شدہ

در فراقِ یوسفؑ کنعانِ ماست

ای دلِ بیچارہ جانِ رنج کش
عشق میں آخر کہاں تک غش پہ غش

ہو نثارِ شمع رو پروانہ وش
احمدا سررا فدا کن در رہش

سر فدا کردن رہِ یارانِ ماست

ایضاً خمسہ اردو بر غزل احمد جام رحمۃ اللہ علیہ

سوختہ جان و روانِ دیگر است
دردِ بیدل را فغانِ دیگر است

جاں کہ جائی اوست جانِ دیگر است
منزلِ عشقت مکانِ دیگر است

مرد ایں رہ را نشانِ دیگر است

بوئی جانا تھی کہ وہ بانگِ الست
جس نے دلکو کر دیا شیدا و مست

جان میں ٹھہری محبت کی نشست
منزلِ عشقت مکانِ دیگر است

مرد ایں راہ نشانِ دیگر است

جو بلائے عشق میں ہو مبتلا   دل میں ہو تیرِ نگہ جس کے لگا
اُس سے پوچھو رزِ الفت کا مزا   عقل کے داند کہ ایں رمز از کجا

ایں حکایت را بیانِ دیگر است

دل ہی اک خلل پری میں آ گیا   یا محبت کا جنوں پیدا ہوا
کوئی ہے جو دل کو بیکل کر رہا   عقل کے داند کہ ایں رمز از کجا

ایں حکایت را بیانِ دیگر است

یا تو دل پہلی نگہ میں کھو گیا   جس کا اندیشہ تھا وہ اب کب رہا
جاں نثاری عشق میں ہے چیز کیا   کشتگانِ خنجرِ تسلیم را

ہر زماں از غیب جانِ دیگر است

ہے اُسی کا نور ازل سے تا ابد   ہے اُسی سے زینت ہر خال و خد
ناوکِ غمزہ کو ہے اس سے مدد   دل خورد زخمے نہ دیدہ چوں چکد

ایں چنیں تیر از کمانِ دیگر است

عشق ہے مستِ شراب من لدن   عقل دور اندیش ناصح کن مکن
مست کب سنتا ہے واعظ کا سخن   ساقیا خون دلم در کاسہ کن

کیں شراب از خم و خوانِ دیگر است

مثل موسیٰ کوئی ہے مست لقا　　طور وش ہے رقص کوئی کر رہا
کوئی فانی ہے کسی کو ہے بقا　　عاشقانِ خواجگانِ چشت را

از قدم تا سر نشانِ دیگر است

مجھکو بیخود کر گیا حسنِ نگار　　ہو گیا ظلّ پری سودائے یار
سر میں ہے شورِ جنوں زنگولہ وار　　احمدا تا گم نگردی ہوش دار

کیں جرس را کاروان دیگر است

خمسہ اُردو بر غزل سرمد رحمۃ اللہ علیہ

ہر طرف شوریست غوغا را بہ بیں　　رقص طور و حالِ موسیٰ را بہ بیں
آں تجلّی ہائے زیبا را بہ بیں　　سوختن بیہوجہم تماشا را بہ بیں

کشت بیجرم مسیحا را بہ بیں

سحر ہے اُن کی نگاہِ سرمگیں　　جو ہوئی غارتگرِ ایمان و دیں
شعلۂ حسن نگارِ نازنیں　　سوخت بیہوجہم تماشا را بہ بیں

کشت بیجرم مسیحا را بہ بیں

نوکِ غمزہ کی ہو جس دل میں چبھی　　اُس سے پوچھو چاشنی اُس درد کی

کون جانے جان کسکی کیوں چلی — ایکہ از دو دیدار یوسف غافلی
داغ یعقوبؑ و زلیخارا بہ بیں

ناصحوں نے جب ملامت مجھکو کی — عاشقوں کی روح مضطر ہو گئی
خاک بولی شبلیؒ و منصورؒ کی — ایکہ از روز ہمدم در حیرتی
یکدمے آں روئے زیبارا بہ بیں

تو نے کب دیکھی جھلک اُس ماہ کی — تجھکو کب لذّت محبّت کی ملی
وہ ہی جلے آگ یہ جس پر لگی — ایکہ از روز ہمدم در حیرتی
یکدمے آں روی زیبارا بہ بیں

عشق میں جان اپنی ہستی سے گئی — جا کے مجور وی زیبا ہو گئی
یاں اگر باقی رہی تو بیخودی — زندہ کش جاں نباشد دیدہ
گنبد ہستی بیابارا بہ بیں

فکر کب ہو اُس کو ننگ و نام کی — جس نے جاں اپنی محبت میں ہو دی
بات احمد خوب سرمدؔ نے کہی — شاہ و درویش و قلندر دیدہ
سرمدؔ سرمست و رسوارا بہ بیں

خمسہ اردو بر غزل مولانائی روم رحمۃ اللہ علیہ

عکس لیلیٰ تافت بر جانِ من مجنوں شدہ　　سایہ اش ظلِ پری شد تا جنوں افزوں شدہ

من بسودا دیوانہ گشتم او بمن مفتوں شدہ　　تا چہ عشق است آں صنم را با دلِ پرخوں شدہ

ہر زماں گوید کہ چونی ای دلِ بیچوں شدہ

جانِ عاشق تھی جو آئینہ جمالِ یار کی　　دیکھکر اُس کو پری محوِ تماشا ہو گئی

حسنِ محوِ آئینہ تھا آئینہ محوِ پری　　نام عاشق بر من و اور از من خود صبری

عشق سنتوم و بعد از عشق من افزوں شدہ

ہی اُسی کے حسن کا جلوہ ازل سے تا ابد　　ہے اُسی واحد کی یکتائی سے زیبا ہر عدد

اُسکی ہر شانِ تجلی لے گئی ہوش و خرد　　ہر زماں او کف خود را از دلم بیروں کند

تا ز دستِ دست او خونِ دلم جیحوں شدہ

پرتو اہی سارے آئینوں میں اُس خورشید کا　　ہم نے جس ذرہ میں دیکھا اُسمیں اُس کا عکس تھا

سب کی آنکھوں میں سمایا اور ہر دل میں بسا　　ذرہ ہا اندر ہوا و قطرہ ہا در بحر ہا

در دماغِ عاشقانش بادہ و افیوں شدہ

پرتوِ حق خضرِ رہ یوسف لقا خورشید وش　　دیکھکر اُسکو گروں مانند موسیٰ کھا کے غش

جان و دل کو اپنے احمد کر تو اُس کے پیشکش　　پیش شمس الدین تبریزی برو کن رمتش

مردگاں کہنہ بینی عاشق و مجنوں شدہ

خمسہ بر غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

دل ہدف پیکان مژگانت کنم — جاں نثار ترک چشمانت کنم
گر بیای شکر احسانت کنم — آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل ایدوست قربانت کنم

سِرّ حق کی ہے اگر تجھکو تلاش — رہروانِ عشق کا ہو خواجہ تاش
خود حقیقت کر رہی ہے راز فاش — ہیں قرارت کم کن و خاموش باش
تا بجز انم عین قرآنت کنم

ای دلِ پُر درد جانِ بیقرار — گرچہ ہے تو عشق میں زار و نزار
اپنی ہستی اُس صنم پر کر نثار — گر تو ترکِ سر کنی مردانہ وار
ہمچو اسمعیلؑ قربانت کنم

بڑھ گئی جب حد سے میری بیکلی — اُس مصیبت کو پھر اُن سے عرض کی
ہنس کے فرمایا کہ ہے خامی ابھی — گر یقیں دانم کہ بر من عاشقی
از جمالِ خویش حیرانت کنم

جب جنونِ عشق کی شورش ہوئی — اور دل میں بیقراری بڑھ گئی

اُس پر پیرو نے ہدایت مجھکو کی　　　گر یقیں دانم کہ من ہم عاشق
از جمالِ خویش حیرانت کنم

تجھکو ہے دعوائے عرفانی بعلم　　　حق شناسی اور خدادانی بعلم
زہد و تقویٰ قرب احسانی بعلم　　　گر تو افلاطون و لقمانی بعلم
من بیک دیدار نادانت کنم

مقطع

احمدؐ اکب تک پھریگا کو بکو　　　جا پناہِ سایۂ خاصاں ہیں تو
ہیں خداوندان دل اسرار ہو　　　شمس تبریزی بمولانا بگو
دفتر اسرار دیوانت کنم

قطعات نعتیہ

یارسول اللہ جمالت راحتِ روح ست و جاں　　　حب تو نور ست و برہاں ایمان آنجہاں
گوشۂ چشمی برحمت سوئے مشتاقاں بکن　　　جان ما را از غم و از حزن و حرماں وارہاں

ایضاً

ہر ماہ بروز عکس جمالِ محمدی ست
کونین چوں اسیر بہ لولاک آمدہ

ہر عشق تاب مہر جلالِ محمدی ست
پس امر و خلق شاخِ نہالِ محمدی ست

ایضاً

یا رسولِ عربی باعثِ ایجادِ جہاں
از کرم سوئے اسیران محبت نظری

بہر عشاق جمالِ تو بود راحتِ جاں
تا شود فارغ و آزاد ز غم روح و رواں

ایضاً

یا رسولِ عربی مظہرِ اسرارِ نہاں
تا حقیقت شدہ عشاق ترا عشقِ مجاز

جلوۂ ذات خدا از رخِ خوب تو عیاں
رقص دارد بہوائے تو ز شادی دل و جاں

رباعیات

عاشقِ خواجہ ہوں اور محوِ لقائے غوثِ پاک
عاشق و معشوق مشتق ہیں ہم اس عشق سے

جان ہے قربان خواجہ دل فدائے غوث پاک
ایک ہی ہے نورِ خواجہ اور ضیائے غوث پاک

ایضاً

دستگیری کن مرا یا غوث الاعظم الغیاث
باز حرزِ جانم از مکر شیطانِ لعیں

بخش جانم را صفا یا غوث الاعظم الغیاث
از برائے مصطفےٰ یا غوث الاعظم الغیاث

ایضاً

دیوانهٔ حسن آں پریرو هستم
وز بادهٔ مهر یار مهرو مستم
سودائے محبتش جنونم آورد
از چنبرِ عقل و هوش بیرون جستم

ایضاً

دی عقل مرا ربود جادو نظرے
شیریں سخنے به شکل صورت قمرے
تنها نه من از جمال حیراں گشتم
هوش و خردے نماند در هیچ سرے

ایضاً

جامی که حقیقتش از و پرده کشود
داند که جهان و هستیش هیچ نمود
عالم چو طلسم یا که بود ست سراب
تا بوده به چشم او جمالش بنمود

ایضاً

حُسنی که بچشم ماه طلعت باشد
دلکش به حقیقت آں حقیقت باشد
در پردهٔ خلق مے رباید دلِ خلق
خود شاهدِ معنوی محبت باشد

ایضاً

مَا رَمَیتَ اِذْ رَمَیتَ گفت حق
جان احمد تا از و گیرد سبق

شرح کرده معنیٔ توحید را ‖ دفع غیریت نموده زین نسق

ایضاً

رفت از خود دید چون حسنِ پری ‖ با جمال و با کمالِ دلبری
حسن او آئینه معنیٔ نشست ‖ میکند عکس است درو جلوه گری

ایضاً

عشق ہست چو بحر جمله عالم چو حباب ‖ سرّیست نہاں دریں محبت دریاب
گر میل بہ سینہ ہا نہ میزد صد جوش ‖ پس کارِ تمام خلق می گشت خراب

ایضاً

عشق آزاد است وارد خودسری ‖ کے ورا پروائے ننگ و مہتری
مدعی چوں دید او را از حسد ‖ عاشقی را نام کرده کافری

ایضاً

عشق است ہمائے قدس میدان بہ یقیں ‖ در سایۂ او درآ و فارغ بہ نشیں
سلطاں سریر بے نیازی باشی ‖ کوس تو زنند بر سما و بہ زمیں

ایضاً

آتشِ حسنِ رخِ خود آنچنان افروخته | کز تجلیِ جمالش نورِ چشم سوخته
از هجومِ عشق او در دولتِ مهر رخش | جانِ من صد مایه از بیخودی اندوخته

ایضاً

احمد دل خویش را بهرزه مفروش | جز ساقیِ مے فروش و مست و می نوش
گر باده او ز خود پرستی برهی | بیخویش شوی و نیز مست و مدهوش

ایضاً

عجب کاری فتاد این ناتوان را | که از وی بس کشاکش هست جان را
نه صبری بهر جانِ ناشکیبم | نه رحمی بر من آن جانِ جهان را

ایضاً

آه زان روز که این قرعه بنامم افتاد | که دل [illegible] من از عشق همه شد برباد
چونکه قسّام ازل داد بهر یک چیزی | گر [illegible] آتش قسمتِ جانِ ناشاد

ایضاً

آنچه دیدم برخِ خوب تو گفتن نتوان | وانچه دارم ز تو در سینه نهفتن [illegible]
بوالعجب کار محبت که درو جان افتاد | هیچ گفتن نتوان نیز [illegible]

ایضاً

احمدؔ ہوسِ جمالِ خوباں تاکے	گشتہ و والہ و پریشاں تاکے
دل دادی و زخمہای ایشاں خوردی	برکردۂ خویشتن پشیماں تاکے

ایضاً

در پردۂ مہر و ماہ روئے پنہانست	چوں جاں کہ بزیر جسمہائے ما پنہانست
عاشق محو ست در خیالِ معشوق	بے یسمع بی یبصر این نشانِ جانانست

ایضاً

ای دل زجفا و جور خوباں مخروش	غمہای محبتش بہ شادی مفروش
تلخی ست در اوّلِ محبّت ایدل	آخر زلباں آں پری و می نوش

ایضاً

عالم ہمہ ظلِّ علمِ یزداں باشد	در ہستی خویش نقش بے جاں باشد
در اصل چو سایہ را وجودے نبود	از جنبشِ شاخ داں کہ جنباں باشد

ایضاً

احمدؔ زوفائی ایں جہاں کم اندیش	یک راحت و در پیش نہفتہ صد ریش
کس نیست کہ اندر و ثباتے دارد	حسرت زدہ اند ہر غنی و درویش

ایضاً

من بندهٔ آں جاں کہ دلش آزاد است	در تنگی و نیز در فراخی شاد است
چوں آب رواں است راحت و رنج جہاں	ہر خانہ کہ در بحر بود برباد است

ایضاً

عمریست کز عشق بیقرارم ای دوست	درد و الم بسینہ دارم اے دوست
گفتن نتواں ہر آنچہ دارم در دل	از عشق مپرس حالِ زارم ای دوست

ایضاً

احمد چو اسیر دامِ نفسی و ہوا	از حق لطلب نجات زیں کرب و بلا
شاید کرمش ترا نجاتے بخشد	از رحمتِ عامِ خویش زیں رنج و عنا

ایضاً

عشق آمد و مغز استخوانم خوردہ	ہوش و خردم تمام از من بردہ
ہستی مرا بسوخت از آتشِ غم	جاں رفت و بماند ایں تنِ افسردہ

ایضاً

جسم ست عیاں و روح جان ست نہاں	اجساد ہمہ ز بے نشان ست نشاں
دیدن نتواں جمالِ روح و جان را	الا بصفات کاندر وہست عیاں

ایضاً

اوہست چو جان و ما خیالِ اوئیم
اوگرمیٔ عشق و ما چو ہائے و ہوئیم
از ہستیٔ و نیستیٔ چہ پرسی اے دل
ما خویش نئیم آنچہ گوید گوئیم

ایضاً

یارب برسالتِ رسولِ عربیؐ
یارب بطفیلِ آل و اصحابِ نبیؐ
کن خاتمۂ مرا بایمان و یقیں
سائل بہ درِ توام برحمت طلبی

ایضاً

از بادۂ عشق و جامِ وحدت مستم
وز قید تعینات و کثرت رستم
از مذہب و دین و کفر و ایماں بیروں
گردید دلم ہر آنچہ ہستم ہستم

ایضاً

ایں آتشِ عشق سوختہ جانِ مرا
واں مہ بتاں بردہ ایمانِ مرا
جانم رفتہ و نیز ایماں رفتہ
پرحسرت و یاس گشت دامانِ مرا

ایضاً

احمدؐ غمِ عشق خونِ جانم خوردہ
ہوش و خرد و تاب و توانم بردہ
مائی و منی بسوخت از آتشِ عشق
چیزے دگری سوائے من آوردہ

ایضاً

راه و رسم مذهب و دین از من شیدا مپرس — شکل مجنونم به بین از شور و از غوغا مپرس
هر طرف از جوش عشقش واله و دیوانهٔ — صد هزاران قیس بین از حسن آن لیلی مپرس

ایضاً

منزل عاشق ز کفر و هم ز ایمان برتر است — سالکان عشق را روح الامین که رهبر است
نیست آنجا صبح و شام و نیست آنجا روز و شب — عشق را جا از زمین و آسمان بالاتر است

ایضاً

آتش عشق بتان افروختند — مصحف ایمان ما را سوختند
اے دریغا این بتان ماهرو — از که این فتنه گری آموختند

ایضاً

چون نئے آگاه ای دل تو ز اصل و سر کار — چیست ابلیس و ملک کز وی بترسی هوشیار
تو ز نادانی همیشه دست در ایشان زنی — نیست ابلیس و ملک را هیچ در خود اختیار

ایضاً

عشق تو آمد بهشت جاودان — راحت از وی این جهان و آنجهان
بے تو علیین چه کار آید مرا — چون نه تو باشی مرا آرام جان

ایضاً

احمدؐ درعشق خوار ورسوا گشتی	سرپرجنون وسوز وسودا گشتی
در آرزوی جمالِ آں راحتِ جاں	از سرتاپا ہمہ تمنا گشتی

ایضاً

احمدؐ بنگر جمالِ آں جانِ جہاں	در ظاہر و باطن آشکارا و نہاں
از غایت قرب بعد پیدا گشتہ	چوں روح بہ جسم کاں نہانست وعیاں

ایضاً

آں شاہدِ دلربا و جانِ عشاق	زد شعلۂ حسن در روانِ عشاق
برگرد سرائے آں پریرو از شوق	برخاستہ ہرطرف فغان عشاق

ایضاً

ساقی قدحِ شراب گلرنگ	درده کہ رہیم ز نام و از ننگ
تا جان برہد ز حزن و از غم	مطرب بنواز بربط و چنگ

ایضاً

چوں خواب جہان و شکل عالم باشد	برحسب خیال و علم آدم باشد
بیدار چو شد زخواب زو ہیچ نماند	زیں نوع تمام فرحت و غم باشد

ایضاً

ای جمالت عاشقاں را راحتِ جاں آمده ۔۔۔ روح از مہر رخ تو شاد و فرحاں آمده
ہمچو روح اللہ خیالت سوے بیماران دل ۔۔۔ از رہ لطف و عنایت بہر درماں آمده

ایضاً

آں حیاتِ روح و سلطانِ جمال ۔۔۔ با ہزاراں حشمت و جاه و جلال
آمده در جانِ عاشق خیمہ زد ۔۔۔ از سرِ لطف و عطا جود و نوال

ایضاً

شاہدِ بیرنگ چوں در رنگ پنہاں کرد رو ۔۔۔ شور و غوغا او فتاده از جمالش کو بکو
بہر او ہر لحظہ یک شانی و آنی دیگر است ۔۔۔ عارفِ دانا بباید تا شناسد بوے او

ایضاً

احمد سخن عشق بر میا ور بزباں ۔۔۔ کے راست بود اندیشۂ جاں
گر در صفِ کارزار نتواں بودن ۔۔۔ بنشیں بدروں خانہ مانند زناں

ایضاً

اے تمنائے مراد بیدلاں ۔۔۔ ہست دیدار تو اے جانِ جہاں
روح را راحت ز مہر تو بود ۔۔۔ وز جمال و حسن تو آرام جاں

ایضاً

احمد زنهار لاف عرفان نزنی
چون بستهٔ داهیای مائی و منی
جائیکه رهین خشم و شهوت باشد
از روح چه گوید آن اسیر بدنی

ایضاً

جائیکه به عشق مست و حیران باشد
آئینه حسن روئے جانان باشد
مانند قمر چو رست از تابش خویش
پر نور و ضیائی مهر تابان باشد

ایضاً

هائی هوئی عشقم از حسن ویست
اوست نائی نالهٔ من چون نے است
عشق چون باده رباید عقل و هوش
مستئ دیوانگانش زین مئ است

ایضاً

احمد زهجوم عشق مجنون گشتی
زان فتنهٔ خلق و دهر مفتون گشتی
از چون و چرا چنان رهیده جانت
تا بیخود و غرق بحر بیچون گشتی

ایضاً

احمد زغم نیستی و هستی تا کے
گم باش زخویش خود پرستی تا کے
در منزل عشق این و آن را ره نیست
از ننگ غرور و شرک مستی تا کے

ایضاً

احمدؔ بہ غم حبیب زاری داری
وز درد فراق بیقراری داری
روزی کرمش بیک نگاہی ببرد
اندر رہِ عشق آنچہ خواری داری

ایضاً

ہست جامِ عشق و شرابِ محبتیم
دیوانہ جمال یکے ماہ طلعتیم
شاہد پرست و رند و خرابات و بادہ نوش
باماہوشانِ تو بہ شکن خوش بخلوتیم

ایضاً

احمدؔ بہ یقین نشین و بگذر ز گماں
زیرا کہ یقین ز پے نشان نیست نشاں
چوں بعد و حجاب از گمان ست ز شک
در عین یقین حق ست مشہود و عیاں

ایضاً

حسن چوں از پردہائے غیب بیروں کرد رُو
عشق با طبل و علم آمد بہ شور و ہائے و ہو
لیلی و مجنوں بود یک سایۂ از شاخ غیب
سایہ کے جنبد ز خود جنبش ہمہ زاں شاخ جو

ایضاً

شد نہاں ذات چوں بہ کنتم صفات
بین در آفاق و انفسش آیات
حق مصباح نورِ جان آمد
دل زجاج ست تن بود مشکوٰۃ

ایضاً

احمد بامانتی که حامل گشتی
از کوه و فلک بلند منزل گشتی
چون دولت قدس عشق دادند ترا
پس از چه بگو اسیر سافل گشتی

ایضاً

احمد نظر است کو ببیده
لیکن رخ دیده را ندیده
من عین وجود نور محض است
نه هستی کون آرمیده

ایضاً

ای جمال دلفروزت راحت روح من است
حسن رویت بلبل جان مرا چون گلشن است
آتشی چون عشق اندر سینه ام بنشسته است
تو چه دانی ای پری رو جان من همچون تن است

ایضاً

جان با خلاص عمل مائل نه بشد
نور پندار از دل احول نه شد
علم و تحقیق و تصوف جمع کرد
علت طبع کجش زائل نه شد

ایضاً

گر دل و جان تو شد ساکن بحق
در سلوک از همرهان بردی سبق
معرفت خود علم و قیل و قال نیست
جز سکون قلب ارباب الفلق

ایضاً

هست جانها عکسِ آن جانِ جهان	شد فزای دل مکانِ لامکان
چونکه بیرنگی است اصلِ رنگها	پس نشانها شد نشانِ بے نشان

ایضاً

جان نثار حضرتِ جانانه باد	دل فدائے غمزهٔ مستانه باد
باد دایم جاے مهرت سینه ام	دیدهٔ من جلوه اش را خانه باد

ایضاً

هست دائر حق چو واحد در عدد	در همه افراد گو نے اے ولد
گر کنی تکرار واحد را به فکر	زو پیاپی بیست و چل شصت و نود

ایضاً

گشته چشم من از نظر جمال تو	هست درون جان من هر نفسے خیال تو
هجر تو خورده خون من کرده فزون جنون من	بخت کجا که تا شود قسمت من وصال تو

ایضاً

در ظلمتِ هستی رخِ تو صاف ندیدیم	تا مهر تو رخشان شد چون سایه رمیدیم
جز هستیِ حق هر چه بود باطل و موهوم	حق جلوه گری کرد ز باطل بجهیدیم

ایضاً

خانۂ چشم من شده جلوه گہ جمالِ تو	خیمه زده بملک جان ہمچو شهان خیالِ تو
باش دلیل راه من پا و سر و جناح من	کز پر و بالِ تو پرم تا حرمِ وصالِ تو
ایضاً	
شمس در ذاتِ خویش واحد بود	پیش مرآت چند چند نمود
این تعدد که تو ہمی نگری	نیست در ذاتِ وی ترا بہ نمود
ایضاً	
چشم ما روشن ز خورشیدِ جمالِ روی تست	جان طربناک از شمیم زلفِ عنبر بوی تست
قبلۂ شوریدگانی کعبۂ دلدادگاں	عاشقان و بیدلاں را سجدۂ جاں سوی تست
ایضاً	
ذات چوں نقطه است عینِ وجود	گشت پنہان میانِ خطِ شهود
مهر خورشید گشت و سایه عیاں	طرفۂ نابودیں چه رخ بہ نمود
ایضاً	
ہست جانم بحق دریں امکاں	ہمچو اعیان میانِ ذاتِ نہاں
او محیط است از درون و بروں	چوں خیالیم ما و او چوں جاں
ایضاً	

جان چو گوی هست اندر حکم چوگانِ قضا ‏ گر باسفل می برد گاهی به سوی سما
کیمیا سازیست اندر غیب در تبدیل علم ‏ تا ز حزن آرد طرب بیرون ز راحت رنجها

ایضاً

عالم همه علم تست احمد میدان ‏ چون خواب که اندرو به بیند جهان
عکس دل تست جمله زشت و زیبا ‏ شد صورت معنئ تو پیش تو عیان

ایضاً

کُنتُ کنزاً در ازل این عشق بود ‏ آمدند ارواح از وے در وجود
مہر معنی پرتو افگن چوں شده ‏ چوں مرا با کفر و ایماں رخ نمود

ایضاً

در مذہب عشق کفر و ایماں نبود ‏ جز حب حبیب و مہر جاناں نبود
دینِ عشاق دیدنِ دلدار است ‏ ایمانش ہوائے یار جز آں نبود

ایضاً

صبغة اللہ رنگ عشق است ای جواں ‏ تا بہ بیرنگی بجاں دادہ نشاں
گشت سُلّم از برائے عاشقاں ‏ بہر قصرِ قرب آں جانِ جہاں

ایضاً

نہ شکیب ہست یارب دلِ بیقرار مارا — نہ ترحمت است چشمی سوی ما نگار مارا
بکمال مستمندی شدہ ایم خاکِ راہی — بہ برای صبا بکویش نفسی غبار مارا

ایضاً

چونکہ خورشید حقیقت تافتہ — صد چو لیلی احسن و خوبی یافتہ
زان تجلّی جمالِ ہمیشال — عاشقاں را سینہ ہا بشگافتہ

ایضاً

جانکہ بہ عشق روی جانان زار است — جز یار نہ با کسے دلش را کار است
از حبِّ حبیب سینہ اش پُرگشتہ — وز خود برہیدہ محوِ حسنِ یار است

ایضاً

اگر بختم کند یاری نگارم یارِ من گردد — جہاں برہم شود غم نے چو او غمخوار من گردد
بہ بدمستی و مدہوشی نہ بینم دوزخ و جنت — چو چشم یار ساقی عشق او خمّار من گردد

ایضاً

میلِ مومن سوی حق و میل ابلہ بر ہوا — میل کافر ہست دایم جانبِ غیرِ خدا
حیرت است از بہرِ عاقل تا شود صرّافِ قلب — جان او را در میان نا بہ یا نور است جا

ایضاً

غمزۂ چشم بتاں نشتر رگِ جانِ من است	ہندوی زلفِ حسیناں دزدِ ایمانِ من است
عشق را گفتم چہ فتنہ است ایں بجا نہاں از تو گفت	حسن مضطر دارم زیں رو افغاں من است

ایضاً

ساقیا ما چوں گدایاں پیش تو استادہ ایم	آرزو مند عطائے یکدو جام بادہ ایم
بر امیدِ آنکہ روزی از کرم شادم کنی	بر درِ میخانہ از عمری خراب افتادہ ایم

ایضاً

چوں سپید ست و سیہ ایں دہر از لیل و نہار	ہمچنیں عمر از غم و شادیست ابلق ہوشدار
بر فروغ و بر فراغ خویشتن نازاں مشو	کز پس پشت خزاں اندر کمین ست ای بہار

قطعہ

چو غیب اندر شہادت کرد آرام	ہمای قدس آمد اندریں دام
چنانکہ روح در تن جائے بگرفت	حدیث نفس میداں ظرف انہام

مثنوی نالهٔ جنون

فَسُبْحَانَ الَّذِیْ بِیَدِهٖ مَلَکُوْتُ کُلِّ شَیْءٍ وَّاِلَیْهِ تُرْجَعُوْنَ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

ای جنون با ناله خود ساز کن
شرحِ دردِ عشق را آغاز کن

از حدیثِ عشق و از سوزِ درون
اندکی برگو که هستا قم کنون

قصه‌های دردِ جانرا باز گو
ماجرای رفته را از آغاز گو

من چه گویم حالِ جانِ دردناک
که ز عشقش سینه دارم چاک چاک

سخت آمد شرح از دردِ نهان
میزند این قصه‌ها آتش بجان

یادِ عهدِ وصل دل خون می‌کند
دیده را مانندِ جیحون می‌کند

انتها کو شرحِ سوزِ جانِ من
باعثِ آشوب و این هیجانِ من

یاد آن وقتیکه یاری داشتم
در لبالش ساز چون نی داشتم

چون صبا از خویش دور انداخته
بازیِ بیگانگی را باخته

از فراقش خسته بد حال آمدم
دل شکسته همچو غربال آمدم

بیکس و رنجیده و دردی آمدم
از فراقِ دوستان رنجور آمدم

دوری دلدار دل را کرد خون — سوز عشق افزود جانم را جنون
شعلهای درد و غم افروختند — جان مشتاقان ز هجران سوختند
چون پسند آمد بدو دوری من — سختی هجران و مهجوری من
با چنین مشتاق دوری از چه بود — من اگر سوزم ترا ای جان چه سود
کرد استغنا ز حال زار من — چون نه روز افزون شود آزار من
باز رسم آورد از بیگانگی — داد ما را شورش دیوانگی
چون نباشم من ازین غم سینه چاک — چون نباشم زار و غلطان بخاک
نیست پایان حزن و حرمان مرا — آتش غم سوخته جان مرا
سوختم من سالها از سوز و درد — لیکه سوز من برو کاری نکرد
چون نشد سوز و گدازت سودمند — ای دلم نی صبریت تا چند چند
زخمها خوردم ولیکن جان من — نیست سیر از عشق آن روی حسن
باز ناید این دل مجنون من — کم نگردد عشق روز افزون من
گر هزاران سال باشم این چنین — کی گذارم دامن آن نازنین
هیچ مستغنی است مشتاقی من — باش ای عشق از کرم ساقی من
دستگیرم شو برحمت از جنون — من ز هوش خویش بیزارم کنون

سوی کوی او مرا بیخویش بر — دور تر از عقل دور اندیش بر
زانکه هوشیاریست خار راه من — راهزن زان دلبر دلخواه من
عقل پویان جانب نام و نشان — عشق آرنده بدلبر موکشان
عقل معراجیست بهر خاص و عام — کعبۂ جان است او سبل السلام
عشق آمد بازگشت خار و گل — عشق آمد مبدء هر جز و کل

در معنی کنت کنزا مخفیا فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق

سر برون آورد چون عشق از نهان — گشته از سر جوش وی اعیان عیان
از عدم آمد جهان سوی وجود — آمده زو غیب مطلق در شهود
عشق داده اهتزاز ارواح را — برده اندر قید جسم اشباح را
شورشی پیداست در جانها از و — مضطرب گشتند ابدانها از و
فیض بخش آمد بهر سرّ (پوشیده) و علن (ظاہر) — رشحت فیضش تمامی جان و تن
فاتح اسرار جان طالبان — عشق شد انّا فتحنا بے گماں
عشق آمد در جهان معراج روح — عشق آمد بهر جان فتح و فتوح
عشق آمد نردبان (زینہ) لامکان — عشق سلّم (سیڑھی) سوی بام جان جان

عشق آمد قوّتِ روحانیاں   عشق را امیداں نشانِ بے نشاں

صبغۃ اللہ رنگ عشق آمد یقیں   ہیں بیا بیرنگ را در رنگ بیں

ایں ہمہ شور و فغانِ عشق ہست   ہر یکے در حالِ خود شیدا و مست

عشق زو یک شعلہ و جانہا بسوخت   عقل را در دستِ رسوائی فروخت

یک جہاں در حکمِ آں سلطانِ جاں   گوئی وش از زخم چوگانے دواں

جملہ عالم را تو در دستِ امیر   چوں پرِ کاہی بصرصرداں اسیر

حکم سلطاں است و فرماں شاہ را   تا چہ خواہد بندۂ گمراہ را

من که باشم پیش او تا دم زنم | زهره کو تا دم زنم بیش و کم زنم

شاه بر جان حکم نافذ میکند | تن چو بنده بر مرادش می تند

بنگر این درد یکه در جانم نهاد | مشت خاکی بودم و بر باد داد

بازو سوا فزود جانم را جنون | دیده و دل زین الم خون گشت و خون

این بلاها من بخود بخریده ام | بر رضای اوست خونِ دیده ام

گر مرادِ اوست در خواری من | بهتر از صد خنده دان زاری من

این همه سهل است مشکل نیست این | بر امید وصل یارِ نازنین

لیکه چون سازم که عشقِ فتنه گر | میبرد رسوا و خوارم در بدر

هر زمان هر لحظه میسوزد دلم — آتشی انداخت در آب و گلم
صبر نی بهر دل ناکام من — سوز دل از من ببرد آرام من
آه سوز عشق جان آواره کرد — واه درد عشق دل صدپاره کرد
می کند شورش جنون در جان من — در ترقی هست زین هیجان من
همچو مجنون گفته ام زیرو زبر — از هجوم سوز دل نی پا و سر
بشنو اکنون اندک از سوز درون — زانکه بر من غالب آمد این جنون
میکند در سینه من انبعاث — عشق با صد سوز و سودا الغیاث
عشق را شور و جنون چون در سر است — عقل پیشش پا بگل همچو خر است
بلکه همچون صعوه در چنگال باز — از کجا یارا که آرد ترک و تاز
چون مزاج عشق تند است و حرون — از نهیبش عقل و خوار و سرنگون
اندرین ره جبرئیل ار پر زند — عشق آید آتشش بر سر زند
هر جوان و پیر گشته زار و نزو — هر عزیز و منعم آمد خوار زو
هر توانا و قوی رنجور او — گشته هر شهباز چون طیفور او
عقل هر دانا بدرسش کودن است — جان هر رستم از و در شیون است
هر سلیمان جاه زو چون مور لنگ — هر فلاطون عقل شل حیران و دنگ

عقل کل در مکتبش چون کودکان
نفس کل را شد از و ویران دکان

عشق طرفه قاتل خونخوار هست
دست خون عاشقان زان داهست

هر چو مجنونش گریبان چاک شد
هر که در دست چنین سفاک شد

صد هزاران دل از و مانند خون
صد هزاران عقل زو شکل جنون

نارسیده هیچ دل بر کام خویش
برده با خود بر لحد صد رنج و ریش

کی توانم گفت شرح عشق را
از سلف رو رو بجو این ماجرا

خود حقیقت بود یا بود از مجاز
هر یکی جان باخته اندر امتیاز

پس چه گویم آنچه از گفتن بریست
شرح او بیرون ز ترکی و دریست

شرح درد عشق کی آید بگفت
با تحیر ناطقه اینجاست جفت

ای برادر شرح اسرار نهان
کی توان گفتن بتقریر و بیان

وصف آن چیزی که عقل آگاه نیست
زیرکی را نیز در وی راه نیست

گر بگویم تو از و منکر شوی
باز ماند پای تو از ره روی

زانکه محسوسات را تو دیده‌ای
وصف حسن غیب را نشنیده‌ای

چشم ظاهر بین نه بیند غیر جسم
عقل جزوی می نداند غیر اسم

سر معنی را نه بیند چشم سر
بلکه تو از عین معنی کن نظر

عشق مجنون

اسرار نہاں

در عذر منکر عشق

جامد الطبعی اگر انکار کرد
گرمیٔ عشق از جہاں کے گشت سرد

ہست محجوب او مثال کور وکو
کش زخطِ حاسّہ نبود خبر

لذّتی کے یافت از سمع و بصر
او ندیدہ غیر از سوراخ سر

یا چو عنّین منکر از ذوق جماع
ہمچو حیوان شد علف اور امتاع

منکرِ خورشید گر خفّاش ہست
لیکہ نور خود بعالم فاش ہست

پس چہ غم خورشید را زین چشم کور
نور خور تابانست با صد زور و شور

عشق فارغ ہست از رد و قبول
پس بہ انکار خود ای بو الفضول

او ندارد فکر و سودائے دگر
غیر حسن یار پروائے دگر

در معنیٔ ظہور ذات در پردۂ صفات

در لباس حسن اسماء و صفات
جلوہ گر گشتہ است بنگر نور ذات

علم تو چوں شد مقیّد در مجاز
بر دولت ہا بہ حقیقت شد فراز

از سبب عقل جزوی شد بے خبر
بر سبب از کوتہی دارد نظر

خود حقیقت را بود ایں جلوہ نما	از ہوا پران شدہ پر بر علا
جملہ عالم شاہد آمد ذات را	گر شناسی سرّ موجودات را

فی سبیل التمثیل

قوتِ معنی بہ بیں اندر ظہور	ہمچو زورِ نوح در جوشِ تنور
یا چو زورِ دست آں خیر البشر	کرد یک انگشت او شقّ القمر
یا مثالِ خاک پرّاں بر ہوا	یا چو نی از بانگ نائی زد صدا
یا کہ اندر حرکت آمد یک شجر	جنبش او از ہوا پیدا مگر
یا یکے در خندہ آمد از سرور	انبساطش کردہ بر رویش ظہور
خندہ بر رخ اندرونِ جاں خوشی	خندہ پیدا لیکہ شد پنہاں خوشی
یا یکے از درد آہے می زند	درد کے آید نظر جز حال بد
جملہ عالم شاہدِ غیب آمدہ	ایں شہود از غیب لاریب آمدہ
ہمچنیں تو جملہ عالم را بداں	شد معاد و مبدءِ او لامکاں
ہر چہ بیحو اللہ و یثبت ہست اوست	پس وجود و ہم عدم در شست اوست
ذرّہ نتواں گفت مدحِ آفتاب	خود مرا ورا درجہاں صد ہست تاب

آنکه پاک است از نظیر و از مثال | گویم از وی هرچه باشد قیل و قال
ای مقدس وی بری از مدح ما | کی توان کردن بتو مدح و ثنا
حاکمی دایم تو بر قهر قلوب | مالکی در ذات خود بر زشت و خوب
دائما در حکم خود تو سابقی | بازگشت هر سعید و هر شقی
ما و این دیوانگی ها حبذا | بادشاهی یَفعَلُ اللهُ مَا یَشَا

در سبب تالیف ابیات

من کجا و از کجا ذوق سخن | در سکوت آیم تو جنبانی رسن
میکشی ما را سوی گفتار ها | میکنی اسرار را اظهار ها
من همین خواهم که بر بندم نفس | تو گر باره به جنبانی جرس
من که باشم مهره در دست تو | من چه هستم هستیم از هست تو
خواه عزیز و خواه رسوا کن مرا | زهره کو تا کنم چون و چرا
میکش این راز آنکه داری اختیار | همچو اشتر در کفت دادم مهار
باعث این مثنوی تو بوده | درد خود دادی و دل بر بوده
شاه من سلطان جان من توی | بلکه جان و هم جهان من توی

در تمنای تو چون دیوانه ام — سوخته شمع روی تو کاشانه ام
نیست هرگز سیریم از روی تو — دیده ام باز است هر دم سوی تو
من چو مستسقی و رویت همچو آب — تشنه ام وز تشنگی در پیچ و تاب
عاشقی و صبر و سیری شد محال — صبر و یا آرام جان را کو مجال
دیدن روی تو آرام من است — یک نظر سوی تو صد کام من است
روز و شب اندر خیال من توئی — هم جواب و هم سوال من توئی
هر زمانم روی جانم سوی تست — قبلهٔ جان و دلم هم روی تست
عقل و هوشم بستهٔ موی تو شد — جان و دل پابند گیسوی تو شد
پیش من در خواب و بیداری توئی — موجب این خواری و زاری توئی
یکزمان از تو رهائی نیستم — گر نشینم یا روم یا بیستم
هم دل و هم نور چشم من توئی — دین و ایمان مرا رهزن توئی
نیست کس مانند من مشتاق تو — گرچه صد هستند از عشاق تو
هر کجا باشم تو همراه منی — بلکه چشم را توئی این روشنی
پس چگونه بے تو باشم من دمی — چون توئی ما را بهر دم همدمی
هر زمان آئی تو در شکل خیال — گه برنگ هجر و گه رنگ وصال

صورویت گشته چوں آئینه ام — عکس روئے تست اندر سینه ام

هر زماں رنگِ خیالِ تست دل — در غم و شادی منم مانند ظل

عکس تو در سینهٔ من تافته — زاں تجلّی دل جنونی یافته

پس جنوں هر انچه گوید گویم آں — تو درین سودا مرا معذور داں

گویم انچه او بمن در می دمد — لاجرم آمد بروں این جزر و مد

میکنی از غیب صد جلوه گری — پس بیک جلوه دو صد دل می بری

ظهور جلوهٔ غیب در حسن تجلیات و شور کردن عشق

جلوه گر گشتند مستوران غیب — عشق نالاں گشت مانندِ شعیب

چوں تجلّی دید حسنِ یار را — داد جا در سینهٔ خود خار را

اشک خونی ریختن آغاز کرد — آه و واویلا بسوز و ساز کرد

دیده او را در لباسِ حسن چوں — عشق را افزود سودا و جنوں

عقل و دانش را بیک غمزه ربود — باب سوز و درد بر ما کشود

در جهاں صد فتنه را انگیخته — صد هزاراں جاں ز قالب ریخته

تا ازیں افسوں چه اندیشیده بود — یک جهاں را چوں ته و بالا نمود

می ندانم کز برائے چیست این — فتنه ها برپا و خود اندر کمین

من چه گویم تا چه مقصود است زین — شور و غوغا چون پسند آمد چنین

می برد دلها و غایب از نظر — چون نه افتد یک جهان در شور و شر

فتنه پیدا فتنه گر اندر نهان — بوی پیدا مشک اندر لامکان

صبر از دلها ربوده از جان قرار — هر یکے از درد نالان زار زار

عقل مجنون وار سرگردان شده — ورنه در جان و دل حیران شده

از تغافل جان عالم سوخته — دیده از سوے غریبان دوخته

تمنای عاشق بحضرت معشوق

چشم ما با صد تمنا سوے در — او بخواب ناز و از ما بے خبر

جلوهٔ جانانه جانرا آرزوست — غمزهٔ مستانه جانرا آرزوست

بوسه بر پائے تو جانرا آرزوست — عشق و سودای تو جانرا آرزوست

دیدن روی تو جانرا آرزوست — بوی گیسوی تو جانرا آرزوست

رقص مستانه جانرا آرزوست — گریهٔ حنانه جانرا آرزوست

از جنون چاک گریبان آرزوست — خاک بیز صد بیابان آرزوست

زخم از دستِ تو خوردن آرزوست | در تمنای تو مردن آرزوست

ای سخن های تو چون قند و نبات | جنبش لب های تو آبِ حیات

صد هزاران جان فدای روی تو | قبلهٔ جان شد خمِ ابروی تو

اندرونِ جانِ من جا کردهٔ | گو بظاهر از من اندر پردهٔ

پرده بردار از رخ ای جانِ جهان | بے تو بر لب آمده جانِ جهان

ای بقربانت حجاب از من مکن | قتلِ من از تیغِ پیراهن مکن

گر حجاب آری بمیرم بے خلاف | قتلِ خلق از تیغ و قتلم از غلاف

یکدمی آرام جانِ من تو باش | شرم تو اندر دلم دارد خراش

نیست کس اندر حریمِ جانِ من | غیر تو باکے مدار از خویشتن

در دلِ من بے حجابانه بیا | شرم را بگذار و مستانه بیا

کز غمے سخت مشتاقِ توام | از سگانِ کوئے عشّاقِ توام

پس چه سحر است این که بر من کردهٔ | از کجا این فن بدست آوردهٔ

صبر و آرام مرا بربودهٔ | بر دلم از سوز در بگشودهٔ

یارب این سحر است یا دیوانه ام | شمع رویا نرا چرا پروانه ام

مبتلا هستم بسودا و جنون | رفت از من صبر و آرام و سکون

سوز و شب از دیدہ ریزم سیل آب | ہر زماں دارد دل من اضطراب
از تغافل بگذر از بہر خدا | بنگر اندر کوئی خود چندیں گدا
منتظر افتادہ اندر کوے تو | بہ امید یک نظر بر روے تو
یکدم از رحمت بسوی من ببیں | بے نیازی تا بکے اے نازنیں
بہر مسکیں نیست رحمی مر ترا | چند بے مہری کنی ترس از خدا
چوں تو بیزاری ز ما چوں کنیم | تا چہ تدبیر ایں دل مجنوں کنیم
گر خوشی از سوز ما ہم خوشیم | در بہشتیم ارچہ اندر آتشیم

زانکہ مجاہدہ سبب ترقی معرفت است ہمچنانکہ جفائے صیقل بہر آئینہ موجب دفع جفا

پس رضائے تو شدہ ایمان من | من چہ گویم چوں تو ہستی جان من
از پئے تو شورش دیوانگی | بہتر از صد ہوش و صد فرزانگی
ای جفاہا و وفاہائے تو خوش | ہم ز راحت ہا بلاہائی تو خوش
میکشی ما را و ما شادیم زاں | میکنی برباد و آبادیم زاں

تلخی جور تو شیرین از نبات — مرگ از دست تو به از صد حیات

زجر و توبیخ تو به ز انعام و اجر — اجر بهر ماست کش گویند زجر

آن شکر ریخت چون شهد و شکر — زخم تیغت مرهم زخم جگر

خوشتر از مدح است دشنام از لبت — باد مر بیگانه ناکام از لبت

در دو عشقت داروی درد من است — وی غمت چون جان عزیز اندر تن است

نے شکایت از تو بل شکر عظیم — خاص بهر ماست این لطف عمیم

کین تظلّم نسبتی با ماست خاص — جان بیگانه ازین اندر مناص

همچنانکه حب حق بر کافران — سخت و دشوار آمده بار گران

بهر مومن راحت جان آمده — قوّت تقوی و ایمان آمده

چون دوائے تلخ و پرهیز مریض — هم شفا بخشیده و هم کردش غریض

هر خزان اندر نهان دارد بهار — عسر ما را یسر میدان ای نگار

گریهٔ ما خنده را بار آورد — سورها در مهد این غم پرورد

در شکست ما نهان صد فتح دان — قصهٔ جنگ حدیبیه بخوان

تنگیٔ ما را فراخی در بغل — کاهلیم دان توبه از صد شغل

هر غم و درد و الم در راه دوست — راحت جانست چون دلخواه اوست

خوش بریزد این خون ما زپا یمال — بر توقربانیٔ ما باد احلال
هیچ اندیشه ز قتل ما مباد — بر رضایت جان ما شاد است و شاد
عاشقان از مرگ کے ترسیده اند — سر بکف شادی کنان برسیده اند
سیر کے شد جان جرجیسؑ از هلاک — جان فروشانرا ز جان دادن چه باک
پس از جرجیسؑ چون جان میدهی — بهر که از هستیٔ خود مے رهی
چون ز خود سیر آمدی آخر بگو — مرگ آسان شد چرا از بهر تو
گو بیعقوبؑ این چنین گریه ز چیست — ناله ها و آه تو از بهر کیست
گریه کردی تا که چشمت شد سپید — لرزه داری در هوائے که چو بید
گو به ذوالنونؑ چون تو دیوانه شدی — بهر که از خویش بیگانه شدی
از برائے که ترا این حال شد — تا که جانت از غمش پامال شد
چون تو ای منصورؑ بر دار آمدی — مست و رسوا سوئے بازار آمدی
سیر گشتی از حیاتِ خویشتن — بر تو آسان شد مماتِ خویشتن
قیس را گو چون تو مجنون گشتهٔ — واله و بیخویش و مفتون گشتهٔ
آن کدام است آنکه عقلِ تو ربود — باب درد و عشق بر رویت کشود
پس از فرهاد چون جان میکنی — بر سر خود تیشه را چون میزنی

کیست آن تا در غمش جان میدهی | کار دشوار است و آسان میدهی
سو بسو از طور چون رقصان شدی | از جمادی رفتی و انسان شدی
از که ای طور عشق را آموختی | رقص کردی با نه خود را سوختی
گو به حنّا نه چرا گریان شدی | نوحه ها کردی و هم نالان شدی
پس ترا این نوحه که آموخته | آتش عشق که جانت سوخته
آه آن یاری که عشق در جهان | فتنه پیدا کرد و خود اندر نهان
حسن او صد شعله را افروخته | یک جهان از ناز عشقش سوخته
جان عشاقان همه برباد داد | تا قیامت خانه اش آباد باد
جان عاشق چون بدست یار هست | لاجرم افتاد بدن خوار و مست
هست جانم گوئی وش در دست یار | میدوم آنسو که میخواهد نگار
سوئی ناله می برد جان مرا | میدهد حرکت به هیجان مرا
من ازین نالم که آن دلدار من | آیدش خوش نالهای زار من
چون نه نالم که رضائی اوست این | گریه ها و ناله ها دارم ازین
شرح دیدی تو ز حال ما سلف | پس رقم کرد و قلم گردید جف
در حقیقت جوشش معنی بود این | که بمستی گشت با جامه قرین

جوشش در معنی حقیقت می زند ‌‌ جان کودن بر مجازی می تند

رو حقیقت بیں در الفاظِ مجاز ‌‌ لفظ را با معنیٔ خود هست ساز

عارف از سرِّ حقیقت مست ناز ‌‌ احمق از کوریٔ خود غافل ز راز

ناله و دیوانهٔ معنی آله ‌‌ دارد او صد سرِّ پنهاں زیر آه

عاشقاں چوں والہ و دیوانہ اند ‌‌ یار یارند و ز خود بیگانہ اند

بر رضایٔ دوست جاں را میدہند ‌‌ هستیٔ خود را به یکسو می نهند

بهرِ بیگانہ بلا راحت بدوست ‌‌ فرحتِ ما بین هر آنچه خواست اوست

آنچه از درد و بلا و آفت است ‌‌ به مرادِ دوست باشد راحت است

قیل ان العشق من شق الجنوں ‌‌ خیر عندی عندکم ریب المنون

صحّ عند الناس العشق آفتٌ ‌‌ للجهاد الّا لمفتوں راحتٌ

همچنانکه پیش ابراهیم نار ‌‌ گشت گلشن بود بر نمرود خار

گر رضایٔ تست اندر مرگ من ‌‌ آں حیاتِ ماست و هم صد برگ من

از رضایٔ دوست سر بر تافتن ‌‌ جامهٔ کفر است بر خود بافتن

رنج عشقت راحتِ جانِ من است ‌‌ بر رضایت کفر ایمان من است

سوز عشقت نیست از فردوس کم ‌‌ من دو صد شادی کنم قربانِ غم

سوزشِ عشاق بر نیکو دهد / همچو عودی کو در آتش بو دهد

ظلم بر عاشق به از مهر و وفاست / مثل آهن کو ز صیقل خوش نماست

عاشقان از سوز کے غم می خورند / همچو زر در تار خنده آورند

می کُشد پس میکند صد جان عطا / آتشِ عشق است چون آب بقا

زاب حیوان عشق پُر دارد سبد / مردهٔ عشق است زین حی ابد

چونکه عاشق شد فنا در حسن دوست / گم شد از خود آنچه باقی هست اوست

مرده از خود زنده با دلدار هست / فانی از خود گشت و باقی یار هست

شد چو عاشق از مرادِ خود فنا / بر رضای دوست جان دارد بقا

در هوای دوست فانی گشته اند / عاشقان زین جاودانی گشته اند

عشق چون باقیست باقی می کند / تشنگان را کار ساقی می کند

در قوّت و غلبهٔ زور عشق

عشق آمد آرزوها را بسوخت / از هوائے غیر دلبر دیده دوخت

عشق آمد جان رهید از هر هوا / داد مر آئینهٔ دل را صفا

همچو آتش عشق اکّال آمده / خود و آنرا کش بچنگال آمده

اولهب حرص و هوا آمد حطب	او چو احمد نفس همچون بولهب
عشق همچون شیر نر خون می خورد	طبع را روباه وش بر می درد
عشق آمد دشمن اندیشه ها	عشق غارتگر تمامی پیشه ها
عشق کند اک حرف ناموس و حیا	عشق جمله درد ها را شد دوا
عشق شمشیر برهنه بی نیام	جان عشاقان ازو ناشاد کام
عشق خونی بود و کس نشناخته	هر یکی از بیکسی جان باخته
می درد از غیر و میدوزد بیار	عشق خیاطیست نا در طرفه کار

در معنی آنکه ذلت عشق عین عزت است و موت عشق عین حیات

مرحبا ای عشق خویش آ سوی من	ده خلاصی جان ما را زین محن
زانکه من از خویشتن تنگ آمدم	فارغ از اندیشهٔ ننگ آمدم
هست سوی جان رهی آهنگ جان	شد خیال حفظ جانم ننگ جان
سوی سلخ زد جنون بی باک گام	ننگ عالم را چه بیم از ننگ و نام
ننگ بر ننگ بار دارد این جنون	از سلامت وز ملامت شد برون

با چنین شطاح چون کارم فتاد — داد در یک غمزه ناموسم بباد

چون رهین رند عالم سوز ام — بر چنین حشمه زور کی پیروز ام

شد ز سحرش آه کار من زبون — عقل را ابر بود چون سازیم چون

شیر را روباه کے باشد دلیل — زور آرد پشه با خرطوم پیل

پس جنون شرم و حیا ز من بریخت — دزد عقل از شحنهٔ عشقش گریخت

عشق آمد عقل شد رسوا و خوار — رفت قرّائی و شیخی و وقار

خواجگی بربود و قلاشی بداد — سروری بگرفت و اوباشی بداد

برد از من زیرکی و عقل و هوش — مرحمت فرمود غوغا و خروش

رندی و بے باکی و آزادگی — خواری و رسوائی و دلدادگی

بے دل و نزار و ذلیل و کوچه گرد — جان پر غم آه سرد و رنگ زرد

بازیٔ طفلان و مرد ریشخند — سر پر از سودا و پا اندر کمند

بر سرم رفت این ملامت ها به بین — این همه انعام تست اے نازنین

راضیم من گر رضائے تست این — از سر تسلیم مے سایم جبین

پس رضائے تو مرا فخر است و جاه — گر پسندی بهر من تو قعر چاه

مونس من هست یاد روئے تو — روح من ریحان من شد بوئے تو

بوئ خوش

من ز درد و سوز خود دیوانه ام / همچو مجنون با جنون هم خانه ام
من که مجبورم ادب از من مجو / ناصحا هر انچه خواهی رو بگو
زانکه بر دل من ندارم اختیار / در کفِ دیگر همین دارم مهار
اندرین سودا از خود بیرون شدم / در هوائے آن پری مجنون شدم
ناله ها فرهاد وش دارم دراز / با غم شیرین ست آجانرا سوز و ساز
صد فغان و هائے و هوے میکنم / شور و غوغا کو بکوئے می کنم
گوش نکند هیچ کس فریاد من / تا ز دستِ غم نستاند داد من
غیر خون خوردن نه یارائے دگر / هر زمان سوزی و سودائے دگر
نے بدل صبری نه بر وی اختیار / جان ازین غم روز و شب در اضطرار
زخم ها در دل ز دیده خون رواں / بے سر و پا از جنون هر سو دواں

مناجات

آه و اغوثاه یارب چون کنم / من چه سان تدبیر این مجنون کنم
نیست کس از بهر دردم دادرس / یارب این دیوانه را فریاد رس
بستهٔ نه بجز سودا و جنون / کس مبادا همچو من زار و زبون

زانکه این دردیست بے درمانِ من
میخورد ہر لحظہ مغزِ جانِ من

من چه گویم تا چه بر من میرود
کو حریفے تا ز درد آگہ شود

روئ من بین و بپرس احوالِ من
زردیٔ رنگم گواہِ حالِ من

بہرِ دردم آہِ سردِ من گوا
طفل وش او ز رپئے بابا دوا

از ازل غم در نہادم چون نہاد
بے طلب دردش میانِ جان فتاد

بیان نیاز عاشق و نے نیازی معشوق

چونکہ مارا کرد مجنون روئے خوب
بہرِ جان زنجیر شد گیسوئے خوب

کو بکو غوغاست از سودائے من
ہر طرف شوریست از غوغائے من

حالِ من اینست لیکن آن جانِ جان
نے خبر از حالِ زارِ عاشقان

گفتمش از عشقِ تو زارم ہنوز
گفت رو من از تو بیزارم ہنوز

گفتمش ای جانِ من عالم ببین
از تبسم گفت مجنون است این

گفتمش شد بے تو حالم این چنین
گفت رو آخر سزائے تست این

گفتمش ای جان قصۂ دردم شنو
گفت رو روزو دو ازینجا دور شو

از سلیمی اولاً نشناختیم
غافلانہ نرد بازی باختیم

اندوه

آخر آمد صد بلا بر جان و دل — از غم و اندیشه باشد مضمحل
دیده روی نیک و آن خوی حسن — آمده در دام مرغِ جانِ من
چون نه آگه بودم از سحرِ مبین — سر نهادم من به پای نازنین
دام کرده صورتِ دلخواه را — بسته با صد عاقلِ آگاه را
رفت از جانها همه صبر و سکون — عقل مجنون گشت و دلها همچو خون
عشق کرده خانهٔ دانش خراب — آفتابِ بیدلی بگرفته تاب
بیهوشی آمد بجانِ ناتوان — بیدلی افزوده شد بر بیدلان
وای از حالی که وارد شد بمن — هوش و عقلم رفت و طاقت از بدن

در معنی وَالَّذِی قَدَّرَ فَهَدَیٰ

کس نگفتا هین بیا و دل بده — کس نگفتا پیش ما تو سر بنه
پس تصور این دلِ شیدای ماست — یا کسی را کار سحر و مکرهاست
ساحرانِ غیب سحری کرده اند — عالمی در دامِ سحر آورده اند
شد ز سحرِ صنع بر هم یک جهان — شد ز شورِ غیب پر غم یک جهان
یار پنهان شور او اندر جهان — سحر پیدا ساحرا اندر لامکان

چشم بستہ عقل را از جادوئے	می ندانم کایں منم یا خود توئی
ایں ہمہ نیرنگ از بیرنگی است	ترک پنہاں در لباسِ زنگی است
صد ہزاراں فتنہ ہا انگیختند	صد ہزاراں جاں زسحر آویختند

جوشِ عشق کہ سبب ظہور عالم است و در ہر شئ نہادہ اند

یک طرف صد حسن پیدا کردہ اند	واں دگر سو عشق برپا کردہ اند
عاشقاں صد آہ و وا ویلا کنند	از غم و اندوہ ہا غوغا کنند
زخم خوردہ باز آنسو میروند	رنج دیدہ ہم پئے شاں میدوند
دلبری را دلبر آغاز آورند	چونکہ دل بردند اغماز آورند
خویش را صد گونہ آرائش دہند	پائ کس از لرزند انگشتش نہند
جلوہ فرمایند و باز انگہ حجاب	جانِ مشتاقاں ازیں غم در عذاب
آں نہ باز آیند و ایشاں نیز ہم	درد ہم جویند و درماں نیز ہم
جوششِ عشق است ایں از ہر طرف	عشق چوں خورشید در برجِ شرف
جوششِ عشق است در سنگ و شجر	میدہد مقدار خود ہر شئے ثمر
جوششِ عشق است نطفہ را انگہ	در مشیمہ رفت و شد شکلِ بشر

هم ز جوشش انجره باران شده — سنگ شکل لعل اندر کان شده
جوشش عشق است در اشجارها — گل دهد هر شاخ و هم آثارها
جوشش عشق است اندر بحر و بر — سر برآورده گیاه و هم گهر
جوشش عشق است اندر کوه‌ها — چشم گریان دارد از اندوه‌ها
رو طلب کن عشق تا انسان شوی — از محبت صاحب عرفان شوی
شد ز فیض عشق عالم را قوام — هم ز فیض عشق جان دارد قیام
پس بغیر عشق کارت خام هست — بیگمان عشق است اسرار الست

حیرت در اسرار غیب و صنعت الٰهی

این همه حق است لیک ای ذی شعور — از برای چیست این غوغا و شور
اندرین اسرار جانم خیره شد — وز تردد هوش و عقلم تیره شد
من چه گویم تا چه اسرار است این — ساحری دزد طرار است این
سحر شد در چشم بینائی نماند — عقل از خود رفت و دانائی نماند
بر نهاده دیده سوی آیم باز — که شود مسحور را این کشف راز
سیر نبود جانم از غمهای تو — نیست خسته دل ز ماتم های تو

پیچانی از

آب از سر رفت و لیکن جانِ من	نیست سیر از عشقِ یارِ پُر فتن
گو بظاہر سوختن در آتش است	لیکہ جانم اندریں تنگی خوش است
ذلّت و خواریست گر پیشِ کساں	سوزشِ عشق است راحتہای جاں
نیست جانم سیر زیں سوز و جنوں	گرچہ شد صد بار خوار و ہم زبوں
پس بلاہا را خریداریم ما	گو بظاہر از غمش زاریم ما
گرچہ پیرم عشق دارم من جواں	قوّتِ عشق است در ایں ناتواں

یَفعَلُ اللّٰہُ مَا یَشَآءُ وَیَحکُمُ مَا یُرِیدُ

من کیم تا خویش را گویم منم	بر اراد تہائے او دم می زنم
ہرچہ ہست ایں جملہ از حق میرسد	آلۂ قدرت منم در نیک و بد
ذکرِ جباریست نے جبر است ایں	تابعِ حق خلق و امر ند ای امیں
جملہ عالم ہست بین العصبعیں	جملہ از جباریش در شور و شین
می کشد گہ در حقیقت گہ مجاز	چشمِ دل بکشا و بیں ای اہلِ راز
چوں قلم در دست نقاشیم ما	از نقاشاں (مرد مغتنم) یا کہ او باشیم ما
دستِ قدرت ہرچہ ما را آفرید	خیر و شر برحسب آں آید پدید

عالم خلق عالم اجسام و عالم امر عالم ارواح ۱۲

نے نگوید ہیچ از خود نیک و بد
نالۂ من سرِ جانا را گواہ

تا نہ نائی اندراں دم را دمد
من زگفتِ او بگویم آہ و آہ

اجرائی کار عالم اگرچہ از غیب است لیکن بغیر صورت نہ بندد

گر نماید شعر من شکلِ مجاز
خود مجاز آمد حقیقت را ظہور
جاں نیابی غیر تن گر بنگری
بود قادرِ حق ہدایت را بما
نور حق بے انبیاؑ ظاہر نشد
منکر اسرار ہست اہل غرور

تو بچشمِ غور بیں ای اہلِ راز
غیر تن از جاں بنرداری سرور
با تو گفتم ایں مثالِ سرسری
پس چرا مبعوث کردہ انبیاؑ
جان جاہل زیں سخن ماہر نشد
حاجبِ او گشتہ او را چشم کور

فی سبیل التمثیل

ہمچنیں حسن است در صورت عیاں
حسن جز صورت نیست گر تو بنگری

غیر صورت در نظر کے آید آں
می کند اندر صور جلوہ گری

ز احمقی تو بر صور چسپیدهٔ
حسن را کی عاشقا فہمیدهٔ

جاں برای آنکه میکردی نثار
چونکه رفت آں حسن شد پشت چو مار

جانش قایم جسم قائم لیکه تو
سیر از وگشتی وز حمت شد رفو

بردہ دل اپچہ از نور و آگہ نہ
جان من واقف ز نور مہ نہ

نور مہ از پرِ تو خود بودہ است
غافلی زو کز تو دل بر بودہ است

بہر ایں مجنونست سودائے دگر
غیر ایں لیلی است لیلائے دگر

ای دلم لیلئ معنے را نگر
کز پئے او جاں چو مجنوں در بدر

ہمچو مقناطیس داں حسنِ نگار
میکند بس جذب دل بے اختیار

حسن و جاں چوں گوہرِ یک معدنِ اند
ہر دو باہم یار و مہمانِ تن اند

جاں چو ہست از عالمِ حسن و جمال
خوش گلِ رعنا ز باغِ لایزال

حسن ہم از ثمرہ آں گلشن است
مثل مہمانِ عزیز اندر تن است

در پئے آں آشنا جانہا ازیں
میدوند از ہر طرف بے اسپ و زیں

یافتہ زاں آشنا ہر گہ نشاں
جاں چو مجنوں سوی لیلی شد رواں

مخبر ند ایں ز اتّحادِ معنوی
فہم کن ایں رمز و بگذر از دوی

نیستند آگاہ زاں نسبت کہ ہست
غافل از دوی ہر دو گردیدند وست

نی خبر گشتند آن هر دو عزیز ‌‌ ز اتحاد معنوی گم شد تمیز
غیر عارف جمله را دان بی خبر ‌‌ از حقیقت های عالم کور و کر
بی خبر از اصل و ز اسرار او ‌‌ هر کسی جویان و پویان کو بکو
پس بدین نسبت بود میلان دل ‌‌ گشت چون سیل العرم میلان دل
(آب سیلابی جاری)
زین سبب جائز است سر و ساز خوش ‌‌ سوی حسن و بوی خوش آواز خوش
بایدت آگاهی از اصل خوشی ‌‌ تا ز هجر آئی سوی وصل خوشی
جان من واقف شو از اصل سرور ‌‌ تا برون آئی تو زین دار الغرور
می کشد بیرنگ سوی خویشتن ‌‌ میکند منت به بوی خویشتن
تا ز صورت سوی بیرنگی روی ‌‌ تا نمانی در خرابی ای غوی
اصل خوبی می کشد سوی خودت ‌‌ تا مبدل گردد از نیکی بدت
صانعت در سینه ات سری نهاد ‌‌ تا از و آئی تو در بسط و گشاد
نه آنچه گفتم معنیش ادراک کن ‌‌ از کدر رو جان خود را پاک کن
بلکه آن چیزی که گردد اش پسند ‌‌ خوبی معنی تست ای هوشمند
معنی این رمز را بشنو ز من ‌‌ با تو از اسرار میگویم سخن

در تعریف انسان که مبدع هر کمال است

ہر چہ بینی پرتوِ شوقِ تو است		از تو پیدا گشت وہم پائے توست
دیدہ در دی تو عکس فہم خویش		پس ز فہمِ تو شدہ جانِ تو ریش
در تو ہست این حسن بے اندر حسین		تو ز کم فہمی خود گشتی حزین
گر کنی تو غور این اسرار را		اندکی با تو بگویم ماجرا

در نظیر

از مرض چوں اشتہایت کم شود		بر طعامِ خوش ولت کے میرود
نفس تو نفرت کند زاں خوش طعام		بوئے خوش کے خوش کند اندر زکام
عارضہ چوں رفت رغبت شد پدید		خستۂ جوز ما بود پیشت ترید
تشنگی مر آب را افزود ذوق		بہرِ عنّین شد جماعش مثل طوق
دوست چوں دشمن شد اندر چشم تو		از خلاف طبع وہم از خشم تو
رغبتِ ہر شے بود مقدارِ جوع		حظِّ آن از جوع مے یابد وقوع
ذائقہ بدہد یقیں حسبِ طلب		فرق بین تو در علیؓ و بو لہب
بنگر از خود آنچہ پیدا میشود		حسب علم و فہم تو دل مے رود
آنچہ بینی صورتِ علمِ تو است		خوب و زشت و نیک و بد بالا و پست

تنبیہ

خواب آمد یا که بیهوشی رسید | صورتِ عالم ز تو شد نا پدید
علم خود را قوّتِ صانع ببین | میدهد تقلیب هر دم این چنین
جمله عالم را خیالِ خویش دان | انچه بینی از نهان واز عیان
بهرِ ادراکِ تو مے آرم مثال | تا بفهمی معنی تخم و نهال

در معنی حدیث شریف اذا مات فانتبهو

بشنو اکنون اندکی از سرِّ سخن | تا شوی آگاه و مردِ ممتحن
چون بخوابِ خوش درآئی یک دمی | تو درونِ خویش بینی عالمی
شکل ها پیدا کند بر تو خیال | گفته اند اهلِ سلوک این را مثال
بینی اندر خواب تو شهر و دیار | مثل این عالم کنی صد کسب و کار
کس نباشد غیر تو آن خود توئی | لیکه خود را می ندانی از دوئی
خود درونِ خویش در سیر آمدی | گه بکعبه گه سوے دیر آمدی
این همه شکلِ خیالِ خویش دان | انچه اندر خواب شد بر تو عیان
وسعتِ معنی خود را کن نظر | در فراخی برتر است از بحر و بر
پس به بیداری تو نیز این خواب بین | عارفان دیدند عالم را چنین

در تو صنعت ہا بسے بنہادہ اند	دیگرے را ایں چنیں کے دادہ اند
کردہ پیدا بر صفاتِ خود ترا	ہم سمیع و ہم بصیر اے خوش لقا

در معنی لولاک لما خلقت الافلاک

ذرّہ از علمِ جانِ پاک بیں	ای برادر معنیٔ لولاک بیں
نعت احمدؐ من چہ گویم اے پسر	ذرّہ ہائے علم او را بیں اثر
تا چہ باشد ذات آں جانِ جہاں	سِرّ لولاک و مرادِ کن فکاں
گر دمی یابی ز سِرّش آگہی	پا نہی شاہانہ بر تختِ شہی
او چو جاں آمد جہاں ہمچوں بدن	بودہ است از جاں حیاتِ جملہ تن
صد جہاں بادا فدائے سوئے او	جانِ ما خاکِ سگانِ کوئے او
بر درت از عجز سر بنہادہ ایم	چوں سگانِ گرسنہ افتادہ ایم
بہرِ حق یا رحمۃ للعالمیں	سوئے مشتاقاں خدا را باز بیں
چوں کمینہ امتانت بودہ ام	از ہجومِ سوزِ جاں فرسودہ ام
سر بروں آور خدا را از حجاب	خوش نباشد زیر پردہ آفتاب
خویش را تا چند داری مستتر	یک جہاں بہرِ تو آمد منتظر

چشم کوراں را توئی نورِ بصر ‌ ‌ ‌ سوئی محروماں برحمت یک نظر

آنکہ این فرمود خوش فرمودہ است ‌ ‌ ‌ محرم از سوزِ درونم بودہ است

مفلسانیم آمدہ در کوئے تو ‌ ‌ ‌ شیئاً للہ از جمالِ روئے تو

گر تو خواہی کہ بعشقِ وی رسی ‌ ‌ ‌ پیش حق فریاد کن از مفلسی

عشق او میخواہ و اورا کن طلب ‌ ‌ ‌ تا بکے در ہجر سوزی روز و شب

کن بہ پیشِ حق دعاہائے دراز ‌ ‌ ‌ تا کند بابِ کرم بہرِ تو باز

ز احمدِ مسکیں بہ احمد صد سلام ‌ ‌ ‌ بروی و بر آل و اصحابش تمام

بقیہ شرح حسن کہ بالا در نظیر ذکر رفتہ

بشنو اکنوں ذکر باقی ماندہ را ‌ ‌ ‌ ہست شرحِ حسن نادر ماجرا

ذکر دیگر درمیاں آمد پدید ‌ ‌ ‌ داں حدیثِ حسن پایانے ندید

حسن او در ہر صفت دارد ظہور ‌ ‌ ‌ صنعتِ صانع بہ بیں ظلمات و نور

ہست ہر جائیکہ خاص اندر بشر ‌ ‌ ‌ می دہد از دلبری او خبر

شکل ناسوتی است گو اندر زوال ‌ ‌ ‌ حسن دایم در ترقی و کمال

تو مقید دانی او مطلق است ‌ ‌ ‌ زانکہ او از سایۂ نورِ حق است

هست دایم در صور ها جلوه گر / تو بچشمِ غور ذاتِ او نگر
حادث آمد شکل و حسن آمد قدیم / گشت با تشبیه تنزیهش ندیم
گه کند جلوه درین وگه در آں / مرد دانشمند آگاه هست زاں
گاه از ملکوت دل را مے برد / گه ز راهِ ملک فرحت آورد
گه ز ذکرِ خود فزاید صد سرور / گه بوجدِ روح سازد بے شعور
گه ز راهِ صورت زیبا و خوب / گه ز راه علم و حکمت بر قلوب
گه ز راه جاه وگه از مال و زر / گه ز راهِ نان وگه شهد و شکر
گاه از بیصورتی گه از صور / دل برد عشاق را آں سیم بر
هر زماں یک جلوهٔ دیگر کند / هر زماں از شکل دیگر سر زند
نیست کس مرغیراِ جذّاب قلب / دیده واکن گر نشد عقلِ تو سلب

در معنیٔ آنکه محققان از تلوین عروج کرده به تمکین می آرامند -

ای برادر گوش کن رمزی زمن / با تو از تحقیق گویم یک سخن
این سرور و فنا گرچه خوش است / از تبِ تند اغل اندر آتش است

گردمی در کوئے تمکیں پا نهی — از تجدد ہا و تلوین وا رہی
حسن صورت گر ترا بخشد سرور — از کشاکش ہائے تلوین باش دور
جهد کن کز علم خود بیروں روی — هست در تنزیه تمکیں اے غوی
چوں مقید علم در تشبیه شد — جان تو محروم از تنزیه شد
ایں دو لفظ آمد بگفتن اے عزیز — فهم کن معنی اگر داری تمیز
تو ز لفظ آخر سوئے معنی برو — در تلفظ چند داری جانِ گرو
اندرونِ معنیش رو باش گم — حَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا وُجُوهَكُمْ
زیں همه تعریف حق آمد مراد — حسبنا الله للهدایت والرشاد

در بیان مبدا و معاد

بشنو اکنوں تو ز مبدا و معاد — جوش زد تنزیه شد نور و سواد
چونکه آں بیرنگ اندر رنگ شد — قطرهٔ باراں مثال سنگ شد
جوهر جاں را عرض چوں شد وجود — روز غیب آورد عالم در شهود
حسن عشق آمد تجلی ذات را — فهم کن اسرار ایں آیات را
شد ز حسن و عشق ایں پرده دری — آمده در قیدِ شیشه آں پری

در نظیر

همچنانکه اصل فعل آمد خیال ‌‌ ‌ فهم کن معنیٔ او را از مثال
خالق فعل است حق در جانِ ما ‌ ‌ ‌ پس بدین مستحکم است ایمانِ ما
از سوئے حق فعل پیدا میشود ‌ ‌ ‌ ز امتثالش دل بهر سومی رود
هم ز راهِ وسوسه یا از خیال ‌ ‌ ‌ میکند در امرِ حق دل امتثال
در جوارح میرود آنکه ز دل ‌ ‌ ‌ فعلِ حق را فعلِ ما مانند ظل
می ندانی اینقدر کین از کجاست ‌ ‌ ‌ در دلم این قصد از بهرِ چه خاست
فکر گر آری پئے ادراک آں ‌ ‌ ‌ کز کجا مے آید این در قلب و جاں
غیر گم گشتن نه فهمی هیچ زیں ‌ ‌ ‌ جمله خلق از غیب آمد این چنیں
با مثالِ نطفه از پشت پدر ‌ ‌ ‌ اندرونِ بطن شد شکلِ بشر
آب بود آخر چرا گشت استخواں ‌ ‌ ‌ همچنیں ایجادِ عالم را بداں
یا چو باراں شد بخارِ این نبیں ‌ ‌ ‌ بر علا از حکم رب العالمیں
باز آں باراں شده شکلِ حجر ‌ ‌ ‌ صنعتِ خلّاقِ عالم را نگر
عادت الله هست جاری این چنیں ‌ ‌ ‌ از پئے تکوینِ عالم اے امیں

جذب و رغبت حسن و عشق آمد سبب — از پئے اجرائے کار از سوئے رب
جذب و رغبت روح و ربّ فعل دان — از جنابِ ربّ ارباب ای جوان
هست جاری از ازل این تا ابد — زان خدا که مالهٗ کفواً احد

در معنی حسن و عشق و شرح کُنتُ کنزاً مخفیاً

پس بهر جا جاذب و مجذوب هست — پس بهر جا راغب و مرغوب هست
آنچه از تو دل بَرد حسن است آن — آنچه رغبت هست عشق آمد بخوان
این جهان زین دو صفت دارد ظهور — خواه باشد حزن یا باشد سرور
کُنتُ کنزاً مخفیاً آمد گواه — چون نداری آگهی کارت تباه
شد ز حبّ حق ظهورِ این جهان — حبّ را گویند قولِ کن فکان
حبّ پیدائی چو غالب شد بذات — گشت ظاهر اول اسماء و صفات
شد تجلّی چون از ان جبروت را — داد خلعت صورتِ ملکوت را
گشت ظاهر بعد از ان ظلمات و نور — شد موالید ثلاثه را ظهور
در تنزل این چنین درجات بین — این همه را از صفاتِ ذات بین
پس برائے انتظام و هم ادب — انبیاء و شرع کرده بعث رب

هر کہ را نبود ادب کے آدم است / نیست آدم بل ز خر بچہ کم است

ظاہرِ حق صورتِ عالم بہ بین / باطنِ عالم بداں حق را الیقیں

رہ رواں را شد صراطِ مستقیم / یک طرف گشتند از امید و بیم

بنگری ایں را بچشمِ معنوی / ای برادر گر رہِ معنیٰ روی

مذہبِ عارف بتو کردم عیاں / رہروی ہست ایں نہ تقریر و بیاں

معرفت از بندِ ہستی رستن است / آرزو ہا و ہوا اشکستن است

گم شوی از خود روی اندر سکوں / جاں رہد از بند و دامِ چند و چوں

غیرِ پای عشق ایں رہ طی نشد / تا کہ رحمت ہا ز حق بر وے نشد

عشق آید چوں براقت پر کشد / تا مقام و منزلِ قرب و رشد

نظیر در قرب حق

قرب حق بالتست ہر جا ہر زماں / لیکہ تو دوری چو تن از قرب جاں

یا چو قربِ خواب کان با دیدہ است / اندرونِ دیدہ جا بگزیدہ است

از عدم ادراکِ دارم اضطراب / از تو ہم ای جہاں بیں حالِ خواب

کرد جای خود درون چشم تو / خواب را ای دیدہ دید ستی بگو

گرچه او در دیده جائے خود گزید | لیکه کس مرخواب را هرگز ندید
خواب آید علم دیدن گم شود | علم آید خواب از دیده رود
هر دو ضدّ اند با هم اے پسر | چوں یکے آمد بروں شد واں دگر
همچنیں هستیٔ تو ضدّ خدا | از خودی بگذر دمی سوئی خود آ

در معذوری و مجبوری بنده

باز می آیم بشرح این جنوں | زانکه دل دارم ازو مانند خوں
چونکه دارد جان من با سوز ساز | می کنم من شرحِ دردِ خویش باز
کو مجالی عقل و وهم تدبیر را | تا که تقلیب آورد تقدیر را
نے دمی آرام و نے پائے گریز | خلق ما و دشنه هائے تیز تیز
میخورد چوں شیر هر دم مغز جاں | بهر خوں ریزیٔ ما بسته میاں
می طپم چوں بسملاں بر سنگلاخ | شد ز تیغِ جبر او دل شاخ شاخ
از خلافِ خویش ترساند مرا | بار اندر پرده شور اند مرا
میدهد از زخم چوگاں هر طرف | گوئی وش گه در هبوط و گه شرف
خواریٔ ما دوست دارد نازنیں | شور افگنده بدلها او ازیں

چوں نباشد یک جہاں زو خوار و زار
در غمِ ما ہست رضائے آں نگار

زیں سبب دارد مرا در شور و شر
از جنونم من میانِ مدّ و جزر

ایں مصیبت ہائے من چود و بست
شاید اندر خوایم سود و بست

بر سرم چندیں بلا بگماشتہ
تا کدامی مصلحت انگاشتہ

گر نبودی شور عشاقاں عیاں
حسن اندر پردہ خود ماندی نہاں

بہرِ اظہارِ جمالِ خویشتن
عاشقاں را دادہ صد رنج و محن

عاشق است او دا بر حسن خویش
ہم ز عشق خویش دارد سینہ ریش

آں یکے را در مجاز انداختہ
واں دگر سوئے حقیقت تاختہ

آں یکے در بیخودی شد ناپدید
واں دگر از عشق نالاں شد شدید

آں یکے در عشق ربِّ ذوالمنن
واں دگر در بت پرستی چوں شمن

آں یکے رفتہ سوئے راہِ صفا
واں دگر اندر ہوا شد مبتلا

آں یکے را راہ دادہ سوئے جاں
واں دگر از تن پرستی در زیاں

ہر زماں دل را دہد رنگِ دگر
ہر زماں شکلِ دگر آید نظر

ایں ہمہ تلوین وصفِ عالم است
صاحبِ تمکیں دریں عالم کم است

در مذمت عقل کودن کہ از غلبۂ ہوا در فساد می افتد

چوں حقیقت کرد رو اندر مجاز ‌ ‌ ‌ لازم آمد شرحِ سرِّ عشق باز

پس مجازہ آمد حقیقت را چو دلق ‌ ‌ ‌ ہمچو حق گہ شد نہاں پیداست خلق

نے مجاز آں گہ بشکلی جاں دہی ‌ ‌ ‌ بلکہ آں کز ہستیٔ خود وا رہی

ہستیٔ تو کفر و غازی عشق داں ‌ ‌ ‌ جان مشرک را رہا اندزیں جہاں

تا کہ تو زیں کفرِ خود فانی شوی ‌ ‌ ‌ مردِ حق گردی و ربّانی شوی

پا نہی بر سلم و بالائے روی ‌ ‌ ‌ تا ز اسفل جانبِ اعلیٰ روی

نے کہ از اعلیٰ در آئی در مغاک ‌ ‌ ‌ گر نہ فہمی بر سرِ جانِ تو خاک

عشق علوی ہست و تن سفلی بداں ‌ ‌ ‌ حسن چوں جاں اندرونِ وی نہاں

جاں شناساں عاشقِ جانانہ اند ‌ ‌ ‌ تن شناس ایں شمع را پروانہ اند

اہلِ جاں مسرور از عشقِ خدا ‌ ‌ ‌ اہلِ تن دایم ز شہوت در بلا

علم تو چوں شد مقیّد با صور ‌ ‌ ‌ آمدہ جاں تو در راہِ خطر

بعد ازاں افتی بشہوت بالیقیں ‌ ‌ ‌ با چنیں عشقی است شیطاں ہم قریں

ای مشوش چونکہ شہوت ریختی ‌ ‌ ‌ از سرِ راہِ صفا بگریختی

آں زمانِ عشقِ تو افسردہ شود ‌ ‌ ‌ چونکہ شہوت از تنت بیروں رود

بالیقیں در دل مگر نادم شوی ‌ ‌ ‌ سرِّ خود را یاب آخر اے غوی

ازپئے اجرائے نسل آمد نکاح
ورنہ اسراف منی کے شد مباح

حق پرستی رفت وگشتی بت پرست
جان تو از آتشِ دوزخ ترست

عشق خود را آتشِ دوزخ مکن
جان خود را مایۂ اُخ اُخ مکن

عطر بہر بوئ کردن آمدہ
نے برائے شرب و خوردن آمدہ

تلخ کام تو کند گر زاں خوری
از فساد فہم اے جاں مدبری

ہر فساد آخر ز عقل کودن است
شہر طبع تو ترا خود رہزن است

ہر بنی آدم بذلت از ہوا است
کسر شہوت کار مردانِ خدا است

ایں ہوا باللہ تخمِ دوزخ است
مرغ جاں زیں دانہ دائم در فخ است

از ہوا ار خود بزحمت ہر کسی است
ورنہ راحت ہا و رحمت ہا بسی است

ذلت و آفت ہوا و شہوت است
جاں رہیدہ زیں بلا در راحت است

زیں سبب شد عشق صورت ناپسند
پیش دانشمند و مردِ ہوشمند

کہ دریں پردہ بود شہوت مراد
ہست اندر عشق صورت صد فساد

مبتلائ صورت انگہ پاکباز
در جہاں بس نادر آمد ایں مجاز

عاشقی و عصمت و مردی بجاں
ایں چنیں مرد نیست نادر در جہاں

صحبت و ہم خلوت و دلبر بہ بر
نفس پاک از میل نے کارِ بشر

نفخ روح

آنکه او ظاهر کند خود را بری — عصمت بی بی است از بے چادری
جانِ عاقل دید در دوری نجات — خواجه را الحق مرشد شتاب
زین سخن اے خواجه رنجیده مباش — از سنان غصه جانم کم خراش
زانکه این من خویشتن را گفته ام — چو پریشان دلی آشفته ام
یارب از من شرّ شیطان دور دار — بے پناهست در بلا کیم و بوار
این هوا سر تا به پا آمد ضرر — می کند بر پا هزاران شور و شر
صد هزاران جان ز تن شد ناپدید — لیکه این شور هوا کس کم ندید
عمر آخر آرزو ها همچنان — الامان اے وارث ما بیکسان
عمر آخر میل طبعم طفل وار — وه ادب اے رب ز بهر این حمار
چون نه نالم چون بناشم زار زد — گشته ام چندین تباه و خوار زد
از هوای نفس جانم خسته شد — چون مگس در شهد پایم بسته شد
باز این خر پند کس هی نشنود — در وحل بے خوف و بیغم میرود

در معنی حدیث شریف لیس للمؤمنین حسرت الموت انّما لهم حسرت الفوت

ای خرِ احمق بترس از وقت مرگ
جان پر حسرت بری بے ساز و برگ

صرفِ حق کن عمر و ہم انفاس را
متبع کم باش مر خنّاس را

صرف انفاس ار کنی جز در خدا
سخت حسرت ہا بری بر ما مضی

حسرتِ تو آں زماں، کی سود مند
ہوش اول بایدت اے ہوشمند

تا نباشی وقت مردن دردناک
ہم شود جانِ تو از اسراف پاک

صرف شی را بے محل اسراف داں
تو ز قرآں معنیٔ آیت بخواں

شغل غیر اللہ را اسراف بیں
گفت اللہ لا یحبُّ المسرِفین

یک زماں یک لحظہ نہ غافل مشو
ایں سخن با گوش دل از من شنو

دزد میداں ہر خیالِ غیر حق
ہوشیاری کن بگیر از من سبق

تا نہ ایں سرمایۂ عمرت برند
ہر زماں اندر کمیں دزداں ورند

ای دلِ کم فہم رو ہوشیار باش
حال دزداں کردہ ام من بر تو فاش

طفل جاں را گرگ فکرت میخورد
ہر زماں روحِ ترا برمے درد

بلکہ گرگ و دزد خود آں خود توئی
غافل از اسرار ہر سو میدوی

با تو گویم اندک از سرِّ نہاں
از ہوائی غیر خود را وا رہاں

تا نہ اندر رنگ او فانی شوی
غافل از ساطور قصابی شوی

چوں دلت مصروف شد در یک خیال
خویش میداں کیں سخن در کلّ حال

اینچه در دل جا بگیرد اے جواں
بالیقیں تو خویش را میداں ہماں

گر خیالِ شر بود خود شر توئی
در ہوائی نیک نیک اختر توئی

جام دہ در دل تو غیر اللہ را
عاقبت محمود مردِ راہ را

ہر کہ جانت راز حق غافل کند
گو بظاہر نیک بینی ہست بد

او برائے خود ترا دادہ وجود
جملہ عالم بہرِ تو پیدا نمود

چوں شوی غافل از وای وائی تو
جملہ عالم چاکرِ و لالائے تو

از ہوا بگریز در ذکرِ خدا
امن بدہد تا ترا حق زیں بلا

مناجات بدرگاہ خداوند کریم در طلب نجات از ہوا و نفس لئیم

آہ زیں دردی کہ دارم من دروں
جان و دل گردیدہ زار و زبوں

زیں بلاہا عاجز آمد جانِ من
در پناہِ خویش گیر اے ذوالمنن

کور ئی طبعم نرفت از امتحاں
مبتلا شد در بلا صد بار جاں

گرچہ جانم زیں ہواہا تنگ ماند
نفس کافر اسپ ہمت باز ماند

ما درونِ شهد پابسته مگس　　درد ما را ای خدا فریاد رس

پس ز شرِّ نفس ما را دور دار　　عفو کن بر ما تو اے آمرزگار

میزند بر جاں بهر دم نشتری　　همچو مومن کو بدستِ کافری

بل رسیده کاردش بر استخواں　　او چو دیوی من چو موری ناتواں

عاجزم من یا کریم الاکرمیں　　سوئے ایں بیکس برحمت نیز بیں

رحمتی فرمائے و فریادم برس　　بیکس و بس عاجزم دادم برس

زخم هائے کهنه را مرهم توئی　　پر غمم من دافعِ ایں غم توئی

جرأت و هم قوّتم شد آشکار　　پس امید از فضل تست ای کردگار

تو روا داری غلاست را که غیر　　از حرم گرداند و آرد بدیر

کیست جز تو تا به پیش آوردیم　　داد خود خواهیم و مهمانش شویم

از سرِ لطف و کرم اے ربِّ دیں　　باز خر ما را ز دستِ ایں لعیں

دستگیرم شو برحمت اے کریم　　ما ز دستِ نفس زاریم و سقیم

یوسفم در چاه طبعم من اسیر　　تو برآر از نورِ رحمت اے امیر

خلق ما انعام تو اے کبریاست　　غیر کوشش ها و استعداد ماست

جرأتِ طمعی که دارم من بتو　　از کرم هایت که هست آں تو بتو

بمعنی ته بته

پس رسیدن بر مرادِ خویشتن
غیر استحقاق ہست اے ذوالمنن

ایں زلطف تست استحقاق نیست
غیر انعام تو اے خلّاق نیست

کردہ انعام بر ما جان و تن
قرب خود انعام دیگر کن بمن

دور دارم زاں کہ دوراز تو کند
در فراق انداز دو جاں را خورد

دہ اماں زیں نفس پر از مکر و کید
ما بدامِ او فتادہ ہمچو صید

تو بفضل خویش جانم کن رہا
وز کرم ما را اماں دہ زیں بلا

زیں کشاکش ہاست جانم سخت تنگ
زیں بلا ہا عقل عاجز گشت و دنگ

تو برحمت دہ رہائی را نوید
از کریماں عاجزاں را صد امید

دارم امید از وفادارانِ غیب
کہ برآرندم ازیں خسران و عیب

احمدا در سایۂ پاکاں گریز
از ہواہا آبروئے خود مریز

رو بسجدہ از خدا ہیچو اماں
نفس کافر بس قوی تو ناتواں

در عذر آنکہ دردمندی را کہ از درد خود بیقرار است
بار دو قبول خلق چہ کار

مبتلا ام روز و شب در درد و غم
کے رہم زیں درد یارب کی رہم

من بہ گفتم شعر گفتم درد خویش — دارم از غمہا بسی من سینہ ریش
شاعرم لے تا بگویم قصہ ہا — مہجورم خون ایں غم وزیں غصہ ہا
نیست شعر ایں ماتم و نوحہ گریست — چوں نداری درد پیشت سرسریست
من حدیثِ درد با جاں می کنم — من بیانِ سوز پنہاں می کنم
من سخن گویم بجانِ مستمند — نے مرادم ہست از تقریر و پند
مبتلائے درد جاں داریم ما — سوز و شب از سوز خود داریم ما
لیکہ جانِ من دریں سودا خوش است — گوہرِ افسردہ گاں چوں آتش است

در مدح درد دل و سوز عشق

ای خوش آں سرکاندرو سودائے اوست — وی خوش آں دل کو شدہ شیدائے اوست
ای خوش آں جانے کہ شد محزونِ او — وی خوش آں عقلے کہ شد مفتونِ او
ای خوش آں چشمے کہ گریانِ ویست — وی خوش آں سینہ کہ بریانِ ویست
عشق تو سرمایۂ ایمانِ من — عشق تو خلد است بہر جانِ من
عشق سازد از خیال و فکر پاک — عشق دارد بہر قلب دردناک

در مذمت فکر و خیال کہ روح را مجروح می کند

فکر هردم حزن افزاید بدل
عشق بنم فرحت آراید بدل

فکرت و اندیشه دل خوں می کند
عشق جانرا راحت افزوں می کند

چونکه فکرت روح را مجروح کرد
عشق باب فرح را مفتوح کرد

ایں خیال و فکرت آمد زنگ دل
عشق مشاطه است بهر رنگ دل

در معنی حدیث شریف الا لا ایمان لمن لا محبة له

هر دلی کز عشق دروی نیست رنگ
پیش حق او نیست غیر از خشت و سنگ

گفت پیغمبر که لا ایمان له
ای لمن لا از محبت ولوله

هر که عشقش نیست او کی آدم است
هست حیوان بلکه از حیوان کم است

او نداند غیر خفتن یا علف
کرد عمر خویش آں احمق تلف

مرده دل پس کے بداند قدر عشق
ور بداند کے داند ذوق عشق

مرده دل هستی ازاں نے مرده جو
طالب مرده چو بود مرده شو

عشق خود حی است وهم حی می کند
ایں سخن باور جمادی کی کند

هر یکے برحسب حال خویشتن
میرود خوش در خیال خویشتن

کل حزب بما لدیهم فرح
آں یکے زاں شاد و دیگر در طرح

تمام گروه از آنچه نزد ایشان است شاد اند

ودر پی

باد بر هر کس مبارک حال او	آنچه از خیر است و بشرا حوال او
نیست ما را با چنین افسانه کار	خسته جان هستیم ما اندر دیار

در عذر ناصحان و عاذلان ملامت گر و نکته چینان عیب بینان از سر عشق تحیہ

می کنم من شرح دردِ خویش را	سودہ آزار این دل ریش را
دردِ عشقِ دوست ما را راحت است	پیش تو گر عشق صد گوں آفت است
تو سلامت باش و ما را درگذار	چوں کنم وارد چنینم کردگار
روز مجنوناں ادب دانی مجو	صبر کن ای خواجہ وز ما دست شو
از سخن چینی بکن ما را معاف	زیرکی نبود ز مجنوناں مصاف
رحم کن بر ما و بنگر حالِ من	از ملامت بر سرم سنگی مزن
مبتلا ہستم بدردِ خویشتن	کے خبر دارم من از قبح و حسن
عقل نبود از جنوں جستن ادب	ای ادب داں عفو کن از بہرِ رب
جامہ چاکانند ایناں از جنوں	جامۂ خود را سلامت بر کنوں

ولیکن از کوی بدنامی حذر
اندرین ره ننگ و ناموسان گذر

دور از حال تو تا کے دار و گیر
در مذلت کن رها چندین زحیر

پس سلامت کن گذر از کوی ما
تا نلغزد پای تو در جوی ما

زود تر از کوی رسوائی گریز
در خرابات آبروی خود مریز

چون شد از این سو نگر آن سو نگر
تو ز کوی ما چو صرصر کن گذر

ما و این دیوانگی آنگاه پند
خویش را اندیشه کن ای هوشمند

ما ملامت خوار عشقیم و بلا
نے سلامت جوی ناموس و حیا

چون تو از روزِ بدِ من در غمی
من نه افزونی تو دانی اش کمی

گر ترا روزِ بدم آید نظر
روز و حالش را بچشمِ من نگر

تا ز روزِ تیره ام آگه شوی
گردمی در کوی مجنونان روی

کشف گردد بر تو این روزِ سیه
کز جمالش شرم دارد مهر و مه

تا چه لذّت هاست در نزاریِ من
تا چه راحت هاست در خواریِ من

لم یذق لم یدر بین قول کرام
ای جمادی سوی سوزِ ما خرام

تا چو کوهِ طور رقص آری بدست
تا چو حنّانه شوی از عشق مست

تا چو مجنون زین جنون جان را کنی
تا چو فرهاد از غمش تیشه زنی

زانکه ما از عشق مجنوں گشته ایم
کاله های حسن را ما واله ایم
از حصارِ عقل بیروں گشته ایم
گردِ مه رویاں مثالِ هاله ایم
این جنوں امروز اندر جوش هست
همچو دریا موج زن آمد جنوں
شد ز عشقِ دوست بس شیدا و مست
اشک از دیده رواں چوں سیلِ خوں
این دلِ مجنون و یادِ روئے یار
عقل و صبرم را ربود آخر نگار
خونش گذر مار است ز ولیل و نهار
بیقراری داد و برداز من قرار
یک زماں فرصت ندارم چوں کنم
با خیالِ دوست میگویم سخن
از خیالِ دوست و ز یادِ صنم
کرد خالی یا داو مارا ز من

اظهار در حسرت عاشق بحضرت معشوق

گر روی در کوئے جاناں ای صبا
سوخت جانم شعله هائے حسن تو
عرض کن حالِ مرا کای جانفزا
کے بود تا بینم آں روئے نکو
کیں تجلّی سوخت جانم همچو طور
نے تو هر دم میخورم خونِ جگر
ای عجب ناری نهاں بوده بنور
باز آ بهرِ خدا حالم نگر
که چو بسمل می طپد جاں در بدن
از فراقت سوختم ای جانِ من

باز دیگر آ و در جانم نشین ... آرزوئی هست جانرا این چنین
اندرون دیدهٔ من جا بکن ... خانهٔ خود جان و هم دل را بکن
نار هجرت سوخت جانم ای جلیل ... آتشم گلزار کن همچون خلیل
گریه ها دارم بفرقت چون شعیب ... از غمت برنایم آمد به شیب
باز شو بر طور جانم جلوه گر ... چون کلیم الله هوش من ببر
ای مراد جان مهجوران بیا ... وی حیات روح رنجوران بیا
ای سرور قلب محزونان بیا ... وی علاج درد مجنونان بیا
ای غمت غماز راز من بیا ... وی ز تو سوز و گداز من بیا
ای عدوی عقل و هوش من بیا ... وی لبانت می فروش من بیا
ای مه نور نگاه من بیا ... وی بت پرفتنه و پرفن بیا
ای مسیح جان بیماران بیا ... سوی خاک مرده چون باران بیا
ای شه سرو سریر جان بیا ... یکدمی از غیر خود پنهان بیا
ای تجلی سوی طور من بیا ... وی شعاع وادی ایمن بیا
ای بری از چند و چون من بیا ... وی مقدس از شئون من بیا
ای منزه از میا و و ز بیا ... وی غنی از دور و از مرکز بیا

[illegible]

ای گلِ خنداں بر بلبل بیا ‌ ‌ ‌ سوئ جزو خویشتن ای کل بیا
ای روائحِ روح افزایم بیا ‌ ‌ ‌ از پئے توجیہ مے سایم بیا
ای سمن بو زلف چوں عنبر بیا ‌ ‌ ‌ وی رخِ گلگون و سیمیں بر بیا
ای جمالِ ماہ کنعانی بیا ‌ ‌ ‌ وی علاجِ درد پنہانی بیا
منکہ بیمارم مسیحایم توئ ‌ ‌ ‌ ماہئ بے آبم و بس یم توئ
عمر من آں جنبش لبہائے تو ‌ ‌ ‌ مرگ نادیدن رخِ زیبائے تو
دیدہ مشتاقِ لقائے پاک تو ‌ ‌ ‌ جاں چو صیدی بستۂ فتراک تو
دل بصد جاں آرزومندِ تواست ‌ ‌ ‌ عقل با صد ہوش پابندِ تواست
ہجرِ تو کرد کارِ من تمام ‌ ‌ ‌ اے مسیحایم بہ بالینم خرام
دہ سزائے ہجر خوں آشام را ‌ ‌ ‌ جلوہ فرما آں رُخِ گلفام را
کن اشارت نرگسِ شہلای را ‌ ‌ ‌ تا کشد ایں ہجر غم پیمائے را
کے بود کز دست ہجراں وارہم ‌ ‌ ‌ روئ تو بینم در آں دم جاں دہم
جاں برافشانم بخاکِ پائے تو ‌ ‌ ‌ تارہائے یابم از غم ہائے تو
از وصالِ خویش جانم شاد کن ‌ ‌ ‌ وانگہم از قیدِ غم آزاد کن
تا کنم من جاں بہ پائے تو نثار ‌ ‌ ‌ پس مرادِ جانِ مشتاقاں برآر

شکایت عاشق بحضرت معشوق که شیوهٔ عشق است

تو روا داری که باشم این چنیں	بیقرار و زار و غمگین و حزین
اندریں غم عمر من آخر رسید	لیکه غم را نیست پایانے دلیل
کن نظر بر من ز رحمت جانِ من	بیقرارم بهر آں روی حسن
جانِ من انصاف کن تا چند صبر	بے تو اندر دوزخم مانند گبر
پس مکن دیدار خود از من دریغ	بے تو چشم اشک می بارد چو میغ
الله الله روی نیک انگاه بخل	خوش نباشد با رخِ چوں ماه بخل
الله الله با چنیں حسن و جمال	قهر و خونِ عاشقاں چوں شد حلال
الله الله با چنیں روئے نکو	چه عجب سنگیں دلی و تند خو
الله الله دلبری انگاه ناز	ترک کن ایں شیوه یا ای ماه ناز
چوں فرشته چوں پری روئے تو نیک	کاشکے بودی مگر خوئے تو نیک
بخل و روی نیک کے باشد بجا	رو بیاموز از قمر طرز سخا
روی نیکو را بباید خوی نیک	ترش روی زشت داں ای روی نیک
شیوهٔ عاشق کشی آموختی	جانِ عالم ای ستمگر سوختی

دوست کشتن از کجا آمد روا — جان من شرمی نداری از خدا
دشمناں را کشته اندازنا خوشی — ای عجب تو دوستاں را میکشی
کشتنِ بیچارگاں ای پر غرور — از حمیّت وز جوانمردیست دور
جور مسکیں کے کند کافر پسند — دور دارد جان خود را زیں گزند
نیست رحمی مر ترا اے سنگ دل — بر سرِ بیچارگانِ تنگ دل
شفقتی باید ترا بر حالِ شاں — چوں نمی پرسی تو از احوالِ شاں
بیدلاں را بر مرادِ خود رساں — خود مریضِ دائمند ایں بیکساں
عمرہا شد کز غمت زارم ہنوز — دردِ عشقت داشتم دارم ہنوز
بے رخت ای ماہِ جاں افروزِ من — از شبِ تار است بدتر روزِ من
سوختم ای جاں زِ بے مہریِ تو — چند سوزی جانِ من ای تند خو
کم نگردد ہیچ از تو اے پری — از تفقّد گر بسویم بنگری
کہ زعمری کشتۂ نازِ تو ام — شیفتہ اے شوخ و طنّازِ توام
جاں بلب آمد ز استغنائیت — کشت مارا آہ بے پروائیت
آتشی از عشق خود افروختی — جان ما را اے ستمگر سوختی
خود زدی در من زعشق خود شرر — دیدہ و دانستہ گشتی بے خبر

جهانِ من جور است کار کافران — سوی کوی ظلم اسپ خود مران
نه انکه از قتلِ من بسمل چه سود — ناله ام جز سایه عشقت نبود
چونکه تو هواره دل بربوده — راه حزن و درد کی پیموده
همچو من از عشق گر گردی خراب — آن زمان آگه شوی زین پیچ و تاب
از غم من آگهی گر داشتی — طرز جور و ظلم را بگذاشتی
دلبران از درد چون آگه نیند — فارغ از غمهای ما خوش می زیند
میروند از سوی ما بس بی خبر — ناله ام دانسته اند از درد سر
چونکه اینان طالبِ جان بوده اند — غافل از افغانِ من زان بوده اند
از غم و از دردِ عشق آزاد و خوش — ما همین میمیریم و ایشان شاد و خوش
رحم کی آرند گر گریم هزار — مفت اندر دام شان آمد شکار
گوش کی آرند بر افغانِ من — گر لب از ناله آید جانِ من
پنبه اندر گوشش خود شان می نهند — تا نه افغانِ مرا دادی دهند
سخت دل مهرند و بس سنگین دل اند — تا نه جان گیرند جان کی می هلند
نیست مر این قوم را خوفِ خدا — نی بجان رحمی نه در دیده حیا
کار من افتاد با سنگین دلان — پس چه تدبیرِ من است ای عاقلان

خون ما خوردند اینان بی دریغ — چون نگریم زار زار از غم چو میغ
صد بلا صد فتنه را انگیختند — قتل ما کردند و خونم ریختند
آه بیرحمی این خوش منظران — چون فرشته شکل و دل چون کافران
طبع شان چون خار و صورت همچو گل — زین خلش عاشق بود در شور و غل
سخت تر از سنگ دلهایش به بین — گو نمایندت بشکل نازنین
در دل این قوم هرگز رحم نے — دوست خود را کشته همچون دشمنی
مبتلا را امن نے از جور شان — غیر جان دادن زجانها را امان
مبتلای این بتان سنگدل — همچو زندانی است دایم تنگدل
می نترسند از خدا این قوم هیچ — چون نباشد جان ما در پیچ پیچ
شعله های قهر و ظلم افروختند — نے تنها خانهٔ جسم ما را سوختند
زین الم زین درد من مجنون شدم — از هجوم غم زخود بیرون شدم
من نماندم عقل نے مانده نه دل — هان مگر باقی خیالی هست ظل
پس بدین نوبت رسیدم چون کنم — دیده را تا چند من جیحون کنم

مناجات

شو پناهم ای سرور هر زحیر — از سر لطف و کرم دستم بگیر
نیست کس جز تو پناهِ جانِ من — امن ده ما را خدا را زین فتن
زانکه تو دستی همیشه حامیم — پخته کن هر انچه هست از خامیم
بی پناهست من نمی بینم امان — این غلامِ تست بنگر نیمجان
چون ندارم تاب این پیچ والم — حل بکن از همّتِ خود مشکلم
کز تجدّدهای امثالم خراب — از چنین و از چنان در پیچ و تاب
گشت عمرم در پریشانی بسر — خوار و خسته چند گردم دربدر
موج این بحر است چون بی منتها — از تجدّدها و تلوّین کن رها
کن عطا ما را ازین هستی نجات — آیم از هوش و خرد سوی سبات
سخت مشکل آمد از هستی عروج — ده ازین دار الحرب یارب خروج
جلوه کن تا شوم بیخویش من — زخمها تا کی خورم زین نیش من
آنچنان کن تا که در تو گم شوم — بیخودم کن آنقدر کز خود روم
تار های یابم از هستیٔ خویش — هوشیاری هست جانزا همچو نیش
از خودیٔ خویش کُلّی بگذرم — این قبای هستیٔ خود بر درم
در مقامِ بیخودی جا دِه مرا — تا رهد جان از غم چون و چرا

تا که آسایم دمی زین چند و چون / تا بگیرد جانم آرام و سکون
یا که گویم چونکه جان من توئی / چون زیم زین تو روان من توئی
زندگی زین تو وبالِ جانِ من / بلکه جانِ من توئی ای سیم تن
اینکه دایم قبلهٔ من روی تو / کعبهٔ جانست جان در کوی تو
یکدمی آرام جانِ من تو باش / قوّتِ روح و روانِ من تو باش
عرض دارم تا نظر مائی کرم / کی رهد جان زین بلائی درد و غم
دل چو بردستی بکن دلداریم / اندکی رحمی بکن بر زاریم
بُردنِ دل پیش تو آسان شده / برده دل پس چون پری پنهان شده
دلبری پیش تو سهل آمد بسی / رحم دشوارست گوید هر کسی
راست گفت آن عاشقِ شوریده حال / دلبری سهل است و دلداری محال
جان بلب مهمان آن دیّار هست / کش زتیمارِ غریبان عار هست
جان من وقت است تا رحم آوری / بنده پرور شو رها کن خودسری
وقت آن آمد که غمخواری کنی / دل بدست آری و دلداری کنی
جانِ من وقتِ مسیحائی رسید / نوبتِ آخر بشیدائی رسید
زانکه جانِ خسته مهمان لب است / لقمه جوئی مرگ بر خوانِ لب است

بر امید دیدنت بر لب مقیم / مرگ ده یا با حیاتش کن ندیم
مالکی خواهیش خوان و یا بران / نیست جز تو حکم کس بر ملک جان
آب بروی زیر یا آتش بزن / کیست آن تا پیش تو گوید سخن
خواه ویران خواه آبادانش دار / بهر من دارار پسندی به زدار
بادشاهی حکم و فرمان مر ترا / نیست کس را زهرهٔ چون و چرا
لیکه رحمت باید ای جان جهان / بر سر بیچارگان نیم جان
زانکه از عمری اسیران توایم / تو عصای ماضریران توایم
زلف تو دام است و ما در وی اسیر / او فتاده در بلا چندین زحیر
ای مسیحا جان بلب بیمار تست / باز آ و زنده کن کین کار تست
باز آ یکدم مسیحائی بکن / پس علاج درد شیدائی بکن
باز آ و بر لب من لب بنه / وان حیات رفته ام را باز ده
باز آ ای جان حیات من تو باش / از سنان هجر جانم کم خراش
باز آ در دیده جای خود بکن / باز آ دل را سرای خود بکن
باز آ یکدم میان جان نشین / باز آ و باش با دل همقرین
باز آ ای راحت جان و دلم / باز آ و حل بکن این مشکلم

باز آ هوش و خرد از من ببر
باز آ ما را ز ما آزاد کن
باز آ ای مونس جان حزین
باز آ ای تو سرور جان و دل
باز آ ای صحت بیماریم
باز آ رویت دوای هر مرض
باز آ و باب رحمت باز کن
باز آ ای نور چشم هر ضریر
باز آ ای خوبی و حسن و جمال
باز آ ای جان و ای جانان من
باز آ ای حسن خوبان جهان
باز آ از روی خود راحت رسان
باز آ ای دیدنت آب حیات
باز آ دین مهر ورزان را نگر
باز آ بنگر جهان مشتاق تست

عقل را از عشق کن زیر و زبر
باز از دیدار خویشم شاد کن
باز آ مگذار ما را این چنین
باز آ ای قوّت این مضمحل
باز آ مگذار اندر زاریم
هم تویی عقده کشای هر غرض
خویش را با جان من دمساز کن
باز آ ای تو سرور هر زحیر
باز آ ای رونق بدر و هلال
باز آ ای شاه و ای سلطان من
باز آ ای سرّ و اسرار نهان
باز آ ای چاره ساز بیکسان
باز آ از تست آرام و ثبات
نی رخ خوبت همه زیر و زبر
نی تو ابتر حالت عشاق تست

باز آ یکبار ای جان باز آ / باز سوی عاشقِ جان باز آ
باز آ بنگر بحالِ زار من / رحم کن بر دیدهٔ خونبار من
باز آ بر آتشِ من آب زن / باز ای مرهمِ زخمِ کهن
باز آ و باز دلداری بکن / باز آ با خستگان یاری بکن
باز آ ای تو توانِ ناتوان / باز آ ای قوّتِ این نیم جان
باز آ ای تو مراد جانِ من / ده ز روی خویش دادِ جانِ من
باز آ ای درد و ای درمان من / باز آ ای کفر و ای ایمان من
چند گویمت که شد از حد فزون / عاقلان دانند هذیانِ جنون
ناله های درد من بگرفت طول / لاجرم انسان ظلوم است و جهول
ختم کن این باز آ را دیر شد / مستمع افسرده گشت و سیر شد
لیک جانم ز انتظارش سیر نی / صبر بهر این دلِ او سیر نی
گو هزاران سال باشم در طلب / من نگردم سیر و مانم خشک لب
گر ز تو گشتی سیر خانه خود برو / چون کنم من زانکه جان دارم گرو
هست جانم همچو مستسقی خراب / تشنه کی نو تو کهن بیند ز آب
با جنونِ خویش می گویم سخن / پیش من نو است و پیشِ تو کهن

بازگرد ای دل ازیں افسردگاں
بازگرد و باز سوئے یار رو

سروجان و سرودل چوں مردگان
باز سوی ذکر آں دلدار رو

میخورم صد زخم و سویش میروم
باز می آیم بسویت اے پری

می برانندم بکویش میروم
زانکہ چوں تو نیست کس در دلبری

میکشی مارا دمے آئیم باز
ہر زماں باد ترا حسنت فزوں

تو برائے نازو ما بہرِ نیاز
ما و ایں دیوانگی ہا و جنوں

جان من ما در جنوں خود خوشیم
لیکہ باید ایں قدر از دلبری

پیش مردم گو میانِ آتشیم
گاہ گاہے سوی ما ہم بنگری

کز بلائے زلف مجنونِ تو ایم
پس چہ کم گردد ز حسنت جانِ من

کشتۂ از زخم شب خونِ تو ایم
یک دم آخر گرنمائی رخ بمن

دربیان غلبۂ حال عاشق

اضطرارِ عاشقانِ روئے تو
من نہ تنہا ام دریں غم مبتلا

شور و غل دارد میانِ کوئے تو
یک جہاں از عشق تو اندر بلا

شورش اندر عالمی افگندۂ
بیخ صبر از جانِ ما برکندۂ

روز و شب این چرخ سرگردان تو — مهر و مه گوی خم چوگان تو
ابر از عشق تو گریان زار زار — رعد در شوق تو نالان بیقرار
باد جویان مر ترا شد کو بکو — همچو مجنون نیست پویان سو بسو
گل گریبان چاک از غمهای تو — شد پریشان سنبل از سودای تو
نرگس اندر باغ شد حیران تو — سبزه در صحراست سرگردان تو
ایستاده سرو اندر انتظار — لاله را صد داغ دل در کوهسار
بسکه سوسن جامه نیلی از غم است — وز فراق روز و شب در ماتم است
بوی از زلف تو وز دیده نسیم — بهر تسکین دل و حال سقیم
بلبلان را ناله از عشق تو خاست — قمریان را شور کوکو مر تراست
گشت پروانه ز عشقت جان فگن — شمع گریان زار زار اندر لگن
دیده ها مشتاق بهر ناز تو — گوشها محتاج بر آواز تو
روز و شب جانها طلبگار تو اند — هر زمان دلها خریدار تو اند
از تحیّر روح را گم گشته هوش — نفسها از شوق در جوش و خروش
عقل سرگردان ز تدبیر وصال — شد ز بی صبری پراگنده خیال
فهم را از عاجزی ببریده پا — وهم در تدبیر پویان جابجا

وسوسه چون طفل این کن دان مکن
زیرکی مبهوت چون پیر کهن

جمله عالم در هوائے تست گم
ای مسیحا مرده گانرا گو که قم

من نیم تنها فدائے حسن تو
یک جهان آمد گدائے حسن تو

من که باشم یک جهان زیر و زبر
از بلائ عشق تو در شور و شر

من نه تنها ام درین شور و فغان
هست غوغا از زمین تا آسمان

ملک ملکوت امت سرگردان تو
لامکان نیز آمده حیران تو

شرح مقام حیرت و مرتبهٔ وراء الورا

تو که مطلوبی ورائے قاصدان
دعوئ وصل تو عین جهد دان

تو که موجودی و حق با صد یقین
ما همه معدوم اصلی بالیقین

باطن هر غیب ذات تست هین
ظاهر هر عین هستی نیز همچنین

از خصائص آن صفات ذات تو
نو بنو اظهار موجودات تو

از صفات و هم ز اسما در ظهور
شد هویدا صورت ظلمات و نور

سوئ تو هرگز کسے را راه نیست
هیچ کس از کنه تو آگاه نیست

دم نزد از آگهی هرگز کسے
گشت در تیه تحیر گم بسے

او نه مطلق نے مقیّد بوده است
هر کسے بر وهم ره پیموده است

پس چگونه راه یابی تو درین
هرچه بینی آن خیالِ خویش بین

واصلِ خویشی نه واصل با حقی
در خیالِ خود مقیّد مطلقی

هم طلب هم وصل را امیدان خیال
گم شدن راه است و باقی قیل و قال

چون طلب سازم که پاکی از وصول
این خیال و طمع من آمد فضول

غیر گم گشتن رهِ وصل تو نیست
ای دلم در کوی هوشیاری بایست

از طلب گم گشتن و از جستجو
کس ندیده غیر زین راه نکو

در آداب عبودیت

زین همه دانم ولیکن صبر نی
نے تو دارم هر زمان جانکندنی

در دلم چون آفریدستی طلب
از کرم مگذار ما را خشک لب

پس عطائے تست این سودائے من
جز تو شوقِ من و هیهائے من

چون طلب دادی بمطلب هم رسان
زانکه هستی چاره سازِ بیکسان

کے بجهدِ ما شود وصلت وصول
بلکه آن کس را که تو کردی قبول

پس ترا کس بے تو نتوان یافتن
نیست جز حرز و خیالی بافتن

عشقیه

این دلِ سرگشته را فریادرس — چون تویی بیچارگان را دادرس
نیست یک لحظه شکیبائی مرا — سوزِ دل کرده است سودائے مرا

در عجز طلب خود

این چنین نادر ندیده هیچ کس — بهر عنقا جستجو دارد مگس
در تمنائے سلیمان مور لنگ — پشّه در شوقِ هما حیران و دنگ
ذرّه مشتاق است مر خورشید را — خس خریداری کند ناهید را
قطره اندر شوق بحرِ قلزم است — از فراقِ بحر شوریده غم است
خبر نکند این دلِ مجنونِ من — هر زمان از دیده ریزد خونِ من
از پئے تو بیقرارم هر زمان — برد شوقِ تو ز من تاب و توان
هم تو فرما بهرِ من تدبیرِ من — تا که گویم چون تویی تقدیرِ من
درد دادی هم دوائے من تویی — دیده کورم ضیائے من تویی
اِنّی اُشغفتُ مِن حُبٍّ لدیک — اللّٰه اللّٰه مولعٌ قلبی الیک
من بدردِ تو بسی ام مبتلا — هست روئے نیک تو مارا دوا
آه و آهی می کنم من روز و شب — روز و شب را میگذارم در تعب

می نپرسی از کرم احوال من — وای بر جان من و بر حال من

زان تغافل که بجان ما تراست — جان بیچاره اسیر صد بلاست

تو رهین ناز و ما رهین قضا — نیست چاره جان ما را جز رضا

جان من این بی نیازی تا بکی — ما خمار آلوده و تو مست می

روی خوبت دیدم افتادم بغم — ای عجب شد بهر من تریاق سم

گر نفرمائی بجانم مرحمت — بالیقین میدان که میرم در غمت

هستم از عمری اسیر دام تو — میرم و جان را دهم بر نام تو

چونکه از عمری منم بیمار تو — حسرتی دارم پئی دیدار تو

گر ز رحمت به بینی سوی من — کم نه گردد هیچ هائی و هوی من

یک نظر سوی مریض خویش کن — بهر حق رحمی بر این درویش کن

با بلا و ناز با من یار باش — راحت جان من بیمار باش

باز آمنت بجان من بنه — داد حسرتهای این خسته بده

خویش را با من دمی دمساز کن — خوی رحمت گیر و ترک ناز کن

از سر لطف و کرم اے ناز بین — یکدمی سوی غریبان باز بین

که شهید خنجر نازند این — وز جفا با مرگ دمسازند این

سوئے کوئے بسملاں سیری بکن
وز زکوٰۃ حسن خود خیری بکن

حالِ ما بنگر و پرس از ما کہ چیست
نے تو جانِ خستہ پامالِ جنونست

میزنی صد زخم دل انگہ بری
سخت طراری تو اندر دلبری

میکشی خود باز می پرسی کہ کشت
جانِ من تا چند ایں خوی درشت

شد مشبک سینۂ ما زیں الم
زار زارم روز و شب از درد و غم

پس علاجِ ایں دلِ مشتاق چیست
بہرِ من تدبیر اے عشّاق چیست

زانکہ خوباں پنبہ در گوشند سخت
رحم کلّی از دلِ شاں بر درخت

در بیان آنکہ درد عشق پایانے ندارد و غیر از تسلیم و رضا چارہ نیست

نیست پیدا بہرِ دردِ من دوا
واہ یاراہ واغوثاہ وا

نے بدل صبری کہ تا گیرد قرار
نے توانائی کہ آرد وصل یار

ایں عجب سوداست کز وی چارہ نیست
کار جانبازیست ایں اسطارہ نیست

ماند التسلیم اول ایں چنیں
سنگ آمد سخت آمد یا رب ایں

نیست آساں غیر از فضلِ خدا
جاں برد ازیں وادیٔ کرب و بلا

صد ہزاراں عاشقاں جاں دادہ اند
بیدلاں مجبور سر بنہادہ اند

سر بکف در کوئے تو استادہ ایم
ہرچہ بادا باد ما آمادہ ایم

سیر ہستم از حیات خویشتن
پیش تو آوردہ ام تیغ و کفن

با مراد ما بدہ یا جاں بگیر
تا بکے در نزع مانم من اسیر

دادن جاں پیش ما دشوار نیست
بل ز سربازی مرا ہم عار نیست

چیست یک جاں من کنم صد جاں نثار
گر بدست آید بدینم وصل یار

کے پذیرد آنکہ مستغنی است او
صد جہاں را قیمت یک تار مو

سخت مشکل آمد ایں یا ربّ من
سخت دشوار است ایں یا ذوالمنن

پس بگوائے عقل تا من چوں کنم
یا بمیرم یا جگر را خوں کنم

ہیں بیا و سر بنہ تسلیم شو
بر رضائی دوست جاں نہ اکن گرو

غیر تسلیم و رضا بس چارہ نیست
نیست یک دل کاندریں رہ پارہ نیست

در بیان فنا و استغراق کہ چوں سالک بریں مقام رسد انکشاف عالم غیب میگردد

یا مگر تو سوئے استغراق رو
یا بکن در کوئے حیرت تاک و دو

تا رہد جانِ تو زیں رنج و الم / تا خلاصی آیدت از درد و غم
با تو گویم از رہِ دیگر نشاں / تا کنی حاصل از و مقصودِ جاں
فکر کن گیرد خیالِ تو قرار / ترک سازد عادت و رسمِ فرار
در وجودِ تو چو گم گردد خیال / پس روی انگاہ برتر از مثال
حس را ہی خوب اندر خواب کن / سوئے بیرنگی تو فتحِ باب کن
ہمچو حیراں کو نشد خفتہ مگر / مثلِ خوابیدہ ز ہر شئے بے خبر
تا ز علمِ خویش کلی گم شوی / سوئے غیب الغیب پس انگہ روی
ہم ز ظاہر ہم ز باطن بے خبر / جانت از ہر دو جہاں شد کور و کر
پس ز تو باقی نماند اکنوں نشاں / ہستئ تو گشت گم در لامکاں
ایں زمانِ جانِ تو رست از چند و چوں / روز و شب از وقت و ساعت شد بروں
یافتی آرام از درد و الم / رفت جاں سوئے سکوں از کرب و غم
بنگری رویائے صادق ایں زماں / بر تو ہم الہام آید بیگماں
روحِ پاکِ انبیاؑ و ہم ملک / منکشف گردد وہم اسرارِ فلک
ہست موقوفِ عنایت ایں تمام / کے بجہدت کارِ تو گیرد نظام
رو بدرگاہِ خدا فریاد کن / صد غم و صد گریہ چوں فرہاد کن

در مدح اولیاء الله رضی الله عنهم اجمعین

یا مدد جو تو ز خاصانِ خدا	زود اندر سایهٔ پاکاں درآ
تا مدد یابی بمشکل ہائے خویش	دہند ایشاں پئے بر سینہ ریش
اندریں عالم وجودِ پاکِ شاں	رحمتِ حق ہست بہرِ بیکساں
دادرس ہستند ہر مظلوم را	شاد گردانندہ ہر مغموم را
مضطرب را باعثِ تسکینِ دل	موجبِ فرحت بہرِ غمگینِ دل
چہ عجب بر ما برحمت بنگرند	از رحیمی چونکہ مسکیں پرورند
فیض خاصانِ خدا دایم بود	بلکہ ہمچوں فیضِ حق قایم بود
ذاتِ ایشاں را توفیضِ حق بہ بیں	دیدہ ام بسیار شاں دارم یقیں

التجا بجناب پیر و مرشد رحمۃ اللہ علیہ

ای ولیِ حق امامِ دینِ ما	پیرویت حق کند آئینِ ما
رحمت و رضوان یزداں صد ہزار	بر تو بادا تا قیامت بار بار
حبِّ تو حبِّ خدا آمد یقیں	گمرہانرا میکنی با حق قریں

دستگیری کن غلامِ خستہ را — دہ خلاصی از وحل پابستہ را
آخر از تست این غلامِ بیکسی — عاجز و بیچارہ و بس مفلسی
عیب ہا دیدہ خریدی این غلام — شرم نامِ خویش کن ای ہمام
سالہا در خدمتت چوں بودہ ام — در غلامی ہات جاں فرسودہ ام
شرم کن کہ من بنامت زندہ ام — از غلامانت کمینہ بندہ ام
پرتو آید مرا ہانت این غلام — از کرم مگذار کارم ناتمام
رحم کن کاخر غلامانِ تو ایم — گر بد و ور نیک از آن تو ایم
رحمتی تو بہر ما از سوئے حق — باش اکسیر این مس تیرہ ورق
ماسِ تاریک و تو چوں کیمیا — سوئے مس ای کیمیائے حق بیا
از مسی باکی ندارد کیمیا — مس سے امس کے گذارد کیمیا
زر بکن این مس تیرہ را تمام — کیمیائے کار ما مگذار خام

در مدح پیر خود رحمۃ اللہ علیہ

خوشہ چین خرمن پیر ہم ما — او کما نداست و چوں تیر ہم ما
از غلامانِ کمینہ او منم — در غلامی ہائے او دم میزنم

جان من بادا فدائے پائے او   این ہمہ سود است از سودائے او

قطرۂ از بحرِ فیضانِ ویم   ذرۂ از مہر تابانِ ویم

چونکہ او انداخت در جانم شرر   من ز سوزِ او شدم بے پا و سر

سوز من از بہرِ سوزش رشحی است   جان مفلس را از وصد شوکتی است

رشحی از سرِ و سوزِ جانِ او   بر من آمد آمدم در ہائے وہو

عمر من بگذشت و سودا ناتمام   از ویم ہر انچہ ہستم پختہ خام

تو مبیں از من چنیں غوغا و شور   میکند او در دلم صد گونہ زور

من کجا و این چنیں دیوانگی   یک نگاہش بہ ز صد فرزانگی

جوش اندر سینہ ام او میزند   زاں سبب جانم بہ غوغامی تند

این ز من نے بل ز سودائی ویست   شور و غوغایم ز غوغائے ویست

در تعریف حضرت مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ و ذکر بعضے شرح از کلام او

شد دلیلم نیز مولانائے روم   ہادئ کشتئ ما ہمچوں نجوم

چوں جلال الدین پیرِ معنوی — طالباں را شد دلیل از مثنوی

رحمتِ حق بر روانِ پاکِ او — هم تحیّت ہا زِ ما بر خاکِ او

بہر فیضِ دیگراں گفت او کلام — تا نماند طالبے زِ بہرہ خام

صد ہزاراں کس ادب آموختند — روئے خود را ہمچو شمع افروختند

ہر کسے بر حسبِ استعدادِ خود — یافتہ از قولِ پاکِ او رشد

بسط کردم بعض رمز از قولِ او — اندریں اوراق گر بینی نکو

ہر یکے آموخت از او ستا فتی — اندراں علم و ہنر شد موقنی

پس تو گوئی علم دزدی کردۂ — ایں چنیں فن از کجا آوردۂ

ہر مرید از پیرِ خود ترتیب یافت — جامۂ علم و ادب بر خویش یافت

جانِ من آموخت ہم زاں سرارِ او — ہستم از عمری چو اندر کارِ او

سببِ تالیف ابیات و عذر آں

چونکہ از عمرے رہینِ ایں فنم — شد بدو مانوس زیں جان و تنم

گر کسے را دل بچیزے شد گرو — ہر زماں باشد مگر ہمراہ او

خفتہ گردد بیند او را ہم بخواب — ہم بہ بیداری کند با وی خطاب

چون پریشان گشتم و بی انتظام / پس درین شورش بدو کردم کلام
رو بمن آورد چون این اضطرار / اختیارم کرد گوشهٔ اختیار
عقل پنهان گشت و پیدا شد جنون / هوش رفت و آمده وحشت برون
چون گرو شد عقل در دست جنون / لاجرم آمد برون راز درون
بودم از عمری چو خاموش و صموت / وحشتم بشکست این مهر سکوت
شورشش بگذشت چون از حد فزون / گشت طبعم همچو گردون بی سکون
پس خموشی عاجز آمد پیش او / عقل ترسان شد ز خوف نیش او
شد ز سودا اسپ طبعم بی لجام / غافل از زیر و زبر بنهاد گام
چونکه وحشت گشت غالب این زمان / جاهلانه شد برون چندین بیان
شعرگوئی کی مراد ماست این / بلکه رفع غلبهٔ سوداست این
پس مرا معذور دار ای با ادب / کس ز مجنون عقل جوید با ادب
التجا من هذل و هذیان و جنون / از سر بیهودگی آمد برون
عفو کن ای خواجه زین هذل و هذر / چون کریمان برسر من کن گذر
بلکه چون اهل وقار و چون کرام / کن گذر بر لغو هایم ای همام
منتشر گشتم چو از درد نهان / راز دل بی قصد آمد بر زبان

نالہ کے آرد مریض از خویشتن
درد آید گویدش ہے بانگ زن

اینکہ گفتم آہ درد من بد ان
شرم از نالہ ندارد نیم جاں

ہذل من میدان تو ہذیان مریض
میزند مجبور کوتاہ و عریض

بے مرادش اینکہ گویندش زہے
بل بدفع درد می جوید رہی

کس پسندد یا بہ انکاری رود
ضبط از بیمار آہش کے شود

من ز درد خویش می دارم چنیں
نے مرادم ناہ آمد آفریں

منکہ مجبورم ز دست ایں جنوں
عقل و ہوشم شد ز افسونش زبوں

چونکہ او دارد غلو در جان من
گفتنم انکار این قبیح و حسن

سیزدہ ۱۳۰۰ صد سال ہجرت بود چوں
ریختہ از چشم من ایں سیل خوں

در معنی آیت واللہ غالب علیٰ امرہ

بل قضا بر گردنم بنہاد تیغ
میکشد ما را بدیں سو بے دریغ

چوں قضا گیرد گریز از وی چہ سود
جز رضا پیش قضا چارہ نبود

کے گریزد او کہ در بند قضاست
ہرچہ خواہد خواجہ بندہ را رضاست

گر گریزم او گریباں مے درد
در خمش باشم بہ نالہ آورد

راه راحت کے گذارد خود کسے　　پا نہد مجبور بر خار و خسے
آه از راحت بزحمت میروم　　در پریشانی و وحشت میروم
من نہ از خود میروم او می کشد　　با ہزاراں زور ایں سو می کشد
کس برغبت سوئے مردن کے رود　　ہاں مگر طوعاً و کرہاً مے رود
ذلّتِ خود کے کسے بر خود گزید　　جانِ مجنوں از جنوں چارہ ندید
میدرد جانم گریباں دستِ غیب　　میدوم من در پئ بیشک و ریب
می کشندم باچنیں زنجیر ہا　　بہرِ کشتن آه چوں نخچیر ہا
در گلوئے جانِ من طوقِ تو نیست　　از کسے بیں نے ز من ایں خوردنیست
تو نہ بینی آه آں زنجیرِ غیب　　کہ کشد ما را سوئے خسران و عیب
می نہ بگذارند تا یابم نجات　　کی برغبت کس رود سوئے ممات
بہرِ قربانی ہلا بز کی خوش است　　عاجز از قہرِ کشندہ سرکش است
ناصحا از پند میگوئی سخن　　غافلی از درد و بیم از حالِ من
تو ہمی گوئی کہ عقل ایں برفت　　ایں نمیدانی کہ تقدیرم گرفت
تو ہمی گوئی کہ دیوانہ شدی　　از طریقِ عقل بیگانہ شدی
بر تو آید انچہ بر من مے رود　　آں زماں جانِ تو زیں آگہ شود

پس مرا معذور داری آں زماں
چوں فتد جانِ تو ہم در امتحاں

ہاں سزاوارِ ملامت ہا ہنم
زانکہ پابند و اسیرِ ایں فنم

عاجزم از درد و غوغا میکنم
نالہائے سوز خود را میزنم

گر گرانی آیدت رو عفو کن
گوش خود کم نہ بسوئ ایں سخن

چوں ز دردِ عشق دوری دور باش
کار خود کن مغز خود را کم خراش

ما دریں دیوانگی شادیم شاد
بہر تو قبض است و بہر ما کشاد

پیش تو حزن است و پیشِ ما سرور
ہمچو سایہ بہر ما پیشت حرور

دور از حالِ تو ایں رنج و الم
رو مرا بگذار اندر درد و غم

تو سلامت باش و کارِ خویش کن
بہر مجنوناں رہا کن ایں سخن

گویم اکنوں من سخن با جانِ خویش
ہمزبانِ خویشم و مہمانِ خویش

من ز دردِ خویشتن دیوانہ ام
روز و شب زیں اندریں افسانہ ام

شد ز سوزش عشق چوں دارد غلو
کلّ عقلی کلّ فہمی زایلو

از جنوں ایں ناطقہ شد بے ادب
آہ چوں سودائیاں بکشاد لب

در خاتمہ

کرد از حد گرچه واویلا جنون ‌ ‌ از هزاران لیک یک نامد برون
گو کہ چندین شرح کرد و قصہ خواند ‌ ‌ لیک بے معنی چو بانگ طیر ماند
نالہائے ہمچو گنگی بے زبان ‌ ‌ کرد و لیکن شد نہ زو حرفی بیان
بانگ کردم گنگ وش چندانکہ من ‌ ‌ گفتم و ناگفتہ ماند آخر سخن
سرّ جان کے آید آخر بر زبان ‌ ‌ خود شود آگاہ مرد زندہ جان
انچہ اندر سینہ بُد در سینہ ماند ‌ ‌ ناطقہ ہر چند اسپ خود دوانید
نالہا کردم بسے لیکن چہ سود ‌ ‌ سرّ جان کے پردہ از رخ برکشود
کرد ظاہر بیقراری ہائے خود ‌ ‌ نالہا و آہ و زاری ہائے خود
لیک در آخر بحیرت گشت جفت ‌ ‌ کس چہ گوید زانچہ می ناید بگفت
شرح آن چیزے کہ از گفتن برونست ‌ ‌ دم زدن در [illegible] نیست
عقل حیران است در اسرار او ‌ ‌ جان شدہ مبہوت اندر کار او
نیست کس را بار در ایوانِ او ‌ ‌ غیر حیرت جملہ سرگردانِ او
عقل و علم و قیل و قال اندر سکوت ‌ ‌ بالحق سبحانہ حیّ لا یموت
بس کنم دیگر نگویم زین کلام ‌ ‌ زانکہ نطق اینجاست عاجز والسّلام

تاریخ اتمام مثنوی ہذا روز جمعہ تاریخ نہم ماہ ربیع الاول سنہ ۱۳ھ

مثنوی آة الجمال

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

ای سرّ ازل بگو تو چونی / وصفیکه کنم ازان برونی
از دیدهٔ عقلها نهانی / لیکن تو ز مهر تر عیانی
جز نام تو در جهان نشان نه / چون تو بجهان کسے عیان نه
چون جان که ز دیدها نهانست / وز ذات چو مهر در عیانست
با اینهمه قرب لیک دوری / پنهان تو ز شدّت ظهوری
ز ادراک و ز فهم ما برونی / در خویش ندانمت که چونی
دل شیفته از تو جان شده دنگ / معلوم نشد که چونی ای شنگ
در روح زدی تو شعله چون طور / پیش تو چراغ عقل بے نور
آئی بسریر دل نشینی / خوش خوش بنشیں که نازنینی
جان و دل ما فدائے رویت / عمریست که دارم آرزویت
خندان گلِ باغ لایزالی / آرایشِ حسن و بر جمالی
جان و دل ماست مست از تو / بل هستیٔ ماست هست از تو

تا اندیشهٔ من تو سر برآری — طرفه صنمی عجب نگاری
آئینهٔ ز حسن بر گزینی — در روی ز جمال خویش بینی
بینی رخ خود کنی تماشا — سرّ عجب است کار جانها
بر هر که ز حسن خود نمائی — یکبار ز هستیش ربائی
پنهان تو بصورت خیالی — دانم که تو عین هر جمالی
لیلی است نهان بشکل مجنون — یا صورت چون گرفت بیچون
آمر شده زیر امر پنهان — تنها همه ظاهر و نهان جان
تو بحری و فکر موجت آمد — تو شاه و خیال فوجت آمد
عکس رخ تو هر آنچه نماید — در آئینه خیالم آید
پس این حرکت میان جانم — پنهان تو کنی و من عیانم
ذات تو مرید و ما مرادیم — تو چون قلمی و ما سوادیم
تو نائی و ما چو نالهٔ نی — ای مبدء وی معاد هر شی
در من بدمی ز عشق خود دم — می نائی تو ام و یا که آدم
پیشم بهزار غمزه آئی — با شوکت و شان دلربائی
چون وادی ایمن از درختی — یا طور نمط که سوخت رختی

روزی ز تحرّیم بر آئی
چوں کعبہ جمالِ خود نمائی

گاہے بکمال از یقینی
گاہے ز جمال نازنینی

خوش آب لباس ہر کہ خواہی
دانم بہ یقیں کہ بادشاہی

خواہی چو ز قرب خود کنی جود
در عینِ یقیں شوی تو مشہود

بوئے تو بجز یقیں نبوید
گر فکر ہزار سال پوید

در شکل یقیں بہ پیشم آئی
زاں انس بروح و دل فزائی

دیوانہ کنی و مست سازی
با جان شکستہ عشق بازی

جانم بفدائے غمزہ ات باد
شادم بہ ہوائے عشق تو شاد

ہر غمزۂ تو حیات جانست
ہر عشوہ نشاط ایں روانست

ای راحتِ روح و نور جانم
حسن تو تجلّیِ عیانم

آئی چو بدل سرور بخشی
آئی چو بدیدہ نور بخشی

آئی بخیال شکل ہستی
بخشی بعدم ہزار ہستی

آئی چو بروح مست سازی
بازی بدلم ہزار بازی

آئی چو ز راہ ایں دو گوشم
چوں نغمہ بری ہزار ہوشم

از دیدہ چو حسن چوں در آئی
صد باب طرب بدل کشائی

گل سرخ

ای سرِّ وجود و دلنوازی   وی مهر سپهر عشق بازی

تو جانی و یا حیات جانی   یا عمر بقای جاودانی

تو خوبی حسن و جسم جانها   تو فرّ و شرف پئے روانها

تو علمی و ما ظلالِ اوئیم   تو روحی و ما خیالِ اوئیم

تو حسن و جمال و ما چو جسمیم   تو اصل وجود و ما چو اسمیم

تو مایهٔ بلبلی و مشقی   معشوقی و عاشقی و عشقی

ای خوبی و حسن هر جمالے   وی جاه و جلال هر کمالے

ای دولتِ جان ما غریبان   وی بخت بلند بے نصیبان

ای رحمتِ عام و جود وافر   بر مومن و فاسق و بکافر

از سرِّ تو جان کشاد دارد   در عشق تو صد مراد دارد

با عشق تو نسبت است جان را   چندانکه بود تن و روان را

جانم چو تن است و عشق جانست   عشقِ تو درون جان نهانست

جان آمده از برای عشق است   فرخنده هوا هوای عشق است

شد خانهٔ تو هوای جانم   مخمور مشاهده از آنم

ابر اگوهرِ بے بها درین گرد   افلاک ز خاک سر بر آورد

از قوت باده گر در قصان | بالله که درین کسی است پنهان
پس این همه شورش و جنونم | از تست که من ازان نبودم
صد فتنه و صد جنون بجانست | در دست توام پس این ازانست
از عشق تو پر جنون است جانم | شوریده سر و خراب ازانم
پرسی از من بگو تو چونی | چون مست و خراب و پرجنونی
از عشق به پرس حالم ایدوست | نی شرح زبان چو شرح خود اوست
نور تو چو آفتاب رخشان | ذات تو برای تست برهان
تو مهری و عقلها چو انجم | شد تابش نجم پیش خور گم
برقی چو ز عشق برفروزد | زان خرمن عقل جمله سوزد
ای پرده در وقار جانم | وی راه زن قرار جانم
ای شعله زن دل فسرده | وی آب حیات جان مرده
ای عیسی روح عشق نامست | مست است جهان جهان ز جامست
مست است روان ز بوی مستت | جام مستی است خود بدستت
از مستی تو چنانم امروز | کز غیر و ز خود ندانم امروز
گر فکر کنم بفکر نائی | کین خود تو توئی و با که نائی

همهوتم و غیر حیدتم نه / در عشق ز ننگ و غیر تم نه

عشق از همه ها فراغ بخشد / دردی و غمی و داغ بخشد

چون حضرتِ عشق رخ نماید / زنگار خیالها زداید

جز خویش نه غیر را گذارد / فرصت ندهد که سر بخارد

ای از تو مرا فراغ کم باد / بی یاد تو هستیم عدم باد

چون سوی تو یکدمی شتابم / از عمر نصیب خویش یابم

ای طائرِ قدس از کجائی / حکمت چه بود به تنگنائی

تو جانی و از دگر جهانی / سیمرغ فضای لامکانی

از غیب بدین جهان رسیدی / در ملک ز لامکان رسیدی

ای غیب درین جهان تو چونی / آمیخته همچو باد و خونی

با وسعتِ خود تو چون به تنگی / بیرنگی و در میان رنگی

در سینهٔ تنگ چون به گنجی / خورشیدی و در میان گنجی

این گنج خراب از تو آباد / ای طائرِ قدس دائما باد

شهباز شکار دستِ شاهی / ای از چه درین شکارگاهی

دلهای شهان شکار سازی / قربان به بازیت چه بازی

جان و دل ما شکار تو باد	میمون و مبارک است صیاد
چون مرغ دلم شکار کردی	یک درد مرا هزار کردی
ای از تو فغان بجانم افتاد	شد ملک وجود از تو برباد
غوغاست بملکت وجودم	تا آمدهٔ تو در شهودم
مستیم چو تو به پیش مائی	پستیم ز ما چو در خفائی
فرخنده دمی که با تو باشی	از مائی ما نه دل خراشی
آئی سوئے من شوم مسلمان	گبرم چو ز من شوی تو پنهان
آنیم همه آنچه تو بخواهی	الهی و باز گاه لاهی
در دست تو جان چو گوی چوگان	هر سو که تو خواهیش همی ران
چون پیش منی بخویش شادیم	پنهان چو شوی همه نکسادیم
بے روی خوش تو ناصبورم	ای مایهٔ مستی و سرورم
از طالب خود حجاب کم کن	پیش آ و وجود من عدم کن
زین سوختهٔ حجاب تا چند	عمریست که هستم آرزومند
یکبار ز رخ نقاب بردار	مستانه بهر مرا بیازار
چون من ز شراب عشق مستم	خود شیشهٔ ننگ را شکستم

جفتیم بتو نہ ننگ و غم و زد — با دیدہ چو جوی و رنگ رخ زرد
خود دست زنان و پائے کوباں — با نعرہ و ہائے و ہوئے مستاں
از عشق تو غلغل و فغانہا — آریم ز دل سوئے زبانہا
حاشا للہ نہ شرم دارم — زین رقص چو یار گشت یارم
مطرب بنواز نغمہ امروز — کز دلبر ماست بخت پیروز
ساقی قدحے دگر مدد کن — زاں مست و خراب تا ابد کن
چوں عکس بمی ز رخ نمودی — جان و دل ما ازاں ربودی
چوں من نشوم فدایت ایدوست — دارد دلِ من ہوایت ایدوست
شوق است مرا بپائے ساقی — سازیم نثار عمر باقی
ایں ملک وجودِ ملک تو باد — از عشق تو روح باد آباد
جای تو درون جانِ من باد — تو جانی و جانِ من چو تن باد
از عشق تو سینہ ام چمن باد — مہرِ تو دوائے درد من باد
جز عشق تو ہیچ غم مبادا — مہرِ تو ز سینہ کم مبادا
از سرِ تو سینہ ام چو باغ است — عشقِ تو چمن بود نہ داغ است
شاداں بکمند یار اسیریم — میریم ز غم ولی امیریم

احمدؔ چو گدائے کوئے یارم
فخر است مرا کہ شہر یارم

از گرد رہت مرا کفن باد
داغ تو چراغ گور من باد

تمت بالخیر

مثنوی مکالمہ لیلیٰ و مجنوں

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بشنو از من ای حریف رازداں
اندکے از ماجرائے درد جاں

با تو گویم شرح جور آں نگار
با دلِ پُر درد و چشمِ اشکبار

چشم می پوشد ز حالِ زارِ من
عزم دارد از پئے آزارِ من

دیدہ گریاں سینہ بریانم ازاں
روز و شب چوں شمع سوزانم ازاں

کرد اندر پنجۂ عشقم اسیر
شحنۂ بے درد و خونی سخت گیر

بیکسیٔ ما وایں جانِ حزیں
تیغ در دست است عشق اندر کمیں

آہ با من عشق بازی می کند
بہرِ قتلم ترک و تازی می کند

بہرِ خونریزیٔ ما بستہ کمر
در چہ جرمیم اے خدائے دادگر

نیست جرمِ ما بجز مہر و وفا
ہست در جلدوئ آں جور و جفا

در هلاکِ ما چه اندیشیده است
صید لاغرام چه در من دیده است

چشم من میریزد از اندیشه خوں
دستگیرم باش ای جوشِ جنوں

از من این اندیشهٔ جاں دور کن
از شرابِ عشق او مخمور کن

تا رهم از عقل دور اندیش من
تا شوم فارغ ز نوش و نیش من

جاں برافشانم به پائے آں نگار
خرم و رقصاں روم تا پائے دار

سوئے مسلخ تا روم از پاے خویش
در بغل تیغ و کفن آیم به پیش

زانکه اندر عشق هر دم مردن است
نیست مردن بلکه بازی بردن است

بوده ام من چونکه اندر عشق خام
ناله آمد بر لبِ من از سقام

از تنک ظرفی مرا چاره نبود
تا برین گفتن دهانم بر کشود

میزند از لطمه میگوید خموش
کم کن ای خام از کمیں جورم خروش

سینه تنگم زاں زبانم بر کشود
گشت ظاهر از من این گفت و شنود

لیکه میگویم برمز دیگراں
با حریفاں راز اندر دِ نهاں

پے برد خود مرد عاقل هوشیار
راه سر دو رنگ و رویم حالِ زار

کیں فغان و نالهٔ من بهر چیست
رازِ من در سینهٔ من مختفی است

ظاهر است از نالهٔ بیماریِ من
رازِ من پیدا است از زاریِ من

چوں معنی من نوائے میزنم / نالہا بہر لقائے میزنم

کاندریں الحان پنہاں روزن است / راہ زاں روزن بجانانِ من است

تا ازاں روزن بہ بینم روی دوست / کہ مرادِ جانِ مشتاقِ من اوست

ذکرِ خوباں راحتِ جان است ازیں / روح با مذکور میگردد قریں

پیشِ عاشق یادِ یار آمد مراد / زیں سماعِ صوفیاں دارد کشاد

جانِ صوفی رقصد از بانگِ سرود / سوئے جاناں زاں نوا روزن کشود

ذکرِ خوباں روح را مے پرورد / لحنِ خوش زیں پردۂ دل می زند

پس دریں پردہ حکایت میکنم / وز جفا ہایش شکایت می کنم

روزی از بہرِ تفرّج در بہار / بود لیلیٰ بر سرِ ناقہ سوار

شد بہ صحرا ناقۂ لیلےٰ رواں / در پیش مجنوں برہنہ پا دواں

رفت در باغی کہ بد رشکِ ارم / شد خراماں در چمن آں محترم

گفت ای مجنوں تو نیز اینجا بیا / چشم را بر حسن گلہا بر کشا

بنگر اندر نازنینانِ چمن / در گل و در لالہ و سرو و سمن

تا بہ بینی صنعت اللہ را / تا ازیں لشکر شناسی شاہ را

چوں بہم رفتند شاں در بوستاں / گفت با مجنوں بناز آں دلستاں

کای تو اندر عاشقی پیرِ کہن   ہستی اندر عشق مردِ ممتحن
تو چو تشنقی و خوباں ہمچو آب   کم نگردد ہیچ گاہت اضطراب
نیست سیری مر ترا خود زیں جنوں   ہر زماں عشقِ تو می گردد فزوں
سیر نبود از حسیناں جانِ تو   حسن آمد کعبہ و ایمانِ تو
ہمچو مومن کز عبادت سیر نیست   طاعتِ صد سالہ نزدش اندکیست
روز افزوں می شود سودائے عشق   کم نہ گردد ہیچ گہ دریائے عشق
آفتاب عشق نپذیرد زوال   فارغ آمد از ہبوط و از وبال
عشق نبودِ کہنہ ہرگز تا ابد   کرد پیدا عشق را تازہ صمد
خود درختِ عشق را نبود خزاں   دائما ایں پیرِ عشق آمد جواں
بل جواں بخت است چوں دُرِّ خوش آب   پیرِ صد سالہ ز عشق اندر شباب
طینتش با عشق حق کردہ خمیر   در ہزاراں سال نبود عشق پیر
بس تو اندر عشق من غم می کشی   تلخیٔ درد و بلا را می چشی
ہر زماں خوار و پریشان و خراب   سینہ سوزاں داری و دیدہ پُر آب
نے ترا باشد ز حالِ خود خبر   بے خورد نے خواب گرداں دربدر
در ہوائی من ز تو آرام رفت   وز دلِ تو فکر ننگ و نام رفت

صوفیانه فکر تعلیمت کنم — زنگ غم ها را ز جانت برکنم
یاد کن از ما که نادر حکمت است — تا رود از تو هر آنچه زحمت است
اندرین مسلک اگر پا را نهی — از تعین وز تقید وا رهی
زین کسان تو هر که را بینی حسین — در خیالِ خویش دان لیلی است این
خود مراد از حسن باشد نی که جسم — دان که این جسم را لیلی است اسم
حسن اندر ذات نفسِ واحد است — روشن از وی این همه خال و خد است
منبسط شد حسن بر اجسادِ ها — نور واحد بود بر افرادِ ها
پیش خور بنهی گر آیینه دو صد — خود نماید هم بقدر آن عدد
ذاتِ حق واحد صفت ها بیشمار — بیند عارف آن یکے را در هزار
پس تو هم این راه رو بنمودمت — عقدهٔ مشکل ترا بکشودمت
از فراقِ من اگر باشی زحیر — هر حسینی را بجائے من بگیر
پس محبت کن به او بر جائے من — تا رهد جانت ازین درد و محن
همچو من او را شمر محبوب خویش — در تمامی کار دان مطلوب خویش
فکر گر داری اگر چندین چنین — زین توهّم دار وی سوئے یقین
پیش مردم حسن من چندان نبود — لیکه عقلت گم شد و بهت ربود

تا ورا افتادی دریں رنج و ملال — که حیات تو شده بر تو وبال

بستهٔ از حسن من چندان خیال — کز هجوم غم شدی همچوں هلال

زیں تصور مشکلت آساں شود — چندگه فکر تو گر زیناں شود

وارهی از درد و باشی شادکام — فارغ و آزاد زیں رنج مدام

داد مجنوں پس ظریفانه جواب — ای دل آرامم تبارائے ثواب

از کلامت مشکلم حل میشود — کز تصور عشق مبدّل میشود

گفت قربانت شوم ای جانِ جاں — آشکارا کرده سِرِّ نهاں

من چو شاگردم مرا تو اوستا — خود بکن تا همچناں آرم بجا

تا بیاموزم هر آنچه تو کنی — تا رود از جانِ من ایں کودنی

اوستاد آرد نخستیں بر زباں — بعد ازاں شاگرد را گوید بخواں

ایں سبق را خود تو اول یاد کن — بعد ازاں از بهرِ من ارشاد کن

بر من عاشق باش و معشوقم بداں — تا بکامِ دل شوم من کامراں

چوں تو ایں اندیشه خود قایم کنی — بیخ دردِ من ز جانم بر کنی

زیں تصوّر جانِ من بکشای راه — تا رود پایم به فرق مهر و ماه

جا کنم از فخر بر چرخِ سنی — واردم زیں تیرگی و روشنی

عمرها شد کز غمت خوں میخورم | از ہجومِ عشق جامه میدرم
دردمی یابد کشائش کار من | دفع گردد جملگی آزار من
خوش چه زیں باشد اگر زینساں کنی | جمله مشکلهای من آساں کنی
وصل من خواہی و مشتاقم شوی | ہمچو من اندر پئے من تو دوی
در دلِ خود آرزوے من کنی | عاشقانه جستجوی من کنی
بر بساطِ قرب مهمانم کنی | بر سرِ پر نازِ سلطانم کنی
زاری و الحاح و لابه جاں کنی | آنچه عاشق میکند با من کنی
گفت لیلی نیست ممکن اے فضول | تا که عشق تو کند در من حلول
من که معشوقم چساں عاشق شوم | فارغم زیں درد چوں ہر بودم
حق مرا داد است ایں حسن و جمال | از ورای قوتم ہست ایں کمال
چوں ترا از عشق پیشه بوده است | سالها جانت دریں فرسوده است
از برای حسن خود جاں میدہی | شہرهٔ خلقاں شدی در ابلہی
گفت مجنوں ایں سخن از بہرِ چیست | ایں چنیں گفتن نه خود از زیرکی است
تو نمیدانی که عشقِ فتنه گر | می برد از آدمی عقل و ہنر
خود بشر مجبور میگردد ازو | رہن گردد عقل و جاں در دستِ او

تا بجانِ انبیا هم کرد اثر — پس چه باشد قوّتِ دیگر بشر

سرورِ عالم محمد مصطفی — با همه عرفان آن نور و صفا

از در عشقِ عائشه مجبور بود — از چنین علم او مگر مستور بود

با تمامی عدل با ازواج خویش — بود عشقِ عائشه از جمله بیش

تا چه آمد پیش داؤدِ نبی — هادیٔ برنا و هر پیر و صبی

با چنین فهم و فراست هم کیا — دل ربودش زن که بود از اوریا

همچنین تو در دلم بنشسته — پای من در زلف خود بربسته

چونکه عینِ حسن من دانم ترا — پس بگو بندم تصور من چرا

در حقیقت هر مقیّد مطلق است — گفت نتوانم که اسرارِ حق است

حق خبر داد است خود اندر نبی — که منم نورِ همه ارض و سما

دانهٔ هر ژاله عینِ آب بود — هست سنگی لیکه در چشم جحود

چون خیالی که ز جان پیدا شود — اندرونِ جان بهر سومی دود

باز جان ادراک آرد کان در وست — در حقیقت ناظر و منظور اوست

این تجلی ها بود از عینِ ذات — ذات ظاهر آمده اندر صفات

وان صفت بر شکلِ اشغال آمده — تا موالیدِ ثلثه سر زده

لاجرم چاره نبود از مدح و ذم	چونکه لطف و قهر هر دو شد بهم
من به عشقت گشته ام مجنون لقب	زین لقب من نیستم اندر لقب
عشق تو حق در دلم بنهاده است	از هوای خویش این دل ساده است
قوت من نیست این فعل حق است	قهر فعل او بدلها مطلق است
عشق را حق بر سرم بگماشته	سر نهادم حکم او پنداشته
فعل او را بوده ام من منفعل	گشته ام از هستیٔ خویشم خجل
هستیٔ من چیست یارب چیستم	دم زنم با خود که گویم کیستم
خواستم هر چند تا یابم نجات	لیکه جهد من همه شد ترهات
پس کرا یارا که سر تابد ازو	جان روان چو گوی پیش حکم او
عشق آمد از ازل سلطانِ جان	گوی وش جان زیر حکم صولجان
جانِ من بود ست در دستش اسیر	چاکرم او را و او ما را امیر
پس مرا بگذار اندر حال من	بر مشیت کار آمد نے به من
میروم بر وی هر آنچه حق نوشت	گشته ما را آنچنان طبع و سرشت
پیشِ قدرت لب به بند و دم مزن	خود حکیم است آن خدای ذو المنن
عینِ حکمت دان هر آنچه آرد حکیم	تو ندانی او بدان باشد علیم

نامه بر نامِ محمد شد تمام	بر جمالِ روح افزایش سلام
کم کسے شد محرم اسرارِ او	جمله عالم پرتو انوارِ او
یا رسول الله مهمانِ توایم	ریزه چینِ سفرهٔ خوان توایم
از توایم ارچه غلامِ ناکسیم	عاجز و نے مایهٔ و بس مفلسیم
لقمهٔ هم سوی ما پرتاب کن	این سگانرا سیر و هم سیراب کن
ناکسان و بےکسان را کس توئی	سوی تو آئیم ما را بس توئی
عفو کن بر ما جرائم اے جواد	ز آفرینش ذات تو آمد مراد
چون تو هستی رحمة للعالمین	سوی ما تیره درونان نیز بین
کن ز رحمت سوی ما هم یک نظر	تا بدادِ خود رسم اے دادگر
ما زیان کاریم ما را دادرس	از تو فریاد است ای فریادرس

ز احمد مسکین بتو باده سلام
بر تو و بر آل و اصحابت تمام

فقط

قصیدہ

مرآۃ الحقیقت

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مطلع

ازل سے حسن اُسکا پردہ در ہے	کرے کیا عشق جو شوریدہ سر ہے

ایضاً

جمالِ مہر سے خیرہ نظر ہے	وہ اپنے نور میں خود مستتر ہے

ایضاً

غرورِ حسن گو بیداد پر ہے	محبت اُس کی لیکن داد گر ہے

ایضاً

پری پیکر کوئی پیشِ نظر ہے	جنوں سے جسکے دل زیر و زبر ہے

ایضاً

محبت میں وہ اپنی مستتر ہے	دلِ پُردرد اُس دلبر کا گھر ہے

ایضاً

اُسی کے نور سے روشن نظر ہے
مرے آئینہ میں عکسِ قمر ہے

ایضاً

وہاں وہ حسن پنہاں جلوہ گر ہے
یہاں شوقِ محبت پردہ در ہے

ہوا ہی حسن لیلیٰ جانِ مجنوں
پری شکلِ جنوں میں مستتر ہے

محرّک حسن ہے میری جنوں کا
ہوا سے جیسے جنبش میں شجر ہے

ہمارا عشق ہے بادِ بہاری
اُسی سے گلشنِ دل سبز و تر ہے

ہے اُس کے حسن کا آئینہ عاشق
اسی میں عکس اُس کا جلوہ گر ہے

جنوں سے مجکو ہو کیونکر رہائی
کہ ایک حسنِ پری پیشِ نظر ہے

کسی سے کب چھپا رازِ محبّت
مزاجِ عشق خود ہی پردہ در ہے

جو اُن کا حسن بے پردہ نہ دیکھا
مچایا عشق نے کیوں شور و شر ہے

ہمارا عشق ہے سایہ پری کا
یہ ساری ہائے و ہو اُس کا اثر ہے

گمانی ہے پری ہستی آدم
کب اُس سے کم یہ عشقِ فتنہ گر ہے

وہ موجود اور وجود اپنا ہے موہوم
وہی عشق اب یہاں شکلِ بشر ہے

لباسِ عشق میں مستور ہے حسن
بدن میں جان جیسے مستتر ہے

ان آئینوں میں چمکا حسن اُس کا
یہ شوق خود نمائی کا اثر ہے

میں آئینہ کہوں یا نور خورشید
کہ اُس کی شان با صد کرّ و فر ہے

یہ غوغا ہے جہاں میں سب اُسی کا
جسے دیکھو وہ ایک شوریدہ سر ہے

قیامت خیز ہے وہ حسن اُس کا
کہ جس سے سب جہاں زیر و زبر ہے

غزل

جمال اُس کا مرا نور نظر ہے
اُسی کے نور سے روشن یہ گھر ہے

مرا یہ خرمنِ ہستی جلا دے
ارے او برقِ حسن اب تو کدھر ہے

میرے دلبر میری آنکھوں میں آبیٹھ
کہ تو جانِ جہاں نور نظر ہے

محبت ہو تیری یا تو ہو دل میں
یہاں اب دوسرے کا کب گذر ہے

تو اس خلوت سرائے دل میں آبیٹھ
ترا ای جانِ جاں یہ خاص گھر ہے

دماغ اپنا بسا ہے اُس کی بُو سے
کسی گل کی ہم کو کب خبر ہے

اگر دل نے نہیں دیکھا کسی کو
تو مضطر بے سبب کیوں اسقدر ہے

پری پنہاں ہے پردہ میں حیا سے
جنوں میری حیا کا پردہ در ہے

ہوا شوقِ لقا احمدؔ کو جب سے
تڑپتا مرغِ دل بے بال و پر ہے

دلِ پُر درد جو رہتا ہے بے چین	محبت کا کسی کی یہ اثر ہے
دیا مجنوں نے بوسہ پائے سگ کو	کہ اس کا کوئے لیلےٰ میں گذر ہے
وہ ہی محبوب جس میں بو ہو تیری	مشامِ جاں میں الفت مستتر ہے
تو ہی وہ جان جس کی جاں ہی جا	تو ہی وہ نور جس کا آنکھ گھر ہے
دل و دیدہ ہیں تجھ سے دونوں آباد	سرورِ دل ہی اور نورِ نظر ہے
نشاں ہی عشق حسنِ بے نشاں کا	نشاں میں بے نشانی مستتر ہے
نشیمن لامکاں ہی مرغ دل کا	یہ قالب اُس کا گویا عکس پر ہے
ہوا ہے وہ مجاز عین حقیقت	حقیقت کی طرف جو راہبر ہے
خیالِ غیرِ حق ہی نیش کژدم	رگِ جاں کو وہ مثلِ نیشتر ہے
عجب دار الاماں ہے یہ محبت	تمامی آفتوں کی ایک سپر ہے
خیالِ ماہرو ہی دل میں مہماں	منور جان کا آج اُس سے گھر ہے
خیالِ یار میں عاشق ہے فانی	بقا اُس کی اسی میں مستتر ہے
کسی کو کوئے جاناں میں ہو کیا دخل	وہاں پر سرفروشوں کا گذر ہے
مگر بازار جاں ہے اُن کا کوچہ	جدھر دیکھو متاعِ جان و سر ہے
نہ ہو کیوں جانِ عاشق محو دلبر	کہ ہر دم دل کی وہ پیش نظر ہے

دل و دیدہ میں ہے ایسا بسا وہ	کہ جیسے آنکھ میں نورِ نظر ہے
سوا اُس کے میں دیکھوں کیا کسیکو	وہی اس آنکھ کا نورِ نظر ہے

غزل

جمالِ یار ہر سو جلوہ گر ہے	وہی دل میں وہی نورِ نظر ہے
محبت نے مجھے مجنوں بنایا	مرا دل غیرتِ لیلیٰ کا گھر ہے
بسا دل میں وہ آکر صورتِ عشق	سدا آنکھ میں مثلِ نظر ہے
مری ہستی حباب اور وہ ہی دریا	مرا دل ہے صدف اور وہ گہر ہے
ہماری بیکلی کو کون جانے	کسی کے درد کی کس کو خبر ہے
مری ہستی میں ایسا ہی وہ پنہاں	کہ جیسے رات میں نورِ سحر ہے
ہی اُس کا حسن عینِ ہستی عشق	کہ جیسے مہر ہستی قمر ہے
نہالِ عشق کو بے حق نہ سمجھو	وہ ایک وادیٔ ایمن کا شجر ہے

خبر دیتا ہے خورشیدِ احدی
جمالِ احمدی نورِ سحر ہے

مطلع

وہ خورشیدِ تجلّی جلوہ گر ہے | شعاعِ حسن سے خیرہ نظر ہے

ایضاً

جمالِ اُس کا جو نورِ ہر نظر ہے | اُسی کے نور سے روشن بصر ہے
جمال اُس کا بروں از حد و تعریف | وہ کب محتاج توصیفِ بشر ہے
نگہ کیونکر کرے تعریف خورشید | کہ اُس کی دید سے خیرہ نظر ہے
چھپا ہے نور میں اپنے وہ ایسا | کہ چشمِ مدرکہ افگندہ سر ہے
ہی حامد وہی محمود اپنا | اُسی کی حمد اُس سے خوبتر ہے
کرے ممکن وہ کیا واجب کی تعریف | کہ عقلِ حادث اس جا خیرہ سر ہے
وہ ذاتِ محض اور وہ ہستیٔ صرف | کہ بے مثل و نظیر و پاک تر ہے
بایں نزہت ظہور اُس کا ہے بیحد | بانواعِ تجلّی جلوہ گر ہے
وہ ہیں چند آئینہ با چند الوان | ہر ایک خورشید کی پیشِ نظر ہے
جمالِ مہر ہر اک آئینہ میں | برنگِ آب گینہ جلوہ گر ہے
ہے اپنی ذات میں خورشید واحد | ہر آئینہ میں عکس اُس کا دگر ہے
حقیقت سب کی ہی بیشک وہ ہستی | اُسی ہستی سے عالم جلوہ گر ہے
ہی مظہر اُس کی ہر شے اور وہ باطن | تمامی خلق کا جو خشک و تر ہے

ہی اُس سے ہر وجود اور اُس پر قائم
یہ جو ارض و سما جن و بشر ہے

غلط ہے یہ کہ بے ہستیٔ مطلق
وجود اشیا کا اپنی ذات پر ہے

جو ظاہر ہے اُسی سے ہی نمایاں
کہ جو باطن ہے اُس سے مستتر ہے

اُسی ہستی سے ہی ہستیٔ عالم
وجود ان سب کا قائم ذات پر ہے

بانواع تجلّی ہے جو اظہار
تو چشم بد رکہ بھی کور و کر ہے

کرے ادراک حادث جو وہ حادث
کہ حادث خود ہے حادث کی نظر ہے

نہ اُس کی کنہ کو یہ عقل پہنچے
خرد از خویش رفتہ خیرہ سر ہے

ہے سریاں اُس کا ذاتِ جملہ شے میں
احاطہ اُس کا موجودات پر ہے

وجود اُس کا ہی عینِ ذات عالم
تمام اعیان میں وہ جلوہ گر ہے

ان اشیاء کا تعقل علم حق میں
یہی اعیان ثابت مشتہر ہے

حقیقت میں ہی علم حق کا سایہ
یہ اظہار و بطوں میں جسقدر ہے

ظہور اپنے سے اول جملہ عالم
اُسی کی ذات میں بس مستتر ہے

یہ عینِ ذات تھا ما قبل اُس کے
کہ جس کا نام عالم مشتہر ہے

یہاں پر حق ہے عینِ ذات عالم
وہاں پر خلق حق میں مستتر ہے

ظہورِ ذاتِ حق ہی جملہ اشیا
بطون اُن کا وہی یزدان پہ ہے

یہی ثابت ہی نزدِ اہلِ تحقیق	کہ اول جو کہ ادراکِ بصر ہے
ہر ایک ماشے ہیں جو دیکھو وقت ادراک	وہی ہستیٔ مطلق جلوہ گر ہے
وجودِ شے اُسی کے واسطے سے	نظر بازی میں منظورِ نظر ہے
بہ مثلِ نور در الوان و اشکال	وہ اول ویج ادراکِ بصر ہے
پھر اُس کے واسطے سے جرمِ ہشیار	جو دیکھو تو محیط اُن پر نظر ہے

مطلع

برنگِ حسن ہر سو جلوہ گر ہے	بہ شکلِ عشق خود ہی پردہ در ہے

ایضاً

کمالِ حسن عاشق عشق پر ہے	کہ وہ آئینہ ہے اُس پر نظر ہے
وہ خود مشتاقِ آئینہ کا تھا حسن	تماشا اپنا منظورِ نظر ہے
نہیں ممکن کوئی دیکھے رخ اپنا	کہ اپنی آنکھ سے رخ مستتر ہے
تو رغبت آئینہ کی پیش آئے	موانع دید کا وہ پردہ در ہے
وہ آئینہ ہو جامع ہر صفت کا	عیاں اُس پر ہو جو کچھ مستتر ہی
تمامی شان کا ہو وہ نمونہ	کہ عکسِ حسن اُس میں جلوہ گر ہے

جہاں کو اُس نے اک صورت بنایا
مگر بے روح کی وہ ایک صور ہے

جلا اُس میں تماشے کی نہ تھی کچھ
صفائی کی جگہ گویا کدر ہے

تمامی امر کا مرجع ہے وہ ذات
اُسی کی سب قضا ہے اور قدر ہے

اُسی سے ہی بدایت اور نہایت
اُسی سے یہ معادِ خیر و شر ہے

پھر آدم کو ایک آئینہ بنایا
اُسی کا عکس اُس میں جلوہ گر ہے

بنا وہ خلق میں اک روح عالم
جہاں اُس کا مثالِ پاؤ سر ہے

ملک گویا ہیں ایک اعضار جسمی
کہ جیسے جسم میں سمع و بصر ہے

تمامی جمع کونی و الٰہی
ہو شامل جس کی وہ ذاتِ بشر ہے

بنا حق کا خلیفہ اس لیے وہ
صفت حق کی سب اُسمیں جلوہ گر ہے

یہ جمعیت خلیفہ کا ہے خلعت
یہ خاص انعام حق انسان پہ ہے

ہوا جامع تمامی کون و حق کا
بنا موصوف دونوں کا بشر ہے

یہ دونوں یدِ قدرت ہیں خدا کے
خمیر اُس کا اُسی کے ہاتھ پر ہے

کہا اُس نے تری سمع و بصر ہوں
مجھی سے تیری جنبش سر بسر ہے

یہ مجموعی ظہور اُس کا ہے ایسا
نہ مثل اُس کے کوئی شانِ دگر ہے

بجز آدم ہوا فائز نہ کوئی
پھر اُس منصب پہ جس پہ یہ بشر ہے

غلیفہ متجلی ہے نورِ حق سے | کہ جیسے مہر سے تاباں قمر ہے
جوارح کو مدد ہے روح سے سب | خیال و علم و سمع و بصر ہے

مطلع

منور اُس سے سب عقل و ہنر ہے | یہ سب قائم اُسی کی ذات پر ہے

ایضاً

صفت کا نور یہ سب جلوہ گر ہے | کہ روشن جس سے یہ قلبِ بشر ہے
ہو جیسے شمع سے فانوس روشن | خیال اُس نور سے یوں جلوہ گر ہے
خیال آلہ ہے وصفِ نور کا یوں | ہوا کا جس طرح آلہ شجر ہے
ترے دلکو عطا کرتا ہے جو غیب | خیال اُس چیز کی لاتا خبر ہے
جہانِ غیب سے سوئے شہادت | یہی قاصد یہی پیغامبر ہے
خدا سے جسقدر ہے وحی و الہام | خیال اُس علم کو لاتا ادھر ہے
درخت علم حق ہی اور جہاں ہیں | خدا کے علم کا سایہ بشر ہے
جسے رویائے صادق ہو اور الہام | وہ سالک محوِ حق میں بیشتر ہے
نثارِ حق ہے جملہ وقت صوفی | وہ حظِ وقت و حق سے بہرہ ور ہے

بڑی دولت ہی استغراقِ حق میں
کہ وہاں جز حق نہ اوصافِ بشر ہے

مبرّا ہو اگر دل وسوسہ سے
تو خوابِ صادقہ آتا نظر ہے

دلِ صافی ہے گویا لوحِ محفوظ
جمالِ غیب اُس میں جلوہ گر ہے

وجودِ آدمی ہے سرِّ ایزد
اور ایک اسرارِ حق جانِ بشر ہے

حجاب اُٹھ جائے گر جانِ بشر سے
تو عیسیٰ دم ہر اک جانِ بشر ہے

منور ہے جو دل انوارِ حق سے
یہ سب زیبا اُسی کی ذات پر ہے

مجلّیٰ اُس کی ہیں شکلِ خیالات
منور اُس کی سب سمع و بصر ہے

بشر ہیں سب اسیرِ وقت و خاطر
حقیقت اُس کی خود یزدان پر ہے

جو اول منبسط ہے نور اُس پہ
خیال اُس کا بھی روشن چوں قمر ہے

جہاں ہوتی ہے واردہ وحی والہام
وہاں گم کردہ ہر حسِّ بشر ہے

پھر اس حس کی طرف جب وہ کرے عود
خیال اُس امر کی لاتا خبر ہے

جہاں اک خواب اور انساں ہی نائم
حدیثِ مصطفےٰ سے یہ خبر ہے

یہ جو کچھ دیکھتا ہے صورتِ خواب
جہاں شکلِ خیال آتا نظر ہے

ہوا حاضر ملک پیشِ پیمبر
متشکّل ہو کے با شکلِ بشر ہے

وہ اک شکلِ خیالی تھا نہ آدم
وہی جانے کہ جو اہلِ نظر ہے

کہا حضرت نے ہی روح الامیں یہ — لباسِ جسم میں جو مستتر ہے
وہ جسمِ آدمی سایہ تھا اُس کا — کہ جس میں جبرئیل اب جلوہ گر ہے
یہی نسبت ہی عالم کو خدا سے — کہ جیسے سایہ ہمراہِ بشر ہے
اسی نسبت سے ظلِّ حق ہے عالم — ظہورِ ظل بقائے شخص پر ہے
اُسی کی ہے طرف ہر امر راجع — اُسی سے با ہنر اور بے ہنر ہے
یہ کب ہی غیر اُس کی اُس کا سایہ — جدا اک شخص سے ظلِ بشر ہے
جہاں سے نام ظل کیونکہ ہو زائل — کہ وہ اعیان سے سب جلوہ گر ہے
وہ ہی اعیانِ عالم حق کا یوں ظل — عیاں جس طرح سے ظلِّ شجر ہے
تمامی کون ہی اک امر وہمی — خیال اندر خیال اب جلوہ گر ہے
وجود اپنا نہیں ہے یہ جہاں کا — نمایاں دوسرے کا یہ اثر ہے
جدائی ہے محال اس سایہ کو اب — شجر سے کیونکہ وہ ظلِّ شجر ہے
خدا کو ایسے ہی ظل سے ہی نسبت — زجاج ایک شمع سے بس جلوہ گر ہے
ہے ذاتِ حق مثالِ جلوۂ شمع — وہ ایک فانوس میں جو مستتر ہے
مگر مانندِ رنگِ آبگینہ — نمایاں شمع رنگیں در نظر ہے
وہ اپنی ذات میں ہی نور سادہ — مگر یہاں آبگینہ پر نظر ہے

ہوا جب عقل کو یہ امر تحقیق
خیال اندر خیال اب ہی جہاں سب
وجودِ حق وہی اللہ ہے عین
حقیقت میں ہی وہ سب کی ہویت
جو شی خالی ہی حق سے وہ ہی باطل
تمام اعداد میں دائم ہے واحد
حقیقت میں ہے واحد آپ دیبا
زمین و آسماں کا ہی وہی نور
اُسی کے اسم ہیں اسماء اشیا
کہ جیسے جان کا تو نے سنا نام
سمجھتا ہے جو تو اپنے کو دانا
جمالِ جاں بدن پر کب ہی ظاہر
تو اپنی جان کو پہچان پہلے
خدا ہی سے یہ سب عالم ہے قائم
اُسی سے ہے بقائے جملہ عالم

تو سب عالم خیالی ایک صور ہے
ہماری آنکھ میں جو جلوہ گر ہے
وہی واحد وہی وہاب و بر ہے
یہی ثابت بنزد اہلِ نظر ہے
مصدّق اس کا خود خیرا لبشر ہے
کہ جیوں ہر عضو میں جانِ بشر ہے
تغذّی میں وہ ہر قطرہ دگر ہے
خدا ہی اسکی خود دیتا خبر ہے
ان اسموں میں مسمی مستتر ہے
حقیقت سے تو اس کی کور و کر ہے
بیاں کر جان کیسی ہے کدھر ہے
جمالِ چشم کب آتا نظر ہے
خدا کی معرفت پھر سہل تر ہے
کہ جیسے جان سے زندہ بشر ہے
اُسی کے نور سے روشن یہ گھر ہے

عیاں جس دم ہوا خورشید کا نور — تو تابندہ ہر اک دیوار و در ہے
حسینوں کو ملا ہے عاریت حسن — ان آئینوں میں وہ خود جلوہ گر ہے
وہی بحرِ عطا ہے اور فیّاض — وہی سب کی حیاتِ تازہ تر ہے
بنی ہر لحظہ ہے یہ عمر اپنی — نیا ہر دم یہ سب علم و نظر ہے
ہر اک دم میں نیا ہی فیض اُس کا — نیا عالم نیا سمع و بصر ہے
ہر اک شے جس گھڑی ہوتی ہی معدوم — وہیں موجود مثل اُس کے دگر ہے
جہاں معدومئ شے ہے مقرر — وجود ایک دوسرا واں جلوہ گر ہے
تو نورِ شمع کو دیکھے ہے قائم — وہ ہر دم اُس میں اک شعلہ دگر ہی
بہر دم ہے نئی اُس کی تجلّی — بہر آں اُس کی اک شانِ دگر ہی
رواں ہی بحرِ تجدیداتِ امثال — یہاں ہر دم اُٹھاتی موج سر ہے
نیا ہر وقت ہے یہ جملہ عالم — نئے امثال و نیرنگ و صور ہے
ذرا باطن میں اپنی فکر کر دیکھ — نیا ہر دم نیا سمع و بصر ہے
بہر آں اُس میں پیدا ہی نیا رنگ — نئی صورت وہیں پر جلوہ گر ہے
ابھی ایک شکل آئی اور ہوئی گم — بہر لحظہ نئی واں ایک صور ہے
ہی سب عالم کو یوں تجدید ہر دم — بہر آں اُس کا اک رنگِ دگر ہے

مطلع

نشانِ خاص ایزد بوالبشر ہے ۔۔۔ کہ جس کا حق بنا سمع و بصر ہے
تمام اسماء اشیا اُسمیں ہیں درج ۔۔۔ عجائب یہ خزینہ پُر گہر ہے
تمامی صنعتوں کا ہے وہ مبدع ۔۔۔ اُسی سے ہے جو کچھ علم و ہنر ہے
ہوئی پیدا جو حوّا بوالبشر ہے ۔۔۔ کہ تولیدِ پسر جوں از پدر ہے
بعینہ مثل آدم تھی وہ حوّا ۔۔۔ تمامی اُس میں وصفِ بوالبشر ہے
تو کر فکر اور طبیعت کو ذرا دیکھ ۔۔۔ کہ اُس میں مندرج کیا کیا ہنر ہے
ہزار اُس میں سے پیدا صورتیں ہوں ۔۔۔ مگر کیا اُس کا نقصان و ضرر ہے
نہ نہ اندہے عدم اظہار سے وہ ۔۔۔ عجب یہ قلزمِ جانِ بشر ہے
وہ جو کچھ ہو رہا ہے اُس سے ظاہر ۔۔۔ اُسی کی شکل ہے اُس کی صور ہے
نمونہ ہے وہ اوصافِ خدا کا ۔۔۔ تمامی وصف جو سمع و بصر ہے
نشانِ حق ہی انفس اور آفاق ۔۔۔ یہ اُسکی وصف کی دینا خبر ہے
پڑا ہے گرچہ اسفل میں یہ آدم ۔۔۔ سب علویات اس میں مستتر ہے
عجب ناسوت مجموعہ ہے سب کا ۔۔۔ علو و سفل اور جو خشک و تر ہے

بنا عنصر تمامی بیخ افلاک — اسی جز سے عیاں سارا شجر ہے
فلک کو نشو ہے عنصر سے حاصل — یہ علوی اُم سفلی کا پسر ہے
دخان عنصری سے ہیں یہ افلاک — یہ حق قرآن میں دیتا خبر ہے
محالِ ہفت کوکب اُن کی ارواح — عناصر سے یہ سب کچھ جلوہ گر ہے
دخانِ عنصری سے سب ہیں ناشی — ملایک ہفت چرخ اور جو صور ہے
ہے آیاتِ خدا انفس اور آفاق — نشانِ حق یہ ان میں جلوہ گر ہے
ہے عرفانِ خدا کا حصر اس پر — وجودِ آدمی گو مختصر ہے
تو ہی حجت ہے ہمکو من عرف کی — یہ دیتا مخبرِ صادق خبر ہے
شناسا اپنا عارف ہے خدا کا — یہ آیاتِ خدا انفس بشر ہے
ہوا پیدا یہ آدم صورتِ حق — نہ صورت کیا یہی سمع و بصر ہے
صفاتِ حق نشانِ ذات بھری — وہی تو ذات کی دیتی خبر ہے
حقیقت سے گر اپنی ہو تو آگاہ — محقق ہے تو اور صاحب ہنر ہی
عیاں تجھپر ہو گر یہ جوہرِ جال — یقیں ہو تجھکو دل کا اِن گھر ہے
محقق سے جو ہوتا خرقِ عادات — کمال اُس کے یقیں کا یہ اثر ہے
یقیں سے ہے تصرف مردِ حق کا — یقیں ہر قدر ایمانِ بشر ہے

جو آدم میں نہاں ہی جوہرِ ذات
بقدرِ علم و تحقیق و یقیں کی
مراد انسان سے ہی جوہرِ ذات
کھلا جس شخص پر جو ہر نہ اپنا
مخاطب اپنا ہے وہ جوہرِ ذات
منقش دیکھتا ہے تو جو تمثال
کہ مَنْ مَاتَ فَقَدْ قَامَ قِیَامَتُہٗ
جو تو معدوم ہے عالم ہی معدوم
ترا عالم ہے تیرے علم کی شکل
تو جیسے خواب میں ہے دیکھتا غیر
تو بیداری میں ایسا ہی سمجھ لے
تری ہستی اگر فانیِ حق ہو
شہودِ حق اگر ہو علم جاں میں
تجلّی حق کرے شانِ یقیں میں
تو دیکھے حق کو پھر چشمِ یقیں سے

وہ منبع فیضِ حق کا بسر ہی
محقق قادر اپنے فعل پر ہے
نہ وہ جو شخص رکھتا ریش و سر ہے
وہ اس عالم میں حیواں سے بتر ہے
کہ جس میں منزوی علم و ہنر ہے
وہ تیرا نقش ہے تیری صور ہے
حدیثِ حضرتِ خیر البشر ہے
جو تو موجود عالم جلوہ گر ہے
تمثّل ہے ترا تیری نظر ہے
وہ تیرے علم کی شکل و صور ہے
یہ عالَم علمِ عالِم کا اثر ہے
معیّت حق کی ہی پھر تو جدھر ہے
تو حق ہے پھر ترا سمع و بصر ہے
تری جاں پر یہ حالِ معتبر ہے
یہی اربابِ معنی کی نظر ہے

عطا حق سمجھ عین الیقیں کو ‏— وہی معطی وہی وہّاب و رب ہے

خواص اُس کا ہی پھر احیائی اموات ‏— یہی قربِ نوافل کا اثر ہے

ہے وصفِ روح یہ جسکو کرے مس ‏— وہیں زندہ ہو گرچہ وہ حجر ہے

حقیقت میں یہ اثمارِ یقیں ہیں ‏— وہی جانے جسے اسکی خبر ہے

نہ پہنچا تو اگر عین الیقیں تک ‏— تو یہ وہم اُس جگہ کیا کارگر ہے

یقینِ صرف ہی کشفِ حقیقت ‏— نہ عقل و وہم کا اُس جا گذر ہے

شہودِ حق کو تو عین الیقیں جان ‏— بصیرت کیا ہے ہی دل کی بصر ہے

صفاتِ روح اور اُس کی جوارح ‏— ارادہ اور یہی سمع و بصر ہے

جو اول روح مبدع ہے صفت کا ‏— صفات اُس سے تمامی جلوہ گر ہے

محرک روح ہی ہر ایک صفت کی ‏— اُسی سے سب کو جنبش سر بسر ہے

صفت سے فعل کی تولید ہی یوں ‏— تولد رات سے جیسے سحر ہے

ہے آلہ فعل کا ناسوت کلّی ‏— عیاں اُس سے یہ سب نفع و ضرر ہے

مقدّم سب کا ہے علم و ارادہ ‏— صفت سے جو کہ یہ سمع و بصر ہے

لقب ہے علمِ مجمل کا ارادہ ‏— مفصل وہ خیالِ خیر و شر ہے

خیال اعضا میں کرتا ہے سرایت ‏— اُسی سے فعل کا ظاہر اثر ہے

جوارح اُس کے ہیں تحتِ حکومت — تمامی جسم میں جو پائے مہرہ ہے
عیاں ہے جان سے شکلِ خیالی — کہ جیسے بیج سے پیدا شجر ہے
متشکل ہے وہ ملکِ بے صور میں — مثال اُس کا لقب یہ مشتہر ہے
خیال و جاں ہیں مثلِ آب اور برف — اُسی پانی کی یہ شکلِ دگر ہے
وہ پیدا جان سے لیکن ہے جاں میں — محیط اُس شکل کی جانِ بشر ہے
عیاں صورت ہوئی بے صورتی میں — معادن اُس کا ملکِ بے صور ہے
خیال ایک فعل ہے اس جان کا خاص — نمود اُس سے اُسی میں جلوہ گر ہے
ظہورِ جاں ہے بیشک جسم سارا — وہ جو کچھ اُس میں از پا تا بسر ہے
وجودِ کون کی نشاۃ کو تو دیکھ — اگر ذی عقل و مردِ ذی ہنر ہے
فراست سے ہی ہوتا مردِ فائز — حقایق پر جو اُس سے مستتر ہے
ارادہ میں ترے ہو کوئی مضموں — وہ علمِ نحو سے ہے یا جفر ہے
وجود اُس کا ہے مجمل علمِ جاں میں — ابھی تفصیل اُس کی مستتر ہے
خیالِ دل میں ہوتی ہیں مفصّل — مضامیں اُس کی جو کچھ خیر و شر ہے
کتابت حرف کی کوئی کرے گر — عیاں جسم اُس کا اب پیشِ نظر ہے
مجسم ہو گیا آکر یہاں وہ — عجب ناسوت ایک کانِ گہر ہے

کتابت میں ہی کاتب کی ہویّت | لباسِ حرف میں وہ مستتر ہے
ہوا محسوس شکل حرف میں پھر | عیاں وہ ہو گیا جو مستتر ہے
تو سب عالم کو ایسا ہی سمجھ لے | ارادہ حق سے یہ سب جلوہ گر ہے
یہ سب عالم ہی علمِ حق کی صورت | اسی کی یہ قضا ہے اور قدر ہے
معاد و مبدع ان سب کا ہی وہ حق | فنا اس میں اسی سے جلوہ گر ہے
صفات و فعل سے ظاہر ہی عالم | وجود ان سب کا قائم ذات پر ہے
نہاں ہی بیج اور ظاہر گل و شاخ | اسی جڑ سے یہ سب تخم و ثمر ہے
مثالِ بیج ہی وہ قدس لاہوت | تجلی اس کی جبروت ایک شجر ہے
بسانِ گل ہے وہ انوارِ ملکوت | اسی جبروت کا اک برگ تر ہے
وہ کیا ہی جسکو تم کہتے ہو ناسوت | گلِ لاہوت کا وہ ایک ثمر ہے
موالیدِ ثلاثہ ہے یہ ناسوت | وہ حیوان و نباتات اور حجر ہے
مثالِ تخم ہے انسان کامل | نہاں اس تخم میں سارا شجر ہے

مطلع

شجر سے آشکارا یہ ثمر ہے | ثمر ہی میں نہاں وہ کل شجر ہے

ہے ان سب کا لقب حضرات خمسہ
یہ حق سے ہیں حق ان میں جلوہ گر ہے
جو خامس ہے وہ جامع ہی سبھی کا
درخت کون کا برگ و ثمر ہے
یہ جملہ وصف کوئی و آگہی
ہوا ان سب کا جامع یہ بشر ہے

مطلع

اسی سے یہ خلیفہ مشتہر ہے
یہ سب انعام خاص حق ور ہے
ہوا ہے یہ خلیفہ روح عالم
اور اشیا اُس کی مثل پا و سر ہے
یہ ذات پاک ہے ختم الرسل کی
کہ جس کا عقل کل دربان در ہے
جمال اُس کا ہی مقناطیس ارواح
جہاں قربان اُس کی گرد سر ہے
ہوئی تکمیل ختم الانبیا پر
وہ مرکز دائرہ کا دور پر ہے
پھر اُس کے بعد جو نائب ہی اُسکا
علی سے ہے کہ وہ نسل عمر ہے
قدم اُس کا نبی کے ہے قدم پر
خدا کی راہ کا وہ راہبر ہے
مظاہر بعض اسم حق کی ہی خلق
تمامی اسم کا مظہر بشر ہے
ہے آدم مظہر کامل خدا کا
اسی سے قرب اس کو بیشتر ہے
نہ تھا گر نور حق آدم میں پنہاں
تو مسجود ملک پھر کیوں بشر ہے

مطلع

جہاں طیران و سیراں یہ بشر ہے ۔۔۔ سمیٹے اُس جگہ جبریل پر ہے

خلیفہ حق کا ہے سب خلق میں وہ ۔۔۔ اُسی کے تاج عزت زیب سر ہے

جہاں میں منبسط ہے روح اُس کی ۔۔۔ اور اشیاء مثل اعضاء بشر ہے

ارادہ فعل کا کرتی ہے جب روح ۔۔۔ بجالائے یہ کار پا و سر ہے

جہاں اُس کا ہوا تختِ حکومت ۔۔۔ یہ تسخیرِ خلیفہ کا اثر ہے

حکومت ہی دلوں پر اہلِ حق کو ۔۔۔ کہ اُن کے ہاتھ میں نفع و ضرر ہے

امانت حق نے کی ظاہر سبھوں پر ۔۔۔ کہ لے اُس کو جسے حق پر نظر ہے

کسی سے کب اُٹھا بارِ امانت ۔۔۔ قوی دل آدمِ خستہ جگر ہے

کرے جو وصف اُس کا ہی بجا سب ۔۔۔ یہ حق کے باغ صنعت کا ثمر ہے

عجب با وصف ایں جملہ کمالات ۔۔۔ بنا مفلس تو پھرتا در بدر ہے

مطلع

تجھے کب اس شرافت کی خبر ہے ۔۔۔ کہ تو حق کے خلیفہ کا پسر ہے

نہ افگندہ خلیفہ کا ہو فرزند — کہاں ہے تو کہاں علم پدر ہے
کریں سجدہ ملک جس کے پدر کو — مسخر دیو کا اس کا پسر ہے
تو کر ہو طبیعت کو مسخر — سلیماں کا اگر تخت جگر ہے
تو اپنے باپ کی مسند پہ جا بیٹھ — تری زیر حکومت بحر و بر ہے
دلیرانہ تو کر صید طبیعت — نہ بن روباہ تو تو شیر نر ہے
غنیمت اپنے اس جینے کو تو جان — کہ ہر اک دم ترا مثل گہر ہے
نہ کر ضائع تو اس کو غیر حق میں — اگر تو ہوشمند و باخبر ہے
نہ ہو تابع ہوا کا مثل حیواں — تو ہی انسان تو کب گاؤ خر ہے
شرف سب پہ ہے آدم کو اسی سے — کہ وہ رکھتا تمیز خیر و شر ہے
مدد تجھکو نہ دے جو اس کو کر ترک — یہ قول مصطفےٰ خیر البشر ہے
ہوا ہے جو طبیعت کا تو بندہ — تو مشرک ہی خدا سے دور تر ہے
ترے دلمیں جو میل غیر حق ہو — یہ شرک معنوی ہے پر ضرر ہے
الٰہی کر مجھے غرق محبت — نہ جانوں میں جہاں کیا ہی کدھر ہے
محبت ہی سبب قرب خدا کا — نہ ہو جسمیں محبت گاؤ خر ہے
محبت ہی جلا مرآت دل کی — محبت صیقل جان بشر ہے

محبت خاص ہے آدم کا جوہر
نہ ہو تو رنگ آئینہ کدر ہے

محبت سے ہی روشن خاک آدم
محبت نور جانِ ہر بشر ہے

اگر محبوب تیرا ہے خط و خال
تو وہ از بہرِ دل ایک نیشتر ہے

مگر وہ بھی رہا کرتی ہے دل کو
خلش وسواس سے جو پُر ضرر ہے

یہی دَلّالہ ہے وصلِ خدا کی
یہی معراج جانِ ہر بشر ہے

عطائے خاص حق ہے یہ محبت
حصول اس کا نہ از کسبِ بشر ہے

محبت نور ہی خورشید حق کا
شبِ ہجراں کی احمدؔ یہ سحر ہے

تمام شد

۷۸۶

غزلیات اردو

جلوۂ جاناں سے روشن دل کا خلوت خانہ تھا
شمع تھا حسنِ پری اور مرغِ دل پروانہ تھا

عاشقِ شوریدہ سر کو کب ہی رسوائی کا غم
جو نہ دیوانہ ہوا اس عشق میں دیوانہ تھا

دین و دل کو کر چکے تھے صنم پر ہم فدا
کعبۂ جاں اپنا طاقِ ابروئے جانانہ تھا

عشق چشمِ خلق میں ہی اک وبال و کافری
آہ یہ دل کیوں بتوں کے حسن کا دیوانہ تھا

واہ ری وہ چشمِ مخمور اور نگاہِ مست یار
تھا عجب ساقی عجب مے تھی عجب پیمانہ تھا

جان فرطِ بیخودی سے محوِ بیرنگی رہی
فرقِ علم و عالمِ معلوم میں اصلانہ تھا

جس طرح آئینہ تاباں ہو جمالِ مہر سے
سینۂ احمدؔ محلِ جلوۂ جانانہ تھا

ایضاً

اک عمر سے دل زخمی تیرِ نگاہِ یار تھا
صیدِ خدنگِ ترکِ شوخ اور کشتۂ دیدار تھا

حیرت سے دل آئینہ ساں محوِ جمالِ یار تھا
عکسِ شعاعِ حسن سے اک مطلعِ انوار تھا

خیرہ تھیں آنکھیں دیکھ کر وہ طلعت خورشید وش
فرط محبت سے یہ دل آشفتہ و بیدار تھا

وہ اس کی چشم پر خمار اور وہ نگاہ مست یار
اک جام مے مستی بھرا اک ساقی سرشار تھا

وہ شاہ حسن دلبراں اور وہ مراد عاشقاں
پیدا و پنہاں مثل جاں نور دل و ابصار تھا

ای عاشق جاں سوختہ وادی ایمن کا شجر
نور جمال منتشر اس میں بہ رنگ نار تھا

جاں جل گئی مانند طور اس برق حسن یار سے
اور مثل موسیٰ دل مرا آشفتہ و بیدار تھا

تھی جاں غریق بیخودی اور محو بیرنگی تھی روح
حیرت سے دل مثل عدم گم گشتہ اسرار تھا

شوریدگان عشق کو دیر و حرم سے کام کیا
دل کعبہ و بتخانہ میں جویائے وصل یار تھا

زاہد حرم کو چھوڑ کر کل ان بتوں کے عشق میں
بیٹھا در بتخانہ پہ پہنے ہوئے زنار تھا

وہ کون ہے جو عشق میں بدنام ای احمد نہیں
منصور شور عشق سے رسوا سر بازار تھا

ایضاً

سوختہ ہوں برق حسن یار کا
کون جانے حال جان زار کا

ہم تو ان کی اک جھلک میں جل گئے
طور وش دیکھا مزا دیدار کا

عشق نے کی آ کے یہ پردہ دری
ورنہ مخفی گنج تھا اسرار کا

کعبۂ جاں جس کا روئے یار ہو
اُس کا دل قبلہ نما ہے یار کا

طلعتِ خورشید سے انجم ہیں گم
نورِ حق ہے پردہ درِ پندار کا

بیخودی سے محو نظارہ تھی روح
ذوق سے مطلع تھا دل انوار کا

جس نے دیکھی وہ تجلیٔ جمال
مثلِ موسیٰ مست تھا انوار کا

ہوں میں چشمِ مست ساقی کا خراب
ہے دلِ سرمست گھر خمار کا

جامِ مے میں عکسِ ساقی دیکھکر
مست و حیراں ہو گیا دیدار کا

جس کے سر میں ہو سرِ سودائے دوست
ہے وہ رسوا کوچہ و بازار کا

دورِ عالم ہے اُسی کے گرد سر
نورِ احمدؐ نقطہ ہے پرکار کا

ایضاً

جمال اُس کا مرا نورِ نظر ہے
اُسی کے نور سے روشن یہ گھر ہے

مرا یہ خرمنِ ہستی جلا دے
ارے او برقِ حسن اب تو کدھر ہے

مرے دل میں مری آنکھوں میں آ بیٹھ
کہ تو جانِ جہاں نورِ نظر ہے

محبت ہو تری یا تو ہو دل میں
یہاں اب دوسرے کا کب گذر ہے

تو اس خلوت سرائے دل میں آ بیٹھ
ترا اے جانِ جاں یہ خاص گھر ہے

دماغ اپنا بسا ہے اُس کی بو سے
کسی گلرو کی کب ہمکو خبر ہے

اگر دل نے نہیں دیکھا کسیکو
تو مضطر بے سبب کیوں اسقدر ہے

پری پنہاں ہے پردہ میں حیا سے
جنوں میری حیا کا پردہ در ہے

ہوا شوقِ لقا احمدؐ کو جب سے
تڑپتا مرغ دل بے بال و پر ہے

ایضاً

جمالِ یار ہر سو جلوہ گر ہے
وہی دل میں وہی نورِ نظر ہے

محبت نے مجھے مجنوں بنایا
مرا دل آج اُس لیلی کا گھر ہے

بسا دل میں وہ آ کر صورتِ عشق
سمایا آنکھ میں مثلِ نظر ہے

مری ہستی حباب اور وہ ہی دریا
مرا دل ہی صدف اور وہ گُہر ہے

ہماری بیکلی کو کون جانے
کسی کے درد کی کسکو خبر ہے

مری ہستی میں ایسا ہی وہ پنہاں
کہ جیسے رات میں نورِ سحر ہے

ہے اُس کا حسن عینِ ہستیٔ عشق
کہ جیسے مہر ہستیٔ قمر ہے

نہالِ عشق کو بنائے حق نہ سمجھو | وہ اک وادیٔ ایمن کا شجر ہے

خبر دیتا ہے خورشیدِ احد کی
جمالِ احمدی نورِ سحر ہے

ایضاً

آرزو ہے جان محوِ روئے جانانہ رہے | دل شرابِ عشق سے مخمور و مستانہ رہے
جس نے دیکھا ای پری رو اک نظر تیرا جمال | عمر بھر وہ مثلِ مجنوں کیوں نہ دیوانہ رہے
ہم خمار آلودگاں کا تو ہی ہی فریاد رس | خم ترا ساقی سلامت اور پیمانہ رہے
ای شہِ خوباں مرادِ عاشقاں آرامِ جاں | روز و شب رونق پہ تیرا جشنِ شاہانہ رہے
دولتِ پیرِ مغاں سے وحشتِ غم گم ہوئی | یا الٰہی تا ابد آباد میخانہ رہے
زاہدا جس نے پیا خمخانۂ وحدت کا جام | کفر و ایماں بھول کر مخمور مستانہ رہے
بیخودی سے ساقیا تو جملۂ اہلِ بزم کو | ایک کر دے تا نہ کوئی خویش و بیگانہ رہے
نشۂ وحدت میں میری جان یوں گم کر کہ پھر | ہستیٔ موہوم کا باقی نہ افسانہ رہے
گوشۂ دیر و مغاں میں با بتانِ ماہ وش | خوب گذرے ساقیا گر دورِ پیمانہ رہے
ہی حیاتِ عاشقاں ای ماہ رو تیرا جمال | تیری الفت کا ہماری جان کاشانہ رہے

احمدِ شوریدہ سر کی یہ تمنا ہی مدام